Eskilstuna kommun

Ung livsstil i Eskilstuna

– En studie i högstadiet om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser 2019/2020

Ung livsstil

Ulf Blomdahl & Stig Elofsson

ISBN 978-91-987308-0-7
Eskilstuna kommun, kultur- och fritidsförvaltningen
eskilstuna.se
Ung Livsstil
unglivsstil.org

Eskilstunas förord

En aktiv fritid är en viktig del av vardagen för alla människor. Det ger bättre hälsa och ett gott liv. Att skapa förutsättningar för att barn och unga ska ha en meningsfull fritid är en investering för framtiden. Fritidsaktiviteter ger barn och unga möjligheter att skapa sociala relationer, att samarbeta, utveckla sig själv och sina intressen samt att skapa ett rikare livsinnehåll.

Barnkonventionens artikel 31 handlar om barns rätt till fritid, lek och vila. För oss på kultur och fritid är det en självklarhet. Det betyder att de ska kunna delta i kulturella och konstnärliga aktiviteter. Att få göra aktiviteter på sin fritid som är roliga och höjer livskvalitén. Att ha möjlighet till idrott, motion och rörelse. Barn och unga ska både ha möjlighet att skapa saker själva och få uppleva det andra har skapat.

Den här rapporten från Ung livsstil visar att vi varje vecka når hela 84% av ungdomarna i högstadiet i Eskilstuna genom egen kommunal verksamhet och genom olika former av stöd till föreningslivet. Vi är stolta över den bredd av verksamhet som erbjuds våra ungdomar. Fritidsgårdarna har en viktig funktion i de prioriterade stadsdelarna. Vi satsar årligen på kostnadsfria lovaktiviteter i ungdomarnas närområden, tillsammans med föreningslivet.

Men rapporten visar också att vi inte nått våra mål när det gäller jämställdhet och jämlikhet. Där finns skillnader som vi måsta arbeta vidare med. När det gäller jämlikheten så handlar det om bland annat socioekonomiska förutsättningar och levnadsvillkoren mellan ungdomar i olika kommundelar.

Vi behöver utveckla vårt nuvarande samarbete med föreningslivet, eftersom Eskilstunas ungdomar i mindre utsträckning är aktiva i föreningslivet, jämfört med andra kommuner som deltar i Ung livsstil.

Den här studien, liksom de fördjupningsstudier som kommer senare, har gett oss kunskap om vad ungdomar gör och vad de vill göra. Det kommer vara ett viktigt underlag inför prioriteringar och framtida satsningar. Vår utgångspunkt är att alla barn och unga ska kunna ta del av Eskilstunas rika kultur- och fritidsliv på samma villkor.

Eskilstuna i november 2021

Marie Svensson (S)
Ordförande
Kultur- och fritidsnämnden

Ola Bjerding
Förvaltningschef
Kultur- och fritidsförvaltningen

Författarnas förord

Forsknings- och utvärderingsgruppen Ung livsstil i Sverige genomför kontinuerligt studier kring resursutnyttjande och effekter av offentligt driven eller understödd verksamhet på fritidsfältet. Forsknings- och utvärderingsgruppen startades 1984 av Stockholms universitet (sociologiska institutionen och institutionen för socialt arbete) och Stockholms stad (fritidsförvaltningen), Göteborgs stad, Norrköpings stad, Västerås kommun och Eskilstuna kommun.

Studier om ungdomars levnadsvillkor och preferenser i högstadiet Eskilstuna har genomförts tillsammans med forskningsgruppen Ung livsstil 1985, 1993 och 2019/20. Ung livsstil är idag ett samarbetsprojekt mellan Eskilstuna kommun och 18 andra kommuner, t.ex. Stockholm stad, Malmö stad, Helsingborg stad, Jönköpings kommun, Lidingö stad och Sävsjö kommun. Uppföljningsstudier kommer hösten 2021 och våren 2022 att genomföras i Stockholm, Haninge, Jönköping och Helsingborg. Särskolan har undersökts i Stockholms stad, Haninge kommun, Huddinge kommun, Kalmar kommun och Tyresö kommun. Den första särskolestudien genomfördes i Jönköping år 20001. Nya studier i särskolan kommer under hösten 2021 att genomföras i Stockholm, Jönköping, Haninge och Tyresö.

Uppdragsgivare för studien i Eskilstuna 1985, 1993 och 2019/20 har kultur- och fritidsnämnden varit. Huvudansvarig för studien i Eskilstuna 2019/20 har Lena Sjöberg Rehnholm och Elin Karlberg på Ung fritid och mötesplatser varit. Till följande personer på Ung fritid framför vi ett stort tack för att de varit i skolorna och samlat in enkäterna och varit med och kodat de öppna frågorna i enkäten: Elin Karlberg, Inger Björk, Viktoria Rösler, Alexandra Ringström, Caroline Groph, Rekar Rebuwar Mahmoud, Emma Dagson (fd Nyström), Ranjith Dagson, Dalmar Abdi, Hendren Hama-Salih, Beshara Jeries och Nils Forsberg. Ett speciellt tack går till Linda Lengheden från vår forskningsgrupp för hennes arbete i Eskilstuna med kodningen. Ett tack går också till David Gäddman, Hanna Gäddman och Linda Lengheden för att de läst in undersökningen i en datafil.

[1] Redovisningar finns t.ex. i Blomdahl/Elofsson, **Idrott och motion bland ungdomar i särskolan**, och Lengheden m.fl., **Ung livsstil bland ungdomar i grund- och gymnasiesärskolan**.

Att skriva forskningsrapporter tar ofta mycket lång tid. Vi har därför valt, sedan våra studier inleddes 1984, att mycket tidigt låta alla intresserade ta del av våra resultat. Vissa av resultaten i den här studien har presenterats för kultur- och fritidsnämnden i Eskilstuna kommun, stadsdelsnämnden i Torshälla stads nämnd, ledningsgruppen på kulturenheten, personalen på fritidsgårdar och lärarna på kulturskolan. Fördelen med denna teknik är att de som är berörda relativt snart efter det att undersökningen genomförts kan starta förändringsarbete om så behövs. Nackdelen är att våra analyser i detalj inte finns med när resultaten presenteras. Studien i Malmö 2019-2020 presenteras samtidigt med studien i Eskilstuna. Se Blomdahl/ Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö - en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år**.

Vi tackar följande personer för läsning av och synpunkter på olika utkast till den här rapporten: Anette Pallhed, Per Silvervret Boberg och Sandra Persson.

Stockholm i september 2021
Stig Elofsson
Fil. dr. i statistik och docent i socialt arbete
Vetenskaplig ledare för Ung livsstil

Ulf Blomdahl
sociolog
Forskningsledare för Ung livsstil

www.unglivsstil.org
www.facebook.com/unglivsstil1

Abstract

Eskilstuna kommun har som mål bl.a. jämställdhet, jämlikhet och delaktighet.

Kultur- och fritidsnämnden i Eskilstuna har tillsammans med forsknings och utvärderingsgruppen Ung livsstil undersökt levnadsvillkor och preferenser i Eskilstuna 1985, 1993 och 2019/2020. Urvalet i studien 2019/20 var 1 618. Antalet svarande är 1 366, motsvarande en svarsfrekvens på 84%. Resultaten är generaliserbara för alla högstadieelever som går i skolan i Eskilstuna. **Huvudsyftet med den här undersökningen är att studera barns och ungdomars levnadsvillkor och livsstil i Eskilstuna med speciell inriktning på idrott, kultur, fritid och hälsa.** Inom detta är syftet även:

1. Att jämföra resultaten i Eskilstuna med resultaten från andra kommuner
2. Att jämföra resultaten i högstadiet i Eskilstuna 1985, 1993 och 2019/20

Högstadieungdomar i Eskilstuna önskar i första hand att kommunen ska satsa på idrott. Det gör också ungdomar i andra kommuner, med något enskilt undantag, sedan Ung livsstils första studie på 1980-talet. **Både killar och tjejer i Eskilstuna önskar att kommunen i första hand ska satsa på idrott** (idrottsanläggningar och idrottsföreningar), killar dock i betydligt större utsträckning än tjejer. Bland killar är det klart fler som vill att kommunen ska satsa på idrott än att kommunen ska satsa på fritidsgårdar, kultur, friluftsområden och övrigt föreningsliv. Skillnaderna är mindre bland tjejer. Det innebär att tjejer i större utsträckning än killar vill att Eskilstuna kommun ska satsa på fritidsgårdar, kultur och friluftsområden. Avståndet från önskemålet att satsa på idrott till önskemålen att satsa på fritidsgårdar, kultur och friluftsområden är inte speciellt stort bland tjejer.

Yngre tonåringar i Eskilstuna önskar vi första hand att kommunen inom ramen för idrotts- och fritidsanläggningar ska satsa på gym (inomhus), **badplatser** (utomhus) och **fotbollsplaner**. Killar vill i första hand att kommunen ska satsa på fotbollsplaner, gym (inomhus) och badplatser utomhus. Tjejer önskar att kommunen i första hand ska satsa på gym (inomhus), badplatser (utomhus) och fotbollsplaner. Noteras ska att killar och tjejer har samma anläggningar på sin tre-i-topplista.

Ungdomar i Eskilstuna önskar i första hand att kommunen inom ramen för kultur ska satsa på bio/filmklubb, festivaler för musik/film/teater/ litteratur/dans samt konserter (rock, pop och hip-hop). Killar önskar att Eskilstuna kommun i första hand ska satsa på bio/filmklubb och lokaler för LAN. Festivaler och bio/filmklubb står högst på tjejers önskemål i Eskilstuna.

Killar i Eskilstuna vill (öppen fråga) i första hand börja med **fotboll**, basket och gå på gym (inomhus). Killars önskemål att i första hand börja med att spela fotboll i klubb gäller i olika socioekonomiska grupper, bland de med svensk respektive utländsk bakgrund och i alla kommundelar. **Tjejer** i Eskilstuna önskar i första hand börja med **dans**, fotboll och gå på gym. Tjejers önskemål att i första hand börja med dans gäller i olika socioekonomiska grupper, bland de med svensk respektive utländsk bakgrund och i alla kommundelar.

Tv-spel/dataspel är killars viktigaste fritidsintresse (öppen fråga). På andra plats kommer deltagande i idrottsförening och på tredje plats kompisar. **Tjejer viktigaste fritidsintresse i Eskilstuna är i tur och ordning, kompisar, del-**

tagande i idrottsförening och att umgås med familjen. Observera att killarnas viktigaste fritidsintresse, Tv-spel/dataspel, inte finns med på tjejernas tio-i-topplista.

Resultaten i den här studien visar att Eskilstuna mål om delaktighet i fritids- och kulturaktiviteter i ganska stor utsträckning är uppnått.

- 57% av högstadieelever nås varje vecka av kultur- och fritidsnämndens gemensamma tunga ekonomiska satsningar på förening, fritidsgårdar, simhallar, bibliotek och kulturskolan. Killar och tjejer deltar i samma utsträckning.
- 84% av högstadieungdomar i Eskilstuna har under de senaste 4 veckorna deltagit i/nyttjat kultur- och fritidsnämndens **totala satsningar**. Killar och tjejer deltar i/nyttar i samma utsträckning de totala satsningarna.
- 78% av ungdomar i högstadiet i Eskilstuna har under de senaste 4 veckorna deltagit i/nyttjat kultur- och fritidsnämndens satsningar **på fritid** (förening, simhall, fritidsgård, ridanläggning, näridrottsplats, utegym och motionsspår). Killar har deltagit i/nyttjat satsningarna på fritid i något större utsträckning än tjejer (ej signifikant).
- 34% av ungdomar i högstadiet i Eskilstuna har under de senaste 4 veckorna deltag i/nyttjat kultur- och fritidsnämndens satsningar **på kultur** (besökt bibliotek, med i kulturskolan, med i kulturförening, besökt Eskilstuna teater, besökt konstmusett, besökt stadsmuseet, besökt konsertsalen). Tjejer deltar i/ nyttjar kultursatsningarna i signifikant större utsträckning än killar.

Eskilstuna kommun är en av de kommuner som Ung livsstil har undersökt, där högst andel ungdomar har en låg socioekonomisk bakgrund, där medianinkomsten är låg inom vuxengruppen och där en hög andel ungdomar har utländsk bakgrund. På många områden deltar **tjejer** i den utsträckning som kan förväntas utifrån Eskilstunas sociodemografiska struktur. Observeras ska dock de deltar mindre än vad som kan förväntas när det gäller besök på bibliotek och fritidsgård. Tjejer deltar något mer än vad som kan förväntas när det gäller idrottsförening. **Killar** i Eskilstuna är på flera områden mindre aktiva än vad som kan förväntas utifrån sociodemografisk struktur. De deltar mindre i föreningslivet (speciellt idrottsförening) och är mindre fysiskt aktiva samt mer utomstående både i instrumentella aktiviteter och totalt. Noteras ska speciellt att de besöker bibliotek i betydligt mindre utsträckning än som kan förväntas.

Eskilstuna kommun har **jämställdhet** som mål. Killar och tjejer i Eskilstuna är **utomstående** både i instrumentella aktiviteter (förening + kulturskola) och totalt (förening + kulturskola + bibliotek + fritidsgård + simhall) varje vecka i samma utsträckning. Mer än 80 procent (83%) av killar och 84% av tjejer i högstadiet har under de senaste 4 veckorna nyttjat/tagit del av de **samlande satsningar** som kultur- och fritidsnämnden själva gör (t.ex. genom drift av fritidsgårdar och bibliotek) eller ger ekonomisk stöd (till t.ex. föreningslivet). Killar och tjejer i Eskilstuna nyttjar också kultur- och fritidsnämndens satsningar **på fritid** (direkta eller via ekonomiskt stöd) i ungefär samma utsträckning. Däremot nyttjar tjejer i Eskilstuna kultur- och fritidsnämndens satsningar **på kultur** i signifikant större utsträckning än killar. **Jämställdheten i Eskilstuna är uppnådd**, med undantag av satsningar på

kultur, **när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämndens satsningar**[2]. Noteras ska dock att killar Eskilstuna har ett lågt deltagande i idrottsförening i förhållande till killar i andra kommuner.

I den här rapporten har vi undersökt jämlikheten utifrån bl.a. ålder, socioekonomiska grupper, svensk/utländsk bakgrund och kommundel. **Målet om jämlikhet utifrån ålder är inte uppnått!** Ju äldre de unga blir, även inom högstadiet, desto mindre deltar de i de flesta aktiviteter och deras hälsa och livskvalitet sjunker[3].

Målet om jämlikhet utifrån samhällsställning är inte uppnått. Barn och ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna deltar mindre både i instrumentella aktiviteter (förening + kulturskola) och totalt (förening + kulturskola + bibliotek + fritidsgård + simhall) samt i kultur- och fritidsnämndens fritidssatsningar. Ungdomar från lägre socioekonomiska grupper är också underrepresenterade i idrottsförening och när det gäller fysisk aktivitet. De har också sämre hälsa och livskvalitet. Ungdomar från lägre socioekonomiska grupper upplever också sin fritid sämre. De äter också frukost och middag i lägre utsträckning än de i högre socioekonomiska grupperna. Ungdomar från lägre socioekonomiska grupper har också lägre skolbetyg.

De i lägre socioekonomiska grupperna är däremot inte underrepresenterade när det gäller kultur- och fritidsnämndens satsningar på kultur. De nyttjar satsningarna på kultur i signifikant större utsträckning än ungdomar i de högre socioekonomiska grupperna. Ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna besöker också bibliotek och fritidsgårdar i större utsträckning än de i högre socioekonomiska grupper.

Målet om jämlikhet utifrån svensk och utländsk bakgrund är inte uppfyllt. De med utländsk bakgrund är mer utomstående än de med svensk bakgrund i instrumentella fritidsaktiviteter (förening + kulturskola) och totalt (förening + kulturskola + bibliotek + fritidsgård + simhall). Tjejer med utländsk bakgrund deltar mindre i kultur- och fritidsnämndens satsningar på fritid än tjejer med svensk bakgrund. Killar med utländsk respektive svensk bakgrund deltar i ungefär samma utsträckning i kultur- och fritidsnämndens satsningar på fritid. **De med utländsk bakgrund är dock i signifikant mindre utsträckning med i idrottsförening än de med svensk bakgrund**. Skillnaderna är stora när det gäller deltagande i idrottsförening och kvarstår efter kontroll för socioekonomisk bakgrund. Minst med i idrottsförening är tjejer som liksom sina föräldrar är födda utomlands. De med utländsk bakgrund är också mindre fysiskt aktiva än de med svensk bakgrund och upplever inte sin fritid som lika bra som de med svensk bakgrund. Tjejer med utländsk bakgrund upplever sin hälsa och livskvalitet som sämre än tjejer med svensk bakgrund. De med utländsk bakgrund är däremot överrepresenterade när det gäller att besöka bibliotek, fritidsgård och simhall. Även efter kontroll för socioekono-

[2] Detta innebär inte att vi med den här undersökningen har visat att de ekonomiska satsningarna är lika stor till killar respektive tjejer. För det fordras en annan undersökningsmetod. Se t.ex. Blomdahl, U, ”Fritidens dolda läroplan – en studie resursfördelningen mellan män och kvinnor” i Zetterberg, O, red, **Fritid i ny tid**.

[3] I Stockholm, Täby, Helsingborg, Jönköping och Malmö undersöks hela åldersgruppen 10-19 år. Studierna visar att, med något enskild undantag, att deltagandet sjunker med åder. Se t.ex. Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgrupper 10-19 år.**

misk bakgrund kvarstår resultaten när det gäller bibliotek och fritidsg**ård. De med utländsk bakgrund är alltså överrepresenterade i öppna verksamheter**[4]

Jämlikhetsmålet är inte uppnått när det gäller levnadsvillkoren mellan ungdomar i olika kommundelar. Ungdomar i kommundelar med hög socioekonomisk struktur deltar i större utsträckning i instrumentella aktiviteter (förening + kulturskola) och totalt (förening + kulturskola + bibliotek + fritidsgård + simhall) än ungdomar i kommundelar med lägre socioekonomisk struktur[5]. Ungdomar i kommundelar med hög socioekonomisk struktur är också mer med i idrottsförening och är fysisk aktiva i störst utsträckning. Deras skolbetyg är högre än i kommundelar med låg socioekonomiska struktur och det är signifikant färre som inte trivs bra på fritiden. Ungdomar i kommundelar med hög socioekonomisk struktur skattar sin hälsa och livskvalitet högre och de äter frukost och middag i större utsträckning än ungdomar i områden med låg socioekonomisk struktur.

Det är inte någon signifikant skillnad mellan ungdomar i de tre olika typerna av områdena socioekonomiskt när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämndens fritidssatsningar och deltagande i övrigt föreningsliv. När det gäller kultur- och fritidsnämndens fritidsatsningar finns det dock en tendens till att tjejer i områden med hög socioekonomisk struktur deltar mer. Ungdomar i kommundelar med låg socioekonomisk struktur är överrepresenterad när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar och när det gäller att besöka bibliotek, fritidsgård och simhall. Tjejer i områden med låg socioekonomiska struktur tycker de har mindre chanser än tjejer i andra områden i samma ålder när det gäller skolan, fritiden och livet i stort.

Ser vi till ungdomarnas hälsosituation gäller att **tjejer genomgående skattar sin hälsosituation som sämre**. De skattar i högre utsträckning sin hälsa – både den totala, fysiska och psykiska – som låg. Fler av dem redovisar också mer än två dagliga psykosomatiska besvär och låg livskvalitet. Störst är denna skillnad är det gäller psykisk hälsa och mer omfattande förekomst av psykosomatiska besvär.

Hälsosituationen är också ojämlik, mest framträdande bland tjejer. Ungdomar med mycket låg socioekonomisk bakgrund liksom andra generationens invandrarungdomar har en sämre hälsosituation. Det finns också en koppling till medelbetyg – starkast bland tjejer. Ungdomar med lägre medelbetyg skattar i högre utsträckning sin hälsa lågt. Till detta kan också läggas att vi i dessa grupper finner sämre matvanor och färre fysiskt aktiva, faktorer som har en negativ inverkan på framtida hälsa.

[4] Detta gäller även i Malmö. Se Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgrupper 10-19 år.**

[5] Barn och ungdomar är alltså mer utomstående i både instrumentella aktiviteter och totalt.

Innehållsförteckning

Kapitel 1. Inledning 14

Kapitel 2. Undersökningen 16

2.1 Undersökningsgrupper och syfte 16

2.2 Mått på jämställdhet och jämlikhet 17

2.3 Statistisk metod 18

Kapitel 3. Eskilstuna kommun, sociodemografisk och socioekonomisk struktur jämfört med andra kommuner 20

3.1 Socioekonomisk bakgrund 20

3.2 Svensk respektive utländsk bakgrund 22

3.3 En sammanvägning av de fyra bakgrundsvariablerna 24

3.4 Hur ska resultaten i Eskilstuna bedömas när jämförelser görs med andra kommuner? 26

Kapitel 4. Vad ger livet mest mening – skola eller fritid 28

4. 1 Inledning 28

4.2 Kön 28

4.3 Förtroende för föräldrar 29

4.4 Socioekonomisk bakgrund 30

4.5 Svensk/utländsk bakgrund 30

4.6 Skillnader mellan olika typer av bostadsområden 31

4.7 Sammanfattning 31

Kapitel 5. Vad tycker föräldrarna (enligt ungdomarna själva) är viktigt att ungdomarna ska göra på fritiden? 33

5.1 Inledning 33

5.2 Kön 33

5.3 Socioekonomiska grupper 34

5.4 Svensk respektive utländsk bakgrund 36

5.5 Skillnader mellan olika typer av bostadsområden 38

5.6 Eskilstuna jämfört med Lidingö 40

5.7 Sammanfattning 41

Kapitel 6. Vad tycker ungdomarna är viktigt? 42

6.1 Inledning 42

6.2 Kön 42

6.3 Socioekonomiska grupper 43

6.4 Svensk respektive utländsk bakgrund 44

6.5 Skillnader mellan olika typer av bostadsområden 46
6.6 Eskilstuna jämfört med Lidingö 48
6.7 Sammanfattning 49
Kapitel 7. Vad använder ungdomar sin tid till på fritiden? 51
Kapitel 8. Vad vill ungdomar att Eskilstuna kommun ska satsa på? 53
8.1 Vad ska Eskilstuna kommun satsa på inom fritidsområdet? 53
Kapitel 9. Vilka aktiviteter vill ungdomar börja med? 59
9.1 Inledning 59
Kapitel 10. Viktigaste fritidsintresse? 62
Kapitel 11. Förening 64
11.1. Inledning 64
11.2 Kön och ålder 67
11.3 Socioekonomiska grupper 69
11.4 Svensk respektive utländsk bakgrund 70
11.5 Kommundelar 72
11.6 Med i idrottsförening i förhållande till andra kommuner 73
11.7 Når föreningar lika stor andel som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomisk bakgrund? 74
11.8 Vill vara med i förening i förhållande till hur många som är med 76
11.9 Vad förklarar deltagande i idrottsförening? 77
11.10 Vad förklarar deltagande i idrottsförening? 82
11.11 Slutat i förening 85
Kapitel 12. Musikskola/kulturskola 88
12.1 Inledning 88
12.2 Kön och ålder 88
12.3 Deltagande i musikskolan/kulturskolan i jämförelse med andra kommuner 90
12.4 Deltar barn och ungdomar i musikskolan i den utsträckning som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomisk struktur? 90
12.5 Deltagande i musikskolan/ kulturskolan över tid 91
12.6 Vill vara med i musikskolan i förhållande till hur många som är med? 92
12.7 Vad är viktigt i musikskolan? 92
12.8 Hur ska musikskolan göras bättre enligt yngre tonåringar? 94
12.9 Varför går ungdomar inte i musikskolan? 95
Kapitel 13. Fritidsgård 97
13.1 Inledning 97
13.2 Kön och ålder 97

13.3 Socioekonomiska grupper 98
13.4 Svensk respektive utländsk bakgrund 98
13.5 Kommundelar 99
13.6 Vill besöka fritidsgård? 100
13.7. Vad förklarar besök på fritidsgård? 100
13.8 Besökt fritidsgård i Eskilstuna i jämförelse med andra kommuner 101
13.9 Besöks fritidsgård i den utsträckning som kan förväntas utifrån Eskilstunas sociodemografiska och socioekonomiska struktur? 102
13.10 Besökt fritidsgård över tid 102
13.11 När ska fritidsgårdarna vara öppna? 104
13.12 Vill att det satsas på fritidsgård i förhållande till andra fritidsaktiviteter 104
13.13 Vill att Eskilstuna kommun ska satsa på en mötesplats för unga på högstadiet? 105
13.14 Viktigt på fredag och lördag kväll 106
13.15 Fasta ledarledda aktiviteter varje vecka 107
Kapitel 14. Bibliotek 109
14.1 Inledning 109
14.2 Kön och ålder 109
14.3 Socioekonomiska grupper 110
14.4 Svensk respektive utländsk bakgrund 111
14.5 Kommundelar 111
14.6 Vad förklarar besök på bibliotek? 112
14.7 Besökt bibliotek i jämförelse med andra kommuner 113
14.8 Når bibliotek lika stor andel som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomiskbakgrund? 113
14.9 Besökt bibliotek över tid 114
14.10 Vill gå på bibliotek i förhållande till hur många som går 115
14.11 Vad har ungdomar gjort på bibliotek? 115
14.12 Vad är bra med bibliotek enligt ungdomar? 116
Kapitel 15. Läsvanor 119
15.1. Inledning 119
15.2 Kön och ålder 119
15.3 Socioekonomiska grupper 120
15.4 Svensk respektive utländsk bakgrund 121
15.5 Hur mycket läser barn och ungdomar i olika kommuner? 121
15.6 Läst böcker 1985, 1993 och 2019 121
15.7 Vill läsa böcker 122

15.8. Vilken litteratur läser ungdomar? ... 122
Kapitel 16. Utomstående i fritids- och kulturutbudet ... 124
16.1 Inledning ... 124
16.2 Kön ... 124
16.3 Socioekonomisk bakgrund ... 125
16.4 Svensk och utländsk bakgrund ... 125
16.5 Skolbetyg ... 126
16.6 Skillnaden mellan olika typer av boendeområden ... 127
16.7 Situationen i Eskilstuna i jämförelse med andra kommuner ... 127
16.8 Hur inverkar social bakgrund på andel utomstående? ... 129
16.9 Skiljer sig hälsosituationen för de utomstående ... 131
16.10 Jämställdhet och jämlikhet ... 133
16.10.1 Jämställdhet ... 133
16.10.2 Bristande jämlikhet ... 133
Kapitel 17. Hur stor andel ungdomar nås av de fritids- och kultursatsningar som Eskilstuna kommun gör? ... 135
17.1 Inledning ... 135
17.2 Hur många nås av fritidssatsningarna? ... 136
17.3 Hur många nås av kultursatsningarna? ... 137
17.4 Socioekonomiska grupper ... 138
17.5 Svensk/utländsk bakgrund ... 138
17.6 Kommundelar ... 139
17.7 Vad förklarar deltagande kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid respektive kultur? ... 140
Kapitel 18. Fysiskt aktiv ... 142
18.1 Mått på fysiskt aktiva ... 142
18.2 Kön ... 143
18.3 Socioekonomisk bakgrund ... 144
18.4 Svensk och utländsk bakgrund ... 145
18.5 Skolbetyg ... 145
18.6 Typ av boendeområde ... 146
18.7 Andel fysisk aktiva i förhållande till andra kommuner ... 146
18.8 Hur påverkar social bakgrund om man är fysiskt aktiv eller inte? ... 147
18.9 Varför inte fysiskt aktiv? ... 149
18.10 Sammanfattning ... 150

Kapitel 19. Kulturellt aktiv ... 152
19.1 Inledning ... 152
19.2 Kulturellt aktiv och kultur publik ... 154
19.3 Socioekonomisk bakgrund ... 154
Kapitel 20. Hur har ungdomar det på fritiden? ... 156
20.1 Hur har ungdomar det på fritiden i Eskilstuna? ... 156
20.2 Hur har ungdomar det på fritiden 1985, 1993 och 2019/20? ... 157
20.3 Hur har ungdomar det på fritiden i olika socio-ekonomiska grupper? ... 158
20.4 Hur har ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund det på fritiden? ... 158
20.5 Kommundelar ... 159
20.6 Hur har ungdomar det på fritiden i Eskilstuna och i andra kommuner? ... 160
20.7 Vilken inverkan har olika bakgrundsvariabler på hur och ungdomar har det på fritiden? ... 160
Kapitel 21. Matvanor ... 162
21.1 Inledning ... 162
21.2 Kön ... 162
21.3 Matvanor i relation till socioekonomisk bakgrund ... 164
21.4 Matvanor i relation till svensk/utländsk bakgrund ... 165
21.5 Hur skiljer sig matvanorna mellan olika typer av områden? ... 165
21.6. Hur inverkar den sociala bakgrunden på matvanorna? ... 166
21.7 Sammanfattning ... 167
Kapitel 22. Rädd att gå ut om kvällarna ... 168
22.1 Inledning ... 168
22.2 Kön ... 168
22.3 Socioekonomisk bakgrund ... 170
22.4 Svensk/utländsk bakgrund ... 171
22.5 Skillnader mellan olika typer av områden ... 171
22.6 Eskilstuna jämfört med andra kommuner ... 172
22.7 Hur inverkar social bakgrund? ... 172
22.8 Sammanfattning ... 174
Kapitel 23. Chanser i skola, på fritid och i livet ... 175
23.1 Sämre eller bättre möjligheter än andra? ... 175
23.2 Kön ... 175
23.3 Socioekonomisk bakgrund ... 176
23.4 Svensk och utländsk bakgrund ... 177
23.5 Skillnaden mellan olika typer av boendeområden ... 178

23.6 Sammanfattning ... 178
Kapitel 24. Hälsa, psykosomatiska besvär och livskvalitet ... 180
24.1 Inledning ... 180
24.2 Kön ... 181
24.3 Förändras hälsosituationen under högstadiet? ... 183
24.4 Socioekonomisk bakgrund ... 184
24.5 Svensk/utländsk bakgrund ... 185
24.6 Skolbetyg ... 185
24.7 Skillnader mellan olika typer av områden ... 186
24.8 Eskilstuna jämfört med andra kommuner ... 187
24.9 Hälsa och livskvalitet – vad inverkar? ... 188
24.10 Hur inverkar fysisk aktivitet på hälsa och livskvalitet? ... 191
24.11 Matvanor och hälsa ... 192
24.12 Hur inverkar rädsla på hälsa/livskvalitet? ... 195
24.13 Sammanfattning ... 195
24.13.1 Bristande jämställdhet ... 196
24.13.2 Bristande jämlikhet ... 196
Kapitel 25. Jämställdhet - en sammanfattning ... 199
25.1 Inledning ... 199
25.2 Vilka könsmönster kan noteras i Eskilstuna? ... 199
Kapitel 26. Jämlikhet – en sammanfattning ... 203
26.1 Inledning ... 203
26.2 Socioekonomisk bakgrund ... 203
26.3 Svensk respektive utländsk bakgrund ... 206
Litteraturförteckning ... 210
Bilaga ... 217

Kapitel 1.
Inledning

Eskilstuna kommun har mål om jämlikhet, jämställdhet och delaktighet.

I kommunens årsplan för 2021 formuleras jämställdhets- och delaktighetsmålet på följande sätt: ”Hållbar utveckling består av tre perspektiv: social, ekologisk och samhällsekonomisk hållbarhet. Det är ett utåtriktat begrepp som visar vad kommunkoncernen ska åstadkomma för invånare, brukare och kunder. Social hållbarhet handlar bland annat om jämställdhet, social omsorg, utbildning, trygghet, mångfald, icke diskriminering, delaktighet, kultur och en god folkhälsa”[6].

I Eskilstuna kommuns årsplan för 2021 har också följande formulerats om jämlikhet och jämställdhet när det gäller kultur och fritid: ”Inom kultur och fritidsområdet ligger fokus 2021 på jämställt och jämlikt utbud, medborgardialog i komplexa frågor samt medskapande och delaktighet”[7]. I årsplanen står det också: ”Många barn och unga har dock begränsade möjligheter att delta i kultur- och fritidsaktiviteter, inte minst på grund av olika socioekonomiska förutsättningar. Målsättningen är att alla invånare i Eskilstuna ska ha jämlika och jämställda möjligheter att utöva idrott eller andra fritidsaktiviteter, organiserat eller på egen hand”[8].

I den kulturpolitiska planen formuleras målen om jämställdhet och jämlikhet på följande sätt: ”Eskilstuna kommuns invånare ska ha samma möjlighet att ta del av kultur på egen hand eller tillsammans med andra, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion eller annan trosuppfattning, ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller socioekonomiska förutsättningar”[9]. Målen om jämställdhet och delaktighet uttrycks i förhållande till de unga i Eskilstuna på följande sätt i den kulturpolitiska planen: ”Barn och unga är en prioriterad målgrupp för kulturpolitiken. Alla flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män ska ha rätt att både ta del av och utforska konstnärliga uttryck och kultur i alla dess former”[10].

Målen om jämställdhet och jämlikhet formuleras också på följande sätt i skrivningarna om idrott: ”I idrott för både bredd och elit i Eskilstuna fortsätter vi att prioritera verksamhet för flickor och pojkar vilket innebär en tydligare fokus på att skapa förutsättningar för breddidrott, motion, rörelse och lek. Dessutom ska ungdomar ges rimliga förutsättningar att delta på lika villkor oavsett kön eller ekonomi. Det är väsentligt att resurserna fördelas både jämställt och rättvist eftersom samhället har ett ansvar att jämna ut ekonomiska ojämlikheter”[11].

[6] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021**, sid. 3.
[7] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021**, sid. 24.
[8] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021,** sid. 24.
[9] Eskilstuna kommun, **Kulturpolitisk plan 2016-2021,** sid. 11.
[10] Eskilstuna kommun, **Kulturpolitisk plan 2016-2021**, sid. 11.
[11] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2020,** sid. 24-25.

Barnkonventionen är en viktig utgångspunkt för all verksamhet i Eskilstuna. Så här formuleras barn och ungdomars möjlighet till delaktighet: ”Nu när barnkonventionen är lag förbättras förutsättningarna för att göra rättigheterna till verklighet i varje flickas och pojkes vardag. När barnets bästa ska utredas och bedömas är ett barnrättsperspektiv utgångspunkten. Det innebär att barnets rättigheter ska beaktas vid varje beslut eller åtgärd som rör barn, direkt eller indirekt. Medarbetare och beslutsfattare behöver kunskap om barnkonventionen, barnets rättigheter och levnadsvillkor i relation till sina respektive verksamhetsområden[12].

Huvudsyftet med den här undersökningen är att studera barns och ungdomars levnadsvillkor och livsstil i Eskilstuna med speciell inriktning på idrott, kultur, fritid och hälsa. Inom detta är syftet även:

1. Att jämföra resultaten i Eskilstuna med resultaten från andra kommuner
2. Att jämföra resultaten i högstadiet i Eskilstuna 1985, 1993 och 2019/20

[12] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021**, sid. 14.

Kapitel 2.
Undersökningen

I det här kapitlet presenteras först de undersökningsgrupper som ligger till grund för den här forskningsrapporten. I ett andra steg beskrivs operationaliseringen av begreppen jämlikhet och jämställdhet. Kapitlet avslutas med en presentation av de statistiska metoder vi använder i rapporten.

2.1 Undersökningsgrupper och syfte

Studier har gjorts i Eskilstuna 1985, 1993 och 2019/2020[13]. Studierna 1985 och 1993 gjordes i samarbete med kultur- och fritidsförvaltningen i Eskilstuna. Studie 1985 redovisades i rapporten ”Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna”[14].

Studien 2019/2020 är gjord på uppdrag av kultur- och fritidsnämnden i Eskilstuna. Även andra nämnder har tillfrågats när enkäterna utformades och ”spikades”. Enkäterna 2019/2020 har breddats i förhållande till de tidigare enkäterna. Antal kulturfrågor är betydligt fler än tidigare liksom frågor om hälsa.

Urvalet i Eskilstuna och i de övriga kommunerna har genomförts som ett slumpmässigt urval[15]. I samtliga kommuner som Ung livsstil samarbetar med ingår både kommunala skolor och friskolor i urvalet. Resultaten är därför representativa för alla elever i kommunen[16]. Studien i högstadiet genomfördes senhösten 2019 och början av 2020. Studierna genomfördes alltså före pandemin (COVID-19).

I tabell 1 redovisas undersökningsgrupperna 1985, 1993 och 2019-2020.

Tabell 1. Eskilstuna. *Antalet barn och ungdomar i urvalet, besvarade enkäter och svarsfrekvens.*

	Urval Antal	**Besvarade enkäter Antal**	**Svarsfrekvens %**
Lågstadiet 1985	133	124	93
Mellanstadiet 1985	313	285	91
Högstadiet 1985	622	580	93
Högstadiet 1993 (totalundersökning)	3 228	2 743	85
Högstadiet 2019/2020	1 618	1 366	84

I studien 2019/20 ingick 1 618 i urvalet. Antalet besvarande enkäter är 1 366. Svarsfrekvensen i studien är 84%. Svarsfrekvensen i de tidigare studierna är över 85%.

[13] En studie gjordes också i Eskilstuna i högstadiet 2008 av Elin Karlberg. Av slumpmässiga skäl kom för många idrottsklasser med i urvalet. Resultaten redovisas därför inte här.
[14] Blomdahl/Elofsson, **Fritid- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9**. Resultat från studien 1985 i Eskilstuna finns också t.ex. i Blomdahl/Claeson, **Fritidsgården – dess besökare och framtid**. Blomdahl, U, **Folkrörelserna och folket**.
[15] För en detaljerad genomgång om hur urvalet i alla Ung livsstils studier gått till se: Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/ idrottar för lite och vilka är dom?** kapitel 2.
[16] Vi har inte gjort någon studie i särskolan i Eskilstuna.

Vid varje undersökningstillfälle har en anställd från kultur- och fritidsförvaltningen varit närvarande i skolklassen när enkäten fyllts i. Ansvariga för genomförandet av studien i skolorna har varit Elin Karlberg på enheten Ung fritid och mötesplatser. Den anställde från förvaltningen har också introducerat enkäten för eleverna och samlat in enkäterna efter att de fyllts i. Har eleverna haft frågor eller svårigheter vid ifyllandet av enkäten har den anställde från kultur- och fritidsförvaltningen och läraren hjälpt till. Eleverna har informerats om att deltagandet är frivilligt och att de inte ska skriva sitt namn på enkäten.

En hel del av resultaten i Eskilstuna jämförs med resultaten från en rad andra kommuner, t.ex. Helsingborg, Jönköping och Malmö[17]. Fördelen med att kunna jämföra resultaten i Eskilstuna med andra kommuner är att vi då kan se om resultaten från Eskilstuna skiljer sig åt t.ex. när det gäller vilka aktiviteter barn och ungdomar vill börja med och hur stor andel som deltar i olika aktiviteter. Dessutom kan måluppfyllelse i Eskilstuna när det gäller jämställdhet och jämlikhet på fritidsområdet jämföras med måluppfyllelse i andra kommuner.

Huvudsyftet med den här undersökningen är att studera barns och ungdomars levnadsvillkor och livsstil i Eskilstuna med speciell inriktning på idrott, kultur, fritid och hälsa. Delsyftet med undersökningen är också:

- Att jämföra resultaten i Eskilstuna med resultaten från andra kommuner
- Att jämföra resultaten i Eskilstuna 1985, 1993 och 2019/20

2.2 Mått på jämställdhet och jämlikhet

Eskilstuna har, som vi visat i kapitel 1, uttalade mål om jämställdhet, jämlikhet och delaktighet. I tidigare forskning har kön visat sig vara en av de viktigaste variablerna när resursutnyttjande på fritidsområdet och önskemål om vad kommunerna ska satsa på undersöks[18]. Därtill visar vår (Ung livsstils) och andras forskning att följande bakgrundsvariabler har starka samband med livsvillkor i allmänhet och nyttjandet av det offentliga fritids- och kulturutbudet i synnerhet[19]:

- Ålder
- Familjeform (t.ex. bor med båda föräldrarna respektive en förälder)
- Socioekonomisk bakgrund
- Boendeform (villa/radhus, bostadsrätt, hyresrätt)
- Medelinkomst och medianinkomst
- Svensk respektive utländsk bakgrund
- Skolbetyg i högstadiet
- Kommundel/geografiskt område (i vilken kommundel de som fyllt i enkäten bor)

[17] Se bilaga 1. Totalt ingår 32 137 barn och ungdomar i urvalet i dessa kommuner. Antalet barn och ungdomar som besvarat enkäten i dessa kommuner är 26 124. Svarsfrekvensen är alltså 81%.

[18] Vi har undersökt det offentliga resursutnyttjandet i Stockholm i bl.a. följande rapporter: Blomdahl, U, **PM angående offentligt resursutnyttjande inom fritidsområdet**, Blomdahl/Widegren, **Missgynnas kvinnor av de offentliga satsningarna på fritidsområdet,** Blomdahl/Elofsson/Öhman, **Hur mycket satsas på fritidsgårdar år 2002 jämfört med 1981 och 1990?** Blomdahl, U**, "**Fritidens dolda läroplan. En studie av resursfördelningen mellan män och kvinnor" i Zetterberg, O; red**, Fritid tid i ny tid.**

[19] Se t.ex. Blomdahl, U, **Folkrörelserna och folket**, Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom?** Elofsson/Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Ungas livsstil i låg- och högstatusområden**.

Ung livsstil har sedan 1985 alltid analyserat skillnader mellan olika socioekonomiska grupper och svensk respektive utländsk bakgrund uppdelat efter kön. Det intersektionella perspektivet där kön studeras i relation till övriga bakgrundsvariabler, är en viktig utgångspunkt även i denna studie[20].

2.3 Statistisk metod

Redovisningarna av resultaten inleds med en presentation av allmänna övergripande könsskillnader. I dessa fall testas skillnaderna mellan killar och tjejer med χ^2 (chi-två) eller Fishers exakta test (då det enbart handlar om deltagande eller inte) respektive t-test – i de fall medelvärden används. Alla analyser med övriga bakgrundsvariabler redovisas separat för killar och tjejer, vilket gör det möjligt att studera intersektionella skillnader. Test av ursprungliga skillnader görs i dessa fall separat för kön med χ^2 (chi-två) eller envägs variansanalys (i de fall medelvärden används som mått).

För att få en tydligare bild av vilka faktorer som främst påverkar hur hög andel som t.ex. är fysiskt aktiva är det nödvändigt att studera sambanden med de olika faktorerna efter kontroll för inverkan från övriga faktorer. Som exempel kan man ställa socioekonomisk bakgrund mot boendeområde. Är det främst barn och ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund oberoende var de bor som är fysiskt inaktiva eller är det främst boendeområde som påverkar den fysiska aktiviteten? Detta har givetvis betydelse för hur insatser ska inriktas.

För att få en klarare bild av hur bakgrundsfaktorer inverkar på de olika utfallsvariablerna görs analyser med binär, logistisk regressionsanalys. En sådan analys innebär att vi studerar samband med de enskilda variablerna efter kontroll för inverkan från övriga variabler, vilket innebär att vi får en bild av olika variablers direkta påverkan. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – familjesammansättning och förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, skolbetyg, samt boendeområde. När det gäller boendeområden har dessa delats in i tre grupper utifrån deras socioekonomiska bakgrund: hög, medel, låg. I vissa fall tas även andra variabler med i analyserna. I samtliga fall görs analyserna separat för kön. Resultat från dessa analyser – förekomst av signifikanta samband, oddskvoter samt Pseudo R^2 - presenteras.

Oddskvoten som redovisas anger hur vanligt det är att barn/ungdomar inom en viss variabelgrupp är t.ex. fysisk aktiva i relation till hur det är i variabelns basgrupp. Ett värde under ett (1) innebär att det är färre som är fysiskt aktiva, ett värde över ett (1) innebär att det är fler. Som bas för varje variabel väljs det värde som innefattar flest individer, eller alternativt en relativ stor del av individerna för att skattningarna ska bli säkra. Följande gäller för de olika variablerna:

- Årskurs - bas årskurs 7.
- Familjesammansättning - bas de som bor med båda föräldrarna.
- Förtroende för föräldrar - bas de som markerat att de har förtroende för bägge föräldrar.
- Socioekonomisk bakgrund - bas mellangruppen.

[20] Lykke, N, **Intersektionalitet ett användbart begrepp för genusforskningen.**

- Svensk/utländsk bakgrund - bas svensk bakgrund.
- Skolbetyg - bas de som har högst betyg.
- Typ av boendeområdet utifrån deras socioekonomiska struktur - bas Medel, d v s områden som varken är höginkomst- eller låginkomstområden[21]

Signifikansnivån anger om den aktuella variabeln har en direkt påverkan eller inte.

Alla statistiska bearbetningar har gjorts i SPSS, version 21.

[21] Grupperingen av de olika kommundelarna beskrivs i Bilagan, tabell B.1.

Kapitel 3.
Eskilstuna kommun, sociodemografisk och socioekonomisk struktur jämfört med andra kommuner

I detta kapitel presenteras Eskilstunaungdomars fördelning i olika socioekonomiska grupper, boendeform, medelinkomst/medianinkomst, andel med utländsk bakgrund samt meritvärde i årskurs 9. Eskilstunaungdomarnas sociodemografiska och socioekonomiska situation och skolframgång jämförs med situationen för ungdomar i andra kommuner inom Ung livsstil. Kapitlet avslutas med en diskussion kring hur resultaten i Eskilstuna ska värderas utifrån rådande befolkningsdemografi i förhållande till andra kommuner.

3.1 Socioekonomisk bakgrund

Socioekonomisk bakgrund kan mätas på flera sätt, t.ex. genom socialgrupp, socioekonomisk grupp, utbildning, inkomst och tillgång till kontantmarginal[22]. När barn och ungdomar själva ska svara på vilket yrke (grunden för socialgrupp och SCB:s socioekonomiska grupper) eller utbildning föräldrarna har blir de interna bortfallen, enligt Ung livsstils tidigare studier, stora eller mycket stora. Barn och ungdomar kan generellt inte heller svara på vilken inkomst eller utbildning föräldrarna har eller om familjen har tillgång till en kontantmarginal.

Ung livsstil har sedan 1984 valt att mäta socioekonomisk situation med hjälp av ett antal frågor om boendeform och tillgång till fritidskapitalvaror. Utifrån tillgången till dessa materiella resurser har vi bildat fem grupper. Med denna metod blir de interna bortfallen marginella[23]. De fem grupperna är:

Grupp 1: Bor i villa/radhus + har tillgång till bil + båt + sommarstuga
Grupp 2: Bor i villa/radhus/insatslägenhet/bostadsrättslägenhet + har tillgång till två av följande: bil, båt, sommarstuga
Grupp 3: Övriga t ex bor i hyreslägenhet + har tillgång till minst två av följande: bil, båt, sommarstuga
Grupp 4: Bor i hyreslägenhet + har tillgång till antingen bil, båt eller sommarstuga
Grupp 5: Bor i hyreslägenhet. Har inte tillgång till sommarstuga, bil eller båt

De fem grupperna benämns i Ung livsstils rapporter som socioekonomiska grupper. Av läsbarhetsskäl kallas de fem grupperna i vissa delar av rapporten: **stora resurser** (socioekonomisk grupp 1), **ganska stora resurser** (socioekonomisk grupp 2), **medelstora resurser** (socioekonomisk grupp 3), **ganska små resurser** (socioekonomisk grupp 4) och **små resurser** (socioekonomisk grupp 5).

Detta mått har använts i flera andra studier (se t.ex. Blomdahl, 1990; Elofsson, 1998; Nilsson, 1998, Blomdahl & Elofsson, 2006, Larsson, 2008, Elofsson & Karlsson, 2011). I internationella studier används likartade indikatorer på socio-

[22] Socialgrupp har använts av låginkomstutredningen. Se t.ex. Agneta Lundahl, **Fritid och rekreation**. Socioekonomiska grupper, utbildning och tillgång till kontantmarginal används av SCB. Se t.ex. SCB, **Fritid 1976-2002**.
[23] Interna bortfallet är 1,0 %. Det är alltså så få ungdomar som inte svarat på frågorna om boendeform och tillgång till materiell fritidsresurser.

ekonomisk bakgrund. I WHO:s hälsoenkät definieras de ungas socioekonomiska status ”utifrån svar på frågor om familjens ekonomi, bilinnehav, semestervanor, datorinnehav och om de unga har eget rum”[24].

Under senare år har skalan FAS (Family Affluence Scale) utvecklats. FAS används i en rad internationella studier och speciellt inom Health Behavior in School-Aged Children (HBSC). Skalan har många likheter med det mått på socioekonomisk bakgrund som använts i studierna inom Ung livsstil. FAS innefattar uppgifter om tillgång till bil, eget sovrum, i vilken utsträckning ungdomen rest bort med familjen under helger/semestrar samt tillgång till dator[25].

Teoretiskt kan socioekonomisk bakgrund kopplas till Webers definition av social klass, vilket i sin tur kopplas till begreppet livschanser[26]. Med ett likartat mått finner sociologen Mikael Tåhlin en tydlig koppling bland vuxna mellan ekonomiska resurser och deltagande i flertalet fritids- och kulturaktiviteter även efter kontroll för ålder och socialgrupp[27]. Tåhlin har också i en senare rapport visat att individens ekonomiska resurser har en direkt inverkan på individens fritids- och hälsosituation[28]. Antagandet är i enlighet med Tåhlins hypotes att familjernas kontrollvidd - mängden av möjliga handlingar - ökar kontinuerligt från socioekonomisk grupp 5 till socioekonomisk grupp 1[29].

I de fall man i ungdomsgruppen kunnat jämföra samband mellan olika mått på socioekonomisk situation blir resultaten något olika starka men går dock nästan alltid i samma riktning[30, 31].

I tabell 2 redovisas hur stor andel av högstadieungdomarna i olika kommuner som tillhör de olika socioekonomiska grupperna. Kommunerna rangordnas utifrån hur stor andel av ungdomarna som tillhör socioekonomisk grupp 4 och 5[32].

[24] Se DN, Kihlström, S, **Fattiga unga mår sämre**, DN onsdag 4 februari 2015.
[25] Currie C, Molcho M, Boyee W, Holstein B, Torsheim T, Richter M. **Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale,** 2008, Social Science & Medicine 66 (2008);
[26] Weber, M**, Ekonomi och samhälle**.
[27] Tåhlin, M, **Fritiden i Välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor**.
[28] Tåhlin, M, **Arbetets värde och kostnader**.
[29] Tåhlin, M, **Arbetets värde och kostnader**, sid 47.
[30] Larsson B, **Ungdomarna och idrotten**. **Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer**.
[31] Elofsson, S, **Vilka ungdomar är med i en förening? En studie av barn och ungdomar på mellan- och högstadiet samt gymnasiet i Helsingborg**.
[32] I alla kommunerna i Ung livsstil är urvalen dragna ur en bestämd urvalsram, dvs. alla elever som går i skolan i kommunerna. Både kommunala och friskolor ingår i urvalsramen. Urvalet är genomfört med en stratifierad och slumpmässig metod. Enbart studier med minst 70% svarsfrekvens presenteras.

Tabell 2. *Andel (%) ungdomar i högstadiet i olika socioekonomiska grupper i ett antal*

Socioekonomiska grupper	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Malmö 2019	2	24	46	21	8
Stockholm 2014	6	33	38	15	9
Helsingborg 2018	3	18	57	18	5
Eskilstuna 2019/20	**6**	**26**	**45**	**18**	**5**
Haninge 2016/17	8	36	41	11	4
Sävsjö 2018	7	25	54	12	2
Askersund 2018/19	8	27	53	11	1
Huddinge 2015	10	41	2	9	2
Jönköping 2018	8	39	42	9	2
Heby 2018/19	7	37	47	9	1
Knivsta 2019	9	44	42	5	1
Lidingö 2019	23	49	21	5	1
Nacka 2016/17	14	46	34	4	2
Värmdö 2018/19	16	47	32	3	2
Vallentuna 2019	13	48	36	2	1
Täby 2018/19	21	53	23	2	1

Malmö har störst andel ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna i jämförelse med de andra studerade kommunerna. Ganska många ungdomar i Eskilstuna, Stockholm och Helsingborg kommer också från de socioekonomiska grupperna 4 och 5.

Knappast några ungdomar i Täby, Vallentuna, Värmdö, Nacka, Lidingö och Knivsta tillhör de lägre socioekonomiska grupperna.

3.2 Svensk respektive utländsk bakgrund

En rad studier visar att fritidspreferenser och deltagande i fritidsaktiviteter i många fall skiljer sig mellan de med svensk respektive utländsk bakgrund[33]. Som grund för beskrivningen av dem som har utländsk bakgrund i Ung livsstils studier används uppgifter om ungdomarna själva och deras föräldrar är födda i Sverige eller inte[34]. Frågorna har följande formulering:

Är du, din pappa, din mamma född i Sverige[35]? (Nej/Ja)

Utifrån antagandet att graden av utländsk bakgrund antingen genom att en av föräldrarna är född i Sverige eller genom att barnet med utländsk bakgrund är fött i Sverige, har betydelse för i vilken takt barnet erövrar fritidsvanor i Sverige har vi konstruerat följande fyra grupper[36]:

[33] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och jämlik**, och Blomdahl/Elofsson/Bergmark/Lengheden, **Ung livsstil Malmö.** Ungdomar med utländsk bakgrund är underrepresenterade när det gäller deltagande i t.ex. idrottsförening och överrepresenterade bland besökarna på fritidsgård och bibliotek.

[34] En utförligare beskrivning finns i Blomdahl/Elofsson, **Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?**, sid. 33-34. I den här skriften används också begreppen första och andra generationens invandrare.

[35] Vi frågar var för sig om barnet själv, pappa respektive mamma är född i Sverige eller utomlands. I enkäterna frågar vi också de barnen som är födda utomlands i vilket land de är födda och vilket år de kom till Sverige.

[36] För en närmare diskussion om antagandet se Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom?** sid. 33-34.

Grupp 1. Denna grupp innefattar barn och ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige.
Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **svensk bakgrund**.

Grupp 2. Denna kategori består av följande tre grupper:

- Föräldrarna födda i Sverige. Barnet fött utomlands
- En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött i Sverige
- En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött utomlands

Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **ganska stark svensk bakgrund**.

Grupp 3. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött i Sverige.
Denna grupp benämns i rapporten som andra generationens invandrare.

.

Grupp 4. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött utomlands.
Denna grupp benämns i rapporten som första generationens invandrare.

I tabell 3 visar vi andelen ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund. Kommunerna kommer i ordning efter hur stor andel som klassificeras som andra eller första generationens invandrare.

Tabell 3. *Högstadiet. Andel (%) ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund.*

	Barnet och föräldrarna födda i Sverige	**En förälder eller barnet född utom-lands**	**Barnet född i Sverige och föräldrarna utomlands**	**Barnet och föräldrarna födda utom-lands**
Malmö	34	19	28	20
Eskilstuna	**51**	**13**	**15**	**22**
Stockholm	48	17	23	12
Huddinge	55	17	18	11
Helsingborg	58	14	14	14
Haninge	56	18	14	12
Sävsjö	69	5	6	19
Jönköping	69	11	11	9
Heby	76	10	4	10
Lidingö	71	18	5	7
Täby	71	19	6	5
Knivsta	75	16	4	6
Vallentuna	75	15	5	5
Värmdö	74	18	3	6
Askersund	83	9	1	7

Andelen ungdomar med utländsk bakgrund skiljer sig stort mellan kommunerna. **Malmö är den kommun som har högst andel ungdomar** (28 + 20=48%) **med relativt stark utländsk bakgrund.** Eskilstuna (15 + 22=37%) och Stockholm har också många ungdomar med utländsk bakgrund. Askersund, Värmdö, Vallentuna, Knivsta, Täby och Lidingö har få med utländsk bakgrund.

3.3 En sammanvägning av de fyra bakgrundsvariablerna

I den här forskningsrapporten arbetar vi också med medianinkomst bland 30-64-åringar och meritvärde i årskurs 9[37]. Dessa variabler har var för sig i tidigare studier visat sig ha samband med t.ex. deltagande i idrottsförening och besök på bibliotek[38]. I tabell 4 visar vi alla fyra bakgrundsvariabler i samma tabell.

Tabell 4. ***Högstadiet.*** *Socioekonomiska grupper, medianinkomst, meritvärde och svensk bakgrund i olika kommuner.*

Socioekonomiska grupper 1-5. 1 är högst		**Medianinkomst i åldrarna 30-64 år**		**Meritvärde Årskurs 9**		**Svensk bakgrund** Barnet och båda föräldrarna födda i Sverige	
Medelvärde			**Tkr**		**Poäng**		**%**
Täby	2,07	Täby	422	Lidingö	270	Askersund	83
Lidingö	2,13	Lidingö	403	Nacka	268	Heby	76
Värmdö	2,26	Nacka	394	Täby	261	Knivsta	75
Vallentuna	2,31	Knivsta	378	Värmdö	244	Vallentuna	75
Nacka	2,36	Vallentuna	377	Huddinge	243	Värmdö	74
Knivsta	2,45	Värmdö	372	Vallentuna	239	Nacka	72
Huddinge	2,56	Huddinge	340	Helsingborg	238	Lidingö	71
Heby	2,60	Jönköping	333	Jönköping	235	Täby	71
Jönköping	2,60	Haninge	331	Knivsta	230	Jönköping	69
Haninge	2,68	Askersund	328	Malmö	226	Sävsjö	69
Askersund	2,70	Sävsjö	318	Haninge	220	Helsingborg	58
Sävsjö	2,79	Helsingborg	314	**Eskilstuna**	**220**	Haninge	56
Eskilstuna	**2,92**	**Eskilstuna**	**307**	Askersund	213	Huddinge	55
Helsingborg	3,04	Heby	306	Heby	208	**Eskilstuna**	**51**
Malmö	3,10	Malmö	278	Sävsjö	205	Malmö	34

I topp när det gäller socioekonomisk bakgrund, medianinkomst och meritvärde finner vi Täby och Lidingö. Nacka ligger också högt när det gäller dessa tre variabler. I botten när det gäller socioekonomisk bakgrund och medianinkomst finner vi i Malmö, Helsingborg och Eskilstuna. Meritvärdet är lägst i de tre små kommunerna Sävsjö, Heby och Askersund. Elever i Eskilstuna och i Malmö har också ganska låga meritvärden. Högst är meritvärdena på Lidingö och i Nacka och Täby. Flest med svensk bakgrund finns i Askersund, Heby, Knivsta och Vallentuna. I Eskilstuna och Malmö är andelen med svensk bakgrund lägst.

Hur blir då rangordningen mellan kommunerna när en sammanvägning görs av bakgrundsvariablerna? Vi börjar med att i tabell 5 visa sammanvägningen av de två bakgrundsvariablerna som direkt mäter samhällsställning. Den kommun som har högst medelvärde på socioekonomisk grupp respektive medianinkomst får värdet 1 osv. Malmö som har lägst medelvärde på socioekonomisk grupp får värdet 15.

[37] Det högsta meritvärdet en elev kan få är 320 poäng.
[38] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och jämlik**, och Blomdahl/Elofsson/Bergmark/Lengheden, **Ung livsstil Malmö,** och Larsson B, **Ungdomarna och idrotten**. **Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer**.

Tabell 5. ***Högstadiet. Rangtal.*** *Rangordning utifrån socioekonomi och medianinkomst.*

Täby	2
Lidingö	4
Nacka	8
Värmdö	9
Vallentuna	9
Knivsta	10
Huddinge	14
Jönköping	18
Haninge	19
Askersund	21
Heby	22
Sävsjö	23
Helsingborg	25
Eskilstuna	**26**
Malmö	30

Utifrån rangordningen på samhällsställning kommer Täby, Lidingö och Nacka i topp. Lägst samhällsställning med ovanstående mått har man i Helsingborg, Eskilstuna och Malmö.

Meritvärde i årskurs 9 är i många fall, men inte i alla, en effekt av föräldrarnas samhällsställning. I tabell 6 visar vi rangordningen av kommunerna utifrån socioekonomi, medianinkomst och meritvärde.

Tabell 6. ***Högstadiet. Rangtal.*** *Rangordning utifrån socioekonomi, medianinkomst och meritvärde.*

Täby	5
Lidingö	5
Nacka	10
Värmdö	13
Vallentuna	15
Huddinge	18
Knivsta	19
Jönköping	27
Haninge	30
Helsingborg	33
Askersund	34
Heby	36
Sävsjö	38
Eskilstuna	38
Malmö	40

Vi kan konstatera att rangordningen mellan kommunerna inte nämnvärt förändras när vi för in meritvärde i modellen. Helsingborg tar dock några kliv upp i rangordningen.

Svensk respektive utländsk bakgrund är en annan kategori av bakgrundsvariabler som vi arbetar med i våra studier. Teoretiskt skulle den inte alls behöva spegla samhällsställning. Vår och andras forskning visar dock att den speglar samhällsställning. I tabell 7 visar vi konsekvenserna av detta för rangordningen mellan kommunerna.

Tabell 7. ***Högstadiet.*** *Rangordning utifrån socioekonomi, medianinkomst, meritvärde och andelen med svensk bakgrund.*

Rangordning utifrån socioekonomi, medianinkomst och meritvärde Rang		**Rangordning utifrån socioekonomi, medianinkomst, meritvärde och andelen med svensk bakgrund. Rang**	
Täby	5	Lidingö	12
Lidingö	5	Täby	13
Nacka	10	Nacka	16
Värmdö	13	Värmdö	19
Vallentuna	15	Vallentuna	19
Huddinge	18	Knivsta	22
Knivsta	19	Huddinge	32
Jönköping	27	Askersund	35
Haninge	30	Jönköping	36
Helsingborg	33	Heby	38
Askersund	34	Haninge	43
Heby	36	Helsingborg	43
Sävsjö	38	Sävsjö	48
Eskilstuna	38	Eskilstuna	52
Malmö	40	Malmö	55

Vi ser att rangordningen mellan de fem första och de tre sista inte förändras mer än i ett fall när vi tillför modellen rangordningen utifrån svensk bakgrund (föräldrarna och barnen är födda i Sverige). Täby och Lidingö byter dock plats i rangordningen.

3.4 Hur ska resultaten i Eskilstuna bedömas när jämförelser görs med andra kommuner?

Malmö stad är den kommun vid sidan av Eskilstuna, bland dem som Ung livsstil har undersökt, där högst andel ungdomar har en låg socioekonomisk bakgrund, medianinkomsten är lägst och där högst andel ungdomar har utländsk bakgrund. I samtliga Ung livsstils studier sedan 1984 konstateras att ungdomar i de högre socioekonomiska grupperna och där medelinkomsten eller medianinkomsten är högre i betydligt högre utsträckning är med i förening totalt, i idrottsförening och musikskola/kulturskolan än ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna och där medelinkomsten eller medianinkomsten är låg[39]. Även studierna från Eskilstuna 1985 och 1993 visade detta[40]. Studierna visar också att ungdomar med utländsk bakgrund deltar mindre i förening totalt och idrottsförening i alla kommu-

[39] Se t.ex. Larsson B, **Ungdomarna och idrotten**. **Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer,** Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** Elofsson/Blomdahl/ Lengheden/Åkesson**, Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden.**

[40] Se Blomdahl m.fl. **Ung livsstil Malmö**.

ner än de ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige[41]. Studierna visar också att de med låg socioekonomisk bakgrund, låg medianinkomst och där många har utländsk bakgrund i störst utsträckning besöker bibliotek och går på fritidsgård. Undersökningarna visar dessutom att de med höga betyg (eller meritpoäng i åk 9) är med i förening och i kulturskolan i högre grad än de som har låga betyg. Det motsatta gäller att för fritidsgård, dessa besöks oftare av ungdomar med låga betyg.

Enbart en direkt jämförelse med andra kommuner när det gäller andelen ungdomar som t.ex. är med i förening totalt, idrottsförening och går på bibliotek blir därför inte rättvisande eftersom denna inte tar hänsyn till olikheter när det gäller ungdomarnas socioekonomiska och utländska bakgrund[42].

Eskilstuna och Malmö skiljer sig i stor utsträckning från andra kommuner när det gäller ungdomarnas sociala bakgrund i dessa avseenden. För att försöka ge en mer rättvisande bild av hur det ”ser ut” i Eskilstuna har förväntade värden med utgångspunkt från den sociala strukturen bland de ungdomar som besvarat enkäten arbetats fram. Som bas för beräkningen används en sammanställning av studier som genomförts inom Ung livsstil under perioden 2013-2020[43]. Utifrån detta material skattas andel medlemmar i de 20 grupper som innefattas i kombinationen av socioekonomisk bakgrund (5 grupper) och svensk respektive utländsk bakgrund (4 grupper). Med tanke på den markanta könsskillnad som finns för t.ex. i medlemskap i idrottsförening görs dessa beräkningar separat för killar och tjejer. Med utgångspunkt från svarsfördelningen i dessa avseenden bland dem som besvarat enkäten i Eskilstuna beräknas därefter ett ”förväntat” värde när det gäller andelen medlemmar i förening m.fl. aktiviteter som sedan kan jämföras med det aktuella utfallet. Beräkningar av det förväntade värdet i förhållande till utfallet görs för: förening totalt, idrottsförening, annan förening, besökt fritidsgård, besökt bibliotek, med i kulturskolan, utomstående i fritidsutbudet och fysiskt aktiv/inaktiv.

För att få en mer detaljerad bild av hur det ser ut för speciellt utsatta grupper presenteras vid sidan av detta i vissa fall även jämförelser för de fyra grupperna med svensk respektive utländsk bakgrund som kommer från familjer med små eller ganska små ekonomiska resurser, självklart även uppdelat efter kön[44]. Detta ger då en bild av i vilken utsträckning kommunen lyckats fånga upp mer utsatta grupper med svensk respektive utländsk bakgrund.

[41] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** och Blomdahl/Elofsson**/**Lengheden/Åkesson, **Segrar föreningslivet?**
[42] Till ”annan förening” förs alla föreningar som inte är idrottsföreningar. Se kapitel xx i denna rapport.
[43] Se t.ex. Elofsson/Blomdahl/ Bergmark/Lengheden/Åkesson**, Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden**, och Blomdahl/Elofsson,/Lengheden/Åkesson, **Segrar föreningslivet?**
[44] De ”förväntade” värdena hämtas från samma material.

Kapitel 4.
Vad ger livet mest mening – skola eller fritid

I detta kapitel studeras i vilken utsträckning ungdomarna upplever att det är skolan eller fritiden som ger livet mest mening.

4. 1 Inledning

Eleverna har i enkäten fått besvara frågan *Vad ger ditt liv mest mening?* med svarsalternativen: Det är främst skolan som ger mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men skolan betyder mest; Skolan och fritiden betyder lika mycket för att ge mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men fritiden betyder mest; Det är främst fritiden som ger mening åt livet.

Vi har i en nyligen publicerad rapport närmare studerat barns och ungdomars ställningstagande i en rad undersökningar som gjorts inom Ung livsstil mellan 2000 och 2019/20. I studien ingår cirka 58 000 barn och ungdomar i åldersgruppen 10-18 år[45]. Denna undersökning visar att en stor majoritet av barnen och ungdomarna upplever att det främst är fritiden som ger livet mening, en andel som har ökat sedan 2000. I motsats till detta är det en mer begränsad grupp som tycker att det främst är skolan som ger livet mening, något som allt färre uppger. Det finns vissa könsskillnader – killar tycker något oftare än tjejer att det främst är fritiden som ger livet mening, när det gäller skolans roll gäller motsatsen. Under åren har dock dessa könsskillnader nedtonats i viss utsträckning.

Ser vi till barnens och ungdomarnas sociala bakgrund framträder en tydlig skillnad mellan barn och ungdomar med utländsk och svensk bakgrund, övriga bakgrundsfaktorer har endast en begränsad inverkan. Barn och ungdomar med utländsk bakgrund tycker i lägre utsträckning att det är fritiden som ger livet mening, i högre att det är skolan. Trots att skillnaderna är ganska stora i de aktuellaste studierna finns inga tecken på att dessa skillnader – alltså mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund och går i ordinarie skolan – skulle vara större nu än den varit tidigare, snarare tvärtom.

4.2 Kön

Låt oss börja med att undersöka hur Eskilstunaungdomarna svarat på frågan. Här ges en detaljerad bild av ungdomarnas svar.

Tabell 8. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Vad ger livet mest mening? Andel (%) efter kön.*

Vad ger livet mening	**Killar**	**Tjejer**
Mest skolan	6	7
Både skolan och fritiden, men skolan mest	13	13
Skolan och fritiden betyder lika mycket	22	22
Både skolan och fritiden, men fritiden mest	24	27
Mest fritiden	35	31
Sign. nivå	Ns	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

[45] Elofsson m fl (2020). **Ger skola eller fritid livet mest mening?**

Bilden stämmer väl med vad som framträdde i den presenterade rapporten. Nästan 60 % i Eskilstuna upplever att det i första hand är fritiden som ger livet mening, cirka en femtedel att det är skolan. Kring en tredjedel uppger dessutom att det nästan endast är fritiden som ger livet mening. Som påpekats visade den tidigare rapporten att det främst var svensk/utländsk bakgrund som inverkade på ställningstagandet. En mer fördjupad analys – där de direkta sambanden med olika bakgrundsvariabler studeras efter kontroll för inverkan från övriga variabler – visar att detta även gäller i Eskilstuna[46]. Denna analys visar dock även att förtroende för föräldrar har en specifik inverkan samt att det bland killar finns skillnader mellan olika typer av boendeområden som inte kan återföras till olikheter när det gäller andelen barn och ungdomar med utländsk bakgrund. Med utgångspunkt från dessa resultat har vi valt att presentera hur ställningstagandet varierar med dessa tre bakrundsvariabler samt socioekonomisk bakgrund. Vid presentationen begränsar vi oss till att se på hur många som uppger att skolan betyder mest (alternativen skola mest samt både skola och fritiden men skolan mest) samt andel som tycker att fritiden betyder mest alternativen fritiden mest samt både skola och fritiden men fritiden mest). De övriga har angett att skolan och fritiden betyder lika mycket.

4.3 Förtroende för föräldrar

Ungdomarna har i frågan *Vilka personer har du förtroende för* kunnat kryssa för alternativen mamma respektive pappa. Många har kryssat för bägge dessa alternativ, men det finns vissa som kryssat för endast ett av dem och vissa som inte kryssat för något. En tolkning är att svaren här ger en bild av hur relationen till föräldrarna ser ut. I tabell 9 ser vi närmare på kopplingen till vad som ger livet mening.

Tabell 9. ***Eskilstuna högstadiet. Vad ger livet mest mening – skola eller fritid?*** *Samband med förtroende för föräldrar efter kön. Andel (%).*

Förtroende för föräldrar	**Vad ger livet mest mening?**			
	Killar		**Tjejer**	
	Skolan	**Fritiden**	**Skolan**	**Fritiden**
Ingen	15	69	7	70
En	17	62	32	47
Båda	20	58	19	59
Sign. nivå	Ns		***	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Genomgående – oberoende av kön och hur många föräldrar man har förtroende för – gäller att en mycket klar majoritet att det är fritiden som ger livet mest mening. Bland killarna framträder inga signifikanta skillnader men vi kan dock notera att det är fler bland de som har förtroende för bägge föräldrar som uppger att det i första hand är skolan som ger livet mening, färre som tycker att det är fritiden. Skillnaden är mer markerad bland tjejer. Få bland de som inte angett att de har förtroende för någon förälder ser skolan som det som ger livet mening och betydligt fler att det är fritiden.

[46] Resultaten av dessa analyser redovisas ej för att inte överbelasta rapporten.

4.4 Socioekonomisk bakgrund

I tabell 10 studeras hur inställningen till vad som ger livet mening varierar beroende på socioekonomisk bakgrund.

Tabell 10. ***Eskilstuna högstadiet. Vad ger livet mest mening – skola eller fritid?*** *Samband med socioekonomisk bakgrund efter kön. Andel (%).*

Socioekonomisk bakgrund	Vad ger livet mest mening?			
	Killar		Tjejer	
	Skolan	Fritiden	Skolan	Fritiden
Hög	15	70	8	76
Ganska hög	11	65	13	66
Medel	22	58	20	58
Ganska låg	23	54	29	50
Låg	29	35	54	23
Sign. nivå	***		***	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar på ett mycket starkt och tydligt samband med socioekonomisk bakgrund. Ju lägre socioekonomisk bakgrund desto fler uppger att det är skolan som främst ger livet mening, desto färre att det är fritiden. Notabelt är att gruppen med lägst socioekonomisk bakgrund skiljer ut sig extra mycket.

4.5 Svensk/utländsk bakgrund

I tabell 11 studeras hur inställningen till vad som ger livet mening varierar beroende på svensk/utländsk bakgrund.

Tabell 11. ***Eskilstuna högstadiet. Vad ger livet mest mening – skola eller fritid?*** *Samband med svensk/utländsk bakgrund efter kön. Andel (%).*

Svensk/utländsk bakgrund	Vad ger kivet mest mening?			
	Killar		Tjejer	
	Skolan	Fritiden	Skolan	Fritiden
Svensk	9	70	12	67
Ganska stark svensk[47]	13	68	10	68
Andra generationen	27	50	30	44
Första generationen	42	32	52	28
Sign. nivå	***		***	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Både bland killar och tjejer gäller att det är avsevärt fler bland de som har utländsk bakgrund som uppger att det i första hand är skolan som ger livet mening och klart färre som tycker att det är fritiden. I bägge fallen skiljer första generationens invandrare ut sig mest, ibland tjejer gäller t ex att mer än hälften av dessa anser att det i första hand är skolan som ger livet mening, endast cirka en fjärdedel som tycker att det är fritiden. Detta kan jämföras med hur det ser ut bland tjejerna med svensk bakgrund – endast 10 procent tycker att det är skolan och hela två tredjedelar att det är fritiden. Skillnaderna stämmer väl med vad som framträdde i den refererade

[47] Se kapitel 3.2 för en närmare beskrivning av denna grupp.

rapporten[48]. En mer fördjupad analys – resultaten redovisas ej – visar också mycket tydligt att svensk/utländsk bakgrund har en direkt inverkan – alltså efter kontroll för andra bakgrundsvariabler – både bland killar och tjejer.

4.6 Skillnader mellan olika typer av bostadsområden

Antalet kommundelar som tas upp i frågan kring var man bor är stort, varför det är svårt att få en god bild av kopplingen till boendeområde. För att få en mer överblickbar bild har vi därför delat in dessa med utgångspunkt från socioekonomisk struktur i tre grupper, nämligen områden med hög socioekonomisk struktur, områden med låg samt en mellangrupp. I tabell 12 ser vi närmare på hur inställningen till vad som ger livet mening skiljer sig mellan dessa tre typer av kommundelar.

Tabell 12. ***Eskilstuna högstadiet. Vad ger livet mest mening – skola eller fritid?*** *Skillnader mellan olika typer av kommundelar efter kön. Andel (%).*

Boendeområdets socioekonomisk struktur[49]	**Vad ger livet mest mening?**			
	Killar		**Tjejer**	
	Skolan	**Fritiden**	**Skolan**	**Fritiden**
Hög	16	60	12	68
Medel	14	66	16	60
Låg	37	35	45	35
Sign. nivå	***		***	

+ p< 0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Jämför vi de tre typerna av kommundelar skiljer de med låg socioekonomisk struktur ut sig mycket tydlig. Betydligt fler i dessa områden har inställningen att det är skolan som ger livet mening, avsevärt färre att det är fritiden. Den fördjupade analysen visar också att boendeområdes karaktär har en direkt inverkan på killarnas inställning. Betydligt fler bland killar i områden med låg socioekonomisk struktur tycker det är skolan som i första hand ger livet mening, färre att det är fritiden än vad som kan förklaras av att det bor betydligt fler med utländsk bakgrund i dessa områden. Däremot tycks inte typ av boendeområde ha någon egen direkt inverkan när det gäller tjejernas ställningstagande. Här kan alltså olikheter i socioekonomisk och/eller svensk/utländsk bakgrund till stor del förklara skillnaderna.

4.7 Sammanfattning

De resultat som framkommer i Eskilstuna stämmer väl med vad som konstaterats tidigare. En stor majoritet av ungdomarna tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening, en begränsad andel att det är skolan. Nästan 60 % upplever att det i första hand är fritiden som ger livet mening, cirka en femtedel att det är skolan. Kring en tredjedel uppger dessutom att det nästan enbart är fritiden som ger livet mening. Totalt sett är det inte så stora skillnader mellan killar och tjejer.

Det finns tydliga skillnader beroende på såväl svensk/utländsk som socioekonomisk bakgrund. Ungdomar med utländsk bakgrund och/eller låg socioekonomisk bakgrund betonar skolans betydelse i avsevärt högre utsträckning, fritidens i klart lägre. Detta gäller både bland andra och första generationens invandrare men är som mest framträdande för första generationen. Bland dessa är det fler som tycker

[48] Elofsson m fl (2020). **Ger skola eller fritid livet mest mening?**
[49] Grupperingen av de olika kommundelarna beskrivs i Bilagan, tabell B.1.

att det är skolan än att det är fritiden som ger livet mening. Vid sidan av detta gäller att förtroende för föräldrar och bland killar även typ av boendeområde har en direkt inverkan – alltså efter kontroll för övriga variabler och även svensk/utländsk bakgrund – på inställningen. Betydligt fler av killarna i låginkomstområdena har inställningen att det är skolan som ger livet mening, avsevärt färre att det är fritiden.

Kapitel 5.
Vad tycker föräldrarna (enligt ungdomarna själva) är viktigt att ungdomarna ska göra på fritiden?

I det här kapitlet studerar vi vad föräldrarna tycker är viktigt att ungdomarna sysslar med på fritiden – utifrån ungdomarnas egen tolkning. I frågan ingår t.ex. att vara med i idrottsförening liksom annan förening än idrottsförening, att delta i musikskolan, att läsa böcker, att motionera/träna, vara med familjen samt andra saker som ungdomarna kan gör på sin fritid.

5.1 Inledning

Ungdomarna har i enkäten svarat på frågan Mina föräldrar tycker det är viktigt att jag sysslar med följande saker på min fritid. (Du ska alltså tala om vad du tror att dina föräldrar tycker är viktigt). Svarsalternativen är: Stämmer precis, Stämmer ganska bra, Stämmer inte särskilt bra, Stämmer inte alls. I den inledande presentationen av resultaten uppdelat efter kön presenteras samtliga svarsalternativen men i den senare redovisningen har vi koncentrerat oss till att studera andelen som svarat stämmer precis eller stämmer ganska bra. De alternativ – totalt 12stycken – som tas upp i frågan framgår av redovisningen i avsnitt 5.2

5.2 Kön

Vi börjar med att presentera ungdomarnas svar utifrån hela svarsskalan. Alternativen har sorterats utifrån hur viktigt de är för föräldrarna utifrån ungdomarnas uppfattning.

Tabell 13. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Vad tycker föräldrarna att ungdomarna ska göra? Andel (%) efter kön.*

	Stämmer precis		Stämmer ganska bra		Stämmer inte särskilt bra		Stämmer inte alls		Sign. nivå
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	
Läsa läxor	63	68	25	27	7	2	5	3	**
Vara med familjen	58	65	33	28	6	4	3	4	*
Motionera/idrotta	58	52	31	34	6	7	5	7	*
Träffa kompisar	40	44	48	43	9	10	3	3	Ns
Med i idrottsförening	48	42	20	22	11	15	21	22	+
Läsa böcker	33	31	32	35	19	19	17	14	Ns
Besöka bibliotek	13	13	15	16	18	22	55	49	Ns
Med i annan förening	15	15	13	12	15	20	56	54	Ns
Spela musik-instrument	9	7	12	11	14	20	65	61	+
Gå på fritidsgård	7	6	12	10	24	26	57	58	Ns
Vara med i musikskolan	7	5	7	8	14	19	72	69	Ns
Spela teater	4	3	6	4	18	22	72	71	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns= ej signifikant.

Högst upp på listan kommer att läsa läxor, att vara med familjen, träffa kompisar samt att motionera/idrotta. Här handlar det om att kring 90 % eller fler uppger att det stämmer att föräldrarna tycker detta är viktigt. Relativt många anger också att föräldrarna tycker det är viktigt att de är med i idrottsförening och att de läser böcker. I dessa fall är det ungefär två tredjedelar som instämmer i att detta är något som föräldrarna tycker är viktigt. Alla dessa aktiviteter skiljer sig markant från de övriga som det är betydligt färre där dessa är viktiga för föräldrarna. Bland dessa kan vi notera att besöka bibliotek – enligt ungdomarna är det färre än 30 % av föräldrarna som tycker att det är viktigt. Riktigt långt ned kommer att vara med i musikskolan samt att spela teater – mer än 70 % har här svarat att det inte alls stämmer att detta är viktigt för föräldrarna.

I de flesta fall är skillnaden mellan killar och tjejer begränsade – föräldrarna tycks alltså ha liknande förväntningar på killar och tjejer. I några fall framträder dock signifikanta skillnader, tydligast när det gäller läxläsning. Fler bland tjejerna uppger att föräldrarna tycker det är viktigt att de läser läxor. Flickor tycks också i något högre utsträckning uppleva att det är viktigt att de är med familjen medan pojkar i högre utsträckning upplever att föräldrarna tycker det är viktigt att de motionerar/idrottar och är med i idrottsförening. Sammantaget kan man dock inte tala om att det skulle finnas starkt skilda förväntningar från föräldrarna kring vad tjejer och killar ska gör på fritiden – i varje fall utifrån ungdomarnas egen upplevelse.

5.3 Socioekonomiska grupper

I detta och följande avsnitt koncentreras analyserna till att studera andelen som svarat att det stämmer precis eller stämmer ganska bra att föräldrarna tycker att det är viktigt att ungdomarna ägnar sig åt de olika aktiviteterna på fritiden. I tabell 14 redovisas andelen som svarat stämmer precis eller stämmer ganska bra inom olika socioekonomiska grupper uppdelat efter kön.

Tabell 14. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Vad föräldrar tycker är viktigt att ungdomarna sysslar med på fritiden. Andel (%) som svarat stämmer precis eller stämmer ganska bra bland ungdomar i olika socioekonomiska grupper efter kön.*

Matvanor	Kön	Socioekonomisk grupp					Sign. nivå	Sign. nivå (#) kontroll[50]
		Hög	Ganska hög	Medel	Ganska låg	Låg		
Läsa läxor	K	88	91	86	89	91	Ns	Ns
	TJ	100	96	95	93	100	Ns	Ns
Vara med familjen	K	88	94	87	93	100	Ns	+
	TJ	96	96	93	85	100	+	*
Motionera/idrotta	K	88	91	91	85	82	Ns	Ns
	TJ	100	91	87	75	86	**	Ns
Träffa kompisar	K	94	92	88	81	76	**	Ns
	TJ	96	89	89	76	89	*	*
Med i idrottsförening	K	74	70	65	69	81	Ns	Ns
	TJ	77	73	61	52	56	***	Ns
Läsa böcker	K	59	65	64	67	70	Ns	Ns
	TJ	74	61	66	38	93	*	+
Besöka bibliotek	K	16	15	27	46	67	***	Ns
	TJ	20	19	26	45	71	***	Ns
Med i annan förening	K	29	18	26	43	77	***	+
	TJ	20	23	27	24	62	**	*
Spela musikinstrument	K	25	13	21	21	57	**	*
	TJ	8	16	17	23	39	**	Ns
Gå på fritidsgård	K	18	2	17	28	43	***	Ns
	TJ	12	10	15	22	39	***	Ns
Vara med i musikskolan	K	19	9	14	15	32	+	Ns
	TJ	8	10	12	16	35	**	Ns
Spela teater	K	9	4	9	15	33	**	Ns
	TJ	7	1	9	9	32	***	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer. # Samband efter kontroll för svensk/utländsk bakgrund

Resultaten visar att det finns betydande skillnader mellan ungdomar från olika socioekonomiska grupper. Föräldrar till ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund tycker det är mycket viktigare att besöka bibliotek, vara med i annan förening än idrottsförening. De tycker också att det är viktigare att ungdomarna spelar musikinstrument (speciellt gruppen med lägst bakgrund), är med i musikskolan (speciellt gruppen med lägst bakgrund), går på fritidsgård, spelar teater samt att tjejerna läser böcker. Ofta gäller att det är flest bland föräldrar till de som har lägst socioekonomisk bakgrund som tycker att dessa saker är viktiga. Mot detta ska ställas att de som har lägre socioekonomisk bakgrund i mindre utsträckning uppger att föräldrarna tycker det är viktigt att träffa kompisar och bland tjejerna i denna grupp tycker det är viktigt att motionera/idrotta samt att vara med i idrottsförening.

Då man kontrollerar för svensk/utländsk bakgrund och typ av boendeområde försvinner ett flertal av dessa samband, vilket visar att olikheterna ofta kan återföras

[50] För att få en direkt bild av hur socioekonomisk bakgrund påverkar studeras även förekomst av samband efter kontroll för svensk/utländsk bakgrund. Detta innebär att skillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper analyseras separat för olika grupper av svensk/utländsk bakgrund. Analyserna gör med hjälp av binär logistisk regression separat för killar och tjejer.

till att ungdomar med utländsk bakgrund skiljer ut sig speciellt. Dessa har ju i genomsnitt lägre socioekonomisk bakgrund. Orsaken till skillnaderna kan i dessa fall återföras till olikheter mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund. I några fall kvarstår dock signifikanta samband – socioekonomisk bakgrund har en egen direkt inverkan som inte kan återföras till svensk/utländsk bakgrund. Detta gäller den högre vikt som föräldrarna till de med låg socioekonomisk bakgrund lägger vid att vara med familjen och vara med i annan förening än idrottsförening samt för killarna att spela musikinstrument och för tjejerna att spela teater. Bland tjejer gäller även att låg socioekonomisk bakgrund direkt leder till att föräldrar tycker det är mindre viktigt att träffa kompisar.

5.4 Svensk respektive utländsk bakgrund

Vilka skillnader finns då mellan ungdomar med olika svensk/utländsk bakgrund när det gäller vad de upplever att föräldrarna tycker är viktigt att de ska göra?

I tabell 15 visas andelen som svarat att påståendena stämmer exakt eller ganska bland de med svensk respektive utländska bakgrund efter kön.

Tabell 15. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Vad föräldrar tycker är viktigt att ungdomarna sysslar med på fritiden. Andel (%) som svarat stämmer precis eller stämmer ganska bra bland ungdomar med olika svensk/utländsk bakgrund efter kön.*

Matvanor	Kön	Svensk/utländsk bakgrund				Sign. nivå	Sign. nivå (#) kontroll[51]
		Svensk	Ganska svensk	Andra gen	Första gen		
Läsa läxor	K	88	88	84	91	Ns	Ns
	TJ	95	95	95	96	Ns	Ns
Vara med familjen	K	88	95	90	94	Ns	Ns
	TJ	93	91	90	96	Ns	Ns
Motionera/idrotta	K	91	91	85	89	Ns	Ns
	TJ	91	85	78	81	**	*
Träffa kompisar	K	91	91	85	80	**	+
	TJ	89	92	77	86	*	*
Med i idrottsförening	K	67	64	69	73	Ns	Ns
	TJ	67	54	60	65	Ns	Ns
Läsa böcker	K	59	53	67	83	***	**
	TJ	58	61	76	92	***	***
Besöka bibliotek	K	12	16	40	63	***	***
	TJ	11	26	41	78	***	***
Med i annan förening	K	18	18	38	52	***	**
	TJ	14	22	51	53	***	***
Spela musikinstrument	K	13	21	25	35	***	*
	TJ	11	24	18	27	***	**
Gå på fritidsgård	K	9	12	26	40	***	***
	TJ	7	14	18	41	***	***
Vara med i musikskolan	K	9	9	17	28	***	*
	TJ	9	12	10	29	***	+
Spela teater	K	3	9	12	23	***	**
	TJ	3	7	8	22	***	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer. # Kontrollerat för socioekonomisk bakgrund.

Även i detta fall framträder ett flertal signifikanta samband dock inte när det gäller läsa läxor och att vara med familjen – två saker som sätts högst. Till detta ska också läggas att det inte framträder skillnader när det gäller vilken vikt föräldrarna lägger vid att ungdomarna ska vara med i idrottsförening och för pojkar när det gäller att motionera/idrotta. I dessa fall är skillnaden mellan föräldrar med svensk och föräldrar med utländsk bakgrund liten, i varje fall utifrån ungdomarnas egna beskrivningar. Däremot tycks föräldrar till tjejer med utländsk bakgrund lägga något mindre vikt vid att dessa ska motionera/idrotta.

Men i övriga fall framträder tydliga skillnader. Utifrån ungdomarnas egen beskrivning lägger föräldrar till de som har utländsk bakgrund större vikt vad att barnen ska läsa böcker (speciellt framträdande bland tjejer), besöka bibliotek, vara med i annan förening, spela musikinstrument, gå på fritidsgård, vara med i musikskolan

[51] För att få en direkt bild av hur svensk/utländsk bakgrund påverkar studeras även förekomst av samband efter kontroll för socioekonomisk bakgrund. Detta innebär att skillnaderna mellan ungdomar med svensk respektive olika grader av utländsk bakgrund analyseras separat för olika grupper av svensk/utländsk bakgrund. Analyserna gör med hjälp av binär logistisk regression separat för killar och tjejer.

och spela teater. I ett fall finner vi en motsatt skillnad, föräldrar till barn med utländsk bakgrund tycks lägga något mindre vikt vid att dessa ska träffa kompisar.

Liksom när det gäller socioekonomisk bakgrund måste vi givetvis ställa oss frågan om det handlar om en direkt skillnad kopplad till svensk/utländsk bakgrund eller om skillnaderna mer beror på att vi har fler bland ungdomar som har svensk bakgrund som kommer från familjer med lägre socioekonomisk bakgrund. För att undersöka detta har vi också studerat förekomst av samband efter kontroll för socioekonomisk bakgrund och typ av boendeområde. I huvudsak kvarstår de signifikanta sambanden. Det finns alltså en direkt inverkan av svensk/utländsk bakgrund. Föräldrar med svensk och utländsk bakgrund uppmuntrar barnen till att syssla med olika aktiviteter på olika sätt.

Sammanfattar vi resultaten kan vi notera att **föräldrar med utländsk bakgrund i högre utsträckning uppmuntrar (eller pressar på) barnen att delta i såväl kulturella som öppna aktiviteter. Detta innebär dock inte att de är mindre intresserade av att barnen ska syssla med fysisk aktivitet.**

5.5 Skillnader mellan olika typer av bostadsområden

De skillnader vi fann mellan Eskilstuna och Lidingö i förra avsnittet pekar mot att den socioekonomiska strukturen kan ha en inverkan på vad föräldrar anser att det är viktigt att barnen gör på fritiden. För att fördjupa denna analys har vi valt att också undersöka skillnaderna mellan olika typer av bostadsområden. Vi arbetar här med tre typer, de som har hög och de som har låg socioekonomisk struktur och en tredje grupp som innefattar de som inte tillhör någon av dessa grupper[52]. I tabell 16 studeras hur många av ungdomarna i dessa tre typer av områden som svarat att det stämmer precis eller ganska bra att föräldrarna anser att olika alternativ är viktiga.

[52] Se bilagan, tabell B.1.

Tabell 16. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Vad föräldrar tycker är viktigt att ungdomarna sysslar med på fritiden. Andel (%) som svarat stämmer precis eller stämmer ganska bra bland ungdomar från olika typer av bostadsområden efter kön.*

Föräldrar tycker det är viktigt att ungdomar		Bostadsområdet socioekonomiska struktur			Sign. nivå	Sign. nivå (#)
	Kön	Hög	Medel	Låg		Kontroll
Läsa läxor	K	89	87	91	Ns	Ns
	TJ	94	95	97	Ns	Ns
Vara med familjen	K	87	91	93	+	
	TJ	92	93	93	Ns	Ns
Motionera/idrotta	K	91	92	84	*	*
	TJ	90	88	79	*	Ns
Träffa kompisar	K	88	90	85	Ns	Ns
	TJ	90	88	85	Ns	Ns
Med i idrottsförening	K	66	69	70	Ns	Ns
	TJ	70	64	56	*	
Läsa böcker	K	65	61	73	+	Ns
	TJ	69	62	78	Ns	Ns
Besöka bibliotek	K	19	20	57	***	Ns
	TJ	20	24	63	***	Ns
Med i annan förening	K	21	25	49	***	Ns
	TJ	21	23	49	***	Ns
Spela musikinstrument	K	21	18	27	Ns	Ns
	TJ	14	18	31	**	Ns
Gå på fritidsgård	K	14	13	38	***	+
	TJ	9	12	33	***	Ns
Vara med i musikskolan	K	16	10	24	**	Ns
	TJ	9	12	25	**	Ns
Spela teater	K	8	7	18	**	Ns
	TJ	4	5	23	***	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer. # Kontrollerat för socioekonomisk bakgrund.

Resultaten visar på att det finns betydande skillnader mellan de tre typerna av bostadsområden, där det i de flesta fall handlar om att områdena med låg socioekonomisk struktur skiljer ut sig speciellt. Ungdomar som bor i sådana områden uppger i lägre utsträckning att föräldrarna tycker det är viktigt att de ska syssla med idrott/motion och bland flickorna även vara med i idrottsförening.

Mot detta ska dock ställas att föräldrar i områden med låg socioekonomisk struktur i högre utsträckning uppmuntrar - eller önskar att – ungdomarna ska läsa böcker, spela teater, spela musikinstrument (speciellt bland tjejerna), var med i musikskola, gå på bibliotek och fritidsgård samt att vara med i annan förening än idrottsförening. Vi ser alltså att föräldrar i områden med låg socioekonomisk struktur i större utsträckning uppmuntrar eller pressar ungdomarna till att ägna sig åt kulturella aktiviteter, medan de ger ett något svagare stöd för fysisk aktivitet.

Nu gäller ju att både andelen ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund och andelen med utländsk bakgrund är högre i låginkomstområdena. En fråga är därför om de observerade olikheterna kan återföras till detta faktum eller om området i sig

självt har en inverkan. Detta har betydelse för eventuella insatser. En kontroll för dessa båda faktorer visar att flertalet av de signifikanta sambanden försvinner. Kvar finns endast tendens till sådana bland killar när det gäller att idrott/motion och besök på fritidsgård. Sammantaget kan alltså skillnaderna mellan de olika typerna av bostadsområden återföras till deras olika socioekonomiska karaktär, själva bostadsområdet i sig självt har mindre direkt inverkan.

5.6 Eskilstuna jämfört med Lidingö

Frågan kring ungdomarnas uppfattning om vad de upplever att föräldrarna tycker är viktigt att de gör på fritiden finns endast med i några av de undersökningar som gjorts inom Ung livsstil. För att ändock få en bild av om Eskilstuna skiljer ut sig mer speciellt har vi valt att göra en jämförelse med svar från en studie som genomförts i Lidingö högstadium[53]. Detta innebär självklart att vi inte jämför med en likartad kommun utan i stället med en kommun med mycket högre socioekonomisk struktur. Resultaten kan därmed ge en viss bild av om föräldrarnas uppmuntran eller önskemål ser olika ut i kommuner med olika socioekonomisk struktur. I tabell 17 presenteras andelen som svarat att det stämmer precis eller ganska bra för de olika påståenden om vad föräldrar tycker är viktigt att ungdomarna gör på fritiden.

Tabell 17. ***Högstadiet.*** *Vad föräldrar tycker är viktigt att ungdomarna sysslar med på fritiden. Andel (%) som svarat stämmer precis eller stämmer ganska bra i Eskilstuna och Lidingö högstadier efter kön.*

Aktivitet	**Eskilstuna**			**Lidingö**		
	K	**Tj**	**Sign. nivå**	**K**	**Tj**	**Sign. nivå**
Läsa läxor	88	95	***	95	97	Ns
Vara med familjen	90	93	Ns	95	96	Ns
Motionera/idrotta	90	87	Ns	94	92	Ns
Träffa kompisar	88	97	Ns	92	85	+
Med i idrottsförening	68	64	Ns	68	58	**
Läsa böcker	65	67	Ns	80	75	*
Besöka bibliotek	28	29	Ns	16	19	Ns
Med i annan förening	28	27	Ns	14	15	Ns
Spela musikinstrument	21	19	Ns	25	20	Ns
Gå på fritidsgård	19	16	Ns	11	7	**
Vara med i musikskolan	14	12	Ns	18	13	Ns
Spela teater	10	8	Ns	7	7	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; Ns=ej signifikant. *** p<0.001. K=Killar; Tj=Tjejer.

Jämför vi resultaten är det uppenbart att ungdomarna i Eskilstuna i lägre utsträckning uppger att föräldrarna tycker att det är viktigt att de läser och till viss del även att motionera/idrotta, däremot i högre utsträckning att de ska gå på fritidsgård och vara med i annan förening än idrottsförening. För pojkar tycks även föräldrarna i Eskilstuna inte i samma utsträckning tycka att det är viktigt att de läser läxor. Ser vi önskemålen att barnen ska vara med i idrottsförening är det fler bland tjejerna i Eskilstuna än bland tjejerna i Lidingö som anger att föräldrarna tycker detta är viktigt. Bland pojkar finns ingen skillnad i detta fall.

[53] Denna enkät genomfördes 2019 och besvarades av 314 killar och 238 tjejer. Svarsfrekvensen är 85 %.

5.7 Sammanfattning

En stor majoritet av föräldrarna i Eskilstuna tycker (i varje fall utifrån ungdomarnas eget perspektiv) att det är viktigt att barnen läser läxor, är med familjen, träffar kompisar samt att de motionerar/idrottar. Här handlar det om att kring 90 % eller fler av föräldrarna tycker detta är viktigt. Relativt många föräldrar tycker också det är viktigt att de är med i idrottsförening och att de läser böcker. I dessa fall är det ungefär två tredjedelar som instämmer i att detta är något som föräldrarna tycker det är viktigt att de ägnar sig. Alla dessa aktiviteter skiljer sig markant från de övriga där det betydligt färre av föräldrarna tycker dessa är viktiga. Bland dessa kan vi notera besök på bibliotek – enligt ungdomarna är det färre än 30 % av föräldrarna som tycker att det är viktigt. Riktigt långt ned kommer att vara med i musikskolan samt att spela teater – mer än 70 % har här svarat att det inte alls stämmer att detta är viktigt för föräldrarna.

I de flesta fall är skillnaden mellan killar och tjejer begränsade – föräldrarna (enligt ungdomarna) tycks alltså ha liknande förväntningar på killar och tjejer. I några fall framträder dock signifikanta skillnader, tydligast när det gäller läxläsning. Föräldrar lägger i genomsnitt större vikt vid att tjejer ska ägna sig åt läxor och till viss del även vara med familjen och något högre vikt vid att killarna ska idrotta/motionera och att vara med i idrottsförening.

Den fördjupade analysen kring vilka faktorer som främst inverkar visar att svensk/utländsk bakgrund har störst direkt inverkan. Att notera är dock att det inte finns någon skillnad mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund när det gäller läsa läxor och att vara med familjen och inte heller vikten av att ungdomarna ska vara med i idrottsförening och för pojkar att motionera/idrotta. I dessa fall är skillnaden mellan föräldrar med svensk och föräldrar med utländsk bakgrund liten, i varje fall utifrån ungdomarnas egna beskrivningar. Däremot tycks föräldrar till tjejer med utländsk bakgrund lägga något mindre vikt vid att dessa ska motionera/idrotta.

Men i övriga fall framträder tydliga skillnader. Föräldrar med utländsk bakgrund lägger större vikt vid att barnen ska läsa böcker (speciellt framträdande bland tjejer), besöka bibliotek, vara med i annan förening, spela musikinstrument, gå på fritidsgård, vara med i musikskolan och spela teater. I ett fall finner vi en motsatt skillnad, föräldrar till barn med utländsk bakgrund tycks lägga något mindre vikt vid att dessa ska träffa kompisar.

Denna starka inverkan av svensk/utländsk bakgrund leder till att vi får ett flertal, enkla samband med socioekonomisk bakgrund liksom med typ av boendeområde. I många fall kan detta dock återföras till inverkan från svensk/utländsk bakgrund, ungdomarna med utländsk bakgrund har ju oftare lägre socioekonomisk bakgrund och bor oftare i låginkomstområden - men i några fall har även andra bakgrundsfaktorer en direkt inverkan. Föräldrarna till de med låg socioekonomisk bakgrund lägger större vikt vid att vara med familjen och vara med i annan förening än idrottsförening samt för killarna att spela musikinstrument och för tjejerna att spela teater. Bland tjejer gäller även att låg socioekonomisk bakgrund även efter kontroll för svensk/utländsk bakgrund - direkt leder till att föräldrar tycker det är mindre viktigt att träffa kompisar. Ser vi till typ av boendeområde tycks dess speciella, direkta inverkan vara mycket begränsad.

Kapitel 6.
Vad tycker ungdomarna är viktigt?

I det här kapitlet studerar vi vad ungdomarna tycker det är viktigt för dem. I frågan ingår t ex att vara bra i skolan, att vara politisk engagerad, att leva hälsosamt.

6.1 Inledning

Ungdomarna har i enkäten svarat på frågan *Hur viktigt är följande för dig?* Svarsalternativen är: Mycket viktigt, Ganska viktigt, Ej särskilt viktigt, Inte alls viktigt. I den inledande presentationen av resultaten uppdelat efter kön presenteras samtliga svarsalternativen men i den senare redovisningen har vi koncentrerat oss till att studera andelen som svarat mycket viktigt eller ganska viktigt. De alternativ – totalt 1 stycken – som tas upp i frågan framgår av redovisningen i avsnitt 5.2.

6.2 Kön

Vi börjar med att presentera ungdomarna svar utifrån hela svarsskalan. Alternativen har sorterats utifrån hur viktigt ungdomarna tycker att dessa är.

Tabell 18. ***Eskilstuna, högstadiet****. Hur viktigt är …. för dig? Andel(%) efter kön*

	Mycket viktigt		Ganska viktigt		Ej särskilt viktigt		Inte alls viktigt		Sign. nivå
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	
Går bra i skolan	61	64	32	31	6	4	1	1	Ns
Vara stöd för någon kompis	50	74	34	21	9	3	7	3	***
Lära mig något nytt	39	38	44	45	11	14	6	3	+
Idrotta/motionera	55	47	28	33	12	16	5	5	*
Leva hälsosamt	35	35	43	45	15	16	6	4	Ns
Föräldrar tid att prata med mig	42	52	34	28	17	15	7	5	**
Verka för jämlikhet och jämställdhet	35	43	36	37	17	15	12	5	***
Vuxna förändra levnadssätt utifrån klimatfrågan	20	25	29	35	31	28	20	12	***
Engagera mig i klimatfrågan men ändrat levnadssätt	16	17	30	37	32	32	23	14	**
Delta i välgörenhet/ humanitärt arbete	17	15	34	34	30	40	19	12	**
Syssla med kulturaktiviteter	14	11	22	21	36	45	28	23	*
Festa	14	13	16	16	35	37	36	35	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns= ej signifikant.

Högst upp på listan kommer att vara bra i skolan samt att vara ett stöd för någon kompis. Kring 90 % eller fler tycker att detta är mycket eller ganska viktigt. Närmast efter detta kommer att lära något nytt, att idrotta/motionera, att föräldrar har tid att prat med en, verka för jämlikhet och jämställdhet samt att leva hälsosamt. Kring tre fjärdedelar av ungdomarna tycker detta är mycket eller ganska viktigt. Ungefär hälften tycker också att det är viktigt att försöka få vuxna att ändra sitt levnadssätt utifrån klimatfrågan och vill själva också förändra sittlevnadsätt. Däremot tycker man inte att det är lika viktigt att syssla med kulturaktiviteter eller att festa. Endast kring en tredjedel tycker att detta är viktigt.

Det finns ett stort antal signifikanta könsskillnader men i vissa fall är dessa trots allt ganska begränsade. **Jämför vi andelen som tycker att olika saker är mycket eller ganska viktiga framkommer dock tydligt att tjejer tycker det är viktigare att var stöd för någon kompis och är mer engagerade när det gäller att arbeta för jämställdhet och jämlikhet samt att arbeta för klimatfrågan genom att ändra sina egna levnadsvanor samt att få vuxna att göra detta.** Killar tycker i något högre utsträckning att det är viktigt att idrotta/motionera men skillnaden är inte speciellt stor.

6.3 Socioekonomiska grupper

I detta och följande avsnitt koncentreras analyserna till att studera andelen som svarat att det är mycket eller ganska viktigt med de olika sakerna. I tabell 19 redovisas denna andel inom olika socioekonomiska grupper uppdelat efter kön.

Tabell 19. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Vad ungdomarna tycker är viktigt att göra. Andel (%) som svarat mycket eller ganska viktigt bland ungdomar i olika socioekonomiska grupper efter kön.*

		Socioekonomisk grupp					Sign. nivå	Sign. nivå (#) Kontroll
	Kön	**Hög**	**Ganska hög**	**Medel**	**Ganska låg**	**Låg**		
Går bra i skolan	K	89	92	93	95	95	Ns	Ns
	TJ	96	98	94	94	96	Ns	Ns
Vara stöd för någon kompis	K	88	84	85	81	95	Ns	Ns
	TJ	100	95	96	93	70	***	Ns
Lära mig något nytt	K	74	80	84	82	100	*	Ns
	TJ	82	83	83	84	83	Ns	Ns
Idrotta/motionera	K	81	84	83	86	70	Ns	Ns
	TJ	89	88	80	65	59	***	Ns
Leva hälsosamt	K	73	81	78	79	86	Ns	Ns
	TJ	89	81	80	81	70	Ns	Ns
Föräldrar tid att prata med mig	K	81	80	74	70	91	Ns	Ns
	TJ	89	77	82	79	82	Ns	Ns
Verka för jämlikhet och jämställdhet	K	53	66	71	79	86	**	Ns
	TJ	85	86	78	73	74	*	+
Vuxna förändra levnadssätt utifrån klimatfrågan	K	56	47	46	54	70	Ns	Ns
	TJ	70	60	61	53	63	Ns	Ns
Engagera mig i klimatfrågan med ändrat levnadssätt	K	45	37	45	54	70	**	Ns
	TJ	74	52	55	44	64	*	+
Delta i välgörenhet/ humanitärt arbete	K	52	44	49	62	70	**	Ns
	TJ	52	46	52	39	63	Ns	+
Syssla med kulturaktiviteter	K	41	26	34	50	68	***	Ns
	TJ	19	30	34	34	32	Ns	Ns
Festa	K	50	20	27	38	45	**	*
	TJ	54	24	28	30	41	*	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer. # Kontrollerat för svensk/utländsk bakgrund.

Sambanden med socioekonomisk bakgrund tycks i stor utsträckning skilja sig mellan killar och tjejer. Bland tjejerna tycker de som har lägre socioekonomisk bakgrund i mindre utsträckning att är viktigt med idrott/motion, att arbeta för jämställdhet och jämlikhet, att stödja klimatfrågan genom ändrat levnadssätt samt att ge stöd till någon kompis. Bland killar är mönstret det helt motsatta. Killar med låg socioekonomisk bakgrund tycker det är viktigare än de som har högre sådan att arbeta för jämställdhet och jämlikhet, att arbeta med välgörenhet/humanitärt arbete, att stödja klimatfrågan genom ändrat levnadssätt samt att lära sig något nytt och att syssla med kulturaktiviteter. När det gäller hur viktigt man tycker det är att festa tycks både de med högst socioekonomisk bakgrund tycka att detta är viktigast, men även de som har lägre bakgrund tycker detta är viktigare än mellangruppen.

I många fall tycks dock dessa skillnader kunna återkopplas till skillnader mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund. Efter kontroll för svensk/utländsk bakgrund och typ av boendeområde kvarstår endast ett tydligt signifikant samband nämligen när det gäller hur viktigt det är att festa.

6.4 Svensk respektive utländsk bakgrund

Vilka skillnader finns då mellan ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund när det gäller vad föräldrarna (utifrån deras egen upplevelse) tycker är viktigt att de ska göra? I tabell 20 visas andelen som svarat att det är mycket eller ganska viktigt med de olika alternativen bland de med svensk respektive utländska bakgrund efter kön.

Tabell 20. *Eskilstuna högstadiet. Vad ungdomarna tycker är viktigt att göra. Andel (%) som svarat mycket eller ganska viktigt bland ungdomar med olika svensk/utländsk bakgrund efter kön.*

	Kön	Svensk/utländsk bakgrund				Sign. nivå	Sign. nivå (#) Kontroll
		Svensk	Ganska stark svensk	Andra gen	Första gen		
Går bra i skolan	K	93	89	93	95	Ns	Ns
	TJ	96	93	96	94	Ns	Ns
Vara stöd för någon kompis	K	86	87	85	81	Ns	Ns
	TJ	98	94	94	85	***	Ns
Lära mig något nytt	K	81	78	86	88	+	Ns
	TJ	81	77	85	94	**	Ns
Idrotta/motionera	K	81	74	80	91	*	Ns
	TJ	87	71	65	74	***	**
Leva hälsosamt	K	78	88	73	80	Ns	Ns
	TJ	85	68	78	78	+	*
Föräldrar tid att prata med mig	K	76	77	76	75	Ns	Ns
	TJ	83	70	74	84	*	Ns
Verka för jämlikhet och jämställdhet	K	64	70	74	85	***	Ns
	TJ	80	85	76	77	Ns	Ns
Vuxna förändra levnadssätt utifrån klimatfrågan	K	44	37	57	63	***	Ns
	TJ	57	58	60	70	+	Ns
Engagera mig i klimatfrågan med ändrat levnadssätt	K	38	38	56	61	***	+
	TJ	50	51	54	68	**	Ns
Delta i välgörenhet/ humanitärt arbete	K	41	51	58	70	***	*
	TJ	4	40	55	63	**	*
Syssla med kulturaktiviteter	K	28	27	43	57	***	*
	TJ	26	28	34	55	***	**
Festa	K	23	18	39	44	***	***
	TJ	25	31	28	41	**	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer. # Kontrollerat för socioekonomisk bakgrund.

Även här framträder ett flertal signifikanta samband som alltså pekar på att det finns skillnader mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund. En sak ska man dock notera – det finns inga skillnader när det gäller hur viktigt det är att det går bra i skolan och skillnaden är ganska liten när det gäller att leva hälsosamt. Liksom när det gäller socioekonomisk bakgrund ser sambanden olika ut bland killar och tjejer. Endast bland tjejer finner vi tecken på att de som har utländsk bakgrund tycker att vissa saker är mindre viktiga än de som har svensk bakgrund. Tjejer med utländsk bakgrund tycker i lägre utsträckning än de som har svensk bakgrund att det är viktigt att arbeta för jämställdhet och att ändra levnadssätt både hos sig själva och vuxen utifrån klimatfrågan. I motsats till detta tycker killar med utländsk bakgrund att det är viktigare med dessa frågor än killar med svensk bakgrund. Sammantaget kan vi konstatera att intresset för att arbeta med de politiska frågorna genomgående är lägst bland killar med svensk bakgrund medan vi ofta finner det högsta intresset för detta bland första generationens invandrarkillar eller ibland bland första generationens invandrartjejer. Vi illustrerar bilden utförligare i figurerna 1 och 2 där vi ser till hur viktigt ungdomar anger att det är arbeta för jämställdhet och att ändra levnadssätt både hos sig själva och vuxen utifrån klimatfrågan.

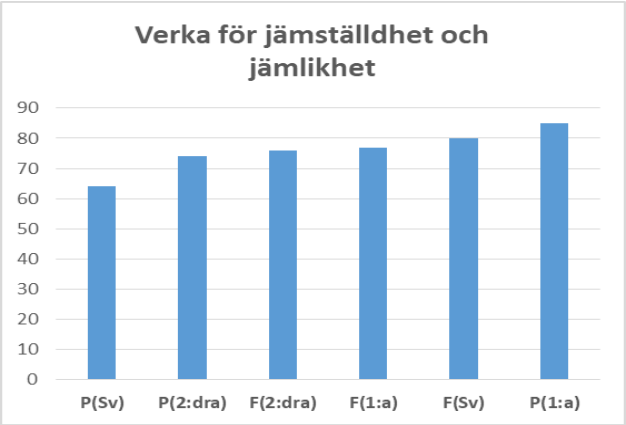

Figur 1. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som tycker det är mycket eller ganska viktigt att verka för jämställdhet och jämlikhet i relation till svensk/utländsk bakgrund och kön.*

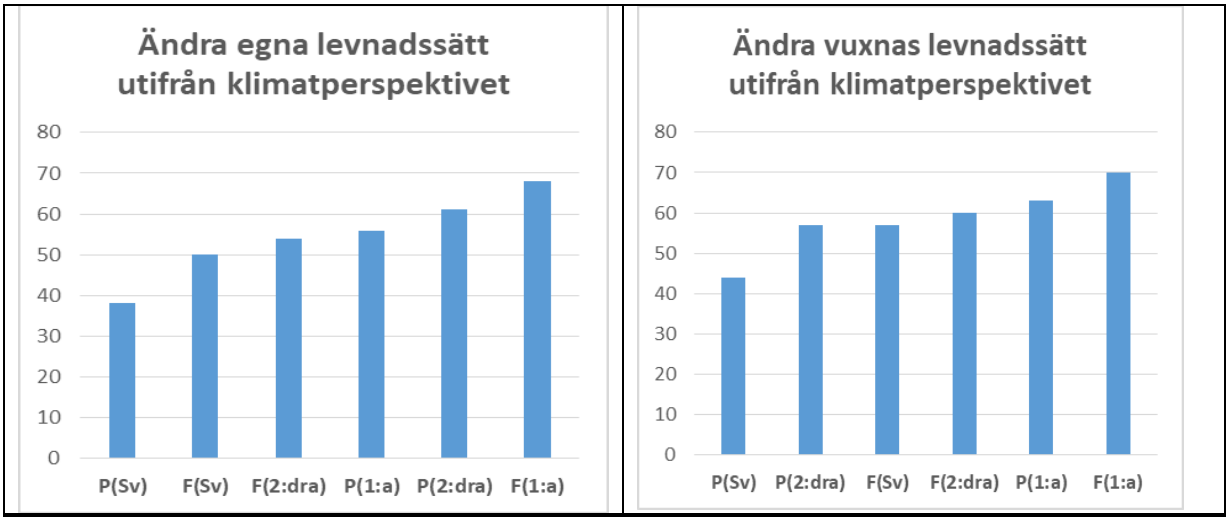

Figur 2. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som tycker det är mycket eller ganska viktigt att engagera sig i klimatfrågan med ändrat levnadssätt respektive Att få vuxna att förändra levnadsätt utifrån klimatfrågan i relation till svensk/utländsk bakgrund och kön.*

Liksom när det gäller socioekonomisk bakgrund är det viktigt att studera om sambanden med svensk/utländsk bakgrund är direkta, d v s om de kvarstår efter kontroll social bakgrund i övrigt. Sista kolumnen i tabell 20 visar att detta gäller i flera fall dock långt ifrån alla. Signifikanta samband kvarstår mycket tydligt när det gäller vilken vikt ungdomarna lägger vid att delta i välgörenhet/humanitärt arbete, att syssla med kulturaktiviteter, att festa samt bland tjejer när det gäller att idrotta/motionera och att leva hälsosamt. I dessa fall har alltså svensk/utländsk bakgrund en klar direkt inverkan. I övrigt försvinner eller försvagas sambanden men detta kan dock knappast återföras till inverkan från socioekonomisk bakgrund utan måste förklaras av andra olikheter när det gäller social bakgrund

6.5 Skillnader mellan olika typer av bostadsområden

Med tanke på sambanden med såväl socioekonomisk som svensk/utländsk bakgrund är det intressant att också undersöka skillnaderna mellan olika typer av bostadsområden. Vi arbetar här med tre typer, de som har hög och de som har låg socioekonomisk struktur och en tredje grupp som innefattar de som inte tillhör

någon av dessa grupper[54]. I tabell 21 studeras hur många av ungdomarna i dessa tre typer av områden som svarat att olika saker är ganska mycket eller mycket viktiga.

Tabell 21. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Vad ungdomarna tycker är viktigt att göra. Andel (%) som svarat mycket eller ganska viktigt bland ungdomar från olika typer av bostadsområden efter kön.*

		Bostadsområdet socioekonomiska struktur			Sign. nivå	Sign. nivå (#) kontroll
	Kön	Hög	Medel	Låg		
Går bra i skolan	K	92	92	97	Ns	Ns
	TJ	96	96	93	Ns	Ns
Vara stöd för någon kompis	K	88	85	84	Ns	Ns
	TJ	95	97	86	***	Ns
Lära mig något nytt	K	83	81	86	Ns	Ns
	TJ	81	83	87	Ns	Ns
Idrotta/motionera	K	83	82	84	Ns	Ns
	TJ	86	80	67	***	Ns
Leva hälsosamt	K	80	79	76	Ns	Ns
	TJ	83	83	69	*	**
Föräldrar tid att prata med mig	K	73	70	70	Ns	Ns
	TJ	79	81	78	Ns	Ns
Verka för jämlikhet och jämställdhet	K	65	69	80	**	Ns
	TJ	82	81	77	Ns	Ns
Vuxna förändra levnadssätt utifrån klimatfrågan	K	50	45	61	*	Ns
	TJ	69	55	67	**	+
Engagera mig i klimatfrågan med ändrat levnadssätt	K	44	41	59	*	Ns
	TJ	60	48	63	**	+
Delta i välgörenhet/ humanitärt arbete	K	46	47	66	**	Ns
	TJ	51	47	55	Ns	Ns
Syssla med kulturaktiviteter	K	31	31	55	***	Ns
	TJ	32	29	47	**	Ns
Festa	K	31	27	67	*	Ns
	TJ	24	29	34	+	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer. # Kontrollerat för socioekonomisk bakgrund.

Vi finner flera signifikanta skillnader även om det långtifrån alltid finns skillnader mellan de tre typerna av bostadsområden. Ett viktigt faktum att notera är att sambanden är tydligt könsrelaterade i flera fall. **Om vi börjar med att se till de fall där intresset är lägre i låginkomstområdena gäller detta för att ägna sig åt idrott/motion samt bland tjejerna när det gäller att vara med i idrottsförening**. Mot detta ska ställas att vi i betydligt fler fall finner ett större intresse bland ungdomar i områden med låg socioekonomisk struktur. Detta gäller allmänt när det gäller att syssla med kulturaktiviteter och att festa. Bland killar gäller det också för att arbeta mot jämställdhet och jämlikhet, att delta i välgörenhet/humanitärt arbete, att ändra sin egen och vuxnas levnadssätt med utgångspunkt från klimatfrågan. Flickor från låginkomstområden tycker också i högre utsträckning att det är viktigt att engagera sig i klimatfrågan genom att ändra sitt levnadssätt. När det gäller flick-

[54] Se bilagan, tabell B.1.

ornas engagemang för att påverka vuxnas levnadssätt tycks detta vara speciellt lågt bland flickor som kommer från mellanområdena.

Liksom för frågan kring vad ungdomarna upplever att föräldrarna tycker är viktigt är det intressant att undersöka om de observerade olikheterna kan återföras till faktumet att det finns fler med låg socioekonomisk liksom utländsk bakgrund i låginkomstområdena eller om området i sig självt har direkt inverkan, något som kan vara av betydelse för eventuella insatser. En kontroll för dessa båda faktorer visar att flertalet av de signifikanta sambanden försvinner. Kvar finns endast bland tjejer n tydlig skillnad när det gäller betydelsen av att leva hälsosamt. Den lägre prioriteringen av detta bland tjejer i låginkomstområdena kan inte förklaras av att fler har låg socioekonomisk bakgrund och/eller av att fler har utländsk bakgrund. Här tycks alltså boendeområdet i sig självt ha en direkt negativ inverkan. Vi sidan av detta finner vi också bland tjejer en tendens till att själva bostadsområdet har en viss inverkan när det gäller inställningen till att engagera sig själv eller att övertyga vuxna i klimatfrågan.

6.6 Eskilstuna jämfört med Lidingö

Frågan kring vad ungdomarna tycker är viktigt finns med i flera av de undersökningar som gjorts inom *Ung livsstil*. Vi väljer dock – för att kunna jämföra med resultaten när det gäller vad föräldrarna (utifrån ungdomarnas perspektiv) tycker det är viktigt att barnen ska ägna sig åt att jämföra med vad som gäller i Lidingö högstadium. Detta innebär självklart att vi jämför med en kommun med mycket högre socioekonomisk struktur. I tabell 22 presenteras andelen som svarat att det år mycket eller ganska viktigt med olika saker. Vad vi ska notera att frågorna kring arbete med jämställdhet och jämlikhet liksom frågorna kring klimatet inte finns med i undersökningen i Lidingö.

Tabell 22. ***Högstadiet.*** *Vad ungdomarna tycker är viktigt att göra. Andel (%) som svarat mycket eller ganska viktigt bland ungdomar i Eskilstuna och Lidingö högstadier efter kön.*

Aktivitet	**Eskilstuna**			**Lidingö**		
	K	**Tj**	**Sign. nivå**	**K**	**Tj**	**Sign. nivå**
Går bra i skolan	93	95	Ns	97	97	Ns
Vara stöd för någon kompis	85	94	***			
Lära mig något nytt	83	83	Ns	86	84	Ns
Idrotta/motionera	83	80	Ns	94	92	Ns
Leva hälsosamt	80	80	Ns	90	93	Ns
Föräldrar tid att prata med mig	76	80	Ns	82	87	Ns
Verka för jämlikhet och jämställdhet	71	80	***			
Vuxna förändra levnadssätt utifrån klimatfrågan	49	60	***			
Engagera mig i klimatfrågan men ändrat levnadssätt	46	54	**			
Delta i välgörenhet/humanitärt arbete	51	49	Ns			
Syssla med kulturaktiviteter	36	32	27	25		
Festa	29	29	Ns	38	32	+
Påverka samhället				41	44	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer.

Jämför vi resultaten finns det ett flertal olikheter. **Ungdomar i Eskilstuna tycker att det är mindre viktigt att ägna sig åt motion/idrott och att lära nytt samt tycker också i något lägre utsträckning att det är viktigt att föräldrar har tid att prata med dem**. Bland killarna lägger de som bor i Eskilstuna även mindre vikt vid att festa. I motsats gäller att Eskilstunaungdomarna i högre utsträckning uppger att det är viktigt att ägna sig åt kulturaktiviteter.

6.7 Sammanfattning

En stor majoritet av ungdomarna tycker det är viktigt att vara bra i skolan samt att vara ett stöd för någon kompis. Kring 90 % eller fler tycker att detta är mycket eller ganska viktigt. Närmast efter detta kommer att lära något nytt, att idrotta/ motionera, att föräldrar har tid att prat med en, verka för jämlikhet och jämställdhet samt att leva hälsosamt, Kring tre fjärdedelar av ungdomarna tycker detta är mycket eller ganska viktigt. Ungefär hälften tycker också att det är viktigt att försöka få vuxna att ändra sitt levnadssätt utifrån klimatfrågan och vill själva också förändra sitt levnadssätt. Däremot tycker man inte att det är lika viktigt att syssla med kulturaktiviteter eller att festa. Endast kring en tredjedel tycker att detta är viktigt.

Det finns ett stort antal signifikanta könsskillnader men i vissa fall är dessa ganska begränsade. Jämför vi andelen som tycker att olika saker är mycket eller ganska viktiga framkommer dock tydligt att tjejer tycker det är viktigare att var stöd för någon kompis och är mer engagerade när det gäller att arbeta för jämställdhet och jämlikhet samt att engagera sig i klimatfrågan genom att ändra sitt levnadssätt och att få vuxna att göra detta. Killar tycker i något högre utsträckning att det är viktigt att idrotta/motionera men skillnaden är inte speciellt stor.

Jämför vi ungdomar i Eskilstuna med ungdomar i Lidingö tycker Eskilstunaungdomarna att det är mindre viktigt att ägna sig åt motion/idrott och att lära nytt samt tycker också i något lägre utsträckning att det är viktigt att föräldrar har tid att prata med dem. Fler av Eskilstunas ung-domar uppger att det är viktigt att ägna sig åt kulturaktiviteter.

Det framträder ett flertal enkla, signifikanta samband med socioekonomisk bakgrund men i de flesta fall tycks dessa skillnader kunna återkopplas till skillnader mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund. Efter kontroll för svensk/utländsk bakgrund kvarstår endast ett tydligt signifikant samband nämligen när det gäller hur viktigt det är att festa.

Även när det gäller svensk/utländsk bakgrund framträder ett flertal signifikanta samband som alltså pekar på att det finns skillnader mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund. En sak ska man dock notera – det finns inga skillnader när det gäller hur viktigt det är att det går bra i skolan och skillnaden är ganska liten när det gäller att leva hälsosamt. Flickor med utländsk bakgrund tycker i lägre utsträckning än de som har svensk bakgrund att det är viktigt att arbeta för jämställdhet och att ändra levnadssätt både hos sig själva och vuxen utifrån klimatfrågan. I motsats tycker killar med utländsk bakgrund att det är viktigare med dessa frågor än killar med svensk bakgrund. Sammantaget kan vi konstatera att intresset för att arbeta med de politiska frågorna genomgående är lägst bland killar med svensk bakgrund medan vi ofta finner det högsta intresset för detta bland första generationens invandrarkillar eller ibland bland första generationens invandrartjejer. Efter kontroll för socioekonomisk bakgrund kvarstår många av dessa skillnader,

svensk/utländsk bakgrund har en betydligt starkare direkt inverkan. En sådan inverkan finns när det gäller vilken vikt ungdomarna lägger vid att delta i välgörenhet, humanitärt arbete, att syssla med kulturaktiviteter, att festa samt bland tjejer när det gäller att idrotta/motionera och att leva hälsosamt. I dessa fall har alltså svensk/utländsk bakgrund en klar direkt inverkan.

Även om vi ser till olikheter mellan de tre typerna av bostadsområden framträder en rad enkla, signifikanta samband. Efter kontroll för socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund försvinner dock nästan alla. Kvar finns endast bland tjejer en tydlig skillnad när det gäller betydelsen av att leva hälsosamt. Den lägre prioriteringen av detta bland tjejer i områdena med låg socioekonomisk struktur kan inte förklaras av att fler har låg socioekonomisk bakgrund och/eller av att fler har utländsk bakgrund. Här tycks alltså boendeområdet i sig självt ha en direkt negativ inverkan.

Kapitel 7.
Vad använder ungdomar sin tid till på fritiden?

I det här kapitlet studerar vi hur mycket tid som ungdomarna lägger ned på olika aktiviteter utifrån frågan *Hur många timmar har du ägnat dig åt följande under de senaste 7 dagarna på din fritid*? Svarsalternativen är: Ingen tid alls, 1 timme, 2 timmar, 3-4 timmar, 5-10 timmar, 11-20 timmar samt mer än 20 timmar. Uppgifterna presenteras som medelvärden där beräkning utgår från medelvärdet inom de olika svarsalternativen[55]. Alternativen har i tallen rangordnats utifrån hur mycket tid som ungdomarna i genomsnitt ägnar sig åt olika.

Tabell 23. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Tid ungdomar lagt på olika aktiviteter under de senaste sju dagarna i timmar (medelvärden)*

Aktivitet	Killar	Tjejer	Sign nivå
Lyssnat på musik	6,79	8,70	***
Deltagit i olika sociala medier (#)	6,08	9,04	***
Umgåtts med kompisar	6,58	7,00	Ns
Spelat mobilspel i mobilen	5,63	7,16	***
Tittat på film/TV/serier	4,77	6,06	***
Idrottat/motionerat/dansat	4,88	4,54	Ns
Spelat playstation/Wii/X-box	5,73	0,56	***
Hjälpt till hemma	3,08	3,16	Ns
Spelat/pratat i mobil, chattat/ messat	2,41	2,49	Ns
Gjort läxor	2,03	2,64	**
Sysslat med E-sport	3,86	0,38	***
Läst böcker	0,79	0,87	Ns
Besökt en fritidsgård	0,86	0,49	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. # Facebook/Snapchat/Instagram.

Både killar och tjejer lägger mycket tid på att lyssna på musik, delta i olika sociala medier, umgås med kompisar, spela mobilspel i mobilen, titta på film/TV/serier. Killarna lägger också ganska mycket tid på att spela playstation/Wii/X-box. Idrott/motion/dans kommer också ganska högt, både killar och tjejer lägger i genomsnitt mer än fyra en halv timme på detta. Mot detta ska ställas att det i genomsnitt läggs lite tid på att besöka fritidsgård och att läsa böcker samt bland tjejer att syssla med E-sport.

Det finns flera skillnader mellan killar och tjejer. I genomsnitt lägger tjejer mer tid på att lyssna på musik, att delta i olika sociala medier, att spela mobilspel i mobilen, att titta på film/EV/serier, läsa läxor, medan killar lägger mer tid på att spela playstation/Wii/Z-box, syssla med E-sport och besöka fritidsgård.

Det är inte möjligt att göra exakta jämförelser med andra kommuner eftersom alternativen som tas upp skiljer sig. En jämförelse med högstadiet i Malmö – från undersökningen 2019 – pekar mot stora likheter när det gäller att lyssna på musik, att umgås med kompisar, att titta på fil/TV/serier, att idrotta/motionera samt

[55] Det högsta alternativet – mer än 20 timmar – får värdet 24 timmar vid beräkningen av detta medelvärde.

besök på fritidsgård[56]. Samtidigt kan vi notera att Eskilstunaungdomarna i genomsnitt lägger betydligt mer tid på att delta i olika sociala medier, däremot mindre tid på att göra läxor och att läsa böcker. Tjejer lägger också mindre tid på att hjälpa till hemma.

[56] Blomdahl m fl . **Ung livsstil Malmö.**

Kapitel 8.
Vad vill ungdomar att Eskilstuna kommun ska satsa på?

I detta kapitel presenteras vilka typer av verksamheter/anläggningar som ungdomar tycker att Eskilstuna kommun i första hand ska satsa på.

8.1 Vad ska Eskilstuna kommun satsa på inom fritidsområdet?

Eskilstuna ska vara en kommun som värnar barns rättigheter[57]. Enligt barnkonventionen ska barn ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem. Kultur- och fritidsnämnden har därmed som målsättning att öka de ungas delaktighet och inflytande.

Vi har frågat högstadieungdomarna vad de tycker Eskilstuna stad i första hand ska satsa på inom kultur och fritid[58]. De alternativ som tonåringarna fått ta ställning till är:

- **Idrott (**t.ex. idrottsanläggningar och idrottsföreningar),
- **Fritidsgårdar/liknande mötesplatser för tonåringar,**
- **Friluftsområden** (t.ex. skötsel och underhåll av badplatser, naturområden och parkområden),
- **Kultur** (t.ex. bibliotek, dans, musikskola, kulturhus, replokaler, teater och utställningar),
- **Föreningsverksamhet - inte idrott** (t.ex. scoutkårer, frikyrkor kulturella föreningar)

Ungdomarna har fått rangordna alternativen från 1 till 5 (1:a på det viktigaste, 2:a på det näst viktigast osv.). I tabell 24 redovisas ungdomarnas första önskemål (rangordning 1).

Tabell 24. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20****. Ungdomars önskemål om vad Eskilstuna kommun ska satsa på inom fritidsområdet. Andel (%) som placerat olika alternativ på första plats*

	%
Idrott (t.ex. idrottsanläggningar och idrottsföreningar)	39
Friluftsområden (t.ex. skötsel och underhåll av badplatser, naturområden och parkområden),	20
Fritidsgårdar/liknande mötesplatser för tonåringar	19
Kultur (t.ex. bibliotek, dans, musikskola, kulturhus, replokaler, teater och utställningar),	18
Föreningsverksamhet - inte idrott (t.ex. scoutkårer, frikyrkor kulturella föreningar)	3

[57] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021**. Se kapitel 1 i denna rapport.
[58] De här fem områdena täcker minst 80% av driftsbudgeten för fritids- och kulturverksamheter för barn och ungdomar.

Ungdomarna i Eskilstuna önskar i första hand att kommunen ska satsa på idrott. Det gäller också för ungdomar i andra kommuner, med något enskilt undantag**, sedan första studierna på 1990-talet**[59].

Vad tjejer och killar i första hand önskar att Eskilstuna kommun ska satsa på presenteras i tabell 25.

Tabell 25. *Eskilstuna. 2019/20. Ungdomars önskemål om vad Eskilstuna stad ska satsa på. Andel (%) som placerat olika alternativ på första plats efter kön.*

	Killar	Tjejer
Idrott (t.ex. idrottsanläggningar och idrottsföreningar)	46	32
Friluftsområden (t.ex. skötsel och underhåll av badplatser, naturområden och parkområden)	16	21
Fritidsgårdar/liknande mötesplatser för tonåringar	16	23
Kultur (t.ex. bibliotek, dans, musikskola, kulturhus, replokaler, teater och utställningar)	15	22
Föreningsverksamhet - inte idrott (t.ex. scoutkårer, frikyrkor kulturella föreningar)	4	3

Både killar och tjejer önskar i första hand att Eskilstuna kommun i första hand ska satsa på idrott. Killar vill det dock i betydligt större utsträckning än tjejer att kommunen i första hand ska satsa på idrott.

Tjejer önskar i större utsträckning än killar att Eskilstuna kommun ska satsa på fritidsgårdar, kultur och friluftsområden.

I tabell 26 visas vad ungdomar i Eskilstuna, Helsingborg och Malmö i första hand önskar att kommunerna ska satsa på:

Tabell 26. *Högstadiet. Andel (%) ungdomar som i första hand önskar att kommunen ska satsa på.*

Malmö 2019	Eskilstuna 2019/20	Helsingborg 2018
Killar	**Killar**	**Killar**
Idrott	Idrott	Idrott
Natur (#)	Friluftsområden	Fritidsgårdar
Fritidsgårdar	Fritidsgårdar	Natur (##)
Kultur	Kultur	Kultur
Övrig föreningsverksamhet	Övrig föreningsverksamhet	Övrig föreningsverksamhet
Tjejer	**Tjejer**	**Tjejer**
Natur (#)	Idrott	Fritidsgårdar
Fritidsgårdar	Fritidsgårdar	Idrott
Kultur	Kultur	Natur (##)
Idrott	Friluftsområden	Kultur
Övrig föreningsverksamhet	Övrig föreningsverksamhet	Övrig föreningsverksamhet

T ex skötsel och underhåll av stränder, naturområden och parkområden. ##. Natur och parkområden.

[59] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson/Bergmark. **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.**

Killar i alla tre kommunerna önskar i första hand att det ska satsa på idrott (idrottsanläggningar och idrottsföreningar). Tjejer i Eskilstuna önskar i första hand att det ska satsas på idrott. I Malmö önskar tjejer i första hand att det ska satsas på natur och tjejer i Helsingborg att det i första hand ska satsas på fritidsgårdar.

Vilka idrotts- och fritidsanläggningar som ungdomar i högstadiet i Eskilstuna önskar att kommunen ska satsa på framgår av tabell 27. Ungdomarna har i denna fråga kunnat kryssa för högst 4 alternativ. Har de kryssat fler än 4 alternativ har deras svar förts till bortfall i denna fråga.

Tabell 27. ***Eskilstuna högstadiet 2019/20****. Ungdomars önskemål om vilka idrotts- och fritidsanläggningar som kommunen ska satsa på. Andel (%).*

	%
Gym (inomhus)	32
Badplatser (utomhus)	28
Fotbollsplaner	26
Fotbollshallar	20
Simhallar	16
Sporthallar/gymnastiksalar	12
Skjutbanor	10
Friidrottsanläggningar (liksom Ekängen, Munktellarenan)	10
Ishallar	10
Utegym	9
Lokaler för dans	8
Ridsportanläggningar/stall	8
Motionsspår	8
Klättervägger	7
Skidspår	6
Yta för parkour	6
Allaktivitetsyta liksom Långbergsparken (för basket, innebandy, fotboll, volleyboll)	6
Motorsportanläggningar	5
Lokaler för kampsport	5
Golf	5
Isbanor utomhus (för bandy, fri åkning mm)	4
Specialanläggning för gymnastik	4
Skateboardanläggningar	4
Näridrottsplatser (Liksom Lagersberg, Brunnsbacken och Årby)	4
Rackethallar (för badminton, pingis, squash och tennis)	4
Beachvolleybollplaner	3
BMX-banor	3
Lokaler för gruppträning/pass (t.ex. aerobics/spinning/Friskis & Svettis)	2

Yngre tonåringar i Eskilstuna önskar i första hand att kommunen ska satsa på gym (inomhus), **badplatser** (utomhus) och **fotbollsplaner**.

I tabell 28 framgår vilken typ av idrotts- och fritidsanläggningar som killar respektive tjejer i första hand önskar att Eskilstuna kommun ska satsa på.

Tabell 28. ***Eskilstuna högstadiet****. Killars och tjejers önskemål om vilka idrotts- och fritidsanläggningar som kommunen ska satsa på. Andel (%).*

Killar	%	Tjejer	%
Fotbollsplaner	30	Gym (inomhus)	34
Gym (inomhus)	30	Badplatser ute	32
Badplatser ute	25	Fotbollsplaner	22
Fotbollshallar	23	Simhallar	18
Skjutbanor	14	Fotbollshallar	16
Simhallar	13	Lokaler för dans	15
Sporthallar/gymnastiksalar	12	Ridanläggning/stall	15

Killar vill i första hand att kommunen ska satsa på fotbollsplaner, gym (inomhus) och badplatser utomhus. Tjejer önskar att kommunen i första hand ska satsa på gym (inomhus), badplatser ute och fotbollsplaner. Notera att killar och tjejer har samma anläggningar på sin tre-i-topplista.

I tabell 29 jämförs killars och tjejers önskningar om satsningar på idrotts- och fritidsanläggningar i Eskilstuna och Malmö.

Tabell 29. ***Högstadiet.*** *Killars och tjejers önskemål om vilka idrotts- och fritidsanläggningar Eskilstuna och Malmö ska satsa på. Andel (%)*

Killar. Eskilstuna	**%**	**Tjejer. Eskilstuna**	**%**
Fotbollsplaner	30	Gym (inomhus)	34
Gym (inomhus)	30	Badplatser ute	32
Badplatser ute	25	Fotbollsplaner	22
Fotbollshall	23	Simhallar	18
Skjutbanor	14	Fotbollshall	16
Killar. Malmö	**%**	**Tjejer. Malmö**	**%**
Gym (inomhus)	32	Gym (inomhus)	40
Fotbollsplaner	30	Simhallar	35
Simhallar	29	Lokaler för dans	21
Sporthallar	15	Badplatser utomhus med aktiviteter	18
Inomhushall för fotboll	14	Fotbollsplaner	15

Fotbollsplaner och gym (inomhus) **finns högst upp på killars önskemål både i Eskilstuna och i Malmö.**

Tjejer i Eskilstuna och Malmö önskar i första hand att kommunen ska satsa på gym (inomhus). På andra plats kommer i Eskilstuna badplatser ute och i Malmö simhallar.

I tabell 30 visas vilka kulturverksamheter som ungdomar i Eskilstuna önskar att kommunen ska satsa på. Ungdomar har fått kryssa högst 3 alternativ. Har ungdomar kryssat fler än tre har deras svar i denna fråga förts till bortfall.

Tabell 30. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20.*** *Ungdomars önskemål om vilka kulturverksamheter som kommunen ska satsa på. Andel (%).*

	%
Bio/filmklubb	42
Festivaler för musik, film, teater, litteratur, dans	36
Konserter, rock, pop, hip-hop	27
Stöd så att ungdomar själv ska kunna förverkliga sina idéer inom kulturområdet	22
Lokaler för LAN	16
Bibliotek	15
Skapande verksamhet, t.ex. drama, musik, foto, bild, skrivarverkstad, hantverk	9
Dansarrangemang, disco/klubb	9
Musikskolan[60]	8
Museer	7
Replokaler för musik	6
Lokala mötesplatser för kulturverksamhet	6
Teater (se på)	5
Konserter, klassisk musik	4
Replokaler för dans/teater	3
Utställningar	3
Studieförbunden (studiecirklar kring t.ex. dans, musik och teater)	3

Ungdomar i Eskilstuna önskar i första hand att kommunen ska satsa på bio/filmklubb och festivaler för musik, film, teater, litteratur och dans samt konserter (rock, pop och hip-hop).

I tabell 31 visas vilka kulturverksamheter som killar respektive tjejer i Eskilstuna önskar att kommunen ska satsa på.

Tabell 31. ***Eskilstuna Högstadiet. 2019/20****. Killars och tjejers önskemål om vilka kulturverksamheter som Eskilstuna kommun ska satsa på. Andel (%).*

Killar	%	Tjejer	%
Bio/filmklubb	40	Festivaler för musik, film, teater, litteratur och/eller och dans	48
Lokaler för LAN ***	30	Bio/filmklubb	44
Festivaler för musik, film, teater, litteratur och/eller och dans	25	Konserter, rock, pop, hip-hop ***	34
Stöd så att ungdomar själv ska kunna förverkliga sina idéer inom kulturområdet	21	Stöd så att ungdomar själv ska kunna förverkliga sina idéer inom kulturområdet	22
Konserter, rock, pop, hip-hop ***	21	Bibliotek	16
Bibliotek	14	Dansarrangemang, disco/klubb ***	13

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

[60] När studien genomfördes i Eskilstuna var det en musikskola. Nu är det en kulturskola.

Killar önskar i första hand att Eskilstuna kommun i första hand ska satsa på bio/ filmklubb och lokaler för LAN. Festivaler och bio/filmklubb står högst på tjejernas önskemål i Eskilstuna.

I tabell 32 visas vilka kulturverksamheter som ungdomar i Eskilstuna och Malmö önskar att kommunerna ska satsa på. Tabellen är ordnad efter den aktivitet som tjejer i Eskilstuna önskar att kommunen i första hand ska satsa på.

Tabell 32. ***Högstadiet****. Killars och tjejers önskemål om vilka kulturverksamheter som Eskilstuna och Malmö ska satsa på. Andel (%).*

	Killar		**Tjejer**	
	Malmö	**Eskilstuna**	**Malmö**	**Eskilstuna**
Festivaler för musik, film, teater och dans	25	25	44	48
Konserter (att se på/lyssna)	13	21	25	34
Bibliotek	17	14	24	16
Skapande verksamhet (t.ex. teater, musik, foto, skrivarverkstad, hantverk eller media/film)	8	6	14	12
Kulturskolan	6	8	10	7
Museer och konstutställningar	8	9	8	6
Teater att se på	4	3	6	6
Replokaler för dans/teater	1	1	7	6
Replokaler för musik	6	5	8	5
Lokaler för LAN och TV-/datorspel	35	30	5	2

Killar i Eskilstuna och Malmö har mycket likartade önskemål om vad kommunerna ska satsa på. Högsta på önskelistan finns satsningar på lokaler för LAN och TV-/datorspel.

Även bland tjejer kan likheter noteras. Observeras ska dock att tjejer i Malmö i betydligt större utsträckning än i Eskilstuna önskar att kommunen ska satsa på bibliotek. Tjejer i Eskilstuna önskar dock i större utsträckning än tjejer i Malmö att kommunen ska satsa på konserter.

Kapitel 9.
Vilka aktiviteter vill ungdomar börja med?

I det här kapitlet ska vi visa vilka aktiviteter ungdomar i Eskilstuna vill börja med.

9.1 Inledning

Eskilstuna kommun ska vara en stad som värnar barns rättigheter[61]. Enligt barnkonventionen ska barn ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem. Eskilstuna kommun och kultur- och fritidsnämnden har därmed som målsättning att öka ungas delaktighet och inflytande.

Ett sätt att möjliggöra inflytande är att stödja de aktiviteter som barn och ungdomar vill börja med. Den amerikanska framtidsforskaren Ronald Inglehart talar om den tysta värderingsrevolutionen[62]. Viktiga förändringar kan ske utan att förtroendevalda, förvaltningar eller civila organisationer uppmärksammar detta. Ekonomiska medel kan alltså satsas på aktiviteter och anläggningar trots att de är på väg ut ur ungdomskulturen.

Hur har preferenserna för att börja med nya aktiviteter förändrats över tid? Tyvärr har vi inte tidigare ställt denna fråga som öppen. Till barn och ungdomar har vi däremot sedan 2019 ställt följande öppna fråga: ”Vilken idrott/fysisk aktivitet/ kulturverksamhet eller liknande skulle du vilja börja med?” Barn och ungdomar har alltså själva fått formulera sina önskemål.

Innan vi visar svaren finns det anledning att ställa frågan om vilka barn och ungdomar som har angett att de vill börja med en ny aktivitet. Vi vet genom tidigare forskning att de aktiva ofta har ytterligare fler önskemål än de som inte deltar i det tunga fritids- och kulturutbudet[63]. Är det de utomstående eller de icke utomstående som i störst utsträckning har önskemål[64]? Är det de som är med i idrottsförening eller inte som har önskemål att börja med en ny aktivitet på fritiden? I tabell 33 ges svaret.

Tabell 33. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20****. Andel (%) som har angett önskemål om att börja med en aktivitet på fritiden efter kön i relation till utomstående i ”tunga” fritidsaktiviteter och deltagande i idrottsförening.*

	Killar	**Tjejer**
Utomstående	35	57
Inte utomstående	34	42
Inte med i idrottsförening	36	49
Med i idrottsförening	32	39

[61] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021.** Se kapitel 1 i denna rapport**.**
[62] Ingleharts teori finns presenterad i Pettersson, T, **Bakom dubbla lås**.
[63] Elofsson/Andersson, **Hur nöjda är vuxna med fritidsutbudet i Borås?** Blomdahl/Elofsson, ”En granskning av Ingemar Norlings artikel fritid och rekreation ur ett kvinnoperspektiv” i Blomdahl/Elofsson, **En granskning av utredningen fritid i förändring,** sid. 53-68**.**
[64] De som inte deltar i förening, kulturskola eller besökt bibliotek, fritidsgård eller simhall benämns som utomstående. För en detaljerad definition av utomstående se kapitel 14 i den här forskningsrapporten.

Några signifikanta skillnader när det gäller att vilja börja med en ny aktivitet kan inte noteras mellan de aktiva respektive icke aktiva killarna[65]**. Tjejer som är utomstående totalt vill i större utsträckning än de inte utomstående börja med en ny aktivitet. De tjejer som inte är med i en idrottsförening önskar i högre grad börja med en ny aktivitet än de som är med i en idrottsförening.** Det tycks alltså **inte** vara så att det främst är de redan aktiva som vill börja med en ny aktivitet i större utsträckning**.** Studien i Malmö visar också liknande resultat. **Hypotesen om att det enbart är de aktiva som vill börja med ytterligare aktiviteter kan avvisas.**

I tabell 34 visas vilka aktiviteter ungdomarna vill börja med. Frågan är formulerad som en egen fråga på följande sätt i Eskilstuna: ”Om du vill börja med en aktivitet inom kultur eller idrott – vilken/vilka i så fall?”. De öppna svaren har kodats i efterhand.

Först ska noteras att 39% av killar och 45% av tjejer vill börja med en aktivitet. I tabellen redovisas ej alternativ som endast enstaka ungdomar uppger att de vill börja med.

Tabell 34. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20****. Andel (%) killar och tjejer som vill börja med en aktivitet inom kultur eller idrott.*

Killar	**%**	**Tjejer**	**%**
Fotboll	12,0	Dans	14,0
Basket	7,0	Fotboll	10,0
Gym/styrketräning	4,4	Gym/styrketräning	6,0
Boxning	3,6	Gymnastik	5,0
Pingis	2,7	Spela musikinstrument	3,4
		Ridning	3,0
		Basket	2,8
		Simning	2,8
		Boxning	2,8

Killar i Eskilstuna vill i första hand börja med fotboll, basket och gym. Tjejer i Eskilstuna önskar i första hand börja med dans, fotboll och gym.

I tabell 35 visas högstadieungdomars önskemål i Eskilstuna, Malmö och Vallentuna.

[65] Se också de likartade resultaten i Malmö 2019/2020. Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö - en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgrupp 10-19 år**, kapitel 5.

Tabell 35. *Högstadiet. Andelen (%) ungdomar som vill börja med en aktivitet på fritiden efter kön.*

Malmö killar		**Malmö tjejer**	
	%		**%**
Fotboll	12	Dans	20
Styrketräning/fys (gym)[66]	8	Styrketräning/fys (gym)	11
Basket	6	Fotboll	9
Kampsporter	6	Basket	7
Boxning	5	Simning	6
		Ridning	5
		Boxning	5
		Gymnastik	5
Eskilstuna killar		**Eskilstuna tjejer**	
	%		**%**
Fotboll	12	Dans	14
Basket	7	Fotboll	10
Gym/styrketräning	4	Gym/styrketräning	6
Boxning	4	Gymnastik	5
Kampsporter	4	Spela instrument	3
		Ridning	3
Vallentuna killar		**Vallentuna tjejer**	
	%		**%**
Fotboll	7	Dans	14
Innebandy	7	Spela instrument	6
Basket	5	Gymnastik	6
Spela instrument	4	Ridning	5
Pingis	4	Spela teater	5
Ishockey	4	Fotboll	5
Kampsporter	4	Kampsporter	5
		Gym/styrketräning	5
		Volleyboll	5
		Rita/måla	5

Killar i Malmö, Eskilstuna och Vallentuna vill i första hand börja med fotboll. Gym/ styrketräning**,** basket och boxning kommer också högt upp bland önskemålen bland killar i Malmö och Eskilstuna. Basket kommer också högt upp bland önskemålen hos Vallentunas killar liksom innebandy.

Tjejerna vill i första hand börja med dans i all tre kommunerna. I Malmö och Eskilstuna kommer också gym/styrketräning och fotboll högt på önskelistan**.** I Vallentuna önskar tjejer i andra hand börja med att spela ett musikinstrument och tredje hand börja med gymnastik. Det ska noteras att tjejer oberoende socioekonomisk bakgrund, svensk/utländsk bakgrund och betyg i skolan i första hand vill börja med dans.

[66] Att börja med styrketräning/(gym) är delvis annorlunda kodat i Malmö, Eskilstuna och Vallentuna. Att ungdomarna vill börja träna på gym är dock uppenbart för dem som kodat den öppna frågan. Vi väljer dock i tabellen att följa kodinstruktionerna i varje kommun. I texten skriver vi gym/styrketräning.

Kapitel 10.
Viktigaste fritidsintresse?

Vilka är ungdomars viktigaste fritidsintressen i Eskilstuna? I tabell 36 visas det. Den öppna frågan är ställd på följande sätt: ”Vilka är dina viktigaste fritidsintressen?”[67]. Ungdomarna har kunnat formulera hur många svar de önskat.

Tabell 36. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20****. Killars och tjejers viktigaste fritidsintressen. Andel (%).*

Killar	**%**	**Tjejer**	**%**
Tv-spel/dataspel	45	Kompisar	49
Idrottsförening	36	Idrottsförening	38
Kompisar	33	Familjen	16
Motion utanför förening	22	Motion utanför förening	14
Gym/styrketräning	12	Film/serier/tv	10
Film/serier/tv	5	Gym/styrketräning	9
Familjen	5	Dans	8
Spela instrument/sjunga	5	Spela instrument/sjunga	8
Lyssna på musik	4	Lyssna på musik	8

Tv-spel/dataspel är killars viktigaste fritidsintresse i Eskilstuna. På andra plats kommer deltagande i idrottsförening och på tredje plats kompisar.

Tjejer viktigaste fritidsintresse i Eskilstuna är i tur och ordning, kompisar, deltagande i idrottsförening och familjen. Observera att killarnas viktigaste fritidsintresse, Tv-spel/dataspel, inte finns med på tjejernas tio-i-topplista.

Lidingö tillhör en av de kommuner i landet där medelinkomsten är hög. Medelinkomsten i Vallentuna är ganska hög. I Eskilstuna och Malmö är däremot medelinkomsten ganska låg. Skiljer sig ungdomars viktigaste fritidsintressen åt mellan dessa olika kommuner? I tabell 37 ges svaret.

[67] Ungdomarnas svar har kodats av oss i Ung livsstil till grupper av kategorier.

Tabell 37. ***Högstadiet.*** *Killars och tjejers viktigaste fritidsintressen i Eskilstuna, Malmö, Vallentuna och Lidingö. Andel (%).*

Killar		**Tjejer**	
Eskilstuna	**%**	**Eskilstuna**	**%**
Tv-spel/dataspel	45	Kompisar	49
Idrottsförening	36	Idrottsförening	38
Kompisar	33	Familjen	16
Motion utanför förening	22	Motion utanför förening	14
Gym/styrketräning	12	Film/serier/tv	10
Film/serier/tv	5	Gym/styrketräning	9
Familjen	5	Dans	8
Spela instrument/sjunga	5	Spela instrument/sjunga	8
Lyssna på musik	4	Lyssna på musik	8
Lidingö		**Lidingö**	
Idrottsförening	59	Kompisar	62
Kompisar	43	Idrottsförening	46
Tv-spel/dataspel	27	Familjen	26
Motion utanför förening	16	Dans	15
Gym/styrketräning	8	Motion utanför förening	14
Familjen	8	Spela instrument/sjunga	10
Spela instrument/sjunga	3	Gym/styrketräning	8
Lyssna på musik	3	Konst/skapande	7
Vara i naturen, fiske och jakt	3		
Vallentuna		**Vallentuna**	
Idrottsförening	50	Kompisar	56
Tv-spel/dataspel	42	Idrottsförening	38
Kompisar	40	Motion utanför förening	18
Motion utanför förening	15	Dans	17
Gym/styrketräning	6	Familjen	12
Familjen	5	Film/serier	12
Motor/bilar	5	Spela instrument/sjunga	10
Spela instrument/sjunga	4	Gym/styrketräning	7
Malmö		**Malmö**	
Idrottsförening	44	Kompisar	52
Kompisar	40	Idrottsförening	25
Tv-spel/dataspel	34	Familjen	19
Motion utanför förening	28	Motion utanför förening	14

I Eskilstuna bland killar är Tv/dataspel viktigaste fritidsintresse. I övriga kommuner kommer att vara aktiv i idrottsförening på första plats. **Noteras ska att det är minst andel i Eskilstuna som har idrottsförening som viktigaste fritidsintresse.**

Bland tjejer är kompisar det viktigaste fritidsintresset i alla fyra kommunerna. Att vara aktiv i en idrottsförening kommer på andra plats i tjejgrupper i de fyra kommunerna. Det är betydligt fler tjejer i Eskilstuna (liksom i Lidingö och Vallentuna) i jämförelse med Malmö som anger att deras viktigaste fritidsintresse är att vara med i en idrottsförening.

Kapitel 11.
Förening

I det här kapitlet ska vi presentera i vilken grad barn och ungdomar är med i förening, vilka föreningar de är med i vad som är viktigt när det tränar och varför de slutat i förening. Vi ska också visa hur föreningslivet har utvecklats sedan 1985.

11.1. Inledning

Att mäta och följa upp barns och ungdomars deltagande i föreningsaktiviteter är i viss mån problematiskt. Vad som är en föreningsaktivitet eller inte är inte alltid självklart för de svarande. Det är få forskare eller utredare som har diskuterat svårigheten med att i en enkät få korrekta svar på om ungdomar är med i förening och i en idrottsförening eller inte. Denna problematik är något de flesta forskare inte ens uppmärksammat eller diskuterat. Två undantag från detta har vi funnit. Per Nilsson har formulerat att han låter ungdomar själva avgöra vad som är en idrottsförening och SCB har i sina studier på 1980-talet och 1990-talen påtalat att de mäter föreningsliknande verksamhet (se nedan)[68]. I bägge fallen handlar det alltså om en omdefinition av vad som menas med en förening totalt och vad som menas med en idrottsförening.

Det måste också noteras att forskare och utredare använder begrepp som organiserad idrott, idrott, idrottens, idrottsvanor, idrottande, fysiskt aktiva, utöva idrott och idrottsutövare när de presenterar resultat i samband med diskussioner kopplat till RF-idrotten[69]. Det är ganska ofta oklart vad som menas med dessa begrepp allmänt och när de ska ses som synonyma begrepp till RF-idrotten. Även centrum för idrottsforskning (CIF) glider mellan begreppen idrottsvanor och medlemskap i en idrottsförening. CIF sammanfattar resultaten på följande sätt:

Å ena sidan framkommer att familjesituation, socioekonomi och etnicitet påverkar ungdomars möjlighet att idrotta. Det finns alltså fog för påståendet att idrotten i praktiken inte är lika tillgänglig för alla. Å andra sidan är det påfallande många i alla kategorier som uppger sig idrotta regelbundet. Även i den kategori som är minst representerad – flickor med invandrarbakgrund – uppger över 40 procent att de idrottar minst en dag i veckan[70].

Här använder de begrepp möjlighet att idrotta, idrotten i praktiken, uppger sig idrotta regelbundet och idrotta minst en dag i veckan. Här kan ju knappast ”idrotten i praktiken” betyda något annat än RF-idrotten och de tre andra begreppen står rimligtvis för idrotta/motionera eller..?

För att komma ifrån den ovan nämnda problem har Ung livsstil sedan 1984 använt följande metod för att följa upp föreningsdriven verksamhet och/eller aktiviteter. Följande frågor har ställts till barn och unga:

[68] Även Britta Thedin Jakobsson diskuterar i samband med sin kvalitativa delstudie om vilka som stannar kvar i RF-idrotten hur hon har försökt skilja RF-idrotten från t.ex. deltagande i SATS, Se Thedin Jakobsson, **Vilka stannar kvar och varför?** sid. 61.

[69] RF= Riksidrottsförbundet.

[70] Centrum för idrottsforskning, **Statens stöd till** idrotten 2013, sid. 74.

Är du medlem i någon/några idrottsföreningar/klubbar, kulturföreningar, organisationer, scouter eller något religiöst samfund?
(Om du är osäker om det är en förening du är med i när du utför din aktivitet så skriv ändå upp den här)

Nej **Ja**

Om ja, vilken/vilka föreningar/klubbar eller kyrkor är du med i, vad sysslar ni med för aktiviteter?

Vilka föreningar/klubbar/ organisationer/samfund?	**Vilka aktiviteter/ idrotts-grenar/verksamheter?**
1.	
2.	

Med förening avses i den här skriften en demokratiskt uppbyggd organisation. Exempel på en sådan organisation är en fotbollsförening eller en bordtennisförening. Oftast är denna lokala idrottsförening ansluten till ett förbund t.ex. Svenska fotbollförbundet eller Svenska bordtennisförbundet. Det är alltså de idrottsföreningar som kan få eller får ekonomiskt stöd från det offentliga som vi undersöker i den här rapporten[71]. En annan kategori av förening är en scoutförening.

I varje enkät har barnens och ungdomarnas svar granskats av forskningsgruppen Ung livsstil och anställda medarbetare på fritidsförvaltningar eller motsvarande. En allmän tendens är att ungdomar i alla stadier, men framför allt i gymnasiet, i allt högre grad sedan 1984 inte vet vad som är en idrottsförening eller förening. Barn och ungdomar upplever i allt högre grad att kommersiella eller kommunala gym är idrottsföreningar liksom att dansinstitutens och studieförbundens danskurser m.m. är föreningar. Många barn och ungdomar tror också att kultur-skolan är en förening. Forskningsgruppen och de anställda vid kultur- och fritidsförvaltningarna har granskat samtliga enkäter utifrån föreningsverksamhet och därmed utgått från ovan nämnda definition av förening i samverkan med de bidragsgivande myndigheternas och kommunernas definition. De svar som inte faller inom denna ram har därmed flyttats till annan organiserad aktivitet alternativt strukits. Det är framför allt eleverna i storstäderna som i allt mindre grad vet vad som är en förening. Det är också rimligt att anta att även vissa föräldrar inte kan skilja på förening och t.ex. studieförbundets dansverksamhet.

Läsaren ska alltså observera att vi och flertalet andra forskare/utredare hanterar begreppet förening på skilda sätt[72]. Övriga forskare låter barn och ungdomar själva bestämma vad som är en förening. Det innebär att de redovisar en högre andel ungdomar i förening än vad vi gör. Bland gymnasieelever i Stockholmsområdet kan skillnaden vara så stor som omkring 15 procentenheter.

Det flesta forskare låtsas inte heller om att de redovisar en kraftig överskattning av andelen ungdomar i förening totalt och i en idrottsförening. SCB uttrycker dock i

[71] Övrigt föreningsliv behandlas på likartat sätt. Se Blomdahl/Elofsson/Åkesson/Lengheden, **Segrar föreningslivet?**
[72] För en närmare diskussion se Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar för lite och vilka är dom?** sid. 125-126.

klartext att de **inte** undersöker organisationsformen förening. SCB skriver: ”I ULF (undersökningar om levnadsförhållanden) mäts också barnens föreningsaktiviteter, vilket även inbegriper föreningsliknande aktiviteter, eftersom det ibland kan vara svårt för en förälder att avgöra om en viss fritidsaktivitet sker inom ramen för någon förening eller ej. Härigenom kan vi anta att föreningsaktiviteterna överskattas något. Speciellt gäller detta i storstäderna, eftersom utbudet av olika verksamheter som kan anta en förenings karaktär är störst här”[73]. Idrottsforskaren Per Nilsson påpekar, som vi tidigare nämnt, att han låter ungdomar själva avgöra vad som är en förening. Nilsson skriver: ”Medlemskap i idrottsförening behöver t.ex. inte uteslutande avse föreningar inom Riksidrottsförbundets regi (även om det naturligtvis i detta sammanhang ligger närmast till hands). Istället blir det ungdomarna själva som får avgöra hur deras aktiviteter, i det här fallet medlemskap i skilda föreningar och organisationer, ska benämnas och klassificeras”[74].

Att flertalet forskare och utredare liksom SCB väljer att undersöka föreningsliknande former, trots att de vill undersöka föreningsliv, beror bl.a. troligtvis på att det kräver för mycket tid och ekonomiska resurser att avgöra om det ungdomarna uppger är föreningsverksamhet eller inte. SCB liksom flertalet andra nöjer sig därför med att fråga ungdomarna om de är med i olika typer av föreningar, t.ex. är du med i en idrottsförening? Ungdomarna (eller deras föräldrar) uppmanas sedan att ”kryssa” ja eller nej på frågan. Ovanstående studier är alltså inte användbara för att göra utsagor om just hur många som är med i föreningslivet totalt, en idrottsförening eller i övrigt föreningsliv[75]. Istället har de sitt värde i att de undersöker kulturformen föreningsliknande verksamhet. Det ligger utanför den här skriftens syfte att presentera hur andelen barn och ungdomar som deltar i föreningsliknande verksamhet har utvecklats över tid.

En fråga är om andelen medlemmar i förening kan ha underskattats därför att barn/ungdomar inte vet att de är med i en förening då de sysslar med föreningsaktiviteter. För att säkerställa att det inte skett har samtliga enkäter granskats utifrån den öppna frågan ” Vilka är dina viktigaste intressen på fritiden?” för att se om den svarande uppgett något som kan vara förening trots att de inte angett att de är med i någon förening i föreningsfrågan. Därmed, om de i frågan om viktigaste fritidsintresse har skrivit t.ex. ”fotboll i min klubb”, har vi ändrat deras ”nej” i föreningsfrågan till ”ja”. Detta har dock skett i mindre än 50 fall i studierna under perioden 2013-2020. I dessa studier ingår 32 613 barn och ungdomar. Det problematiska är alltså motsatsen, d.v.s. att man uppger att man är med i förening, trots att det inte är en förening.

En ytterligare fråga som måste ställas är hur väl barn och ungdomars svar stämmer när vi jämför registerdata med svaren i enkäter. När det gäller deltagande i kulturskolan kan svaren i enkäter jämföras med registerdata. Det är ungefär fyra procentenheter färre som i våra studier anger att de är med i kulturskolan än vad kulturskolans register visar. Denna skillnad kan till stor del förstås om den svarande före

[73] SCB, **Fritid 1976-1991**, sid. 125-126.
[74] Nilsson, P, **Fritid i skilda världar**, sid. 116.
[75] Även i Ungdomsstyrelsens (sedan några år tillbaka myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor) enkäter får ungdomarna kryssa vilka föreningar de är med i. Dessa enkäter görs av t.ex. kommuner inom ramen för Ungdomsstyrelsens LUPP- undersökningar. Detta innebär att det inte går att dra slutsatser utifrån Ungdomsstyrelsens undersökningar (nuvarande MUCF) kring hur många som är medlemmar i en förening totalt eller i en idrottsförening.

ifyllande av enkäten slutat i kulturskolan. Då svarar eleven att den inte är med, samtidigt är de registrerade som deltagare i kulturskolans elevregister. Detta beror på att registret utgår ifrån hur många som vid terminens början var deltagare. Detsamma gäller för förening. Om ett barn slutar i sin pingisförening efter t.ex. onsdagsträningen är svarande enligt sig själv inte med i en förening dagen efter, därmed finns en viss felmarginal.

11.2 Kön och ålder

I tabell 38 visas i vilken utsträckning ungdomar i Eskilstuna i högstadiet är med i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar.

Tabell 38. ***Eskilstuna. Högstadiet 2019/20****. Andel (%) medlemmar i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar efter kön.*

	Killar	**Tjejer**	**Signifikantnivå**
Förening totalt	46	49	Ns
Idrottsförening	41	41	Ns
Lagidrott	29	20	**
Individuell idrott	15	22	**
Övriga föreningar[76]	8	12	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Ns= ej signifikant

Killar och tjejer i Eskilstuna är med i förening totalt och i idrottsförening i ungefär samma utsträckning. I de flesta andra kommuner är killar mer med i förening totalt och idrottsförening än tjejer. Killar är i större utsträckning med i lagidrott och tjejer i individuell idrott.

Vi ser också i tabellen att många fler i Eskilstuna är med i en idrottsförening än i övrigt föreningsliv. Hur stor andel av alla medlemskap i förening står de aktiva i idrottsförening för? I högstadiet 1985 stod killar för 78% av medlemskapen, 1993 för 90% och 2019/ 20 för 85%. Motsvarande för tjejer är år 1985 68%, år 1993 för 82% och år 2019/20 för 74%. 2019/20 står alltså idrottsföreningar för en större andel av alla medlemskap än 1985. Det visar också resultaten i våra andra undersökta kommuner. I studien 1993 stod dock idrottsföreningar för den största andelen av alla medlemskap.

På grund av idrottsföreningars dominerade andel av alla medlemskap kommer en del resultat i detta kapitel enbart att redovisas för idrottsförening.

Vilken åldersgrupp är då med i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar i störst utsträckning? I tabell 39 visar vi det.

[76] Till övriga föreningar räknas alla föreningskategorier som inte är en idrottsförening.

Tabell 39. *Eskilstuna. Högstadiet, 2019/20. Andel (%) medlemmar i förening totalt, idrottsförening och övriga föreningar efter kön och årskurs.*

	Förening totalt		Idrottsförening		Övriga föreningar	
Årskurs högstadiet	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
7	52	52	48	48	9	10
8	45	44	41	36	5	11
9	41	50	36	40	11	15
Signifikansnivå	*	Ns	*	Ns	Ns	*
Åk 9 i minus åk 7 Procentenheter	-11	-2	-12	-8	+2	+4

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Ungdomar i årskurs 7 är med i idrottsförening i störst utsträckning och ungdomar i årskurs 9 i störst utsträckning i övrigt föreningsliv.

I vilka olika kategorier av föreningar ungdomar är med i visas i tabell 40.

Tabell 40. *Högstadiet. Eskilstuna 2019/20. Andel (%) killar och tjejer som är med i olika kategorier av föreningar.*

	Killar	Tjejer	Sign. nivå
Idrottsförening	41	41	Ns
Annan förening kulturell[77]	2	2	Ns
Scouter	1	1	Ns
Annan förening idé[78]	0	0	Ns
Friluftsförening	0	0	Ns
Invandrarorganisation[79]	0	0	Ns
Djurförening	0	1	Ns
Religiös förening/församling	5	9	*
Annan förening praktisk[80]	1	0	Ns
Politiskt ungdomsförbund	0	0	Ns
Försvarsorganisation	0	0	Ns
Förening för funktionsrättsfrågor (Handikapporganisation)	0	0	Ns
Nykterhetsförening	0	0	Ns
Supporterklubb idrott	0	0	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Idrottsförening är den helt dominerande föreningskategorin i Eskilstuna liksom i alla andra kommuner som Ung livsstil har undersökt. Kulturell förening, religiös förening/församling samt scouter når också några procent av ung-

[77] I vår rapport från studien 1985 visas vilka föreningar som förs till kulturell förening. Se Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9**.

[78] I vår rapport från studien 1985 visas vilka föreningar som förs till idéförening. Se Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9**.

[79] Begreppet invandrarorganisation ifrågasätts ibland. Här avses begreppet organisationer för dem som är födda utomlands eller har föräldrar/släktingar som är födda utomlands eller identifierar sig med ett land eller etnisk grupp. Finska föreningen och turkiska förningen är ett exempel på organisationer som förs hit.

[80] I vår rapport från studien 1985 visas vilka föreningar som förs till praktisk förening. Se Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9**.

domar. De flesta föreningskategorier når inte ens en procent av ungdomar i högstadiet.

Vilka är då de stora föreningsidrotterna i högstadiet i Eskilstuna? I tabell 41 visas detta.

Tabell 41. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20.*** *De största RF-idrotterna bland killar respektive tjejer. Andel (%).*

Killar	**%**	**Tjejer**	**%**
Fotboll	21	Fotboll	14
Handboll	5	Ridning	10
Innebandy	4	Gymnastik	5
Ishockey	4	Handboll	4
Basket (1,7)	2	Friidrott (2,3)	2
Golf (1,7)	2	Basket (2,0)	2

Fotbollen är den största idrotten bland både killar och tjejer i Eskilstuna. Handbollen är den nästa största idrotten bland killar och ridningen den näst störst bland tjejer.

11.3 Socioekonomiska grupper

I tabell 42 visas andelen barn och ungdomar i olika socioekonomiska grupper som är med i förening uppdelat efter idrottsförening och annan typ av förening. Definitionen på socioekonomiska grupper visas t.ex. i kapitel 3.

Tabell 42. ***Eskilstuna. Högstadiet 2019/20****. Andel (%) medlemmar i idrottsförening och övriga föreningar efter socioekonomiska grupper och kön.*

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå**
Idrottsförening						
Killar	55	52	41	27	19	***
Tjejer	59	55	41	24	6	***
Övriga föreningar						
Killar	14	6	7	10	11	Ns
Tjejer	7	14	11	14	11	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Barn och ungdomar i högre socioekonomiska grupper är med i idrottsförening i signifikant större utsträckning än de från lägre socioekonomiska grupper. Skillnaderna är också signifikanta efter kontroll för utländsk bakgrund. **Det bör observeras att andelen som är med i idrottsförening sjunker kontinuerligt från högsta till lägsta socioekonomisk grupp både bland killar och bland tjejer**. Skillnaderna i deltagande i övriga föreningar är i inte signifikanta. Andelen tjejer i socioekonomisk grupp 5 som är med i en idrottsförening är endast 6%.

Ganska många personer frågar om inte de socioekonomiska skillnaderna beror på att så många av de med utländsk bakgrund tillhör socioekonomisk 4 och 5. Vi har påtalat att de socioekonomiska skillnaderna kvarstår även efter kon-

troll för utländsk bakgrund. I tabell 43 visas de socioekonomiska skillnaderna enbart bland de ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige.

Tabell 43. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20****. Andel (%) ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige som är med i en idrottsförening.*

	1	2	3	4+5[81]	Sign.nivå
Killar	57	61	49	34	*
Tjejer	58	61	51	33	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Även bland de ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige ser vi att de som tillhör socioekonomisk grupp 1 och 2 i högre grad än de i socioekonomiska grupperna 4+ 5 är med i en idrottsförening[82].

Ett annat mått på socioekonomisk tillhörighet är boendeform. Det finns ett starkt samband mellan socioekonomiska grupper och boendeform. I tabell 44 visar vi andelen medlemmar i en idrottsförening utifrån boendeform.

Tabell 44. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20****. Andel (%) i olika boendeformer som är med i en idrottsförening.*

	Killar	Tjejer
Hyreslägenhet	26	21
Bostadsrätt	41	46
Villa/radhus/hus	50	52
Signifikantnivå	***	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant .

De som bor i villa är mest med i en idrottsförening. Noteras ska att andelen som är med i en idrottsförening ökar kontinuerligt från hyreslägenhet via bostadsrätt till radhus/villa[83].

11.4 Svensk respektive utländsk bakgrund

1990 skrev Ung livsstil följande i forskningsrapporten ”Folkrörelserna och folket”: ”Vi ser att de ungdomar vars båda föräldrar är födda utomlands är medlemmar i förening i betydligt mindre grad än de som har en förälder som är född i Sverige respektive de vars båda föräldrar är födda i Sverige”[84]. Finns samma mönster och struktur idag?

Inom samhällsvetenskaperna råder det delade meningar om det är rimligt att jämföra de med svensk respektive utländsk bakgrund utan kontroll för relevanta bak-

[81] Det är för få ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige i socioekonomiska grupper 5 för att vi ska redovisa detta. Vi slår därför här ihop socioekonomiska grupp 4 och 5.

[82] Även i studien 2015 i Malmö kan vi se likartade resultat. Se Blomdahl m.fl. **Ung livsstil Malmö**, sid. 43. Se även Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och jämlik**. sid. 35.

[83] Se t.ex. Dambergs studie i Farsta 1977. Denna presenteras i Blomdahl m.fl. **Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten**? Se också Blomdahl/Elofsson/Bergmark, Ung livsstil Malmö- **en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.**

[84] Blomdahl m.fl. **Folkrörelsernas och folket**, sid. 115. Resultaten bygger på vår första stora studie 1985. I denna studie ingick 7 582 barn och ungdomar. Bortfallet i studien var under 10%.

grundsvariabler när levnadsförhållanden ska beskrivas. En rad studier har liksom denna visat att de med utländsk bakgrund i Sverige har en lägre socioekonomisk bakgrund än vad de med svensk bakgrund har. Med lägre socioekonomisk bakgrund följer vanligtvis sämre levnadsvillkor och mindre deltagande och delaktighet i t ex föreningsliv och musikskola/kulturskola och högre besöksfrekvens på t ex fritidsgård och bibliotek[85]. Det förefaller därför viktigt vid jämförelser mellan ungdomar med utländsk bakgrund och svensk bakgrund att kontrollera för socioekonomiska bakgrund.

En invändning mot ovanstående resonemang är att de med utländsk bakgrund i de länder de kommer ifrån kanske tillhörde en högre socioekonomisk grupp än vad de gör i Sverige och/eller har en högre utbildning än vad de med svensk bakgrund har som klassificeras i samma socioekonomiska grupper. De skulle därför i högre grad än de med svensk bakgrund i de lägre socioekonomiska grupperna vara bärare av en instrumentell fritidsstil[86]. Därför skulle det vara felaktigt att jämföra fritidsvanor för de med utländsk bakgrund och för de med svensk bakgrund i samma socioekonomiska grupp. Kontrollerar man för socioekonomisk bakgrund underskattas de eventuella skillnader som finns menar kritikerna. Motargumentet är att det finns en ganska stor risk om man underlåter detta, att man överskattar eventuella skillnader eftersom man inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till den speciella situation de med utländsk bakgrund har i Sverige. Vi väljer därför i denna rapport att redovisa resultat både utan och med kontroll för socioekonomisk bakgrund.

I vilken utsträckning deltar de med svensk respektive utländsk bakgrund i förening? Vi arbetar som presenteras i kapitel 3 med följande fyra kategorier:

1 = Barnet och föräldrarna födda i Sverige
2 = En förälder född i Sverige och barnet född i Sverige eller föräldrarna födda i Sverige och barnet född utomlands
3 = Barnet född i Sverige och båda föräldrarna födda utomlands. Andra generationens invandrare
4 = Barnet och föräldrarna födda utomlands. Första generationens invandrare

I tabell 45 visas i vilken grad de med svensk respektive utländsk bakgrund är med i förening.

Tabell 45. *Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20. Andel (%) med svensk respektive utländsk bakgrund som är med i förening.*

	1	2	3	4	Sign. nivå	1	2	3	4	Sign. nivå
Förening totalt	56	33	43	34	***	58	49	42	23	***
Idrottsförening	52	27	39	27	***	53	44	23	17	***
Övrig förening	7	8	8	10	Ns	9	11	21	13	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

[85] Se t ex Blomdahl, U, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna,** och Blomdahl/Claeson**, Fritidsgården - dess besökare och framtid,** samt SCB, **Fritid**, **1976-2002**.
[86] För en definition och diskussion av begreppen instrumentell och expressiv fritidsstil se: Blomdahl, U, **Fritidsaktiviteternas kumulativitet**, sid. 18-25.

De barn och ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige deltar i förening totalt och idrottsförening i störst utsträckning. Minst med i idrottsförening är tjejer som liksom sina föräldrar är födda utomlands. I övrigt föreningsliv deltar de med svenskt respektive utländsk bakgrund i ungefär samma utsträckning.

11.5 Kommundelar

I tabell 46 visas i vilken utsträckning barn och ungdomar i olika kommundelar är med i en idrottsförening. Tabellen är uppställd efter det område där flest tjejer är med i en idrottsförening.

Tabell 46. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Andel (%) i olika kommundelar som är med i en idrottsförening.* (#)

Kommundel	**Killar**	**Tjejer**
Kvicksund	47	74
Ärla/Hällberga/Stenkvista/Kjula	44	58
Lundby/Hällby	62	57
Skogstorp	43	55
Slagsta	43	47
Centrum	43	44
Skiftinge/Ärsta	38	41
Torshälla	32	37
Hållsta/Näshulta	67	(35)
Stenby/Mesta/Borsökna	45	32
Nyfors	25	21
Skogsängen/Viptorp	39	19
Årby	39	19
Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp	42	11
Fröslunda/Brunnsbacken	23	4
Resultaten osäkra beroende på att ganska få ungdomar i dessa områden ingår i urvalet		
Söder/Östermalm/Hagnestahill	(31)	(63)
Djurgården/Odlaren	(38)	(47)
Mälarbaden	(62)	(43)
Munktell/Röksta/Norr	26	(36)

Står resultaten inom parentes har mellan 15 och 20 ungdomar besvarat frågan.

I störst utsträckning är **killar** i Hållsta/Näshulta och Lundby/Hällby med i en idrottsförening. I Fröslunda/Brunnsbacken och Nyfors och är killar minst med i en idrottsförening.

Tjejer i Kvicksund, Ärla/Hällberga/Stenkvista/Kjula, Lundby/Hällby och Skogstorp är med i en idrottsförening i störst utsträckning. I Fröslunda/Brunnsbacken, Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp, Årby, Skogsängen/Viptorp samt Nyfors är tjejer med i en idrottsförening i mycket liten utsträckning. Enbart 4% av tjejerna i Fröslunda/Brunnsbacken är med i en idrottsförening.

I tabell 47 visas i vilken grad ungdomar i områden med hög respektive låg socioekonomiska struktur är med i en idrottsförening[87].

Tabell 47. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) i områden med olika socioekonomisk Struktur som är med i en idrottsförening.*

	Killar	**Tjejer**
Hög socioekonomisk struktur	49	52
Låg socioekonomisk struktur	30	15
Övriga	43	45
Signifikantnivå	***	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Ungdomar som bor i område med hög socioekonomisk struktur deltar i en idrottsförening i mycket högre grad än ungdomar som bor i område låg socioekonomisk struktur. **Enbart 15% av tjejer i områden med låg socioekonomiska struktur är med i en idrottsförening.**

11.6 Med i idrottsförening i förhållande till andra kommuner

I vilken utsträckning ungdomar i Eskilstuna deltar i en idrottsförening i förhållande till ungdomar i andra kommuner visas i tabell 48.

Tabell 48. ***Högstadiet.*** *Andel (%) medlemmar i idrottsförening efter kommuner, kön och medianinkomst.*

	Totalt	**Killar**	**Tjejer**	**Medianinkomst 20-64 år. Tkr.**
Täby (2019)	63	66	60	422
Lidingö (2019)	61	67	54	403
Sävsjö (2018)	55	60	50	318
Nacka (2016/17)	54	55	52	394
Knivsta (2018/19)	51	58	46	377
Värmdö (2018/19)	51	55	46	378
Jönköping (2018)	51	56	46	333
Helsingborg (2018)	50	54	46	314
Vallentuna (2019)	47	54	40	377
Heby (2019)	44	42	47	306
Haninge (2016/17)	41	47	35	331
Eskilstuna (2019/20)	**41**	**41**	**41**	**307**
Askersund (2019)	40	40	40	328
Huddinge (2015)	40	47	33	340
Malmö (2019)	40	47	33	278

I högstadiet är andelen medlemmar i idrottsförening högst i Täby och på Lidingö och lägst i Haninge, Eskilstuna, Askersund, Huddinge och Malmö. **Där medianinkomsten är hög är andelen i idrottsförening högre än där medianinkomsten är låg**. Sävsjö avviker starkt från detta mönster. Trots att medianinkomsten är låg där ligger andelen som är med i idrottsförening på tredje plats.

[87] I tabell B.1 i bilagan visas vilka områden i Eskilstuna som förs till hög respektive låg socioekonomiska struktur.

Killar i Eskilstuna och Askersund är i minst utsträckning med i en idrottsförening. Det är fler tjejer i Eskilstuna som är med i en idrottsförening i förhållande till tjejer i Haninge, Askersund, Huddinge och Malmö.

Killar är med i en idrottsförening i högre utsträckning än tjejer i de flesta kommuner. I Eskilstuna och Askersund är med jämn könsfördelning. Tjejer i Heby är med i en idrottsförening i högre grad än killar.

11.7 Når föreningar lika stor andel som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomisk bakgrund?

Eskilstuna är en av de kommuner som deltagit i Ung livsstil sedan år 2000, där en hög andel ungdomar tillhör en lägre socioekonomisk grupp, där både medelinkomst och medianinkomst är låg och där en hög andel har utländsk bakgrund.

Utifrån Ung livsstil samlade forskning kan tydliga strukturer urskiljas. Ungdomar som tillhör socioekonomisk grupp 1 och 2 deltar i större utsträckning i förening totalt och i idrottsförening än ungdomar i socioekonomisk grupp 4 och 5[88]. Studierna visar också att de med utländsk bakgrund deltar mindre i förening totalt och idrottsförening i samtliga kommuner än ungdomarna som liksom sina föräldrar är födda i Sverige[89].

En direkt jämförelse med andra kommuner när det gäller andelen ungdomar som är med i förening totalt respektive idrottsförening eller inte blir därmed inte ”rättvis” eftersom hänsyn inte tas till olikheter kopplat till ungdomarnas socioekonomiska och svenska/utländska bakgrund. I kapitel 3 i avsnitt 3.4 har påpekats att Ung livsstils undersökningar möjliggör att ställa faktiska andelen medlemmar i förhållande till den förväntade andelen medlemmar, efter att hänsyn tagits till den sociala strukturen i kommunen (socioekonomisk bakgrund och svensk respektive utländsk bakgrund).

I tabell 49 visas i vilken utsträckning föreningslivet i Eskilstuna når upp till de förväntade värdena.

[88] Se t.ex. Larsson, B, **Ungdomarna och idrotten**. **Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer,** Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** Elofsson/Blomdahl/ Lengden/Åkesson/Bergkark**, Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden**. Blomdahl m.fl., **Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten?**

[89] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** och Blomdahl/Elofsson/Lengheden/Åkesson, **Segrar föreningslivet?** Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik.**

Tabell 49. *Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20. Förväntade och observerade värden för deltagande i förening. Andel i (%).*

	Förväntad andel medlemmar i förening %	Med i förening %	Med i förening minus förväntat. Procentenheter
Förening totalt			
Killar	51	46	- 5
Tjejer	46	49	+ 3
Idrottsförening			
Killar	43	41	- 2
Tjejer	38	41	+ 3
Annan förening			
Killar	9	8	- 1
Tjejer	12	12	0

Killar i Eskilstuna är med i förening totalt, i idrottsförening och annan förening i mindre utsträckning än som kan förväntas.

Tjejer är med i förening totalt och i idrottsförening i något större utsträckning än vad som kan förväntas utifrån Eskilstunas sociodemografiska struktur.

Idrottsförening är den största föreningskategorin bland barn och ungdomar i Sverige**.** I tabell 50 visar vi förväntade andelen medlemmar i en idrottsförening i förhållande till faktisk andel som är med i en idrottsförening i de studier som är genomförda i Eskilstuna och andra kommuner under de senaste åren.

Tabell 50. *Högstadiet 2019/20. Andel (%) med i idrottsförening i förhållande till förväntat efter kön och kommun.*

	Förväntad andelen medlemmar i idrotts-förening %	Med i idrottsförening %	Med i idrottsförening minus förväntat. Procentenheter
Eskilstuna			
Killar	43	41	- 2
Tjejer	38	41	+ 3
Helsingborg			
Killar	48	54	+ 6
Tjejer	38	46	+ 8
Jönköping			
Killar	53	56	+ 3
Tjejer	43	46	+ 3
Sävsjö			
Killar	52	60	+ 8
Tjejer	43	50	+ 7
Askersund			
Killar	53	40	-13
Tjejer	46	40	- 6

Värmdö			
Killar	55	55	0
Tjejer	49	46	- 3
Heby			
Killar	52	42	-10
Tjejer	46	47	+ 1
Knivsta			
Killar	54	58	+ 4
Tjejer	47	46	- 1
Vallentuna			
Killar	55	54	- 1
Tjejer	49	40	- 9
Täby			
Killar	57	66	+ 9
Tjejer	49	60	+ 11
Lidingö			
Killar	55	67	+ 12
Tjejer	48	54	+ 6
Malmö			
Killar	46	47	+1
Tjejer	33	33	0

Killar i Eskilstuna är med i en idrottsförening något mindre och tjejer något mer än som förväntas utifrån sociodemografisk situation i kommunen. Killar i Askersund och Heby är med i en idrottsförening i mycket mindre utsträckning än vad som kan förväntas. Tjejer i Askersund, Vallentuna är med i mindre utsträckning än som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomisk struktur. Killar i högstadiet på Lidingö, i Täby, Sävsjö och Helsingborg är med i en idrottsförening i betydligt större utsträckning än vad som kan förväntas utifrån kommunernas sociodemografiska situation. Högstadietjejer i Täby, Helsingborg, Sävsjö och på Lidingö är med i en idrottsförening i betydligt större utsträckning än vad som kan förväntas utifrån kommunernas sociodemografiska situation.

11.8 Vill vara med i förening i förhållande till hur många som är med

I tabell 51 redovisas andel som är med i förening och andel som vill vara med.

Tabell 51. *Eskilstuna. Högstadiet 2019/20. Andel (%) killar respektive tjejer som är med respektive vill vara med i förening utifrån kön.*

	Är med varje vecka %	**Vill vara med/ varje vecka %**	**Vill vara med i minus är med. Procentenheter**
Idrottsförening			
Killar	41	54	+ 13
Tjejer	41	59	+ 18
Övriga föreningar			
Killar	8	14	+ 6
Tjejer	12	19	+ 7

Killar och tjejer i Eskilstuna vill vara med i idrottsförening och annan förening i högre utsträckning än vad de är nu. Den största skillnaden finns bland tjejer som i mycket högre grad vill vara med i en idrottsförening än vad de är.

11.9 Vad förklarar deltagande i idrottsförening?

Resultaten som hittills presenterats i detta kapitel visar att det finns skillnader mellan ungdomar i olika grupper beroende på den sociala bakgrunden. Vi har t ex funnit att de som har högre socioekonomisk bakgrund oftare är med i idrottsförening än de som har lägre liksom att de som har utländsk bakgrund ofta är med i lägre utsträckning än de som har svensk bakgrund. Ett problem är att de studerade variablerna i stor utsträckning samvarierar med varandra. Som exempel gäller att barn och ungdomar med utländsk bakgrund i genomsnitt har lägre socioekonomisk bakgrund. Bostadsområdena skiljer sig markant både när det gäller den sociodemografiska och den socioekonomiska sammansättningen.

För att få en uppfattning om vilka faktorer som främst påverkar hur många som är med i idrottsförening är det därför nödvändigt att studera sambanden med de olika faktorerna efter kontroll för inverkan från övriga faktorer. Som exempel kan man ställa socioekonomisk bakgrund mot boendeområde. Är det främst barn och ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund oberoende av var de bor som är med i en idrottsförening eller är det främst boendeområde som påverkar om barn och ungdomar är med?

För att få en klarare bild av vilka bakgrundsfaktorer som främst inverkar på om ungdomar är med i en idrottsförening eller inte har materialet analyserats med binär, logistisk regressionsanalys. En sådan analys innebär att vi studerar samband med de enskilda variablerna efter kontroll för inverkan från övriga variabler, vilket innebär att vi får en bild av olika variablers direkta påverkan. I modellen vi använder används frågan om man är med i en idrottsförening som utgångspunkt. Utfallsvariabeln är alltså andelen som är med i en idrottsförening. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – familjesammansättning och förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, skolbetyg samt boendeområde, vilka delats in i tre grupper utifrån deras sociala struktur. En separat analys görs också där kommundelarna delas upp i tre grupper utifrån socioekonomisk struktur: hög, medel, låg. Resultat från dessa analyser uppdelat efter kön – förekomst av signifikanta samband, oddskvoter samt Pseudo R^2 - presenteras i tabell 52, uppdelat efter kön.

Oddskvoten som redovisas anger hur vanligt det är att barn/ungdomar inom en viss variabelgrupp är med i en idrottsförening i relation till hur det är i variabelns basgrupp, vilken får oddskvoten ett (1). Ett värde under ett (1) innebär att det är färre som är med i en idrottsförening, ett värde över ett (1) innebär att det är fler. Som bas för varje variabel väljs det värde som innefattar flest individer eller alternativ en relativ stor del av individerna för att skattningarna ska bli säkra. Följande gäller för de olika variablerna:

- Årskurs – bas den yngsta årskursen på respektive stadium
- Familjesammansättning – bas de som bor med båda föräldrarna
- Förtroende för föräldrar – bas de som markerat att de har förtroende för bägge föräldrar
- Socioekonomisk bakgrund – bas mellangruppen

- Svensk/utländsk bakgrund – bas svensk bakgrund
- Skolbetyg – bas de som har högst betyg
- Boendeområdets socioekonomiska struktur – bas mellangruppen

Signifikansnivån anger om den aktuella variabeln ha en direkt påverkan på ungdomarnas t.ex. deltagande i en idrottsförening.

För att illustrera hur resultaten ska utläsas och tolkas kan vi se till resultaten när det gäller killars deltagande i en idrottsförening. Ser vi till förekomst av signifikanta samband framträder sådana med familjesammansättning, svensk/utländsk bakgrund samt medelbetyg. Sambanden med familjesammansättning visar att de är vanligast att killar som bor med bägge föräldrar är med i idrottsförening, medan det är mindre vanligt i andra familjekonstellationer. Killar med svensk bakgrund är i klar högre utsträckning med i idrottsförening. Utöver detta framträder tydliga samband – även efter kontroll för övriga bakgrundsvariabler – med genomsnittsbetyg. Killar med högst medelbetyg är i klart större utsträckning med i idrottsförening. Speciellt lågt är deltagandet bland den femtedel som har lägst betyg.

Tabell 52. *Eskilstuna. Högstadiet. 2029/20. Den sociala bakgrundens inverkan på om ungdomar är med i idrottsförening, vill vara med respektive deltar bland de som vill. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och förklaringsgrad (pseudo-R^2) - efter kön.*

	Med i idrottsförening		**Vill vara med i idrottsförening**		**Är med av de som vill**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	*			*	*	
7	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
8	0.73	0.78	0.84	0,54*	0,73	0,97
9	0.53**	0.75	0.87	0,57*	0,53**	0,93
Familjekonstellation	*				*	
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	0.50**	0.89	0.55*	0,98	0,50*	0,82
Ensam mamma	0.42+	0.75	1.38	0,74	0,42*	0,70
Ensam pappa	2.03	11.4	0.63	0,37	2,03	0,00
Mamma + annan vuxen	0.35+	0.93	0.75	0,67	0,35*	0,46
Pappa + annan vuxen	0.57	0.58	0.25	1,28	0,57	0,39
Förtroende föräldrar			+			
Ingen	0.57+	0.75	0.55*	0,67	0,57*	1,22
En	0.65	0.59	0.71	1,22	0,65	0,57
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgrund						
Hög	1.82	1.05	1.68	3,33*	1,82	0,74
Ganska hög	1.22	1.27	1.37	1,01	1,22	1,41
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1.00	0.78	0.99	0,69	1,00	0,53
Låg	1.36	0.24+	0.68	0,64	1,36	0,30
Svensk/utländsk bakgrund	**	*			**	*
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska start sv. anknytning	0.41**	0.98	0.75	1,01	0,41**	1.18
Andra gen. invandrare.	0.65	0.39**	0.93	0,72	0,65	0.31**
Första gen. invandrare	0.47*	0.49*	0.98	1,08	0,47*	0.44+

Betyg	***	***	***	***	***	*
Högt	1,00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska högt	0.68	0.82	1.34	0.89	0,68	0.92
Medel	1.09	0.39*	1.21	0.51*	1,09	0.52+
Ganska låg	0.54*	0.45*	0.63+	0.42**	0,54*	0.66
Lågt	0.18***	0.20***	0.37**	0.21***	0,18***	0.49+
Områdets socioek. struktur						
Hög	1.03	0.92	1.13	1.10	1,03	0.83
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Hög	0.84	0.53+	0.87	0.83	0,34	0,38¨+
Pseudo R^2	*22.6*	*26.5*	*13.7*	*17.1*	*22,6*	*23,6*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Om vi börjar med att se till **intresset** för att vara med i idrottsförening kopplas detta starkt samman med medelbetyg. Ungdomar med lägre medelbetyg är klart mindre intresserade av att vara med i idrottsförening och speciellt låg är intresset bland de med lägst betyg. Bland killar har dessutom relation till (förtroendet för) föräldrar en klar inverkan: Killar som har förtroende för bägge föräldrar är klart mer intresserade av att vara med i idrottsförening. Detta pekar mot att föräldrarna har en stor inverkan bland killar när det gäller intresset för att vara med i idrottsförening. Bland tjejer finns en klar koppling till årskurs som visar att intresset för att vara med i idrottsförening är högst i årskurs 7 men sedan minskar efter detta. Viktigt att notera är att varken socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund liksom typ av bostadsområde[90] tycks ha en direkt inverkan på intresset för att vara med i idrottsförening.

Vad inverkar då på **deltagandet** i idrottsförening? Även i detta fall finns en mycket stark koppling till medelbetyg. Ungdomar med lägre medelbetyg är i mindre utsträckning med i idrottsförening. Speciellt lågt är deltagandet bland de med allra lägst betyg. Vid sidan av och fristående från detta har svensk/utländsk bakgrund en stark inverkan. Ungdomar med utländsk bakgrund deltar i klart lägre utsträckning än de som har svensk bakgrund. Utländsk bakgrund har ett något starkare genomslag bland tjejer men skillnaden gentemot killar är inte speciellt stor. Bland killar får dessutom årskurs och familjesammansättning en direkt inverkan, alltså även efter kontroll för övriga variabler. Deltagandet i idrottsförening sjunker bland killar under högstadiet och ser vi till familjesituationen kan vi notera att killar som bor med bägge föräldrar i mycket större utsträckning är med i idrottsförening än de som bor i andra typer av familjer, möjligen med undantag för det fåtal som bor med en ensamstående pappa.

Med tanke på att intresset för att vara med i idrottsförening är lägre bland ungdomar med lägre medelbetyg kan vi fråga oss om detta kan förklara det lägre deltagandet bland dessa. Analysen av deltagandet bland de intresserade visar att detta inte är (hela) förklaringen. Även om vi enbart ser till de intresserade är deltagandet i idrottsförening lägre bland de som har lägre betyg. Även i övrigt kvarstår fortfarande de samband som framträdde vid analysen av deltagandet bland samtliga. Även efter att vi tagit hänsyn till olikheter i intresse kvarstår att ungdomar med utländsk bakgrund i lägre utsträckning är med i idrottsförening. Även efter hänsyn

[90] Grupperingen av de olika kommundelarna beskrivs i Bilagan, tabell B.1.

tagits till förändringar av intresset sjunker bland killar deltagandet i idrottsförening under högstadiet.

11.10 Vad har hänt med föreningsvanor sedan 1985?

I tabell 53 visas i vilken utsträckning killar respektive tjejer är med i föreningslivet 1985, 1993 och 2019/20.

Tabell 53. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/2020****. Andel (%) medlemmar i förening 1985, 1993 och 2019/20.*

	Förening totalt	**Idrottsförening totalt**	**Annan förening Totalt**
Killar			
1985	73	65	24
1993	66	61	9
2019/20	46	41	8
2019/20 - 1985 Procentenheter	**-27**	**-24**	**-16**
Tjejer			
1985	60	44	26
1993	59	52	12
2019/20	49	41	12
2019/20 - 1985 Procentenheter	**-11**	**-3**	**-14**

Andelen killar och tjejer som är med i förening totalt, idrottsförening och annan förening har minskat. Störst är minskningen bland killar. Vi ser att andelen killar i idrottsförening har minskat i mycket större utsträckning än andelen tjejer. Detta resultat ska ställas mot påståendet i den allmänna debatten om att det är tjejer som har slutat i störst utsträckning[91].

I tabell 54 visas hur utvecklingen för olika föreningskategorier har varit sedan 1985.

[91] Elofsson/Åkesson/Blomdahl/Bergmark/Lengheden, **Vilka slutar i en idrottsförening men är kvar i en annan och vilka lämnar helt idrottsförening?**

Tabell 54. *Högstadiet. Eskilstuna 2019/20. Andel (%) killar och tjejer som är med i olika kategorier av föreningar.*

	1985	1993	2019/2020	201/20 - 1985 Procent-enheter
Idrottsförening	55	56	41	- 14
Annan förening kulturell	2	4	2	0
Scouter	3,5	2	1,4	- 2,1
Annan förening idé	4	2	0	- 4
Invandrarorganisation	4	0	0	- 4
Djurförening	2	1	0	- 2
Religiös förening/församling	3	1	6,5	+ 3,5
Annan förening praktisk	2	1	0	- 2
Politiskt ungdomsförbund	1	1	0	- 1
Friluftsförening	1	1	0	- 1
Försvarsorganisation	0	0	0	0
Förening för funktionsrätts-frågor (Handikapporganisation)	0	0	0	0
Nykterhetsförening	5	0	0	- 5
Supporterklubb idrott	0,5	0	0	- 0,5

Andelen ungdomar i de flesta föreningskategorier har minskat. Den enda föreningskategori som når fler ungdomar 2019/20 är i religiös/församling.

I tabell 55 visas vilka föreningsidrotter som ungdomar i störst utsträckning är medlemmar i 1993 och 20019/20[92].

[92] I studien 1985 undersöktes inte enskilda idrotter.

Tabell 55. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som är med i olika föreningsidrotter.*

	%		%
Killar 1993		**Tjejer 1993**	
Fotboll	30	Fotboll	17
Handboll	8	Ridning	15
Basket	7	Gymnastik	5
Golf	5	Basket	6
Innebandy	4	Handboll	4
Killar 2019/2020		**Tjejer 2019/20**	
Fotboll	21	Fotboll	14
Handboll	5	Ridning	10
Innebandy	4	Gymnastik	5
Ishockey	4	Handboll	4
Basket (1,7)	2	Friidrott (2,3)	2
Golf (1,7)	2	Basket (2,0)	2

Fotboll och handboll är det två största idrotterna i Eskilstuna bland killar både 1993 och 2019/20. Andelen killar som spelar fotboll och handboll i en idrottsförening är dock färre 2019/20 än 1993. Andelen killar som spelar fotboll i klubb har minskat med 9 procentenheter sedan 1993, motsvarande 30 procent.

Fotboll, ridning och gymnastiken är de största idrotterna bland tjejer i högstadiet både 1993 och 2019/20. Både i fotbollsklubb och ridklubb är färre tjejer med år 2019/20 än 1993. Relativt sett har andelen tjejer som är med i dessa minskat med en tredjedel.

11.10 Vad förklarar deltagande i idrottsförening?

Resultaten som hittills presenterats i detta kapitel visar att det finns skillnader mellan ungdomar i olika grupper beroende på den sociala bakgrunden. Vi har t ex funnit att de som har högre socioekonomisk bakgrund oftare är med i idrottsförening än de som har lägre liksom att de som har utländsk bakgrund ofta är med i lägre utsträckning än de som har svensk bakgrund. Ett problem är att de studerade variablerna i stor utsträckning samvarierar med varandra. Som exempel gäller att barn och ungdomar med utländsk bakgrund i genomsnitt har lägre socioekonomisk bakgrund. Bostadsområdena skiljer sig – som redan påpekats – markant både när det gäller den sociodemografiska och den socioekonomiska sammansättningen.

För att få en uppfattning om vilka faktorer som främst påverkar hur många som är med i idrottsförening är det nödvändigt att studera sambanden med de olika faktorerna efter kontroll för inverkan från övriga faktorer. Som exempel kan man ställa socioekonomisk bakgrund mot boendeområde. Är det främst barn och ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund oberoende av var de bor som är med i en idrottsförening eller är det främst boendeområde som påverkar om barn och ungdomar är med?

För att få en klarare bild av vilka bakgrundsfaktorer som främst inverkar på om ungdomar är med i en idrottsförening eller inte har materialet analyserats med binär, logistisk regressionsanalys. En sådan analys innebär att vi studerar samband med de enskilda variablerna efter kontroll för inverkan från övriga variabler, vilket

innebär att vi får en bild av olika variablers direkta påverkan. I den modell vi använder används frågan om man är med i en idrottsförening som utgångspunkt. Utfallsvariabeln är alltså andelen som är med i en idrottsförening. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – familjesammansättning och förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, skolbetyg samt boendeområde. En separat analys görs också där kommundelarna delas upp i tre grupper utifrån socioekonomisk struktur: hög, medel, låg. Resultat från dessa analyser – förekomst av signifikanta samband, oddskvoter samt Pseudo R^2 presenteras i tabell 56, uppdelat efter kön.

Oddskvoten som redovisas anger hur vanligt det är att barn/ungdomar inom en vis variabelgrupp är med i en idrottsförening i relation till hur det är i variabelns basgrupp, vilken får oddskvoten ett (1). Ett värde under ett (1) innebär att det är färre som är med i en idrottsförening, ett värde över ett (1) innebär att det är fler. Som bas för varje variabel väljs det värde som innefattar flest individer eller alternativ en relativ stor del av individerna för att skattningarna ska bli säkra. Följande gäller för de olika variablerna:

- Årskurs – bas den yngsta årskursen på respektive stadium
- Familjesammansättning – bas de som bor med båda föräldrarna
- Förtroende för föräldrar – bas de som markerat att de har förtroende för bägge föräldrar
- Socioekonomisk bakgrund – bas mellangruppen
- Svensk/utländsk bakgrund – bas svensk bakgrund
- Skolbetyg – bas de som har högst betyg
- Boendeområdets socioekonomiska struktur – bas mellangruppen

Signifikansnivån anger om den aktuella variabeln ha en direkt påverkan på ungdomarnas t.ex. deltagande i en idrottsförening.

För att illustrera hur resultaten ska utläsas och tolkas kan vi se till resultaten när det gäller killars deltagande i en idrottsförening. Ser vi till förekomst av signifikanta samband framträder sådana med familjesammansättning, svensk/utländsk bakgrund samt medelbetyg. Sambanden med familjesammansättning visar att de är vanligast att killar som bor med bägge föräldrar är med i idrottsförening, medan det är mindre vanligt i andra familjekonstellationer. Killar med svensk bakgrund är i klar högre utsträckning med i idrottsförening. Utöver detta framträder tydliga samband – även efter kontroll för övriga bakgrundsvariabler – med genomsnittsbetyg. Killar med högst medelbetyg är i klart större utsträckning med i idrottsförening. Speciellt lågt är deltagandet bland den femtedel som har lägst betyg.

Tabell 56. *Eskilstuna. Högstadiet. 2029/20. Den sociala bakgrundens inverkan på om ungdomar är med i idrottsförening, vill vara med respektive deltar bland de som vill. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och förklaringsgrad (pseudo-R^2) efter kön*

	Med i idrotts-förening		Vill vara med i idrottsförening		Är med av de som vill	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	*			*	*	
7	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
8	0.73	0.78	0.84	0,54*	0,73	0,97
9	0.53**	0.75	0.87	0,57*	0,53**	0,93
Familjekonstellation	*				*	
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	0.50**	0.89	0.55*	0,98	0,50*	0,82
Ensam mamma	0.42+	0.75	1.38	0,74	0,42*	0,70
Ensam pappa	2.03	11.4	0.63	0,37	2,03	0,00
Mamma + annan vuxen	0.35+	0.93	0.75	0,67	0,35*	0,46
Pappa + annan vuxen	0.57	0.58	0.25	1,28	0,57	0,39
Förtroende föräldrar			+			
Ingen	0.57+	0.75	0.55*	0,67	0,57*	1,22
En	0.65	0.59	0.71	1,22	0,65	0,57
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgrund						
Hög	1.82	1.05	1.68	3,33*	1,82	0,74
Ganska hög	1.22	1.27	1.37	1,01	1,22	1,41
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1.00	0.78	0.99	0,69	1,00	0,53
Låg	1.36	0.24+	0.68	0,64	1,36	0,30
Svensk/utländsk bakgrund	**	*			**	*
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska start sv. anknytning	0.41**	0.98	0.75	1,01	0,41**	1.18
Andra gen. inv.	0.65	0.39**	0.93	0,72	0,65	0.31**
Första gen. inv.	0.47*	0.49*	0.98	1,08	0,47*	0.44+
Betyg	***	***	***	***	***	*
Högt	1,00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska högt	0.68	0.82	1.34	0.89	0,68	0.92
Medel	1.09	0.39*	1.21	0.51*	1,09	0.52+
Ganska låg	0.54*	0.45*	0.63+	0.42**	0,54*	0.66
Lågt	0.18***	0.20***	0.37**	0.21***	0,18***	0.49+
Områdets socioek. struktur						
Hög	1.03	0.92	1.13	1.10	1,03	0.83
Mellan	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Hög	0.84	0.53+	0.87	0.83	0,34	0,38¨+
Pseudo R^2	*22.6*	*26.5*	*13.7*	*17.1*	*22,6*	*23,6*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Om vi börjar med att se till **intresset** för att vara med i idrottsförening kopplas detta starkt samman med medelbetyg. Ungdomar med lägre medelbetyg är klart mindre intresserade av att vara med i idrottsförening och speciellt låg är intresset bland de med lägst betyg. Bland killar har dessutom relation till (förtroendet för) föräldrar en klar inverkan: Killar som har förtroende för bägge föräldrar är klart mer intresserade av att vara med i idrottsförening. Detta pekar mot att föräldrarna

har en stor inverkan bland killar när det gäller intresset för att vara med i idrottsförening. Bland tjejer finns en klar koppling till årskurs som visar att intresset för att vara med i idrottsförening är högst i årskurs 7 men sedan minskar efter detta. Viktigt att notera är att varken socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund liksom typ av bostadsområde tycks ha en direkt inverkan på intresset för att vara med i idrottsförening.

Vad inverkar då på **deltagandet** i idrottsförening? Även i detta fall finns en mycket stark koppling till medelbetyg. Ungdomar med lägre medelbetyg är i mindre utsträckning med i idrottsförening. Speciellt lågt är deltagandet bland de med allra lägst betyg. Vid sidan av och fristående från detta har svensk/utländsk bakgrund en stark inverkan. Ungdomar med utländsk bakgrund deltar i klart lägre utsträckning än de som har svensk bakgrund. Utländsk bakgrund har ett något starkare genomslag bland tjejer men skillnaden gentemot killar är inte speciellt stor. Bland killar får dessutom årskurs och familjesammansättning en direkt inverkan, alltså även efter kontroll för övriga variabler. Deltagandet i idrottsförening sjunker bland killar under högstadiet och ser vi till familjesituationen kan vi notera att killar som bor med bägge föräldrar i mycket större utsträckning är med i idrottsförening än de som bor i andra typer av familjer, möjligen med undantag för det fåtal som bor med en ensamstående pappa.

Med tanke på att intresset för att vara med i idrottsförening är lägre bland ungdomar med lägre medelbetyg kan vi fråga oss om detta kan förklara det lägre deltagandet bland dessa. Analysen av deltagandet bland de intresserade visar att detta inte är (hela) förklaringen. Även om vi enbart ser till de intresserade är deltagandet i idrottsförening lägre bland de som har lägre betyg. Även i övrigt kvarstår fortfarande de samband som framträdde vid analysen av deltagandet bland samtliga. Även efter att vi tagit hänsyn till olikheter i intresse kvarstår att ungdomar med utländsk bakgrund i lägre utsträckning är med i idrottsförening. Även efter hänsyn tagits till förändringar av intresset sjunker bland killar deltagandet i idrottsförening under högstadiet.

11.11 Slutat i förening

I det här avsnittet ska vi studera hur stor andel ungdomar som slutat i någon förening under de senaste 24 månaderna och vad orsakerna är till att de slutat.

Hur många det är som slutat i förening under de senaste 12 månaderna redovisas i tabell 57[93].

Tabell 57. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/2020****. Andel (%) av samtliga i studien som har slutat i en idrottsförening eller i annan förening under de senaste 24 månaderna.*

	Killar	Tjejer	Totalt
Slutat i idrottsförening	21	23	22
Slutat i annan förening	0	2	1

[93] Vi har studerat slutarproblematiken i alla våra undersökta kommuner i en forskningsrapport. Se Elofsson/Åkesson/Blomdahl/Bergmark/Lengheden, **Vilka slutar i en idrottsförening men är kvar i en annan och vilka lämnar helt idrottsförening?**

Killar och tjejer har slutat i en idrottsförening i ungefär samma grad i Eskilstuna. I övrigt föreningsliv har tjejer slutat i något större utsträckning än killar.

I tabell 58 visas vad barn och ungdomar anger som orsaker till att de slutat i idrottsförening. Vi rangordnar efter skäl tjejer anger i störst utsträckning.

Tabell 58. *Eskilstuna. Högstadiet. Skäl till att ungdomar har slutat i idrottsförening under de senaste 24 månaderna. Andel (%).*

	Killar	Tjejer	Sign. nivå
Tröttnade	43	46	Ns
Andra intressen	31	29	Ns
Kände att jag inte platsade	10	21	*
Dåliga ledare	12	16	Ns
Bytte till bättre klubb	15	14	Ns
Fick en idrottsskada	12	12	Ns
Bestämda träningstider passar dåligt	11	12	Ns
Längtade efter att pröva något nytt	7	12	Ns
Kompisar slutade	13	9	Ns
Läxorna tog för mycket tid	7	9	Ns
Ledarna toppar laget/gruppen	6	9	Ns
Bara tid för en förening	6	8	Ns
För mycket tävling	7	8	Ns
För dyrt	4	4	Ns
Föräldrar kan ej skjutsa	4	3	Ns
Ledaren sa att jag inte platsade	1	2	Ns
Fick inte fortsätta för familjen	0	1	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. Ns= ej signifikant

De viktigaste skälen till att ungdomar slutade i en idrottsförening är att de tröttnade och andra intressen. Det är också ganska många tjejer som slutat på grund av att de inte kände att de platsade. Det är få ungdomar som slutat för att ledarna sa att de inte platsade eller att de inte fick för familjen.

Det viktigaste skälet till att ungdomar slutar i en idrottsförening är ”jag tröttnade”. Vilka andra skäl de som har ”tröttnat” anger till att de slutat i en idrottsförening visas för Eskilstuna och Malmö i tabell 59[94].

[94] Se också Elofsson/Åkesson/Blomdahl/Bergmark/ Lengheden, **Vilka slutar i en idrottsförening men är kvar i en annan och vilka lämnar helt idrottsförening?**, sid. 36.

Tabell 59. *Eskilstuna och Malmö. 2019/20. Vilka andra skäl anger de som tröttnat till att de slutat? Andel (%).*

Högstadiet. Killar.		**Högstadiet. Tjejer.**	
Malmö	**%**	**Malmö**	**%**
Andra intressen	54	Andra intressen	47
Roligare med annan träning	28	Roligare med annan träning	32
Kompisar slutade	19	Jag kände att jag inte platsade längre	21
Jag kände att jag inte platsade längre	16	Dåliga ledare/tränare	17
Eskilstuna		**Eskilstuna**	
Andra intressen	37	Andra intressen	36
Dåliga ledare	17	Jag kände att jag inte platsade längre	31
Jag kände att jag inte platsade längre		Dåliga ledare	21
Bestämda träningstider passar mig dåligt	15	Bestämda träningstider passar mig dåligt	16
		Ville pröva något nytt	16

De som slutat i en idrottsförening för att de tröttnat anger också ”andra intressen” som en viktig orsak.

Kapitel 12. Musikskola/kulturskola

I det här kapitlet ska vi först presentera resultaten för musikskolan/kulturskolan utifrån kön och ålder. I ett andra steg visas vad ungdomar tycker är viktigt i musikskolan. Därefter presenteras ungdomarnas förslag på hur musikskolan ska bli bättre. I ett sista steg ges ungdomarnas svar på frågan varför de inte går i musikskolan.

12.1 Inledning

Eskilstuna kommun har som mål jämlikhet, jämställdhet och delaktighet när det gäller ungdomars deltagande i olika fritidsaktiviteter[95].

Det här kapitlet bygger på resultaten dels från Ung livsstils studier dels på registerdata från kulturskolan[96]. Kulturskolans registerdata bygger på individdata och är en bra och statistisk säker informationskälla.

12.2 Kön och ålder

Deltagandet i vilken ålder de är som är med i kulturskolans verksamhet på fritiden i Eskilstuna och Malmö framgår av tabell 60[97, 98].

Tabell 60. ***Eskilstuna. Malmö. Högstadiet.*** *Antal deltagare i kulturskolan utifrån ålder och kön. Registerdata*

Kommun	**Eskilstuna**		**Malmö**	
Ålder	**Antal**	*%*	**Antal**	*%*
7	23	*2*	58	*1*
8	48	*5*	516	*13*
9	74	*7*	577	*14*
10	155	*15*	553	*13*
11	165	*15*	542	*13*
12	127	*12*	508	*12*
13	130	*12*	411	*10*
14	85	*8*	367	*9*
15	75	*7*	278	*7*
16	61	*6*	148	*4*
17	45	*4*	143	*3*
18	37	*3*	11	*0*
19	40	*4*	10	*0*
Totalt	*1065*	*100*	*4122*	*100*

[95] Se kapitel 1.
[96] Musikskolan i Eskilstuna gjordes 2018/2019 om till kulturskola. När enkäten formulerades var det en musik-skola.
[97] Eskilstuna kommun, **Kulturskolan.** registerdata 2020-04-08.
[98] Siffrorna anger antalet registrerade elever i kulturskolans verksamhet som riktar sig till barn och ungdomar på fritiden. Kulturskolan driver också verksamheter som t.ex. El Sistema där inte eleverna registreras. Siffrorna ger därför inte den totala bilden av hur många i första hand barn som nås av kulturskolans verksamhet. El Sistema bedrivs i första hand i låg- och mellanstadiet.

Antal deltagare sjunker med ålder i kulturskolan liksom i idrottsförening. Det gäller i alla kommuner vi undersökt! **Flest deltagare finns bland 10-11-åringar i Eskilstuna och bland 9-11-åringar i Malmö.** Flest antal killar i Eskilstuna är med när de är 11 år och tjejer när det är 10 år. Killar i Malmö är mest med i kulturskolan när det är 10 år och tjejer när de är 9 år.

Tjejer i Eskilstuna är överrepresenterade enligt registerdata i de flesta åldrarna i kulturskolan. Det gäller också i andra kommuner.

I tabell 61 visas utifrån Ung livsstils studier andelen killar och tjejer i högstadier som uppger att de är med i musikskolan/kulturskolan i Eskilstuna och i Malmö.

Tabell 61. ***Eskilstuna. Malmö. 2019****. Andel (%) av samtliga elever i studien som är med i musikskolan/kulturskolan på fritiden efter kön och kommun.*

	Eskilstuna		**Malmö**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Med i kulturskolan	7	8	12	13

Det är fler yngre tonåringar som är med i kulturskolan i Malmö än i musikskolan i Eskilstuna. I bägge fallen är könsskillnaderna begränsade.

Könsfördelningen över tid kan tyvärr inte studeras med hjälp av registerdata länge tillbaka än från 2017. I Ung livsstils studie 1985 i högstadiet i Eskilstuna var andelen tjejer 59% och i studien 1993 63% av de som var med i musikskolan[99].

I tabell 62 visas könsfördelningen enligt registerdata i kulturskolan sedan 2017.

Tabell 62. ***Eskilstuna. Malmö****. Könsfördelning bland medlemmar i musikskolan/kulturskolan sedan 2017. Registerdata. Andel (%).*

	Eskilstuna		**Malmö**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
2017	43	57	41	59
2018	43	57	40	60
2019	43	57	40	60
2020	43	57	40	60

Könsfördelningen över tid är oförändrad både i Eskilstuna och i Malmö sedan 2017. I Eskilstuna är 57% tjejer och i Malmö 60%[100].

[99] Blomdahl/Elofsson, Fritid- och kulturvanor i Eskilstuna – en studie av årskurserna 1-9, sid. 140. Eskilstuna kommun, **Fritidsvaneundersökningen,** sid. 5.

[100] Vi avstår ifrån att i detalj redovisa vilka socioekonomiska grupper respektive de med svensk/utländsk bakgrund är med i musikskolan/kulturskolan på grund av statistiska osäkerheter. Det är ganska få ungdomar i högstadiet som är med i musikskolan i Eskilstuna och en ungdom som är med i en socioekonomisk grupp kan påverka andelen som deltar med ganska många procentenheter. Vi ser dock en tendens till att t.ex. tjejer i de högre socioekonomiska grupperna är med i kulturskolan i högre grad än de i lägre. Vi ser också att de som är med i kulturskolan i mindre utsträckning än de som inte är med har skolkat. Så är också fallet när det gäller de som är med respektive inte med i idrottsförening,

12.3 Deltagande i musikskolan/kulturskolan i jämförelse med andra kommuner

I tabell 63 visas i vilken ungdomar är med i musikskolan/kulturskolan i Eskilstuna i förhållande till andra kommuner.

Tabell 63. ***Högstadiet*** *Andel (%) ungdomar som är med i musikskola/kulturskola*

	%
Nacka 2016/17 (Musikskolor+ kulturkurser)	16
Lidingö (musikskola + Sagateatern)	15
Täby 2018/19	14
Jönköping 2018	14
Malmö 2019/20	13
Värmdö 2018	12
Vallentuna 2018/19	12
Knivsta 2019	10
Askersund 2018/2019 (musikskola)	10
Eskilstuna 2019/20[101]	**8**
Helsingborg 2018	7
Heby 2019	5

Flest högstadieungdomar deltar i kulturskolan i Nacka, på Lidingö, i Täby och i Jönköping. Medelinkomsten och medianinkomsten är hög i Nacka, Lidingö och Täby. Ganska få ungdomar är med i musikskolan/kulturskolan i Eskilstuna, Helsingborg och Heby.

12.4 Deltar barn och ungdomar i musikskolan i den utsträckning som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomisk struktur?

Eskilstuna kommun är en kommun, av alla de som deltagit i Ung livsstil sedan år 2000, där en hög andel ungdomar tillhör en lägre socioekonomisk grupp, där både medelinkomst och medianinkomst är bland de lägre och där en stor andel av ungdomarna har utländsk bakgrund.

Utifrån Ung livsstils samlade forskning kan tydliga strukturer urskiljas. Ungdomar som tillhör socioekonomisk grupp 1 och 2 deltar i större utsträckning i förening totalt, idrottsförening och kulturskolan än ungdomar i socioekonomisk grupp 4 och 5[102]. Studierna visar också att de med utländsk bakgrund deltar mindre i förening totalt, idrottsförening och kulturskolan i samtliga kommuner än ungdomarna som liksom sina föräldrar är födda i Sverige[103].

[101]Musikskolan i Eskilstuna gjordes 2018/2019 om till kulturskola. Musikskolan i Malmö gjordes till en kulturskola år 1997-1998.

[102] Se t.ex. Larsson, B, **Ungdomarna och idrotten**. **Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer,** Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** Elofsson/Blomdahl/ Lengheden/Åkesson/Bergkark**, Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden.** Blomdahl m.fl., **Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten?**

[103] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** och Blomdahl/Elofsson/Lengheden/Åkesson, **Segrar föreningslivet?** Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik.**

En direkt jämförelse med andra kommuner när det gäller andelen ungdomar som är med i förening totalt, idrottsförening och kulturskolan blir därmed inte ”rättvis” eftersom hänsyn inte tas till olikheter kopplat till ungdomarnas socioekonomiska bakgrund och utländsk bakgrund eller inte. I kapitel 3 i avsnitt 3.4 visas att Ung livsstils undersökningar gör det möjligt att ställa faktiska andelen medlemmar/deltagare i förhållande till den förväntade andelen medlemmar/deltagare, efter hänsyn tagits till den sociala strukturen i kommunen (socioekonomisk bakgrund och svensk respektive utländsk bakgrund).

I tabell 64 visas i vilken utsträckning musikskolan i Eskilstuna lever upp till förväntade värde när det gäller deltagande.

Tabell 64. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Förväntade och observerade värden för deltagande i musikskolan. Andel (%).*

		Killar	Tjejer
Musikskolan	Observerat	7	8
	Förväntat	9	11

Både killar och tjejer i Eskilstuna deltar i musikskolan i något mindre utsträckning än som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomisk struktur.

12.5 Deltagande i musikskolan/ kulturskolan över tid

Det saknas data för att kontinuerligt kunna följa andelen som deltar i Musikskolan/ kulturskolan över tid i Eskilstuna. 1985 var det enligt vår egen studie 21% av högstadieeleverna som var med i musikskolan på fritiden. 1993 vara det enligt vår studie 17% som deltog i musikskolans verksamhet på fritiden. I studien 2019 är endast 7,5 % av Eskilstuna högstadieelever med i musikskolan[104].

Utifrån registerdata kan utvecklingen följas sedan 2017. I tabell 65 visar vi utvecklingen sedan 2017 i Eskilstuna och Malmö.

Tabell 65. ***Eskilstuna. Malmö****. Antalet upptagna platser i musikskolan/ kulturskolan. Registerdata.*

	Eskilstuna	Malmö
2017	1 235	4 001
2018	1 236	3 914
2019	1 161	4 213
2020	1 084	3 990

Antalet deltagare i musikskolan/kulturskolans kontinuerliga verksamhet i Eskilstuna är något färre 2019 och 2020 än 2017 och 2018. Även i Malmö är det något färre 2020 än 2017 och speciellt 2019.

I tabell 66 redovisas antalet deltagare i musikskolan efter ålder – utifrån registerdata – år 2017 respektive 2019. Vi väljer här att redovisa 2019 eftersom huvuddelen av studien i högstadiet genomfördes senhösten 2019.

[104] Antalet invånare i Eskilstuna var 1985 88 526, 1995 89 425 och 2019 106 859.

Tabell 66. ***Eskilstuna*** *Antalet barn och ungdomar som är inskrivna i musikskolan/kulturskolan. Registerdata.*

Ålder	2017		2019	
	Antal	%	Antal	%
7	34	*3*	23	*2*
8	53	*4*	48	*5*
9	167	*14*	74	*7*
10	218	*18*	155	*15*
11	174	*14*	165	*15*
12	125	*10*	127	*12*
13	98	*8*	130	*12*
14	91	*8*	85	*8*
15	82	*7*	75	*7*
15	60	*5*	61	*6*
17	51	*4*	45	*4*
18	43	*4*	37	*3*
19	10	*1*	40	*4*
Totalt	1206	*100*	1065	*100*

År 2017 är det flest elever som är 10 år och 2019 flest elever som är 10-11 år.

12.6 Vill vara med i musikskolan i förhållande till hur många som är med?

I tabell 67 visas hur många ungdomar som vill vara med i musikskolan och hur många som är med vid undersökningstillfället.

Tabell 67. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) killar respektive tjejer som är med och som vill vara med i musikskolan på fritiden.*

	Är med		**Vill vara med**	**Vill vara med minus är med. Procentenheter**
Killar	7		13	+ 6
Tjejer	8		16	+ 8

Både killar och tjejer i Eskilstuna vill vara med i kulturskolan i större utsträckning än de är med nu. Ungefär hälften av de som svarat att de vill vara med i musikskolan är med.

12.7 Vad är viktigt i musikskolan?

Vad tycker de ungdomar som är med i musikskolan är viktigt i musikskolan? Frågan är ställd på följande sätt: ”Hur viktigt tycker du det är att få göra/uppleva följande i musikskolan?” Denna fråga besvaras enbart av dem som är med i musikskolan. I tabell 68 visas ungdomarnas svar.

Tabell 68. Eskilstuna. Högstadiet. *Med i musikskolan som tycker följande är ganska viktigt eller mycket viktigt*[105]*. Andel (%).*

	%
Att ha kul	87
Att må bra	82
Att lära mig mer	81
Att uppleva bra stämning	77
Att lärarna är bra	76
Att skapa något	71
Att träffa kompisar	71
Att uppleva gemenskap	71
Att spela/sjunga den musik jag gillar	68
Att bli bättre på mitt instrument/min röst	67
Att träffa min lärare	63
Att ha möjlighet att öva i musikskolans lokaler	61
Att få tillgång till studio och inspelningsmöjligheter	57
Att åka på läger	45
Att uppträda inför publik	48

Det viktigaste för ungdomar i musikskolan är att ha kul, må bra och lära sig mer.

Vad killar respektive tjejer som är med i musikskolan tycker är viktigt visas i tabell 69. Tabellen är ordnad efter det flickor tycker är viktigast.

Tabell 69. Eskilstuna. Högstadiet. *Med i musikskolan som tycker följande är ganska viktigt eller mycket viktigt. Andel (%) efter kön.*

	Killar	Tjejer	Sign. nivå
Att ha kul	83	91	Ns
Att må bra	78	89	Ns
Att lära mig mer	78	83	Ns
Att uppleva bra stämning	73	83	Ns
Att lärarna är bra	71	81	Ns
Att spela/sjunga den musik jag gillar	60	78	Ns
Att skapa något	66	76	Ns
Att uppleva gemenskap	67	74	Ns
Att träffa kompisar	69	73	Ns
Att bli bättre på mitt instrument/min röst	55	72	**
Att ha möjlighet att öva i musikskolans lokaler	55	68	Ns
Att träffa min lärare	59	67	Ns
Att åka på läger	40	59	Ns
Att få tillgång till studio och inspelningsmöj-lighet	55	57	Ns
Att uppträda inför publik	43	52	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

[105] Skalan i frågan är: Inte alls viktigt, inte särskilt viktigt, ganska viktigt och mycket viktigt.

Det framträder endast en signifikant skillnad – fler bland tjejerna uppger att det är viktigt att bli bättre på sitt instrument/sin röst. **Både killar och tjejer det viktigaste är att ha kul, att må bra och lära sig mer. Noteras ska också att tjejer allmänt tycker allt vi frågat om är viktigare än killar även om skillnaderna på dessa områden inte är signifikanta**.

12.8 Hur ska musikskolan göras bättre enligt yngre tonåringar?

Till de ungdomar som är med/varit med/vill börja i musikskolan har vi ställt följande fråga: ”Hur skulle du vilja göra musikskolan bättre?” I tabell 70 framgår ungdomarnas svar. Svarsalternativen är ”inte alls viktigt”, ”inte särskilt viktigt”, ”ganska viktigt” och ”mycket viktigt”. I tabellen redovisas andelen som svarat ganska viktigt eller mycket viktigt.

Tabell 70. Eskilstuna. Högstadiet. *Hur vill ungdomar göra musikskolan bättre? Andel (%) av dem som är med i musikskolan/varit med eller vill börja.*

	Ganska eller mycket viktigt %.
Mer modern musik	52
Låtskrivarkurs	50
Fler ungdomsband och grupper	50
Större utbud av enskild undervisning	49
Mer ackordlära	49
Att ha en replokal med instrument dit ungdomar kan komma när de vill	48
Längre lektionstider	48
Kurser i singer/songwriter	47
Bättre möjlighet att påverka utbudet	46
Kurser i musikproduktion	46
Fler ”drop in” kurser	44
Större utbud av digitalt musikskapande (datorer och mjukvaror)	43
Experiment med ”öppen lektionstid”	42
Större utbud av undervisning i grupp	42
Kurs i filmanimation	41
Fler orkestrar på olika nivåer	39
DJ-kurser	38
Kurs i teatermask och rekvisita	35
Lägerverksamhet	35
Mindre läxor	54
Mer läxor	31

I topp för att musikskolan ska bli bättre ligger ungdomarnas önskemål om satsningar på mer modern musik, låtskrivarkurser samt fler ungdomsband och grupper och vill ha mindre läxor. Mindre viktigt är det med mer läxor, lägerverksamhet och teatermask/ rekvisita. Noteras ska att 54% tycker att musikskolan skulle bli bättre om läxorna blir mindre.

Någon större skillnad mellan killars och tjejers preferenser kan inte noteras (tabellen visas inte här). Vi ser dock att killar i signifikant mindre utsträckning än tjejer säger att det är viktigt med längre lektionstider, bättre möjligheter att påverka utbudet samt fler möjligheter till ”drop in” kurser.

12.9 Varför går ungdomar inte i musikskolan?

Vi har frågat de ungdomar som inte är med i musikskolan i Eskilstuna varför de inte är med. I tabell 71visar vi ungdomarnas svar.

Tabell 71. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Orsaker till att ungdomar inte är med i musikskolan. Andel (%).*

	%
Jag är inte intresserad av att spela musikinstrument	39
Jag har så mycket annat att göra	29
Jag tycket inte att det verkar vara roligt där	23
Det är roligare att vara hemma med en kompis	21
Jag har varit med men slutat	13
Jag har inga kompisar där	13
Jag är intresserad av annan sorts musik än vad de gör på musikskolan	8
Det är inte coolt att vara med i musikskolan	7
Det är för dyrt	5
Gruppundervisning passar inte mig	5
Musikskolan är för långt ifrån där jag bor	5
Lokalerna är trista	5
Jag vet inte att det finns någon musikskola i Eskilstuna	3
Musikskolan är främst för de yngre	3
Jag vill börja i musikskola, men har inte gjort den ännu	3
Enskild undervisning passar inte mig	3
Jag har hört att lärarna inte är bra	3
Lektionstiderna är för korta	2
Mina föräldrar vill inte att jag ska gå i musikskola	2
Jag står i kön men har inte fått plats ännu	1

Huvudskälen enligt ungdomarna själva till att de inte är med i musikskolan är att de inte är intresserad av att spela musikinstrument, att de har så mycket annat att göra, att det inte verkar roligt där och att det är roligare att vara med en kompis.

I tabell 72 visas killars respektive tjejers svar. Tabellen är uppställd efter det viktigaste skälet till att tjejerna inte är med i musikskolan.

Tabell 72. ***Eskilstuna.*** *Orsaker till att ungdomar inte går i musikskolan. Andel (%).*

	Killar	**Tjejer**	**Sign. Nivå**
Jag är inte intresserad av att spela musikinstrument	36	43	*
Jag har så mycket annat att göra	21	38	***
Det är roligare att vara hemma med en kompis	17	25	***
Jag tycket inte att det verkar vara roligt där	22	24	Ns
Jag har varit med men slutat	8	19	***
Jag har inga kompisar där	11	16	*
Jag är intresserad av annan sorts musik än vad de gör på musikskolan	6	11	*
Det är inte coolt att vara med i musikskolan	9	6	*
Det är för dyrt	4	6	Ns
Lokalerna är trista	4	6	Ns
Musikskolan är för långt ifrån där jag bor	4	6	Ns
Gruppundervisning passar inte mig	3	6	Ns
Jag vet inte att det finns någon musikskola i Eskilstuna	2	4	Ns
Musikskolan är främst för de yngre	3	4	Ns
Enskild undervisning passar inte mig	3	3	Ns
Lektionstiderna är för korta	1	3	Ns
Jag vill börja i musikskola, men har inte gjort den ännu	3	3	Ns
Mina föräldrar vill inte att jag ska gå i musikskola	2	2	Na
Jag har hört att lärarna inte ä bra	2	2	Ns
Jag står i kön men har inte fått plats ännu	1	1	Ns

Killar och tjejer har samma skäl på sina fyra-i-topplista till varför de inte är med i musikskolan. Orsakerna är att de inte är intresserad av att spela musikinstrument, att de har så mycket att göra, att det är roligare att vara hemma med en kompis och det inte verkar roligt i musikskolan.

Tjejer anger dock i signifikant större utsträckning än killar följande skäl till att de inte är med i musikskolan: inte intresserade att spela ett musikinstrument, så mycket annat att göra, roligare att vara hemma med kompisar, inga kompisar där samt inte intresserad av den musik som spelas där.

Killar anger i signifikant större utsträckning än tjejer att orsaken till att de inte är med i musikskolan är det inte är coolt att vara med.

Kapitel 13.
Fritidsgård

I det här kapitlet ska vi presentera hur många killar och tjejer som besöker fritidsgård. Dessutom visas vilka socioekonomiska grupper som besöker fritidsgård mest samt om det är de med svensk eller utländsk bakgrund som besöker fritidsgård i störst utsträckning. I kapitlet visas också vilket innehåll som ungdomarna önskar att fritidsgårdarna ska ha.

13.1 Inledning

Eskilstuna kommun har jämlikhet, jämställdhet och delaktighet som mål[106].

13.2 Kön och ålder

I tabell 73 visas i vilken utsträckning ungdomar besökt fritidsgård under senaste 4 veckorna[107].

Tabell 73. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Andel (%) som besökt fritidsgård under de senaste 4 veckorna efter kön. Totalt och efter årskurs.*

Besökt fritidsgård	**Minst en gång**		**Minst tre gånger**		**Minst åtta gånger**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Sign. nivå	***					
Samtliga	25	16	13	6	4	1
Årskurs 7	23	15	11	6	4	3
Årskurs 8	27	19	12	6	3	1
Årskurs 9	23	13	12	5	5	1

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Ns= ej signifikant.

Vi ser att killar i Eskilstuna besöker fritidsgård i betydligt större utsträckning än tjejer[108].

Killar i de olika årskurserna i högstadiet besöker fritidsgård i ungefär samma utsträckning. Tjejer i årskurs 7 besöker gården ofta (minst 8 gånger) i betydligt större utsträckning är tjejer i årskurs 8 och 9.

[106] Se kapitel 1 i denna rapport.
[107] I enkäten står det fritidsgårdar/andra liknande träffpunkter för ungdomar.
[108] Någon studie i gymnasiet har inte genomförts i Eskilstuna. Ung livsstils studier visar i andra kommuner att killar i gymnasiet besöker fritidsgård i mycket större utsträckning än tjejer i gymnasiet.

13.3 Socioekonomiska grupper

I tabell 74 visar i vilken utsträckning ungdomar i olika socioekonomiska grupper besöker fritidsgård.

Tabell 74. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) som besökt fritidsgårdar minst 1 gång respektive minst 3 gånger under senaste 4 veckorna efter socioekonomiska grupp.*

	Killar						Tjejer					
Socioekonomiska grupper	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå.**
Fritidsgårdar												
Minst 1 gång	17	20	23	35	41	***	17	16	13	24	20	Ns
Minst 3 gånger	7	11	11	16	19		10	4	5	8	9	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Ns= ej signifikant

Ungdomar i lägre socioekonomiska grupper besöker fritidsgård i störst utsträckning. Detta gäller i nästan alla kommuner vi har undersökt sedan 1984[109]. Skillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper är stora bland killar men små bland tjejer.

13.4 Svensk respektive utländsk bakgrund

I vilken utsträckning besöker de med svensk respektive utländsk bakgrund fritidsgårdar Vi arbetar som presenteras i kapitel 3 med följande fyra kategorier:

1 = Barnet och föräldrarna födda i Sverige
2 = En förälder född i Sverige och barnet född i Sverige eller föräldrarna födda i Sverige och barnet född utomlands
3 = Barnet född i Sverige och båda föräldrarna födda utomlands. Andra generationens invandrare
4 = Barnet och föräldrarna födda utomlands. Första generationens invandrare

I tabell 75 visas i vilken grad de med svensk respektive utländska bakgrund besöker fritidsgårdar.

Tabell 75. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) som besökt fritidsgård minst 1gång eller minst 3 gånger under senaste 4 veckorna efter svensk respektive utländsk bakgrund och kön.*

	Killar					Tjejer				
Besökt fritidsgård	**1**	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå.**
Minst 1 gång	15	16	31	44	***	11	17	18	27	***
Minst 3 gånger	6	9	18	23		3	6	8	11	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Ungdomar med utländsk bakgrund besöker fritidsgård i mycket större utsträckning än de med svensk bakgrund. Så har det varit i alla våra studier sedan

[109] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna**. Blomdahl/Claeson, **Fritidsgården – dess besökare och framtid**. Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik.** Blomdah/Elofsson/Bergmark/Lengheden. **Ung livsstil Malmö**.

1985 när det gäller fritidsgård/ ungdomsgård[110]. Killar med utländsk bakgrund besöker fritidsgård i större utsträckning än tjejer med utländsk bakgrund.

13.5 Kommundelar

I tabell 76 visas i vilken utsträckning ungdomar i olika kommundelar besökt fritidsgård. Tabellen är ordnad efter den kommundel (Årby) där flera killar besökt fritidsgård.

Tabell 76. ***Eskilstuna Högstadiet****. Andel (%) som besökt fritidsgård i olika kommundelar under de senaste 4 veckorna.*

Kommundel	**Killar**	**Tjejer**
Årby	50	31
Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp	47	27
Fröslunda/Brunnsbacken	46	32
Nyfors	34	10
Skiftinge/Ärsta	28	21
Torshälla	27	25
Skogstorp	25	5
Kvicksund	20	19
Ärla/Hällberga/Stenkvista/Kjula	22	14
Stenby/Mesta/Borsökna	18	13
Lundby/Hällby	18	7
Skogsängen/Viptorp	13	19
Centrum	10	22
Slagsta	5	8
Resultaten osäkra beroende på att få ungdomar i dessa områden ingår i urvalet		
Munktell/Röksta/Norr	(26)	(14)
Hållsta/Näshulta	(19)	(0)
Mälarbaden	(15)	(29)
Söder/Östermalm/Hagnestahill	(13)	(6)
Djurgården/Odlaren	(6)	(0)

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Killar i kommundelarna Årby, Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp, Fröslunda/Brunnsbacken och Nyfors har i störst utsträckning besökt fritidsgårdar under en 4-veckors period.

Tjejer i Årby, Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp och Fröslunda/Brunnsbacken har besökt fritidsgård i störst utsträckning.

I tabell 77 visas andelen ungdomar som besökt fritidsgård i områden med hög socioekonomisk struktur, medel socioekonomisk struktur och låg socioekonomisk struktur.

[110] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna**. Blomdahl/Claeson. **Fritidsgården – dess besökare och framtid.** Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik.** Blomdahl/Elofsson/Bergmark**, Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 å**r.

Tabell 77. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) som besökt fritidsgård minst en gång de senaste fyra veckorna bland killar och tjejer i olika socioekonomiska områden.*

Typ av område[111]	Hög socioekonomisk struktur	Medel socioekonomisk struktur	Låg socioekonomisk struktur	Sign. nivå
Killar	16	19	46	***
Tjejer	13	13	27	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Ns= ej signifikant

Ungdomar i området med låg socioekonomiska struktur besöker fritidsgård i mycket större utsträckning än ungdomar i andra områden.

13.6 Vill besöka fritidsgård?

Hur många är det som vill gå på fritidsgård i förhållande till hur många som går? I tabell 78 visas andel som anger att de vill besöka fritidsgård minst en gång per vecka.

Tabell 78. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) killar respektive tjejer som går på fritidsgård respektive vill gå på fritidsgård i veckan.*

	Går %	Vill gå %	Vill gå minus hur många som går. Procentenheter.
Högstadiet			
Killar	13	33	+ 20
Tjejer	6	34	+ 29

Fler vill gå på fritidsgård än som går för tillfället. Killar och tjejer vill gå i samma utsträckning. Av de som vill gå är deltagandet högre bland killar – cirka 40 % av de som vill gå går – än bland tjejer – endast 17 %.

13.7. Vad förklarar besök på fritidsgård?

Resultaten som presenterats ovan visar på att andelen som besöker fritidsgård är högre bland barn och ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund liksom bland de som har utländsk bakgrund. Dessa är korrelerade med varandra – andelen med låg socioekonomisk bakgrund är högre bland de som har utländsk bakgrund. Det är därför intressant att studera vilken betydelse dessa båda faktorer har för hur många som besöker fritidsgård.

Detta har gjorts med binär logistisk regression där den direkta inverkan från varje enskild variabel studeras efter kontroll för inverkan från övriga. Som utfallsvariabel används andel som besökt fritidsgård minst en gång per vecka och som förklaringsvariabler ingår – utöver socioekonomisk och utländsk bakgrund – liksom andra variabler som beskriver barnens och ungdomarnas sociala bakgrund – även årskurs, familjesituation (vilka man bor med samt förtroende för föräldrar), medelbetyg samt typ av område för att få en fyllig bild av hur barnens/ungdomarnas sociala bakgrund inverkar. Kommundelarna har här med utgångspunkt från socio-

[111] Grupperingen av de olika kommundelarna beskrivs i Bilagan, tabell B.1.

ekonomisk struktur delats upp i tre typer av områden, nämligen hög respektive låg samt en mellangrupp.

Resultaten från dessa analyser – som genomförts separat för killar och tjejer – **visar att svensk/utländsk bakgrund har en central inverkan på om ungdomarna besöker fritidsgård eller inte** (se tabell B.2 i bilagan). Analyserna tyder på att andelen besöker är något högre bland första generationens invandrare – både för killar och för tjejer. Med ett undanta har övriga bakgrundsfaktorer – alltså även socioekonomisk bakgrund – liten direkt inverkan. Undantaget är medelbetyg bland högstadietjejer. Tjejer med högre medelbetyg besöker fritidsgård i lägre utsträckning. Här finns alltså bland tjejer med utländsk bakgrund en motsättning – de som har höga medelbetyg besöker inte fritidsgård i samma utsträckning som de som har lägre betyg.

13.8 Besökt fritidsgård i Eskilstuna i jämförelse med andra kommuner

I vilken utsträckning yngre tonåringar i olika kommuner besökt fritidsgård visas i tabell 79.

Tabell 79. ***Högstadiet****. Andelen (%) som besökt fritidsgård på fritiden under de senaste 4 veckorna efter kommun och kön.*

	Killar	**Tjejer**
Heby (2019)	30	29
Värmdö (2018/19)	29	25
Nacka (2016/17)	26	21
Jönköping (2018) (kommunala)	25	18
Eskilstuna (2019/20)	**25**	**16**
Askersund (2019)	24	27
Malmö (2019)	22	20
Sävsjö (2018) (kommunala)	22	28
Lidingö (2019)	21	11
Helsingborg (2018)	19	13
Vallentuna (2019)	16	13
Knivsta (2018/19)	11	10
Täby (2018/19)	10	8

Killar i Eskilstuna kommer på delad tredje plats och tjejer i Eskilstuna på åttonde plats när det gäller att besöka fritidsgård. Ungdomar i Heby och Värmdö har besökt fritidsgård i störst utsträckning. Fritidsgårdar besöks i minst utsträckning av ungdomar i Knivsta och Täby.

Killar besöker i de flesta kommuner fritidsgård mer än tjejer. Killars överrepresentation är större när det gäller att gå på fritidsgård ofta än när det gäller att gå mer sällan.

13.9 Besöks fritidsgård i den utsträckning som kan förväntas utifrån Eskilstunas sociodemografiska och socioekonomiska struktur?

Andelen som i högstadiet går på fritidsgård i Eskilstuna ligger i mitten bland de kommuner vi undersökt. Vi har tidigare i texten visat att socioekonomisk bakgrund och svensk respektive utländsk bakgrund påverkar deltagandet i de flesta fritids- och kulturaktiviteter. Vi har tidigare i kapitel 3 visat hur förväntade värden beräknas. I tabell 80 visar vi observerade värden i förhållande till förväntade värden när det gäller att gå på fritidsgård i Eskilstuna minst en gång under de senaste fyra veckorna.

Tabell 80. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Förväntade och observerade värden för deltagande på fritidsgård. Andel (%) som besökt fritidsgård minst en gång senaste fyra veckorna.*

Aktivitet	**Förväntat/ observerat**	**Högstadiet**	
		Killar	**Tjejer**
Besökt fritidsgård	Observerat	25	15
	Förväntat	26	19

Killar i Eskilstuna har besökt fritidsgård i den utsträckning som kan förväntas utifrån Eskilstunas sociodemografiska och socioekonomiska struktur. Tjejer i Eskilstuna har besökt fritidsgård i mindre utsträckning än som kan förväntas.

13.10 Besökt fritidsgård över tid

I vilken utsträckning går tonåringar på fritidsgård i dag jämfört med 1985, 1993 och 1996[112]? I tabell 81 visas detta.

Tabell 81. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Andel (%) som besökt fritidsgårdar under de senaste 4 veckorna efter undersökningsår och kön.*

	1985		**1993**		**2019/20**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Minst 1 ggr	49	47	45	43	25	15
Minst 3 ggr	32	24	30	25	13	6
Minst 8 ggr	10	8	10	4	4	1

Andelen ungdomar som besökt fritidsgård har minskat både bland dem som går på gård ibland och de som går ofta. Störst är minskningen bland tjejer. Andelen som går på fritidsgård har också minskat t.ex. i Stockholm, Eskilstuna och Helsingborg[113].

Hur utvecklingen varit inom de olika socioekonomiska grupper när det gäller andelen som besöker fritidsgårdar 1993 och 2019/20 respektive visas i tabell 82.

[112] För uppgifter 1985 se Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9** och Blomdahl/Claeson, **Fritidsgården – dess besökare och framtid.** För uppgifterna 1993 se Eskilstuna kommun, **Eskilstuna studien 1993.**

[113] Se Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik.**

Tabell 82. ***Eskilstuna****. Andel (%) som besökt fritidsgård de senaste 4 veckorna efter socioekonomiska grupper och kön*

Socioekonomiska grupper	1		2		3		4		5	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
1993	53	51	43	47	43	42	50	40	47	39
2019	17	17	20	16	23	13	35	24	41	20

K= killar. Tj= tjejer.

Killar i de olika socioekonomiska grupperna besökte 1993 fritidsgård i ungefär samma utsträckning[114]. År 2019/20 besöker killar i de läge socioekonomiska grupperna fritidsgård i störst utsträckning. Tjejer i de högre socioekonomiska grupperna besökte fritidsgård 1993 i större utsträckning än tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna. I studien 2019/20 kan inga skillnader noteras. Detta innebär att nedgången i andelen som besökt fritidsgård är större bland ungdomar i högre socioekonomiska grupper än bland de som kommer från lägre socioekonomiska grupper. Men även bland de senare har andelen besökare minskat.

I tabell 83 visas i vilken utsträckning ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund går på fritidsgård 1985, 1993 och 2019/20.

Tabell 83. ***Eskilstuna 2019/20****. Högstadiet. Andel (%) som besökt fritidsgård 1985, 1993 och 2019/20 utifrån svensk respektive utländsk bakgrund och kön.*

	Killar					Tjejer				
	1	2	3	4	Sign. nivå	1	2	3	4	Sign. nivå
1985	45	54	67	53	Ns	44	52	45	53	Ns
1993	43	51	53	43	Ns	43	52	43	29	*
2019/20	15	16	31	44	***	11	17	18	27	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Killar med svensk respektive utländsk bakgrund besöker fritidsgård i ungefär samma utsträckning 1985 och 1993 i Eskilstuna[115]. 2019/20 besöker killar med utländsk bakgrund fritidsgård i mycket större utsträckning än de med svensk bakgrund.

1985 besöker tjejer med svensk respektive utländsk bakgrund i fritidsgård i ungefär samma utsträckning. 1993 ser vi att tjejer som liksom sina föräldrar är födda utomlands besöker fritidsgård i minst utsträckning. 2019/20 besöker tjejer som liksom sina föräldrar är födda utomlands fritidsgård i störst utsträckning.

De som liksom sina föräldrar är födda i Sverige besöker i mycket mindre utsträckning fritidsgård 2019/20 än 1985 och 1993. Andelen som besökt fritidsgård har minskat mindre bland de som liksom sina föräldrar är födda utanför Sverige. Speciellt kan noteras att minskningen är liten från 1993 till 2019/20.

[114] 1985 måste socioekonomisk grupp 1 och 2 slås ihop. I socioekonomisk grupp 1+2 bland killar har 54% gått på gård, i grupp 3 46% samt i grupp 4+5 51%. Bland tjejer är motsvarande siffror 45%, 45% och 57%.
[115] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik**.

13.11 När ska fritidsgårdarna vara öppna?

Vilka kvällar önskar ungdomar helst att fritidsgårdar ska vara öppna? I tabell 84 ges svaret.

Tabell 84. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Vilka kvällar vill ungdomar helst att fritidsgårdarna ska vara öppna? Andel (%).*

	Killar	Tjejer	Totalt
Fredag	53	66	59
Lördag	46	54	50
Söndag	27	32	29
Onsdag	18	19	19
Måndag	17	15	16
Torsdag	13	16	14
Tisdag	11	12	12

Ungdomar i Eskilstuna önskar, liksom ungdomar i andra kommuner**, att fritidsgårdar i första hand ska vara öppna på fredag och lördag**. Liksom i alla studier, sedan 1958, säger ungdomar att det är minst viktigt att fritidsgårdar ska vara är öppna tisdagskvällar.

13.12 Vill att det satsas på fritidsgård i förhållande till andra fritidsaktiviteter

Vi har som redovisats i kapitel 5 frågat högstadieungdomarna vad de tycker Eskilstuna stad i första hand ska satsa på inom kultur och fritid[116]. De alternativ som ungdomarna fått ta ställning till är:

- **Idrott (**t.ex. idrottsanläggningar och idrottsföreningar)
- **Fritidsgårdar/liknande mötesplatser för tonåringar**
- **Friluftsområden** (t.ex. skötsel och underhåll av badplatser, naturområden och parkområden),
- **Kultur** (t.ex. bibliotek, dans, musikskola, kulturhus, replokaler, teater och utställningar),
- **Föreningsverksamhet - inte idrott** (t.ex. scoutkårer, frikyrkor, kulturella föreningar)

Ungdomarna har rangordnat alternativen 1 till 5 (1:a på det viktigaste, 2:a på det näst viktigast osv). Resultaten för enbart Eskilstuna har redovisats i kapitel 4.

Vilket stöd som fritidsgårdar har i Eskilstuna förhållande till stödet för fritidsgårdar i andra kommuner visas i tabell 85.

[116] De här fem områdena täcker minst 80% av driftsbudgeten för fritids- och kulturverksamheter.

Tabell 85. ***Högstadiet 2019****. Fritidsgårdarnas stöd bland ungdomar totalt och bland killar respektive tjejer*

	Killar	Tjejer	Summerad rangordning killar och tjejer
Heby 2019	2: plats	1: plats	3
Värmdö 2018/19	2: plats	1: plats	3
Helsingborg 2018	2: plats	1: plats	3
Askersund 2019	2: plats	2: plats	4
Nacka 2016/17	2: plats	2: plats	4
Vallentuna 2019	2: plats	2: plats	4
Eskilstuna 2019/20	2: plats	2: plats	4
Eskilstuna (2019/20)	3: plats	2: plats	5
Jönköping 2018	3: plats	2: plats	5
Haninge 2016/17	3: plats	2: plats	5
Knivsta 2018/19	3: plats	3: plats	6
Lidingö 2019	3: plats	3: plats	6
Täby 2018	3: plats	4: plats	7

Stödet för fritidsgårdarna i Eskilstuna är ungefär som i genomsnittet av kommunerna. Tjejer i Eskilstuna ger ett starkare stöd för satsningar på fritidsgårdar än killar. **I Heby, på Värmdö och Helsingborg tycker ungdomar i störst utsträckning att kommunerna ska satsa på fritidsgårdar. I Täby får satsningar på fritidsgårdar minst stöd**.

13.13 Vill att Eskilstuna kommun ska satsa på en mötesplats för unga på högstadiet?

Vi har frågat högstadieelever i Eskilstuna och några andra kommuner om det tycker det behövs en mötesplats/ungdomsverksamhet för de unga i högstadiet. I tabell 86 visas svaren från de unga.

Tabell 86. ***Högstadiet****. Andel (%) som tycker att deras kommun ska satsa på en mötesplats för unga på högstadiet.*

	Killar	Tjejer	Totalt
Knivsta 2018/19	59	76	68
Täby 2018	59	66	62
Eskilstuna 2019/20	**51**	**67**	**59**
Vallentuna 2019	44	70	56
Lidingö 2019	52	56	54

En majoritet av de unga tycker att deras kommun ska satsa på en mötesplats för unga på högstadiet. Tjejer tycker i större utsträckning än killar att kommunerna ska satsa på en sådan

I tabell 87 visas vad ungdomar i Eskilstuna tycker en sådan mötesplats ska innehålla. Svarsalternativen är: stämmer precis, stämmer ganska bra, stämmer inte särskilt bra och stämmer inte alls. Här redovisas stämmer precis. Tabellen är uppställda efter det tjejer tycker är viktigast.

Tabell 87. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som tycker att följande är viktigt på mötesplatsen.*

	Killar	Tjejer	Sign. nivå
Att jag kan träffa kompisar	73	82	**
Att både tjejer och killar är där	68	75	*
Att mötesplatsen är absolut alkohol och drogfri	60	61	Ns
Att det finns många olika aktiviteter	49	52	Ns
Att det finns personal som har tid och prata med mig	44	50	Ns
Att mötesplatsen arrangerar ungdomsfester/event/disco/klubb	42	48	***
Att det finns möjligheter att sitta och plugga/studera	36	41	*
Att mötesplatsen ligger nära hemmet	38	41	**
Att det finns tillgång till datorer med program för multimedia/design/film/foto	32	32	Ns
Att jag kan vara med och påverka innehållet	39	32	*
Att jag är med och planerar och arrangerar ungdomsfester/event/disco/klubb	29	28	Ns
Att jag är med och planerar och arrangerar aktiviteter för andra unga	30	28	Ns
Att det finns möjligheter att syssla med bild/teater	22	27	*
Att det finns möjligheter att syssla med musik/replokaler/studio/produktion	26	27	Ns
Att det finns fasta grupper på bestämda tider (t.ex.gitarrkurs och danspass)	22	25	Ns
Att det finns grupper och teman jag kan vara med i (film, kärlek)	21	24	Ns
Att mötesplatsen arrangerar E-sport/LAN/gaming-event	46	16	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Både killar och tjejer tycket det viktigaste är att man på mötesplatsen ska kunna träffa kompisar, att både killar och tjejer är där och att mötesplatsen är absolut alkohol- och drogfri.

Killar tycker i större utsträckning än tjejer att det är viktigt att kunna påverka innehållet, att mötesplatsen ligger nära hemmet och att mötesplatser arrangeras E-sport /LAN/gaming-event.

Tjejer tycker det är viktigare än killar att på mötesplatsen kunna träffa kompisar, att både killar och tjejer är där, att det arrangeras ungdomsfester/event/disco/klubb, att det finns möjligheter att sitta och plugga och att man kan syssla med bild/teater.

13.14 Viktigt på fredag och lördag kväll

Sedan 1950-talet har ungdomar i första hand tyckt att fritidsgårdarna ska vara öppet på fredagar och lördagar. Några undantag från denna åsikt har vi inte funnit. Vilka aktiviteter tycker då ungdomar att det ska finnas möjligheter till på fredag och lördag kväll?

Frågan till ungdomarna är ställd på följande sätt ”Hur viktigt tycker du det är att det finns möjligheter till följande på fritidsgårdar/andra liknande ungdomsverk-

samheter fredag-lördag? I tabell 88 visas yngre tonåringars önskemål. Tabellen är rangordnad efter svaret "mycket viktigt + ganska viktigt" bland tjejer[117].

Tabell 88. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Andel (%) av samtliga ungdomar som önskar att det finns på fritidsgården finns möjligheter till följande under fredag – lördag kväll efter kön.*

	Mycket viktigt eller ganska viktigt		
	Killar	**Tjejer**	**Sign. nivå**
Cafékvällar	22	48	***
Läger och utflykter	32	48	***
Filmvisningar	32	47	***
Spela biljard/pingis, dart	45	46	***
Disco/dans	21	44	***
Idrottsturneringar	40	37	***
Att göra film/foto/musik	20	32	***
Hjälp med att starta förening	21	31	***
Samhällsdebatt	19	30	***
Prata om sex och samlevnad	21	29	***
Kunna uppträda på öppen scen	17	29	***
Band som spelar/uppträder	15	28	***
Skapande verksamhet	16	27	***
TV-dataspel	42	21	***
Se på teater	14	20	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Systematiska och signifikanta könsskillnader kan noteras mellan killars och tjejers önskemål om fritidsgårdarnas verksamhet på fredag och lördag. Tjejer tycker i större utsträckning än killar, med tre undantag, **att fritidsgårdarna ska erbjuda möjligheter de flesta aktiviteter som räknas upp i tabellen. Det är enbart "**spela biljard/pingis/dart" och "TV-dataspel" och idrottsturneringar som killar tycker det är viktigare än tjejer att fritidsgården erbjuder möjligheter till på fredag och lördag.

I topp bland tjejernas önskemål finns cafékvällar, läger och utflykter och filmvisningar. Killarna önskar i första hand att fritidsgårdarna erbjuder möjligheter till biljard/ pingis/dart, Tv-spel och idrottsturneringar. Ungdomar i Eskilstuna och ungdomar andra kommuner har mycket likartade önskemål om vilka aktiviteter fritidsgårdar ska erbjuda på fredag och lördag.

13.15 Fasta ledarledda aktiviteter varje vecka

Det har under åtminstone den senaste 20 åren intensivt diskuterats i vilken utsträckning ledare ska organisera verksamhet på fritidsgårdar. En hel del debattörer har hävdat att fritidsgårdarna ska vara en plats där ungdomarna skapar sina egna aktiviteter. Frågan är på grund av utrymmesskäl inte ställd i Eskilstuna. Resultaten i Malmö m.fl. kommuner visar att ungdomarna i stor utsträckning tycker att det ska finnas ledarledda aktiviteter[118].

[117] Svarsalternativen är: Mycket viktigt, ganska viktigt, inte särskilt viktigt, inte viktigt alla.

[118] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.** kapitel 9.

I tabell 89 visar killars och tjejers inställning till olika kategorier av fasta ledarledda aktiviteter varje vecka[119]. Resultaten är uppställda efter det tjejer tycker är viktigast (mycket viktigt +ganska viktigt).

Tabell 89. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) som tycker det är viktigt (mycket viktigt + ganska viktigt) att det på fritidsgården finns olika former av fasta ledarledda aktiviteter varje vecka.*

	Mycket viktigt eller ganska viktigt		
	Killar	**Tjejer**	**Sign. nivå**
Bakning och matlagning	54	70	***
Läxhjälp/studiehjälp	48	66	***
Idrott i sporthall (fotboll eller innebandy)	72	65	***
Att det finns både kill- och tjejkvällar	38	59	***
Idrott i sporthall (basket eller volleyboll)	61	57	*
Veckans tävling, quiz-kvällar med olika teman och frågetävlingar	43	55	***
Turneringar i olika idrotter	74	54	***
Skapande, hobbyaktiviteter, bilda och form	35	52	***
Dans/dansworkshops med ledare	24	50	***
Spela musik i replokal (studioteknik)	37	48	***
Filosofi-cafe med efterföljande diskussioner	35	44	***
Göra film/klippning/redigering	34	43	***
Spela tv-spel (x-box, PS4 spel)	68	35	***
Rollspel och lajv	26	30	**
E-sport/gaming-strategi	65	28	***
Bokcirkel, läser och diskuterar	26	28	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Först ska konstateras att det finns stora och signifikanta skillnader mellan killars och tjejers önskemål.

I topp bland tjejers önskemål kommer bakning/matlagning, läx-hjälp/studiehjälp och öppen idrott i sporthall (fotboll och innebandy).

Killarna önskar i första hand turneringar i olika idrotter, idrott i sporthall (fotboll och innebandy), **spela tv-spel** (x-box, PS4 spel), **E-sport/gaming-strategi.**

[119] Svarsalternativen är: Mycket viktigt, ganska viktigt, inte särskilt viktigt, inte viktigt alls.

Kapitel 14.
Bibliotek

I det här kapitlet ska resultaten för bibliotek presenteras. Först presenterar hur många som besöker bibliotek på sin fritid utifrån kön, ålder, socioekonomisk bakgrund, svensk/utländsk bakgrund och i vilken kommundel som ungdomar bor. I ett andra steg visas i vilken utsträckning ungdomar i Eskilstuna besöker bibliotek i förhållande till ungdomar i andra kommuner. Därefter presenteras i vilken utsträckning ungdomar vill gå på bibliotek i förhållande till hur många som går. I ett sista steg visas vad ungdomarna gjort på bibliotek och vad de tycker biblioteken är bra för.

14.1 Inledning

Jämställdhet, jämlikhet och delaktighet är några av målen för Eskilstuna stad som helhet. Så här formuleras detta i den kulturpolitiska planen:

- ”Eskilstuna kommuns invånare ska ha samma möjlighet att ta del av kultur på egen hand eller tillsammans med andra, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion eller annan trosuppfattning, ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller socioekonomiska förutsättningar.
- Barn och unga är en prioriterad målgrupp för kulturpolitiken. Alla flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män ska ha rätt att både ta del av och utforska konstnärliga uttryck och kultur i alla dess former.
- All kulturverksamhet för flickor och pojkar ska vara förenlig med FN:s konvention om barns rättigheter. Det är flickor och pojkar, kvinnor och män i Eskilstuna som är i fokus för kulturpolitiken. Kunskap om deras livsvillkor ligger till grund för fördelningen av resurser. Ett rikt och spännande kulturliv gör Eskilstuna till en attraktiv plats att bo på, verka i och besöka. Den kulturpolitiska inriktningen ska bidra till att uppnå kommunens vision och strategiska mål och planens åtgärder ska möta dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”[120].

14.2 Kön och ålder

I tabell 90 visas i vilken utsträckning ungdomar i Eskilstuna besökt bibliotek på sin fritid under de senaste 4 veckorna. Läsaren ska alltså observera att vi frågar ungdomar om i vilken utsträckning de besökt bibliotek på sin fritid.

Tabell 90. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) som besökt bibliotek på fritiden de senaste 4 veckorna efter kön.*

Bibliotek	Killar	Tjejer	Sign. nivå
Minst 1 ggr	15	23	**
Minst 3 ggr	3	5	
Minst 8 ggr	0	1	

[120] Eskilstuna kommun, **Kulturpolitiska planen 2016-2021.**

Tjejer i Eskilstuna och i övriga kommuner Ung livsstil undersökt besöker bibliotek i högre grad än killar på sin fritid[121]. Det är få ungdomar i Eskilstuna som besökt bibliotek minst 3 gånger under de senaste 4 veckorna på sin fritid.

I tabell 91 visas hur stor andelen ungdomar i olika årskurser som besökt bibliotek minst en gång under de senaste 4 veckorna på sin fritid.

Tabell 91. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) som besökt bibliotek under de senaste 4 veckorna efter årskurs och kön.*

Årskurs	Killar	Tjejer
7	15	19
8	19	23
9	13	28

Bland killar besöker de i årskurs 8 besöker bibliotek i störst utsträckning. **Andelen tjejer som besöker bibliotek på fritiden ökar med högre årskurs.**

I alla årskurser besöker tjejer bibliotek i högre utsträckning än killar. Detta gäller även i alla andra kommuner vi undersökt sedan millenniumskiftet.

14.3 Socioekonomiska grupper

I tabell 92 visas i vilken utsträckning ungdomar i olika socioekonomiska grupper besöker bibliotek under de senaste fyra veckorna på sin fritid 1993 och 2019/20[122].

Tabell 92. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) som besökt bibliotek på fritiden under de senaste 4 veckorna efter socioekonomiska grupper, kön och undersökningsår*

	Killar						Tjejer					
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå**
1993	26	29	27	37	42	+	32	36	29	42	49	*
2019/20	7	12	13	22	35	**	21	13	22	39	40	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

1993 och 2019/20 besöker ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna bibliotek i störst utsträckning[123]. Tjejer i de olika socioekonomiska grupperna besöker bibliotek på sin fritid i större utsträckning killar i olika socioekonomiska grupper. Bibliotek besöks mest både 1993 och 2019/20 av tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna.

Andelen som besökt bibliotek på sin fritid har minskat i alla socioekonomiska grupperna sedan 1993, speciellmycket bland de som har högre socioekonomisk bakgrund.

[121] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik,** kapitel 4. Elofsson, S, **Vad gör barn och ungdomar på bibliotek?** sid. 8-9.

[122] Orsakerna till att vi inte använder studien 1985 är att vi måste slå ihop både socioekonomiska grupp 1 och 2 samt 4 och 5.

[123] Se Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år**, kapitel 10.

14.4 Svensk respektive utländsk bakgrund

I vilken utsträckning besöker de med svensk respektive utländsk bakgrund bibliotek? Vi arbetar som presenteras i kapitel 3 med följande fyra kategorier:

1 = Barnet och föräldrarna födda i Sverige
2 = En förälder född i Sverige och barnet född i Sverige eller föräldrarna födda i Sverige och barnet född utomlands
3 = Barnet född i Sverige och båda föräldrarna födda utomlands. Andra generationens invandrare
4 = Barnet och föräldrarna födda utomlands. Första generationens invandrare

I tabell 93 visas i vilken grad de med svensk respektive utländska bakgrund besöker bibliotek på fritiden.

Tabell 93. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomars som besökt bibliotek de senaste 4 veckorna på fritiden efter svensk respektive utländsk bakgrund och kön.*

	Killar					Tjejer				
	1	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå**
1993	27	32	32	49	**	31	29	43	57	***
2019/20	9	12	15	31	***	15	18	27	29	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Ungdomar med utländsk bakgrund besöker bibliotek i störst utsträckning både 1993 och 2019/20. Det gäller också i flertalet andra kommuner vi undersökt[124].

Andelen ungdomar utifrån svensk/utländsk bakgrund som besökt bibliotek på fritiden har minskat i alla fyra grupperna sedan 1993.

14.5 Kommundelar

I tabell 94 visas i vilken utsträckning ungdomar i olika kommundelar i Eskilstuna besökt bibliotek på sin fritid. Tabellen är uppställd utifrån den kommundel där tjejer besöker bibliotek i störst utsträckning.

Tabell 94. ***Eskilstuna Högstadiet****. Andel (%) som besökt bibliotek på sin fritid de senaste 4 veckorna efter kommundel och kön.*

	Killar	**Tjejer**
Fröslunda/Brunnsbacken	37	46
Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp	33	46
Nyfors	28	41
Skogsängen/Viptorp	26	29
Tenby/Mesta/Borsökna	13	29
Skiftinge/Årsta	14	26
Årby	27	25
Centrum	10	25
Torshälla	9	25

[124] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och jämlik**, kapitel 8. Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år**. kapitel 10.

Slagsta	5	22
Lundby/Hällby	9	13
Ärla/Hällberga/Stenkvista/Kjula	8	12
Skogstorp	25	10
Kvicksund	7	10
Resultaten osäkra beroende på att få ungdomar i dessa områden ingår i urvalet		
Djurgården/Odlaren	(13)	(29)
Söder/Östermalm/Hagnestahill	(0)	(19)
Munktell/Röksta/Norr	(0)	(14)
Hållsta/Näshulta	(0)	(6)
Mälarbaden	(0)	(0)

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Tjejer och killar i Fröslunda/Brunnsbacken, Lagersberg/Råbergstorp/ Myrtorp och Nyfors har besökt bibliotek på sin fritid i störst utsträckning.

I tabell 95 visas andelen ungdomar som besökt bibliotek i områden med hög socioekonomisk struktur, medel socioekonomisk struktur och låg socioekonomisk struktur.

Tabell 95. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%)som besökt bibliotek minst en gång de senaste fyra veckorna bland killar och tjejer i olika socioekonomiska områden.*

Typ av område	Hög socioekonomisk struktur	Medel	Låg socioekonomisk struktur	Sign. nivå
Killar	14	8	31	***
Tjejer	15	20	41	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Ungdomar i områden med låg socioekonomiska struktur besöker bibliotek i mycket högre utsträckning på sin fritid. Motsvarande resultat ser vi i studien i Malmö 2019[125].

14.6 Vad förklarar besök på bibliotek?

Resultaten som presenterats ovan visar på att andelen som besökt bibliotek är högre bland barn och ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund, bland de som har utländsk bakgrund liksom i kommundelar med låg socioekonomisk struktur. Dessa variabler är korrelerade med varandra, t ex är andelen med låg socioekonomisk bakgrund liksom andelen som har utländsk bakgrund högre i områden med låg socioekonomisk struktur. Det är därför viktigt att studera vilken betydelse dessa faktorer var för sig har för hur många som besöker bibliotek. Detta har gjorts med binär logistisk regression där den direkta inverkan från varje enskild variabel studeras efter kontroll för inverkan från övriga bakgrundsfaktorer. Som utfallsvariabel används andel som besökt bibliotek minst en gång de senaste fyra veckorna. Som förklaringsvariabler ingår, utöver socioekonomisk och utländsk bakgrund, andra variabler som beskriver ungdomarnas sociala situation samt årskurs. Dessa är famil-

[125] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år**, kapitel 10.

jesituation (vilka man bor med samt förtroende för föräldrar), medelbetyg och typ av område. Kommundelarna har här delats upp i tre typer av områden, nämligen hög, medel och låg socioekonomisk struktur.

Resultaten från dessa analyser, som genomförts separat för killar och tjejer, visar att svensk/utländsk bakgrund har en central inverkan på om ungdomarna besöker bibliotek eller inte (se tabell B.3 i bilagan). Andelen som besöker bibliotek är högst bland första generationens invandrare, både för killar och tjejer. Med ett undantag har övriga bakgrundsfaktorer – alltså även socioekonomisk bakgrund och typ av kommundel – liten direkt inverkan, Undantaget är medelbetyg bland högstadietjejer. Tjejer med högre medelbetyg besöker bibliotek i högre utsträckning. Tjejer med utländsk bakgrund som har höga medelbetyg besöker alltså bibliotek i ovanligt hög utsträckning.

14.7 Besökt bibliotek i jämförelse med andra kommuner

I vilken utsträckning ungdomar i Eskilstuna och i andra kommuner besöker bibliotek på sin fritid visas i tabell 96. Tabellen är ordnad utifrån de kommuner där tjejer besökt bibliotek mest.

Tabell 96. ***Högstadiet****. Andel (%) som besökt bibliotek under de senaste 4 veckorna efter kommun och kön.*

	Killar	**Tjejer**
Malmö (2019)	30	42
Nacka (2016/17)	34	42
Lidingö (2019)	14	38
Helsingborg (2018)	24	35
Knivsta (2018/19)	24	33
Vallentuna (2019)	21	33
Askersund (2019)	21	31
Jönköping (2018)	18	30
Haninge (2016/17)	21	28
Sävsjö (2018)	19	24
Eskilstuna (2019/20)	**16**	**24**
Täby (2018/19)	14	22
Värmdö (2018/19)	14	17
Heby (2019)	12	13

Killar och tjejer i Eskilstuna, Täby, Värmdö och Heby har besökt bibliotek i liten utsträckning. Högstadieelever i Malmö och Nacka besöker bibliotek i störst utsträckning. I alla kommunerna besöker tjejer bibliotek i högre grad än killar.

14.8 När bibliotek lika stor andel som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomiskbakgrund?

Eskilstuna kommun är en av de kommuner som deltagit i Ung livsstil sedan år 2000, där en hög andel ungdomar tillhör en lägre socioekonomisk grupp, där både medelinkomst och medianinkomst är låg och där många har utländsk bakgrund.

Utifrån Ung livsstil samlade forskning kan tydliga strukturer urskiljas. Ungdomar som tillhör socioekonomisk grupp 1 och 2 deltar i större utsträckning i förening totalt och i idrottsförening än ungdomar i socioekonomisk grupp 4 och 5[126]. Studierna visar också att de med utländsk bakgrund i samtliga kommuner vi undersökt besöker bibliotek och fritidsgård mer än ungdomarna som liksom sina föräldrar är födda i Sverige[127].

En direkt jämförelse med andra kommuner när det gäller andelen ungdomar som besöker bibliotek blir därmed inte ”rättvis” eftersom hänsyn inte tas till olikheter kopplat till ungdomarnas socioekonomiska bakgrund och grad av utländsk bakgrund. I kapitel 3 i avsnitt 3.4 har påpekats att Ung livsstils undersökningar möjliggör att ställa andelen som besökt bibliotek i förhållande till den förväntade andelen, efter att hänsyn tagits till den sociala strukturen i kommunen (socioekonomisk bakgrund och svensk respektive utländsk bakgrund).

I tabell 97 visas i vilken utsträckning andelen som besöker bibliotek på fritiden i Eskilstuna lever upp till de förväntade värdena.

Tabell 97. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Förväntade och observerade värden för deltagande på bibliotek. Andel i (%).*

	Förväntat andel %	**Besökt bibliotek %**	**Besökt - förväntat Procentenheter**
Bibliotek			
Killar	23	16	- 6
Tjejer	33	24	- 9

Ungdomar i högstadiet i Eskilstuna besöker bibliotek i mindre utsträckning än som kan förväntas utifrån sociodemografisk och socioekonomisk struktur i Eskilstuna.

14.9 Besökt bibliotek över tid

I tabell 98 visas i vilken utsträckning yngre tonåringar i Eskilstuna gått på bibliotek på sin fritid 1985, 1993 och 2019/20.

Tabell 98. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Andel (%) som besökt bibliotek på fritiden under de senaste 4 veckorna efter undersökningsår och kön.*

	Killar	**Tjejer**
1985	50	42
1993	30	34
2019/20	16	24
1985 – 2019/20 Procentenheter	**- 34**	**- 18**

[126] Se t.ex. Larsson, B, **Ungdomarna och idrotten**. **Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer,** Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** Elofsson/Blomdahl/ Lengheden/Åkesson/Bergmark**, Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden**. Blomdahl m.fl., **Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten?**

[127] Se t.ex. Blomdahl/Elofsson**, Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?** och Blomdahl/Elofsson/Lengheden/Åkesson, **Segrar föreningslivet?** Blomdahl/Elofsson**, Jämställd och jämlik.**

Andelen ungdomar som besökt bibliotek på sin fritid i Eskilstuna har minskat kraftigt sedan 1985. Störst är minskningen bland killar där andelen minskat med 68 %. Bland tjejer handlar det om en nedgång på något över 40 %. Även i andra kommuner besöker färre ungdomar bibliotek nu i jämförelse med 1980- och 1990-talen[128].

14.10 Vill gå på bibliotek i förhållande till hur många som går

Hur många är det som vill gå på bibliotek i förhållande till hur många som går? I tabell 99 visas detta.

Tabell 99. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) killar respektive tjejer som besöker bibliotek respektive vill besöka bibliotek minst en gång per vecka.*

	Går på bibliotek varje vecka, %	Vill gå på bibliotek varje vecka, %	Vill gå - går Procentenheter
Killar	3	20	+ 18
Tjejer	5	34	+ 29

Många fler ungdomar säger sig vilja besöka bibliotek än vad de gör vid undersökningstillfället. Av de som vill gå är det endast cirka 15 % - både bland killar och tjejer – som gjort detta. Tjejer går mer på bibliotek än killar och vill gå mer än killar.

14.11 Vad har ungdomar gjort på bibliotek?

I tabell 100 visar vi vad ungdomar gjort på bibliotek under de senaste 4 veckorna på sin fritid. Tabellen är ordnad efter det tjejer gjort mest.

Tabell 100. ***Eskilstuna. Högstadiet. Vad gör ungdomar på bibliotek.***
Andel (%) av besökarna som nyttjat bibliotekens olika utbud utifrån kön.

	Killar	Tjejer
Pluggade	45	51
Lånade böcker/tidskrifter	43	49
Träffade kompisar	37	36
Läste i böcker och tidskrifter	26	31
Lånade filmer/musik	16	14
Använde dator/scanner/skrivare	23	17
Varit på författarbesök	12	14
Besökt webben för lån av e-böcker, filmer och ljudböcker	15	13
Lånat TV-spel	13	9

Killar och tjejer nyttjade biblioteken på sin fritid i första hand för att plugga och för att låna böcker/tidskrifter. Något mer än en tredjedel anger att man träffar kompisar.

Skiljer sig nyttjandet av bibliotekens utbud mellan yngre tonåringar i Eskilstuna, Malmö och på Lidingö? I tabell 101 visas detta. Tabellen är ordnad efter det tjejer i Eskilstuna gjort/nyttjat mest.

[128] Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och Jämlik**, t.ex. sid. 101-103.

Tabell 101. *Andel (%) av högstadieungdomar som besökt bibliotek som nyttjat olika tjänster på biblioteken efter kommun och kön.*

	Malmö		Eskilstuna		Lidingö	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Pluggade	40	57	45	51	46	61
Lånade böcker/ tidskrifter	53	53	43	49	39	37
Träffade kompisar	36	38	37	36	26	42
Läste böcker och tidskrifter	35	32	26	31	9	13
Använde dator/scanner/skrivare	20	12	23	17	14	11
Lånade filmer/musik	15	7	16	14	5	2
Lånade TV-dator-spel	17	5	13	9	2	1

Tjejer i Eskilstuna, Malmö och på Lidingö nyttjar biblioteken i första hand för att plugga. I Eskilstuna och Malmö nyttjas biblioteken i andra hand för att låna böcker/tidskrifter.

Eskilstunas och Lidingös bibliotek nyttjas i första hand av **killar** för att plugga och i andra hand för att låna böcker/tidskrifter. Killar i Malmö nyttjar bibliotekens tjänster för att i första hand låna böcker/tidskrifter och i andra hand för att plugga.

14.12 Vad är bra med bibliotek enligt ungdomar?

I Ung livsstils studier ingår också en fråga där ungdomarna vad de tycker att biblioteken är bra för. I tabell 102 presenteras yngre tonåringars svar i Eskilstuna. Tabellen är ordnad efter det tjejer tycker stämmer precis.

Tabell 102. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som tycker att biblioteken är bra för att där kan de göra olika saker efter kön.*

	Stämmer precis		Stämmer ganska bra		Stämmer inte särskilt bra		Stämmer inte alls	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Låna böcker	41	50	21	25	10	7	28	18
Sitta och läsa/studera	30	40	25	30	12	9	33	21
Vara i trivsam miljö	28	29	26	34	12	13	33	24
Använda Internet	26	28	25	29	14	19	35	27
Få tips om böcker	24	27	24	31	16	15	37	28
Låna ljudböcker/filmer/musik	24	25	21	27	17	17	39	31
Träffa människor i alla åldrar	24	22	23	25	15	18	38	35
Få nya idéer	23	21	28	31	16	20	33	28
Lära nya saker i faktaböcker	25	21	30	33	11	17	34	29
Prata med bibliotekarie	20	18	20	23	20	21	41	38
Använda databaser	22	17	23	24	17	23	38	36
Lyssna på författare	16	15	22	21	19	29	43	38
Lyssna på olika föredrag	13	13	22	18	23	28	42	42
Träffa kompisar	18	13	16	24	19	25	47	38
Läsa tidskrifter	14	12	20	19	23	26	44	43
Läsa dagstidningar	14	11	20	20	23	26	43	43
Titta på utställningar	11	9	21	19	24	31	43	41

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant.

Låna böcker, sitta och läsa/studera, vara i trivsam miljö, använda Internet och få tips om böcker är det som enligt ungdomarna biblioteken är bra för i första hand.

I tabell 103 studeras könsskillnader i vad biblioteken är bra för. I detta fall studeras andelen som angett att de olika påståendena stämmer precis eller ganska bra.

Tabell 103. *Eskilstuna. Högstadiet. Andel (%) ungdomar som tycker att biblioteken är bra för att där kan du göra olika saker efter kön.*

	Stämmer precis eller stämmer ganska bra		Sign. nivå
	Killar	**Tjejer**	
Låna böcker	62	75	***
Sitta och läsa/studera	55	70	***
Vara i trivsam miljö	54	63	*
Använda internet	51	55	Ns
Få tips om böcker	48	58	*
Låna ljudböcker/filmer/musik	45	52	Ns
Träffa människor i alla åldrar	47	47	Ns
Få nya idéer	51	52	Ns
Lära nya saker i faktaböcker	55	54	Ns
Prata med bibliotekarie	40	51	Ns
Använda databaser	45	41	Ns
Lyssna på författare	38	36	Ns
Lyssna på olika föredrag	35	31	Ns
Träffa kompisar	34	36	Ns
Läsa tidskrifter	34	31	Ns
Läsa dagstidningar	34	31	Ns
Titta på utställningar	32	28	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Tjejer tycker i signifikant större utsträckning än killar att biblioteken är bra för att där kan man: låna böcker, sitta och läsa/studera, vara i trivsam miljö och få tips om böcker. Killar tycker inte något är signifikant viktigare än tjejer.

Skiljer sig ungdomar i Eskilstuna från ungdomar i Malmö åt när det gäller vad biblioteken är bra för? I tabell 104 studerar vi det [129].

[129] Både i Malmö och i Eskilstuna finns fler alternativ på frågan vad biblioteken är bra för. Alternativen är dock annorlunda i Malmö och Eskilstuna.

Tabell 104. *Eskilstuna. Malmö. Andel (%) ungdomar i högstadiet som tycker att biblioteken är bra för att där kan de göra olika saker efter kön.*

	Stämmer helt + Stämmer ganska bra			
	Killar		**Tjejer**	
	Malmö	**Eskilstuna**	**Malmö**	**Eskilstuna**
Låna böcker	74	62	83	75
Sitta och läsa/studera	63	55	77	70
Vara i trivsam miljö	62	54	73	63
Lära mig nya saker	55	55	59	54
Använda Internet	47	51	56	55
Träffa människor i olika åldrar	42	47	46	47
Använda databaser	39	45	42	41
Träffa kompisar	25	34	36	36
Läsa dagstidningar	36	34	33	31

Vi ser att killar och tjejer i båda kommunerna i första hand tycker biblioteken är bra för att de där kan låna böcker och där kan sitta och läsa/ studera. Noteras ska dock att ungdomar i Malmö tycker låna böcker och sitta och läsa/studera är viktigare än ungdomar i Eskilstuna.

Kapitel 15.
Läsvanor

I det här kapitlet ska vi presentera i vilken utsträckning ungdomar i Eskilstuna läser böcker och tidskrifter. Vi visar också vilken typ av litteratur som killar och tjejer läser.

15.1. Inledning

Eskilstuna kommun har som mål med sin kulturpolitik bl.a. jämställdhet, jämlikhet och delaktighet. I det kulturpolitiska planen formuleras följande om läsning: ”Tillgång till bra folk- och skolbibliotek spelar en avgörande roll för att främja läsning, bildning och intresset för litteratur. Det är viktigt att alla tidigt får möjlighet att möta språket och litteraturen för att lägga grunden till läslust och goda läsvanor[130]”.

15.2 Kön och ålder

Vi har ställt följande fråga till ungdomar i Eskilstuna ”Hur många gånger läste du i någon bok under de senaste 4 veckorna (räkna även e-böcker och ljudböcker, men inte läxor eller läst i skolböcker)? I tabell 105 visas ungdomars svar på frågan.

Tabell 105. ***Eskilstuna Högstadiet****. Andel (%) som läst i en bok de senaste 4 veckorna efter kön.*

	Killar	**Tjejer**
Ingen gång	52	42
1-2 gånger	22	27
3-4 gånger	14	15
5-10 gånger	6	7
11-20 gånger	3	4
Mer än 20 gånger	3	5
Signifikansnivå	**	
Läst i en bok	**48**	**58**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Vi ser att 48% av killar och 58% av tjejer i högstadiet i Eskilstuna har läst i någon bok på sin fritid under de senaste 4 veckorna. 26% av killar och 31% av tjejer har läst i någon bok minst 3 gånger under de senaste 4 veckorna. 6% av killar och 9% av tjejer har läst mer än 11 gånger under de senaste 4 veckorna. Även i andra kommuner Ung livsstil har undersökt visar resultaten att tjejer läser mer än killar.

Vi har också ställt följande fråga till ungdomar i Eskilstuna: ”Hur många gånger har du läst serier eller någon tidskrift under de senaste 4 veckorna (t.ex. allt om vetenskap, boys life, seventeen, essential x-men, goal)?” I tabell 106 presenteras ungdomars svar på frågan.

[130] Eskilstuna kommun, **Kulturpolitiska planen**. Se kapitel 1.

Tabell 106. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Andel (%) som läst serier eller någon tidskrift under de senaste 4 veckorna efter kön.*

	Killar	Tjejer
Ingen gång	68	67
1-2 gånger	17	17
3-4 gånger	7	9
5-10 gånger	4	3
11-20 gånger	2	2
Mer än 20 gånger	3	2
Signifikansnivå	Ns	
Läst serier/tidskrift	**32**	**33**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

En tredjedel av yngre tonåringar i Eskilstuna har under de senaste 4 veckorna läst serier eller någon tidskrift. Killar och tjejer läser i ungefär samma utsträckning. Inte heller i andra kommuner där Ung livsstil studerat läsvanor kan vi notera några större könsskillnader när det gäller läsning av serier och tidskrifter.

Hur många timmar har ungdomar i högstadiet i Eskilstuna ägnat sig åt att läsa på sin fritid de senaste 7 dagarna? I tabell 107 visar vi det. Vad ungdomar använder hela sin fria tid till visas i kapitel 7.

Tabell 107. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Antalet timmar som ungdomar har läst böcker respektive läxor.*

	Killar	Tjejer	Sign. nivå
Läst böcker	2,0	2,6	**
Läst läxor	0,8	0,9	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Killar och tjejer i Eskilstuna använder en begränsad tid till att läsa böcker och läxor. Tjejer har läst böcker mer tid än killar. När det gäller att ha läst läxor finns inga signifikanta skillnader mellan killar och tjejer.

15.3 Socioekonomiska grupper

I vilken utsträckning ungdomar i olika socioekonomiska grupper har läst böcker på sin fritid 1993 och 2019/20 visas i tabell 108[131].

Tabell 108. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Läst böcker under senaste 4 veckorna i olika socioekonomiska grupper efter kön. Andel (%).*

	Killar						Tjejer					
	1	2	3	4	5	Sign. nivå.	1	2	3	4	5	Sign. nivå
1993	62	59	58	55	59	Ns	83	79	76	73	70	Ns
2019/20	45	48	50	40	(75)	Ns	52	56	59	58	61	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

[131] Vi jämför inte med 1985 på grund av att vi där måste slå ihop socioekonomiska grupp 1 och 2 samt 4 och 5.

I högstadiet finns inte några signifikanta skillnader när det gäller att ha läst böcker vare sig bland killar eller bland tjejer.

Observeras ska dock att tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna har läst i något större utsträckning 2019/20 än tjejer i de högre socioekonomiska grupperna.

15.4 Svensk respektive utländsk bakgrund

I tabell 109 presenteras i vilken utsträckning ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund har läst böcker på sin fritid under de senaste 4 veckorna.

Tabell 109. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Läst böcker under de senaste 4 veckorna bland ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund efter kön och undersökningsår. Andel (%).*

	Killar					Tjejer				
	1	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå**
1993	57	66	50	67	Ns	77	76	72	71	Ns
2019/20	46	44	45	58	Ns	57	58	55	61	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Inga signifikanta skillnader kan noteras mellan de med svensk respektive utländsk bakgrund när det gäller att ha läst i någon bok på fritiden.

15.5 Hur mycket läser barn och ungdomar i olika kommuner?

I vilken utsträckning ungdomar i Eskilstuna läser i förhållande till ungdomar i andra kommuner framgår i tabell 110.

Tabell 110. ***Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som läst i någon bok under de senaste 4 veckorna.*

	Eskilstuna	**Värmdö**	**Täby**	**Lidingö**	**Vallentuna**	**Knivsta**
Killar	48	53	73	78	54	70
Tjejer	58	56	77	84	65	71

Killar i Eskilstuna har läst i någon bok i minst utsträckning och killar på Lidingö i störst utsträckning. Tjejer på Värmdö och Eskilstuna har läst minst och tjejer på Lidingö mest. Tjejer har läst mer än killar i alla kommuner.

15.6 Läst böcker 1985, 1993 och 2019

I tabell 111 visas i vilken utsträckning ungdomar läst i en bok på sin fritid 1985, 1993 och 2019/20.

Tabell 111. ***Eskilstuna****. Högstadiet. Andel (%) som läst i någon bok under de senaste 4 veckorna.*

	Killar	**Tjejer**
1985	66	88
1993	58	76
2019/20	48	58
2019/20 minus 1985 Procentenheter	**- 18**	**- 30**

Andelen killar och tjejer som läst i någon bok har minskat kraftigt sedan 1985. Störst har minskningen varit bland tjejer. Även i andra kommuner har andelen ungdomar som läst minskat över tid. Tjejer i Eskilstuna läser mer än killar vid alla tre undersökningstillfällena.

15.7 Vill läsa böcker

Hur många är det som läst böcker på sin fritid i förhållande till hur många som vill läsa i Eskilstuna? I tabell 112 visas detta.

Tabell 112. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) killar respektive tjejer som läst böcker respektive vill läsa böcker varje vecka på sin fritid.*

	Läser varje vecka	**Vill läsa varje vecka**	**+/minus Procentenheter**
Killar	26	31	+ 5
Tjejer	31	44	+13

Det är något fler killar och fler tjejer som vill läsa böcker i förhållande till hur många som läst vid undersökningstillfället. Tjejer läser mer och vill läsa mer än killar.

15.8. Vilken litteratur läser ungdomar?

Vilken litteratur som ungdomar i Eskilstuna läser visas i tabell 113[132]. Tabellen är ordnad efter den litteraturkategori som tjejer läser mest.

Tabell 113. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Andel (%) ungdomar som läst olika typer av litteratur.*

	Killar	**Tjejer**	**Sign. nivå**
Ungdomsböcker	16	33	***
På Internet (t.ex. nättidningar, bloggar, nätforum)	16	25	***
Deckare	10	17	**
Sanna berättelser	8	17	***
Science Fiction/skräck (dystopiböcker som ”Hungerspelen”)	13	15	Ns
Spänning/action	13	14	Ns
Fantasyböcker	13	14	Ns
Kärlek, sex och relationer	4	13	***
Äventyrsböcker	12	11	Ns
Faktaböcker (studier, musik eller sport)	13	10	Ns
Historiska böcker	12	8	*
Tecknade serier	8	6	Ns
Sport och spelböcker	13	6	***
Manga	7	6	Ns
Vuxenböcker	4	6	Ns
Dagstidningar	5	4	Ns
Dikter/Poesi	2	1	Ns
Tidskrifter/veckotidningar (t.ex. Nylon, LEVEL)	2	1	Ns

[132] Inom parantes efter frågan står det: ”Räkna även om du lyssnat på ljudböcker”.

Vi ser att högstadieelever i störst utsträckning har läst ungdomsböcker och nättidningar/bloggar/nätforum på Internet.

Tjejer i Eskilstuna läser i signifikant större utsträckning än killar, ungdomsböcker, nättidningar/bloggar/nätforum på Internet, deckare, sanna berättelser samt böcker om kärlek/relationer. Tjejer i andra kommuner läser också denna typ av litteratur i större utsträckning än killar.

Killar i Eskilstuna läser i signifikant större utsträckning än tjejer historiska böcker och sport- och spelböcker. Killar i andra kommuner läser också denna typ av litteratur i större utsträckning än tjejer.

Läser ungdomar i Eskilstuna och Malmö samma kategori av böcker? I tabell 114 presenteras sju-i-topplistan för yngre tonåringar.

Tabell 114. *Högstadiet 2019/20. Andel (%) ungdomar som läst olika typer av litteratur efter kön och kommun.*

Killar. Eskilstuna	**%**	**Killar. Malmö**	**%**
Ungdomsböcker	16	Ungdomsböcker	18
På Internet (t.ex. nättidningar, bloggar, nätforum)	16	Fantasyböcker	17
Science Fiction/skräck (dystopiböcker som ”Hungerspelen”)	13	Spänning/action	17
Spänning/action	13	På Internet (t.ex. nättidningar)	17
Fantasyböcker	13	Science Fiction/skräck	16
Faktaböcker (t.ex. studier, musik eller sport)	13	Äventyrsböcker	15
Sport och spelböcker	13	Faktaböcker	15
Tjejer. Eskilstuna		**Tjejer. Malmö**	
Ungdomsböcker	33	Ungdomsböcker	44
På Internet (t.ex. nättidningar, bloggar, nätforum)	25	På Internet (t.ex. nättidningar)	31
Deckare	17	Kärleksböcker	26
Sanna berättelser	17	Fantasyböcker	24
Science Fiction/skräck (dystopiböcker som ”Hungerspelen”)	15	Spänning/action/skräck	24
Spänning/action	14	Science Fiction/skräck	21
Fantasyböcker	14	Äventyrsböcker	20

Tjejer i Eskilstuna och Malmö läser i störst utsträckning ungdomsböcker och t.ex. nättidningar/bloggar/nätforum. Science fiction/skräck, fantasyböcker och spänning/action finns också med på tjejernas sju-i-topplista i båda kommunerna.

Killar i båda kommunerna läser i första hand ungdomsböcker. Nättidningar/ bloggar/ nätforum, science fiction/skräck, fantasyböcker, spänning/action och faktaböcker finns också med på killars sju-i-topplista i båda kommunerna.

Kapitel 16.
Utomstående i fritids- och kulturutbudet

16.1 Inledning

I detta kapitel studeras hur många av barnen och ungdomarna som inte kontinuerligt deltar i fritidsaktiviteter som får huvuddelen av det offentligt finansierade stödet till barns och ungdomars fritidsverksamheter. Hit räknas förening, musikskola, fritidsgård, bibliotek och simhall. Stora delar av kommunens nettokostnader för kultur- och fritidsverksamhet bland barn och ungdomar går till dessa verksamheter. Vid analyserna har vi genomgående skiljt mellan instrumentella verksamheter och expressiva, öppna verksamheter[133]. Som utomstående när det gäller instrumentella verksamheter betraktas de som varken är med i förening eller musikskola. Vid beräkningen av det totala nyttjandet räknas även de som besökt fritidsgård, bibliotek eller simhall sammanlagt minst en gång per vecka in. Detta innebär att utomstående totalt innefattar ungdomar som inte är med i förening eller musikskola och som dessutom inte besökt fritidsgård, bibliotek eller simhall sammantaget minst en gång i veckan. I detta kapitel studeras dels andelen som är utomstående när det gäller de instrumentella aktiviteterna, dels andelen utomstående totalt.

16.2 Kön

Vi börjar med att undersöka hur många som är utomstående, d v s inte deltar i eller besöker de olika fritidsaktiviteterna, utifrån de båda perspektiven - instrumentellt och totalt. En intressant fråga är om det finns skillnad mellan killar och tjejer.

Tabell 115. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) utomstående instrumentellt respektive totalt efter kön.*

Utomstående	**Killar**	**Tjejer**
Instrumentellt	53	49
Sign. nivå	Ns	
Totalt	44	43
Sign. nivå	Ns	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Ungefär hälften av ungdomarna är utomstående instrumentellt, d v s är inte med varken i förening eller musikskola. I inget av fallen framträder några signifikanta skillnader mellan killar och tjejer. Ser vi till deltagandet i instrumentella aktiviteter skiljer Eskilstuna ut sig speciellt. I de flesta kommuner gäller att andelen utomstående instrumentellt är högre bland tjejer. Denna avvikelse kan till stor del återföras till faktumet att killarna i Eskilstuna i ovanligt låg utsträckning är med i idrottsförening medan deltagandet bland tjejer inte skiljer ut sig på liknande sätt.

Ser vi till det totala antalet utomstående minskar andelen till strax under 45 %. När vi tar med ungdomar som sammantaget besökt fritidsgård, bibliotek eller simhall minst en gång per vecka minskar andelen utomstående något, med cirka tio procentenheter bland killar och sex procentenheter bland tjejer. Totalt sett har deltagandet i expressiva, öppna verksamheter alltså relativt liten inverkan men ser vi till

[133] För en närmare beskrivning se **Blomdahl m fl.** Ung livsstil Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet, kap 11.

kön leder detta till att den svagt högre andelen utomstående bland killar försvinner helt.

16.3 Socioekonomisk bakgrund

Frågan är hur andelen utomstående skiljer sig mellan ungdomar med olika socioekonomisk bakgrund. I tabell 116 ser vi närmare på detta.

Tabell 116. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) utomstående instrumentellt och totalt efter kön och socioekonomisk bakgrund.*

Utomstående Socioekonomisk bakgrund	Instrumentellt Killar	 Tjejer	Totalt Killar	 Tjejer
Sign. nivå	***	***	**	***
Hög	38	38	29	35
Ganska hög	43	34	38	32
Medel	52	50	45	43
Ganska låg	66	65	50	55
Låg	70	83	54	71

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar mycket tydligt på en stark koppling till socioekonomisk bakgrund både bland killar och tjejer. **Både om vi ser till andelen utomstående instrumentellt och totalt är andelen utomstående lägre bland ungdomar med hög socioekonomisk bakgrund och högre bland ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund**. Då de expressiva verksamheterna – fritidsgård, bibliotek och simhall även tas med minskar skillnaden något – främst bland killar – men fortfarande är skillnaderna stora. Ser vi till tjejerna med lägst socioekonomisk bakgrund är det mindre än en femtedel som är med i förening eller musikskola och hela 70 % nyttjar överhuvudtaget inte de fem fritidsaktiviteter som får den största delen av det offentliga ekonomiska stödet.

16.4 Svensk och utländsk bakgrund

Barn och ungdomar med utländsk bakgrund skiljer sig i en lång rad avseenden från de som har svensk bakgrund. I genomsnitt har många fler av dem låg socioekonomisk bakgrund och många fler bor i låginkomstområden. I tabell 117 studerar vi närmare hur det ser ut när det gäller andelen utomstående.

Tabell 117. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) utomstående instrumentellt respektive totalt efter kön och svensk/utländsk bakgrund.*

Utomstående Svensk/utländsk bakgrund	Instrumentellt Killar	 Tjejer	Totalt Killar	 Tjejer
Sign. nivå	***	***	**	*
Svensk bakgrund	42	40	39	39
Ganska stark svensk[134]	66	47	60	44
Andra gen. invandrare	54	56	42	46
Första gen. invandrare	66	69	47	52

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

[134] Se kapitel 3 för mer detaljerad beskrivning.

Att det finns skillnader mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund är knappast förvånande med tanke på att det är fler bland de som har utländsk bakgrund som bor i familjer med låg socioekonomisk ställning. **Ungdomar med svensk bakgrund är i mindre utsträckning utomstående både instrumentellt och totalt**. Allmänt gäller dock att skillnaderna blir avsevärt mindre om vi ser till utomstående totalt än till utomstående instrumentellt. Fritidsgårdar, bibliotek och simhall har en klar betydelse för att minska skillnaden men kompenserar inte fullt ut.

16.5 Skolbetyg

Vi har i flera studier funnit att det finns en klar koppling mellan medelbetyg och deltagande i olika fritidsaktiviteter[135]. Därför är det intressant att se vilka skillnader som finns när det gäller nyttjandet av det fritidsutbud som får den största delen av det ekonomiska, offentliga stödet. I tabell 118 studerar vi kopplingen mellan medelbetyg och andel utomstående. Medelbetyget har beräknats från uppgifter som eleverna lämnat om sina betyg i engelska, svenska, matematik, samhällskunskap, musik och idrott/hälsa. Utifrån summerade medelvärdet[136] för dessa ämnen har svaren delats upp i fem, ungefär lika stora grupper, från elever med höga till elever med låga betyg. I tabellen presenteras hur andelen utomstående – instrumentellt och totalt – skiljer sig mellan dessa grupper för killar respektive tjejer.

Tabell 118. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) utomstående instrumentellt och totalt efter kön och medelbetyg.*

Utomstående	Instrumentellt		Totalt	
Medelbetyg	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Sign. nivå	***	***	***	****
Högt	41	30	33	26
Ganska högt	41	37	39	31
Medel	44	51	36	46
Ganska lågt	55	51	45	48
Låg	77	76	62	64

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Både för utomstående instrumentellt och utomstående totalt gäller att andelen utomstående är högre bland de som har lägre medelbetyg. Speciellt hög är andelen utomstående i bägge avseenden bland femtedelen med lägst betyg. Detta gäller både bland killar och tjejer. Skillnaden minskar svagt från de instrumentella aktiviteterna när alla aktiviteter tas med, men förändringen är begränsad. Besök på fritidsgård, bibliotek och simhall kompenserar alltså lite för det lägre deltagandet i förening och musikskola.

Ser vi till kön är andelen utomstående både när det gäller instrumentella aktiviteter och totalt något lägre bland tjejer i gruppen med högst medelbetyg. Däremot är könsskillnaden liten bland de som har lägst medelbetyg.

[135] **Blomdahl/Elofsson,** Jämställd och jämlik. En studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm stad i jämförelse med andra kommuner

[136] Medelvärdet har beräknats med utgångspunkt från följande kodning: A=1, B=2, C03; D=4 samt E=5.

16.6 Skillnaden mellan olika typer av boendeområden

Skillnaderna mellan kommundelarna kan i viss utsträckning ge en samlad bild av hur socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund påverkar. Kommundelarna skiljer sig ju mycket markant i bägge dessa avseende. Kommundelar där många har hög socioekonomisk bakgrund har oftast relativt få invandrare och i kommundelar som har många invandrare finns också många som har låg socioekonomisk bakgrund. Frågan är om detta innebär att skillnaderna mellan stadsdelar blir speciellt framträdande. I tabell 119 presenteras resultat för de tre olika områdestyperna – hög respektive låg socioekonomisk struktur samt de områden som kommer mellan dessa.

Tabell 119. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) utomstående instrumentellt respektive totalt efter kön och typ av boendeområde*[137].

Utomstående	**Instrumentellt**		**Totalt**	
Typ av område	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Sign. nivå	***	***	Ns	+
Hög socioekonomisk bakgrund	44	40	38	39
Medel	51	46	46	44
Låg socioekonomisk bakgrund	64	67	45	49

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Ser vi till andelen utomstående i instrumentella verksamheter visar resultaten mycket tydligt att denna andel är lägst i höginkomstområdena och högst i låginkomstområdena. Skillnaden mellan killar och tjejer är ganska liten. Ser vi däremot till utomstående totalt minskar skillnaderna mellan de tre typerna av områden markant och blir små. Möjligen ska man dock notera att det är fler i låg- än i höginkomstområdena bland tjejerna som är utomstående totalt, men även här är skillnaden mellan de olika typerna av områden mycket mindre än när det gäller utomstående instrumentellt. **Fritidsgård, bibliotek och simhall minskar alltså ned olikheter i nyttjandet av fritidsaktiviteter som får huvuddelen av det offentliga ekonomiska stödet starkt mellan de tre typerna av områden**.

16.7 Situationen i Eskilstuna i jämförelse med andra kommuner

Hur ser då andelen utomstående ut i Eskilstuna jämfört med hur det ser ut i andra delar av Sverige? För att få en bild av detta presenteras uppgifter från de senaste undersökningar som genomförts. För att göra resultaten lättare att överblicka har de olika kommunerna i tabellen rangordnats utifrån andelen utomstående i instrumentella verksamheter. Först kommer kommuner där andelen utomstående i instrumentella aktiviteter är lägst, längst ned kommuner där den är högst.

[137] Grupperingen av de olika kommundelarna beskrivs i Bilagan, tabell B.1.

Tabell 110. ***Högstadiet.*** *Andel utomstående – instrumentellt och totalt. Jämförelser mellan olika kommuner efter kön, kommun och undersökningsår.*

Utomstående	Instrumentellt		Totalt	
Kommun	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Lidingö, 2019	27	33	25	31
Täby, 2018/19	31	33	30	30
Jönköping, 2018	32	34	28	29
Nacka, 2016/17	36	37	25	28
Knivsta, 2019	34	43	33	40
Vallentuna, 2019	37	42	37	42
Värmdö, 2019	40	44	34	37
Helsingborg, 2018	39	45	32	36
Malmö, 2019	44	53	35	41
Heby, 2019	51	47	43	42
Huddinge, 2016	42	57	34	45
Haninge, 2016/17	48	52	40	41
Eskilstuna, 2019	53	49	44	43
Sävsjö, 2018	61	47	17	21
Askersund, 2019	66	45	51	40

Allmänt gäller att Eskilstuna hamnar lång ned på listan – andelen utomstående både instrumentellt och totalt är alltså hög, starkast markerat bland killarna. Bland killarna ligger Eskilstuna tillsammans med Askersund klart högst. Även bland tjejerna ligger Eskilstuna högt men här skiljer inte Eskilstuna ut sig lika markant.

Ett problem med jämförelserna med olika kommuner är att dessa enkla jämförelser inte tar hänsyn till olikheter i den sociala strukturen. Det finns betydande skillnader mellan kommunerna både om man ser till genomsnittlig socioekonomisk bakgrund liksom till andelen ungdomar med utländsk bakgrund, båda faktorer som påverkar hur många som är utomstående.

För att kompensera för detta har vi gjort en sammanställning av resultat från studier som genomförts efter 2015 och från denna sammanställning skattat andelen utomstående instrumentellt och totalt för alla kombinationer av kön, socioekonomisk bakgrund och svensk/utländsk bakgrund. Det omfattande materialet leder till att skattningarna blir tillräckligt säkra för alla kombinationer. Med utgångspunkt från den skattade andelen utomstående i alla de enskilda grupperna samt antalet individer i de olika grupperna i den aktuella kommunen kan ett förväntat värde beräknas där hänsyn tagits till kommunens speciella sociala struktur. Med hjälp av denna beräkning får vi en mer rättvisande bild av situationen i Eskilstuna. Dessa värden, tillsammans md de observerade värdena presenteras i tabell 111.

Tabell 111. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Observerade och "förväntade" värden av andel (%) utomstående instrumentellt respektive totalt efter kön.*

Utomstående	Killar		Tjejer	
	Observerat	*Förväntat*	Observerat	*Förväntat*
Instrumentellt	53	*44*	49	*50*
Totalt	44	*37*	43	*41*

Resultaten förstärker bilden av att Eskilstuna skiljer ut sig bland killar. Andelen utomstående både instrumentellt och totalt är nästan 20% högre än vad som kan förväntas. Tjejerna skiljer inte alls ut sig på samma sätt, här är skillnaden mellan observerade och förväntade värden liten.

16.8 Hur inverkar social bakgrund på andel utomstående?

Resultaten som hittills presenterats i detta kapitel visar att det finns skillnader mellan ungdomarna när det gäller nyttjandet av de offentliga fritidsverksamheterna som får den större delen av det offentliga, ekonomiska stödet. Vi har funnit skillnader kopplade till socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund, medelbetyg och olika typer av boendeområden. Ett problem är att många av dessa är korrelerade med varandra, vilket gör det svårt att avgöra vilken betydelse dessa faktorer har i sig själva. För att få en bild av detta har vi gjort logistiska regressionsanalyser där den direkta inverkan av varje variabel studeras efter kontroll för inverkan från andra bakgrundsvariabler. Utfallsvariablerna i dessa analyser är dels utomstående i instrumentella verksamheter, dels utomstående totalt. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – vilka man bor med samt om man har förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, medelbetyg och typ av boendeområde.

Resultaten från dessa analyser – förekomst av signifikanta samband samt oddskvoter - presenteras i tabell 112. En oddskvot över ett (1) innebär att andelen utomstående bland de som tillhör denna grupp är högre än bland de som tillhör basgruppen, en oddskvot under ett (1) motsatsen[138]. Om vi t ex bland killar ser till andelen utomstående instrumentellt framträder ett signifikant samband med årskurs. Årskurs 7 är här basgruppen och oddskvoterna över ett i årskurs 8 (1,64) och årskurs 9 (1,92) visar att andelen utomstående i instrumentella verksamheter bland killar ökar kontinuerligt under högstadiet.

[138] Vad som är bas i de olika fallen framgår i tabellen genom att dessa har oddskvoten 1,00.

Tabell 112. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Den sociala bakgrundens inverkan på andel utomstående i instrumentella fritidsaktiviteter samt andel utomstående totalt. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter, signifikansnivåer och förklaringsgrad (pseudo-R^2) - efter kön.*

Utomstående	**Utomstående instrumentellt**		**Utomstående totalt**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	*		*	
7	1.00	1.00	1.00	1.00
8	1,64*	1,20	1,41	1,34
9	1,92**	1,26	1,87**	1,32
Familjekonstellation (bor med)	*		*	
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	2,04*	1,34	2,26**	1,40
Ensam mamma	3,03**	1,15	1,96+	1,27
Ensam pappa	0,82	0,27	1,50	0,29
Mamma + annan vuxen	1,70	1,09	2,05	0,80
Pappa + annan vuxen	2,77	1,19	1,19	1,73
Förtroende för föräldrar				
Ingen	1,58	0,99	1,40	1,15
En	1,38	1,31	1,19	1,45
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgrund		*		**
Hög	0,54	0,91	0,41+	0,99
Ganska hög	0,92	0,61*	0,88	0,65+
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	0,89	1,47	0,92	1,71+
Låg	0,66	2,86*	0,85	4,62**
Svensk/utländsk bakgrund	**		+	
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska stark svensk	2,27**	0,97	2,21**	0,95
Andra gen. inv.	1,49	1,39	1,22	1,05
Första gen. inv.	2,16**	1,55	1,29	0,81
Betyg	***	***	**	***
Högt	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska högt	1,05	1,31	1,33	1,35
Medel	0,91	2,33**	0,98	2,50**
Ganska lågt	1,51	1,70+	1,54	2,34**
Lågt	3,50***	5,19***	2,59**	5,01***
Områdestyp				
Hög socioekonomisk status	0,88	1,11	0,85	1,20
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Låg socioekonomisk status	1,20	1,05	0,84	0,59+
Pseudo R^2	*20,1*	*18,7*	*13,3*	*15,0*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten från analyserna pekar mot att inverkan från de olika bakgrundsvariablerna ser liknande ut för utomstående instrumentellt och utomstående totalt. Detta innebär alltså att de grundläggande utgångspunkterna som styr deltagandet i förening och musikskola även styr ungdomarnas nyttjande av den offentligt ekonomiska fritidsverksamheten totalt.

I första hand är det tre faktorer som inverkar på i vilken utsträckning ungdomarna är utomstående. Både bland killar och tjejer finns en klar koppling till medelbetyg. Ungdomar med de lägsta betygen – bland tjejer även de vars betyg är något högre – är i betydligt högre utsträckning utomstående. Bland tjejer inverkar vid sidan av detta socioekonomisk bakgrund, bland killar svensk/utländsk bakgrund på nyttjandet/deltagandet. Tjejer med lägre socioekonomisk bakgrund är i högre utsträckning utomstående liksom killar med utländsk bakgrund. Det är viktigt att observera att detta gäller både utomstående instrumentellt och utomstående totalt och att det handlar om direkt inverkan, d v s efter kontroll för övriga bakgrundsfaktorer.

16.9 Skiljer sig hälsosituationen för de utomstående

De tidigare resultaten visar på en skillnad när det gäller nyttjandet av huvuddelen att det offentliga, ekonomiska stödet till barns och ungdomars fritidsverksamheter. Men frågan är om denna ojämlikhet också får större konsekvenser. Vi har i tidigare rapporter kunnat konstatera att – i varje fall de som deltar i de instrumentella aktiviteterna – har en bättre hälsosituation än vad som kan förklaras av olikheter i den sociala bakgrunden[139]. Frågan är hur det ser ut i Eskilstuna. För att studera detta analyseras kopplingen till hälsa och livskvalitet med hjälp av logistisk regression. Som utfallsvariabler studeras de fem måtten som vi har på ungdomarnas hälsosituation – låg självskattad hälsa totalt, låg fysisk hälsa., låg psykisk hälsa, mer än två dagliga psykosomatiska besvär samt låg livskvalitet. I modellen ingår vid sidan av andel utomstående instrumentellt och andelen utomstående totalt – dessa båda analyseras separat – de olika måtten på ungdomarnas sociala situation. Dessa är årskurs, familjesituation – i vilken typ av familj man bor i samt förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, medelbetyg samt typ av boendeområde. Dessa analyser innebär att vi får en bild av den direkta inverkan som deltagande/icke-deltagande i de offentligt finansierade fritidsaktiviteterna har på hälsosituationen. Resultaten – signifikansnivåer och oddskvoter - för utomstående instrumentellt respektive totalt redovisas i tabell 113[140].

[139] Blomdahl m fl. **Ung livsstil Malmö**. Samt Blomdahl m fl. **Jämställd och jämlik.**

[140] De fullständiga resultaten, som även visar koppling till de andra måtten på ungdomarnas situation redovisas ej för att rapporten inte ska bil överbelastad. Den som är intresserad av hur dessa faktorer inverkar på ungdomarnas hälsosituation kan studera resultat i kapitel 21 som behandlar hälsa och livskvalitet

Tabell 113. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Hur inverka utomstående i instrumentella fritidsaktiviteter respektive utomstående totalt på ungdomars hälsosituation? Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter, signifikansnivåer och förklaringsgrad (pseudo-R^2) - efter kön.*

Utomstående	Utomstående instrumentellt		Utomstående totalt	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Låg självskattad hälsa	**	**	***	*
Ej utomstående	1.00	1.00	1.00	1.00
Utomstående	2,60	2,01	2,82	1,76
Låg fysisk hälsa	***	***	***	***
Ej utomstående	1.00	1.00	1.00	1.00
Utomstående	2,99	3,09	2,95	2,69
Låg psykisk hälsa	*	**	**	**
Ej utomstående	1.00	1.00	1.00	1.00
Utomstående	1,74	1,76	2,19	1,85
Mer än två dagliga, psykosomatiska besvär		**	*	***
Ej utomstående	1.00	1.00	1.00	1.00
Utomstående	1,59	1,84	1,96	2,08
Låg skattad livskvalitet				
Ej utomstående	1.00	1.00	1.00	1.00
Utomstående	1,21	1,27	1,17	1,21

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten blir mycket likartade oberoende av om vi ser till hur många som inte deltar i de instrumentella fritidsaktiviteterna - förening eller musikskola – eller hur många som inte nyttjar någon av alla de fem fritidsaktiviteterna (utomstående totalt). Resultaten påminner i detta avseende alltså mycket om det som framträdde när det gällde hur social bakgrund inverkar. Den ojämlikhet som finns i hälsosituationen mellan ungdomar som är med i förening (där idrottsförening intar en dominerande plats) eller musikskola minskas mycket lite genom nyttjande av fritidsgård, bibliotek eller simhall. De offentliga satsningarna på de senare får – i varje fall i Eskilstuna – liten inverkan för att minska denna grundläggande ojämlikhet i hälsosituationen.

Ser vi till de olika hälsomåtten framträder de största skillnaderna när det gäller skattningen av hälsa. Skillnaderna är något större för fysisk hälsa, något mindre för psykisk hälsa. Skattning av den totala hälsan kommer mitt emellan. Skillnaderna när det gäller inverkan på de olika hälsomåtten är dock inte speciellt stora. Notabelt är att det ser mycket lika ut bland killar och tjejer. Utomstående redovisar i högre utsträckning låg skattad hälsa i alla dessa avseenden.

Det finns också skillnader när det gäller psykosomatiska besvär, något mer framträdande bland tjejer. Förekomsten av mer än två dagliga psykosomatiska besvär är klart högre bland de utomstående än vad som kan förklaras av skillnader i den sociala situationen. Däremot tycks deltagandet i de fem fritidsaktiviteterna ha en mer begränsad inverkan på livskvalitet. De utomstående redovisar inte högre förekomst av låg livskvalitet. Här kan man ställa sig frågan vad det är i ungdomarnas livssituation som gör att det blir så liten skillnad när det gäller lågt skattad livskvalitet.

16.10 Jämställdhet och jämlikhet

16.10.1 Jämställdhet

De totala könsskillnaderna är mycket begränsade, men det är något fler bland killarna som är utomstående instrumentellt. Andelen utomstående totalt är lika stor för bägge könen, Det första resultatet – att det är fler bland killarna som är utomstående instrumentellt – bryter starkt mot det som framträder i de flesta andra kommuner. Till exempel är det i Eskilstuna 20 procent vanligare att killar är utomstående om vi endast ser till de instrumentella verksamheterna – förening och musikskola. Förklaringen ligger i att det är ovanligt få av killarna i Eskilstuna som är med i idrottsförening. När det gäller de små könsskillnaderna i andelen utomstående totalt skiljer inte Eskilstuna ut sig lika mycket men notabelt är dock att tillskottet från fritidsgård, bibliotek och simhall blir så litet och att detta främst ökar nyttjandet bland killar.

I stor utsträckning tycks könsskillnaderna vara ganska generella men det kan dock vara intressant att notera att skillnaderna mellan låg- och höginkomstområden är något större bland tjejer än bland killar. Det finns också en skillnad när det gäller vad som främst inverkar på om ungdomarna är utomstående eller ej – likartat för utomstående instrumentellt och totalt. Bland tjejer är det främst socioekonomisk bakgrund som inverkar, bland killar främst svensk/utländsk bakgrund. Ser vi till i vilken utsträckning deltagandet i de fem central fritidsaktiviteterna inverkar på ungdomars hälsa och livskvalitet är sambanden i de flesta fall likartade och av samma storlek bland killar och tjejer men det finns en indikation mot att utomståendeskap har en något starkare inverkan på tjejers psykiska hälsa ån på killars.

16.10.2 Bristande jämlikhet

Det första att konstatera är att det allmänt finns en klar ojämlikhet när det gäller hur många som är utomstående. Oftast är bilden likartad oberoende om vi ser till hur många som är utomstående instrumentellt eller totalt, men det finns några undantag som tas upp nedan. Det första vi kan notera är att andelen utomstående är klart högre bland de med lägre socioekonomisk bakgrund liksom bland de med utländsk bakgrund. I det senare fallet blir ojämlikheten något mindre för utomstående totalt men förändringen är begränsad. Det finns även en klar ojämlikhet kopplad till medelbetyg, ungdomar med lägre medelbetyg är i högre utsträckning utomstående. Vid sidan av detta finns också en ojämlikhet kopplad till vilken typ av område som man bor i. Andelen utomstående instrumentellt är klart lägst i höginkomstområden, klart högre i låginkomstområdena. Om vi ser till utomstående totalt minskar dessa skillnader men bland tjejer kvarstår en tendens ($p<0.10$) till en liknande skillnad även i detta fall.

Analyserna av vad som främst inverkan på om ungdomarna är utomstående eller ej, d v s grunden till ojämlikheten – pekar på att det främst är socioekonomisk bakgrund bland tjejerna medan det är svensk/utländsk bakgrund bland killarna. Skillnaden mellan de olika typerna av boendeområden blir i dessa analyser små, vilket visar att de ovan noterade skillnaderna nästan genomgående kan återföras till olikheter i områdenas socioekonomiska struktur.

Något som ytterligare förstärker vikten av att få fler ungdomar att delta i/nyttja fritidsaktiviteter som får ett omfattande ekonomiskt offentligt stöd år faktumet att detta har en direkt inverkan på ungdomarnas hälsosituation. Utomstående – både

om vi enbart ser till instrumentellt eller totalt – har en sämre hälsosituation än vad som kan förklaras av olikheter i social bakgrund. Att inte delta i eller nyttja dessa fem fritidsaktiviteterna leder i sig självt till högre förekomst av lågt skattad hälsa – ur alla perspektiv – liksom högre förekomst av psykosomatiska besvär. Däremot tycks det inte ha en negativ inverkan när det gäller låg upplevd livskvalitet.

Kapitel 17.
Hur stor andel ungdomar nås av de fritids- och kultursatsningar som Eskilstuna kommun gör?

I det här kapitlet ska vi visa hur stor andel av ungdomar i högstadiet som deltar i/tar del av det utbud som kultur- och fritidsnämnden själva driver eller ger bidrag till.

17.1 Inledning

Frågan kommer ofta hur stor andel av barn och ungdomar i Eskilstuna och andra kommuner som nås av de offentliga satsningarna på fritidsområdet som görs av. Vad vi vet har varken vi i Ung livsstil eller några andra utvärderare/forskare tidigare försökt besvara frågan vare sig i Eskilstuna eller i någon annan kommun i landet. Nu försöker vi samtidigt besvara frågan om hur många ungdomar i högstadiet som nås av de fritidssatsningar (kultur, idrott, öppen verksamhet) som görs i Eskilstuna och Malmö[141].

Ung livsstil har dock sedan 35 år tillbaka visat hur stor andel av barn och ungdom som deltar i antingen förening, kulturskola, fritidsgård, går på bibliotek eller simhall. Dessa fem satsningar står för ungefär 80% av fritids- och kulturnämndernas ekonomiska satsning på barn och ungdomar. I Eskilstuna deltar 57% av högstadieeleverna under en vecka. I Malmö deltar 82% av mellanstadieeleverna, 62 procent av högstadieeleverna och 50% av gymnasieeleverna under en vecka[142].

Åter till frågan hur stor andel ungdomar som tar del av de verksamheter som kultur och fritidsnämnden själva driver/ger skattemedel till? Något exakt svar på frågan går inte att ge beroende på att det i enkäterna inte kan ta med varje liten satsning som görs. Eftersom vi inte i enkäterna kan ha med varje enskild satsning så nås troligtvis något fler än vad vi redovisar.

I Eskilstuna har det sedan åtminstone 1980-talet funnits en kultur- och fritidsnämnd. I Malmö finns det en fritidsnämnd och en kulturnämnd. I Stockholm finns en kulturnämnd och en idrottsnämnd.

Innan kultur- och fritidsnämnden kom fanns det oftast en fritidsnämnd och en kulturnämnd. Fritidsnämnderna hade ansvaret för t.ex. idrottsfrågor, föreningsbidrag till de unga, fritidsgårdar och friluftsverksamhet. Kulturnämnderna hade ansvaret för t.ex. bibliotek, musikskolan/kulturskolan, museer och stöd till det fria kulturlivet. Inom kultur- och fritidsnämnden finns det ofta t.ex. en idrottsenhet, en fritidsgårdsenhet, en enhet för kulturverksamhet och en administrativ enhet.

Här ska vi nu undersöka hur många ungdomar i högstadiet som nås av fritidssatsningar respektive kultursatsningar som kultur- och fritidsnämnden gör i Eskilstuna.

[141] I Malmö har vi också undersökt hur många i mellanstadiet och gymnasiet som nås av fritids- och kultursatsningarna.
[142] Se kapitel 14, **Utomstående i fritids- och kulturutbudet**.

17.2 Hur många nås av fritidssatsningarna?

De aktiviteter/anläggningar som här förs till fritidssatsningar är:

1. **Med i förening**. De som är med i idrottsförening nyttjar också huvuddelen av de tider som finns i idrottsanläggningar ute och inne. Övriga föreningar får i vissa fall ekonomiskt stöd för egna lokaler. Lokalt aktivitetsstöd utgår också till föreningar.
2. **Besökt simhall/badhus**
3. **Besökt fritidsgård/annan liknande träffpunkt**
4. **Besökt/nyttjat ridanläggning**. Huvuddelen av de som nyttjat ridanläggning är troligtvis med i ridklubb och därmed medlem i förening. Tillskottet av ridanläggningar bör därför vara ganska litet.
5. **Nyttjat näridrottsplats**
6. **Nyttjat utegym**
7. **Nyttjat motionsspår**

Dessa 7 aktiviteter/anläggningar redovisas som kultur- och fritidsnämndens tunga ekonomiska satsningar på <u>fritid.</u>

I tabell 114 visas hur stor andel ungdomar som nås av de fritidssatsningar som kultur- och fritidsnämnden gör i Eskilstuna. Vi redovisar först hur många som är med i förening. Därefter redovisas tillskottet av de som besökt simhall, alltså de som besökt simhall/badhus men som inte är med i förening. Hur stor andel som t.ex. besökt fritidsgård redovisas i fritidsgårdskapitlet.

Tabell 114. *Eskilstuna. Malmö. Högstadiet. Andel (%) ungdomar som nås av kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på <u>fritid</u> de senaste 4 veckorna.*

	Killar	**Tjejer**	**Totalt**
Med i förening (1)	46	49	
(1) eller: besökt simhall/badhus (2)	59	59	
(2) eller: besökt fritidsgård (3)	68	63	
(3) eller: nyttjat ridanläggning (4)	69	67	
(4) eller: nyttjat näridrottsplats (5)	74	70	
(5) eller: nyttjat utegym (6)	77	73	
(6) eller: nyttjat motionsspår	**79**	**77**	
Med i/nyttjat fritidssatsningarna totalt de senaste 4 veckorna	**79**	**77**	
Eskilstuna totalt	**79**	**77**	**78**
Signifikansnivå	Ns		
Malmö totalt[143]	**83**	**76**	**80**
Signifikansnivå	***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Minst 80% av ungdomarna i högstadiet deltar/nyttjar fritidssatsningarna i både Eskilstuna och Malmö. Killar nyttjar satsningar något mer än tjejer, men i Eskilstuna är skillnaden ganska liten.

[143] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö**. **– en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.** kapitel 13.

17.3 Hur många nås av kultursatsningarna?

De aktiviteter/anläggningar som här förs till kultursatsningar är:

1. **Besökt bibliotek**
2. **Med Kulturskolan**
3. **Med i kulturförening**
4. **Besökt Eskilstuna teater**
5. **Besökt Konstmuseet**
6. **Besökt Stadsmuseet**
7. **Besökt Konsertsalen** (Stålforsskolan)

Dessa sju verksamheter/anläggningar redovisas som kultur- och fritidsnämndens tunga ekonomiska satsningar på kultur.

I tabell 115 visas hur stor andel av ungdomar som nås av kultursatsningarna.

Tabell 115. ***Eskilstuna. Malmö. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som nås av kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på* ***kultur*** *de senaste 4 veckorna.*

	Killar	**Tjejer**	**Totalt**
Gått på bibliotek (1)	15	24	
(1) eller: är med i Kulturskolan (2)	21	28	
(2) eller: med i kulturförening (3)	22	29	
(3) eller: besökt Eskilstuna teater (4)	25	34	
(4) eller besökt Konstmuseet (5)	26	34	
(5) eller: besökt Stadsmuseet (6)	27	34	
(6) eller: besökt Konsertsalen	30	38	
Med i/nyttjat kultursatsningar totalt de senaste 4 veckorna	**30**	**38**	**34**
Eskilstuna totalt	**30**	**38**	**34**
Signifikansnivå	***		
Malmö totalt[144]	**57**	**62**	**60**
Signifikansnivå	***		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

I Eskilstuna har minst 34% av högstadieeleverna nåtts av kultursatsningar under de senaste 4 veckorna. I Malmö är det minst 60%. De stora skillnaderna mellan de två kommunerna ska förstås bl.a. utifrån att det är många fler som besöker bibliotek i Malmö, att fler i Malmö är med i kulturskolan och av kulturnämnden i Malmö organiserade allaktivitetshus. **Tjejer nyttjar kultursatsningarna i signifikant större utsträckning än killar i Eskilstuna och Malmö. Samma torde gälla för alla andra kommuner Ung livsstil har undersökt.**

[144] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö. – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.** kapitel 13.

17.4 Socioekonomiska grupper

Hur många av ungdomarna i olika socioekonomiska grupper som nås av satsningarna på fritid och kultur i Eskilstuna framgår av tabell 116.

Tabell 116. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar i olika socioekonomiska grupper som under de senaste 4 veckorna har deltagit i de tunga satsningarna på fritid respektive kultur.*

	Killar						Tjejer					
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå**
Fritid	88	85	78	74	68	**	86	83	76	72	60	***
Kultur	41	26	27	33	54	Ns	28	33	35	48	57	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Ungdomar i de högre socioekonomiska grupperna är signifikant överrepresenterade i satsningar på fritid. Så är det också i Malmö[145].

Det finns inga signifikanta skillnader i deltagande i kultursatsningar bland killar från de olika socioekonomiska grupperna. Tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna nyttjar kultursatsningarna i större utsträckning än tjejer i de högre. I Malmö finns inga statistiska skillnader när det gäller deltagande i kultursatsningarna varken bland killar eller tjejer i de olika socioekonomiska grupperna[146].

17.5 Svensk/utländsk bakgrund

I tabell 117 framgår i vilken utsträckning de med svensk respektive utländsk bakgrund deltar i satsningarna på fritid och kultur.

Tabell 117. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund som under de senaste 4 veckorna har deltagit i de tunga satsningarna på fritid respektive kultur.*

	1	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå**
Fritid	81	69	79	80	Ns	80	74	71	73	*
Kultur	24	25	25	48	***	28	35	41	63	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Killar med svensk respektive utländsk bakgrund i Eskilstuna nyttjar satsningar på fritid i ungefär samma utsträckning. Tjejer med svensk bakgrund i Eskilstuna nyttjar fritidssatsningarna i större utsträckning än tjejer med utländsk bakgrund. I Malmö nyttjar de med svensk bakgrund fritidssatsningarna i störst utsträckning.

Killar och tjejer med utländsk bakgrund i Eskilstuna nyttjar kulturutbudet i större utsträckning än killar och tjejer med svensk bakgrund. I Malmö nyttjas

[145] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.** kapitel 13.
[146] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.** kapitel 13.

kulturutbudet i ungefär samma utsträckning av de med svensk respektive utländsk bakgrund.

17.6 Kommundelar

I vilken utsträckning ungdomar i kommundelar med olika socioekonomisk struktur deltar i de tunga satsningarna på fritid respektive kultur visas i tabell 118.

Tabell 118. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som minst en gång de senaste fyra veckorna nyttjat de tunga satsningarna på fritid respektive kultur bland killar och tjejer i områden med olika socioekonomisk struktur*[147].

Typ av område	Hög socioekonomisk struktur	Medel	Låg socioekonomisk struktur	Sign. Nivå
Fritid				
Killar	81	88	80	Ns
Tjejer	79	77	73	Ns
Kultur				
Killar	30	22	44	***
Tjejer	29	35	54	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Kommunens tunga satsningar på fritid nyttjar killar i de tre olika socioekonomiska områdena i ungefär samma utsträckning. Tjejer i högstatusområden nyttjar tunga satsningar på fritid i något större utsträckning än tjejer i området med låg socioekonomisk struktur. En viktig orsak till att nyttjandet av de **tunga satsningarna på fritid** inte signifikant skiljer sig åt socioekonomiskt är att idrottsförening och fritidsgård når olika socioekonomiska grupper. I idrottsföreningar är de i högre socioekonomiska grupper starkt överrepresenterade och fritidsgårdar besöks i störst utsträckning av de i lägre socioekonomiska grupper. I slutkapitlet analyserar vi detta närmare.

Ungdomar i områden med låg socioekonomisk struktur nyttjar de tunga kultursatsningarna mer än ungdomar i områden med hög socioekonomisk struktur. Detta ska bl.a. förstås utifrån att ungdomar i områden med låg socioekonomisk struktur nyttjar bibliotek i mycket större utsträckning än ungdomar i områden med hög socioekonomisk struktur. I slutkapitlet analyserar vi detta närmare.

I tabell 119 visas i vilken utsträckning ungdomar i olika kommundelar nyttjat kommunens tunga satsningar på fritid respektive kultur. Tabellen är sorterad efter den kommundel där flest killar deltar i/nyttjat de tunga satsningarna på fritid.

[147] Grupperingen av de olika kommundelarna beskrivs i Bilagan, tabell B.1.

Tabell 119. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar i olika kommundelar som nyttjat kommunens tunga satsningar på fritid respektive kultur under de senaste 4 veckorna.*

	Fritid		Kultur	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Lundby/Hällby	92	82	20	30
Centrum	91	78	38	47
Skogstorp	89	81	45	26
Årby	89	75	42	44
Ärla/Hällberga/Stenkvista/Kjula	87	84	24	30
Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp	81	68	50	57
Skiftinge/Ärsta	80	74	30	38
Fröslunda/Brunnsbacken	74	71	51	61
Nyfors	76	62	45	54
Stenby/Mesta/Borsökna	76	68	26	40
Slagsta	76	73	8	38
Kvicksund	73	90	20	23
Torshälla	70	79	20	26
Skogsängen/Viptorp	65	71	42	48
Resultaten osäkra beroende på att få ungdomar i dessa områden ingår i urvalet				
Djurgården/Odlaren	(88)	(71)	(31)	(53)
Hållsta/Näshulta	(87)	(82)	(14)	(29)
Mälarbaden	(85)	(86)	(8)	(14)
Söder/Östermalm/Hagnestahill	(75)	(88)	(19)	(31)
Munktell/Röksta/Norr	(53)	(64)	(16)	(21)
Signifikansnivå	*	**Ns**	***	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant

Killar i Lundby och tjejer i Kvicksund har deltagit/nyttjat de tunga satsningarna på fritid mest. Minst har de tunga satsningarna på fritid nyttjats av killar i Skogsängen/ Viptorp och tjejer i Nyfors.

Killar och tjejer i Fröslunda/Brunnsbacken har nyttjat kulturutbudet i störst utsträckning. Detta ska förstås utifrån de fakta som visar att dessa besöker bibliotek i störst utsträckning.

17.7 Vad förklarar deltagande kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid respektive kultur?

Vad är det då som främst inverkar på om ungdomarna nyttjat kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid respektive kultur eller inte. I tabellerna studeras enskilda samband, dvs. utan kontroll för andra bakgrundsvariabler. Dessa samband ger inte en helt rättvisande bild av den direkta inverkan eftersom det finns kopplingar mellan de olika variablerna, t.ex. mellan socioekonomisk och svensk/ utländsk bakgrund samt typ av boendeområde. Ungdomar med utländsk bakgrund har oftare lägre socioekonomisk bakgrund och fler av dem bor i låginkomstområden. Detta innebär att bakom de observerade sambanden med socioekonomisk

bakgrund i mer eller mindre utsträckning döljer sig en inverkan från dessa båda senare faktorer.

För att få en tydligare bild av vad det främst är som inverkar på om ungdomarna nyttjat kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid respektive kultur eller inte har vi därför gjort analyser med binär, logistisk regressionsanalys. En sådan analys innebär att vi studerar samband med de olika variablerna efter kontroll för inverka från övriga bakgrundsvariabler och på detta sätt får en bild av de olika variablernas direkta inverkan. Som utfallsvariabel används andelen som nyttjat kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid respektive kultur. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – vilka man bor med samt förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, medelbetyg (grupperat i fem grupper) samt typ av bostadsområde.

Resultaten från de binära, logistiska analyserna visar att det finns en tydlig direkt koppling till ålder och medelbetyg både bland killar och bland tjejer när det gäller nyttjande av kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid. Andelen ungdomar som deltar i/ nyttjar kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid är lägre i sista årskursen liksom bland ungdomar med lägre medelbetyg. Bland tjejer framträder också ett direkt samband med socioekonomisk bakgrund – nyttjandet är speciellt lågt bland de som har lägst sådan. I övrigt är sambanden svaga och pekar alltså mot att såväl familjesituation, svensk/utländsk bakgrund liksom typ av boendeområde har begränsad inverkan när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på fritid.

Resultaten från de binära, logistiska analyserna visar på att svensk/utländsk bakgrund har en klar direkt inverkan på ungdomarnas deltagande i kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på kultur. Speciellt första generationens invandrarungdomar nyttjar, efter kontroll för övriga bakgrundsfaktorer, kultur- och fritidsnämndens tunga utbud i högre utsträckning. Bland tjejer är också nyttjandet något högre bland andra generationens invandrare. Vid sidan av detta finns bland tjejer, dock inte band killar, en tydlig koppling till årskurs. Nyttjandet är klart högst i årskurs 7 och sjunker sedan. Bland killar finns däremot en tydlig inverkan med typ av boendeområde. Andelen som nyttjar kultur- och fritidsnämndens tunga satsningar på kultur är högre, än vad som kan förklaras av skillnader mellan områdena när det gäller socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund, i låginkomstområdena. Lägst nyttjande finner vi i mellangruppen. Allmänt tycks familjesituationen ha liten inverkan.

Kapitel 18.
Fysiskt aktiv

I detta kapitel studeras hur många som är fysiskt aktiva och hur denna andel varierar med olika bakgrundsvariabler.

18.1 Mått på fysiskt aktiva

I media tas ofta upp hur viktig fysisk aktivitet är för hälsa men även för skolprestationer. Mycket av det som presenteras tar upp att den fysiska aktiviteten är alltför låg bland barn och ungdomar och ibland även vad som bör göras för att få fler fysiskt aktiva. Till exempel tillsatte regeringen en kommitté som ska arbeta för att främja ökad fysisk aktivitet[148]. Vi har i flera av de studier vi publicerat studerat hur den fysiska aktiviteten varierar mellan olika grupper av barn och ungdomar och också visat att fysisk aktivitet har en klar direkt inverkan på hälsosituationen[149].

Uppgifter kring hur många barn och ungdomar som är fysiskt aktiva som presenteras i media och olika rapporter varierar avsevärt. Skillnaderna kan återföras både till vilka som betraktas som tillräckligt fysiskt aktiva men kanske ännu mer till att hur andelen fysiskt aktiva mäts.

Definitionen av tillräcklig fysisk aktivitet för god hälsa utgår ofta från WHO:s rekommendation om minst 60 minuter fysisk aktivitet på måttlig nivå varje dag[150]. Åsikterna skiljer sig dock mellan olika forskare. En norsk studie t ex visar att 90 minuters daglig aktivitet är ett minimum för att förebygga risken för hjärt- och kärlsjukdomar[151]. Ibland för man även in krav på att man bör vara intensivt fysiskt aktiv ett antal gånger per vecka (WHO har i vissa fall haft tillägget hård fysisk aktivitet minst 20 minuter minst tre gånger i veckan). I många fall nämns också att man bör träna/motioner så att man svettas eller blir andfådd minst två gånger i veckan. Här finns alltså skilda åsikter där kanske den största skiljelinjen går mellan om man inriktar sig på daglig aktivitet eller mer intensiv aktivitet minst ett antal gånger per vecka.

Den stora skiljelinjen mellan resultat torde dock gälla hur man mäter fysisk aktivitet. I flera fall – t ex Folkhälsomyndighetens studie kring skolbarns hälsovanor utgår man från en subjektiv bedömning där dessa dels får ange hur många dagar man har varit fysiskt aktiv sammanlagt minst 60 minuter under den senaste veckan dels hur ofta man tränar utanför skolan så mycket att man blir andfådd eller svettas. Det finns också med en fråga om hur många timmar per vecka (utanför skoltid) man tränat/motionerat så att man blir andfådd eller svettas. Det har från en rad håll rik-

[148] Kommitté för främjande av ökad fysisk aktivitet. **https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/11/kommitte-for-framjande-av-okad-fysisk-aktivitet/**

[149] Se t ex Blomdahl m fl . **Ung livsstil Malmö**. Samt Blomdahl m fl **Jämställd och jämlik.**

[150] Se t ex Folkhälsomyndigheten (2018) **Skolbarns hälsovanor 2017/18**, sid 62. https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/53d5282892014e0fbfb3144d25b49728/skolbarns-halsovanor-2017-18-18065.pdf WHO. **Global recommendations on physical activity for health.** Geneva: World Health Organization, 2010. [citerad 17 september 2018]. Hämtad från: http://www.who.int/ dietphysicalactivity/publications/9789241599979/en/.

[151] Andersson L B m fl **Physical activity and clustered cardiovascular risk in children; cross-sectional study.** The European Youth Heart Study).

tats kritik mot resultateten från sådana undersökningar, bedömningen har varit att barn och ungdomar överskattar sin fysiska aktivitet. Mot detta ska ställas mer objektiva mätning med accelerometer, där man mer exakt studera hur mycket olika individer rör sig. Ett problem med denna typ av undersökningar är att de är krävande och knappast kan göras på ett stort antal individer. Även om man gör ett slumpmässigt urval finns riskerna att man får ett snett bortfall.

Sedan en längre tid har vi inom Ung livsstil sökt fånga upp den fysiska aktiviteten utifrån uppgifter kring deltagande i idrottsförening samt uppgifter kring hur ofta man ägnar sig åt dansskola (balett/showdans/stret/hiphop) respektive gruppträning (aerobics/spinning/cross fit/yoga/gruppträning) samt hur ofta man gått på gym/styrketräningslokal. Med utgångspunkt från dessa uppgifter samt hur ofta man tränar på egen hand bildas följande fyra grupper, som även ger en bild av hur olika former bidrar till fysisk aktivitet[152].

1. Medlem i idrottsförening (IF).
2. Ej med i idrottsförening men deltar i organiserade fysiska aktiviteter minst två gånger i veckan. De organiserade verksamheter som inkluderas är gym/styrketräningslokal, aerobics/spinning/cross fit/yoga/gruppträning och dansskola (balett/showdans/stret/hiphop).
3. Ägnar sig endast åt fysisk aktivitet i oorganiserad form. Utgångspunkten är här en fråga där barn/ungdomar fått ange hur ofta de ägnar sig åt egen motion. Som krav ställs på högstadiet att de ska ha motionerat/tränat minst tre gånger per vecka (för att kompensera för eventuella överskattningar och för spontanidrotten som kan handla om korta pass).
4. Ej fysiskt aktiva, det vill säga den grupp som inte är fysiskt aktiv utifrån de ovan givna definitionerna.

18.2 Kön

Vi börjar med att undersöka skillnaden mellan killar och tjejer med utgångspunkt från det ovan definierade måttet.

Tabell 120. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Fysisk aktivitet efter kön.*

	K	Tj
Fysisk aktivitet		**
Idrottsförening	41	41
Tillskott organiserade	11	7
Tillskott oorganiserade	2	1
Ej fysisk aktiv	46	51

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Totalt är ungefär hälften, något fler bland killarna av ungdomarna i Eskilstuna fysiskt aktiva utifrån de krav vi ställer. I en fråga *Hur ofta tränar/ motionerar du på din fritid så att du blir andfådd eller svettas? (Du ska alltså inte räkna de gånger du haft idrott i skolan)* har ungdomarna själva fått skatta sin fysiska aktivitet. De som angett att de tränat/motionerat minst 2-3 gånger per vecka betraktats i detta fall som fysiskt aktiva. Om vi jämför den objektiva skattningen av andelen fysiskt

[152] För en närmare diskussion se Blomdahl U, Elofsson S. **Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom?**

aktiva med ungdomarnas egen skattning är skillnaden stor bland killar. Sjuttiofem procent av killarna anger att de tränar mer än två gånger i veckan så att de blir andfådda eller svettas att jämföras med de 54 % som redovisas ovan. Bland tjejer är skillnaden något mindre men ändock stor. Två tredjedelar (67) procent anger själva att de är fysiskt aktiva att jämföra med de 49 procenten i tabellen ovan. Huvuddelen av de fysiskt aktiva – 41 procent både bland killar och bland tjejer – är med i idrottsförening. Däremot är det få som enbart ägnar sig åt idrott/motion ensamma – i varje fall tillräckligt mycket för att bedömas som fysiskt aktiva. Inte förvånande spelar idrottsförening en central roll för fysisk aktivitet men andra organiserade former har dock en viss betydelse. Däremot tycks enbart egen motion vara nästan betydelselös. En jämförelse med resultat från den studie som genomfördes år 1993 tyder på att andelen fysiskt aktiva minskat något, mest bland tjejer. Bland killar från 57 % år 1993 till 54 % i dagsläget, bland tjejer från 56 % till 49 %.

18.3 Socioekonomisk bakgrund

Att det finns en koppling mellan fysisk aktivitet och socioekonomisk bakgrund framstår närmast som självklart med tanke på idrottsföreningens centrala plats. Vi har tidigare i rapporten visat att deltagandet i idrottsförening är starkt kopplat till socioekonomisk bakgrund och att skillnaderna är speciellt stora bland tjejer. Den centrala frågan handlar alltså om hur stora skillnaderna är när det gäller fysisk aktivitet totalt sett. Kan deltagandet i andra former av organiserade aktiviteter dämpa skillnaderna något eller är det så att detta förstärker skillnaderna ännu mer. I tabell 121 ser vi närmare på hur andelen fysiskt aktiva skiljer sig mellan olika socioekonomiska grupper.

Tabell 121. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) fysiskt aktiva i olika socioekonomiska grupper efter kön.*

Kön	**Socioekonomisk grupp**					**Sign. nivå**
	Hög	**Ganska hög**	**Medel**	**Ganska låg**	**Låg**	
Killar	71	67	56	36	27	***
Tjejer	69	64	48	31	17	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Inte speciellt oväntat framträder starka samband genomgående med socioekonomisk bakgrund. Ungdomar med högre socioekonomisk bakgrund är i högre utsträckning fysiskt aktiva än de som har lägre bakgrund. Skillnaden mellan de yttersta grupperna är stor. Bland killar är det mer än två och en halv gång så vanligt att de som har hög socioekonomisk bakgrund är fysiskt aktiva än de som har lägre. Bland tjejer är skillnaden ännu större. Här är det fyra gånger så vanligt att de som har högst socioekonomisk bakgrund är fysiskt aktiva än att de från den lägsta gruppen är det.

Detta leder till att könsskillnaderna varierar med socioekonomisk bakgrund. Bland ungdomar med högre socioekonomisk bakgrund är skillnaden mellan killar och tjejer liten men när den socioekonomiska bakgrunden blir lägre ökar skillnaden markant.

18.4 Svensk och utländsk bakgrund

Hur ser då ut när det gäller svensk/utländsk bakgrund? I tabell 122 studeras detta närmare.

Tabell 122. ***Eskilstuna högstadiet*** *Andel (%) fysiskt aktiva beroende på svensk/utländsk bakgrund efter kön.*

Kön	Svensk/utländsk bakgrund				Sign. nivå
	Svensk	Ganska stark svensk bak-grund	Andra gen. invandrare	Första gen, invandrare	
Killar	63	40	56	42	***
Tjejer	63	56	48	20	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar att det finns en klar skillnad mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund både bland killar och tjejer. Andelen fysiskt aktiva är högre bland de som har svensk bakgrund.

18.5 Skolbetyg

Vi har i tidigare studier funnit en stark koppling mellan skolbetyg och fysisk aktivitet. Ungdomar med höge genomsnittliga betyg var i högre utsträckning fysiskt aktiva[153]. Frågan är om detta även gäller i Eskilstuna.

Tabell 123. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) fysiskt aktiva i relation till medelbetyg efter kön.*

Kön	Medelbetyg					Sign. nivå
	Högt	Ganska högt	Medel	Ganska lågt	Lågt	
Killar	71	66	64	48	28	***
Tjejer	73	69	48	37	19	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar att det finns ett starkt samband. **Ungdomar som har lägre medelbetyg är i betydligt lägre utsträckning fysiskt aktiva**. Skillnaderna är mycket stora. Jämför vi yttergrupperna blir skillnaden av samma storlek som den mellan ungdomar med svensk bakgrund och ungdomar som är första generationens invandrare. Könsskillnaderna är ganska små men något större bland de som har låga medelbetyg än bland de som har höga. I alla grupperna gäller att det är något vanligare att killar är fysiskt aktiva.

[153] Blomdahl m fl . **Ung livsstil Malmö**, sid 72

18.6 Typ av boendeområde

Med tanke på de stora skillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper liksom mellan första generationens invandrare och de som har svensk bakgrund är det närmast självklar att det finns skillnader mellan de tre olika typerna av bostadsområden, där andelen fysiskt aktiva är markant lägre i låginkomstområdena. I tabell 124 ser vi närmare på hur stora skillnaderna är.

Tabell 124. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) fysiskt aktiva i olika typer av bostadsområden efter kön.*

Kön	Bostadsområdets socioekonomiska struktur			Sign. nivå
	Hög	Medel	Lågt	
Killar	59	58	43	**
Tjejer	59	54	22	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar att det finns tydliga skillnader mellan de tre områdestyperna. Andelen fysiskt inaktiva är klart högre i låginkomstområdena än i de båda andra typerna av områden. Speciellt stora är skillnaderna bland tjejer där det är nästan är dubbelt så vanligt att tjejer är fysiskt inaktiva som i de båda andra områdena. Även bland killar finns en tydlig skillnad men den är inte lika framträdande,

18.7 Andel fysisk aktiva i förhållande till andra kommuner

Hur är det då med den fysiska aktivitet i Eskilstuna jämfört med hur et ser ut i andra kommuner? I tabell 125 redovisas andelen fysiskt aktiva i olika kommuner uppdelat efter kön. Kommunerna har ordnats så att först kommer de där denna andel är högst totalt sett, längst ned de kommuner där den är lägst.

Tabell 125. ***Högstadiet.*** *Andel (%) fysiskt inaktiva. Jämförelser mellan olika kommuner efter kön och undersökningsår.*

Fysiskt inaktiv	Andel (%)	
Kommun	Killar	Tjejer
Täby, 2018/19	73	75
Lidingö, 2019	77	64
Helsingborg, 2018	67	61
Nacka, 2016/17	69	67
Sävsjö, 2018	64	62
Knivsta, 2019	66	61
Jönköping, 2018	64	59
Värmdö, 2019	65	56
Vallentuna, 2019	62	55
Heby, 2019	51	58
Malmö, 2019	60	48
Huddinge, 2015	61	46
Askersund, 2019	52	52
Eskilstuna, 2019/20	54	49
Haninge, 2016/17	57	42

Eskilstuna kommun kommer näst längst ned i tabellen vilket betyder att vi här har en mycket låg andel fysiskt aktiva totalt sett. Det finns dock en tydlig skillnad mellan killar och tjejer. Bland kilarna ligger Eskilstuna tillsammans med

Haninge och Askersund klart lägst. Även bland tjejer ligger Eskilstuna ganska lågt men skiljer inte alls ut sig lika mycket. Till exempel är andelen fysiskt aktiva lägre i Haninge och Huddinge och ligger på ungefär samma nivå som i Malmö. Detta gör att Eskilstuna inte skiljer ut sig lika mycket bland tjejerna.

Liksom när det gäller andelen utomstående har vi med utgångspunkt från resultat i studierna från 2015 och framåt beräknat förväntad andel fysiskt inaktiva när hänsyn tagits till fördelningen av ungdomarna efter socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund i kommunen. Detta torde ge en mer rättvisande bild av skillnaderna. I tabell 126 redovisas förväntade och observerade värden för andelen fysiskt inaktiva.

Tabell 126. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Observerade och "förväntade" värden av andel (%) fysisk aktiva efter kön.*

	Killar		**Tjejer**	
	Observerat	***Förväntat***	**Observerat**	***Förväntat***
Fysiskt aktiv	54	*59*	49	*51*

Bland killar ligger andelen fysiskt aktiva fem procentenheter under det förväntade värdet. Detta förstärker bilden ovan – den fysiska aktiviteten är bland killar låg i Eskilstuna. Bland tjejer finns däremot ingen skillnad mellan förväntade och observerade värden, Eskilstuna skiljer alltså inte ut sig speciellt från hur det ser bland tjejer mer allmänt.

18.8 Hur påverkar social bakgrund om man är fysiskt aktiv eller inte?

De ovan presenterade resultaten visar att andelen fysiskt inaktiva varierar beroende på socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund samt medelbetyg och att det finns skillnader mellan de tre typerna av bostadsområden, Alla dessa variabler är mer eller mindre korrelerade med varandra och frågan är vilken eller vilka som främst inverkar på andelen fysiskt (in)aktiva. Detta studeras genom logistiska regressionsanalyser där inverkan från varje enskild variabel studeras efter kontroll för inverkan från alla övriga variabler i modellen. Som utfallsvariabel används andelen fysiskt inaktiva, vilket innebär att en oddskvot över ett (1) står för att andelen fysiskt inaktiva är högre i den aktuella gruppen än i den grupp som utgör basen (oddskvoten=1,00). Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation - vilka man bor med och förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund samt typ av boendeområde[154]. Resultaten presenteras i tabell 127.

[154] Medelbetyg har inte tagits med som förklaringsvariabel då det visar sig att denna indirekt tar med inverkan från socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund vilket innebär att dessas betydelse underskattas.

Tabell 127. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Den sociala bakgrundens påverkan på andel fysiskt inaktiva. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter, signifikansnivåer och förklaringsgrad (pseudo-R^2) - efter kön.*

	Fysiskt inaktiv	
	Killar	**Tjejer**
Årskurs	Ns	Ns
7	1.00	1.00
8	1,15	1,28
9	1,25	1,07
Familjekonstellation (bor med)	*	Ns
Båda föräldrar	1.00	1.00
Växelvis	2,06**	1,11
Ensam mamma	1,13	0,91
Ensam pappa	0,85	0,81
Mamma och annan vuxen	2,24	1,11
Pappa och annan vuxen	5,05	0,94
Förtroende för föräldrar	+	+
Ingen	1,79	1,65+
En	1,49	1,61+
Båda	1.00	1.00
Socioekonomisk. bakgrund	**	*
Hög	0,56	0,71
Ganska hög	0,59*	0,65*
Medel	1.00	1.00
Ganska låg	1,81*	1,45
Låg	1,99	2,28
Svensk/utländsk bakgrund	*	***
Svensk bakgrund	1.00	1.00
Ganska stark svensk	2,04*	1,12
Andra generations invandrare.	1,26	3,94***
Första generations invandrare	1,52+	4,23***
Områdestyp	Ns	Ns
Hög socioekonomisk struktur	1,36	1,26
Medel	1.00	1.00
Låg socioekonomisk struktur	1,32	1,48
Pseudo R^2	*14,1*	*21,4*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten tyder på att det inte finns en enkel förklaring till varför ungdomar inte är fysiskt aktiva. Både socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund inverkar var för sig och bland killar har även familjesammansättning en egen inverkan. Vid sidan av detta finns också tendens (p<0.10) till att relationen till föråldrar (mätt genom förtroende till föräldrar) har en egen, separat inverkan. Allt detta pekar mot att det inte finns någon enkel förklaring och därmed inte heller några enkla lösningar på hur man ska få fler fysiskt aktiva,

Ungdomar med utländsk bakgrund är i lägre utsträckning fysiskt aktiva. Skillnaden förstärks mot ungdomar med svensk bakgrund genom att dessa ofta även har lägre socioekonomisk bakgrund. De som har utländsk bakgrund har ju ofta också lägre socioekonomisk bakgrund. Som en motpol kan vi alltså se ungdomar med svensk bakgrund. Sammantaget pekar resultaten mot att satsningar på att få fler ungdomar

fysiskt aktiva måste inriktas både mot de som har utländsk bakgrund och de som har låg socioekonomisk bakgrund.

18.9 Varför inte fysiskt aktiv?

En fråga som är betydelse för arbetet med att få fler fysiskt aktiva är självklart skälen till att ungdomarna inte är fysiskt aktiva. I enkäten har eleverna i en speciell fråga fått ange hur fysiskt aktiva de är (utifrån sin egen bedömning) och efter detta har de som inte bedömer sig vara fysiskt aktiva (tränar/motionera så att de blir andfådda eller svettas mindre än två gånger i veckan) fått markera olika skäl till att de inte motionerar oftare. Frågan kring ungdomarnas egen uppfattning om hur fysiskt aktiva de är lyder: *Hur ofta tränar/motionerar du på din fritid så att du blir andfådd eller svettas? (Du ska alltså inte räkna de gånger du haft idrott i skolan),* Svarsalternativen är: Aldrig, Mindre än en gång per vecka, 1 gång per vecka, 2-3 gånger per vecka, 4-5 gånger per vecka samt Mer än 5 gånger per vecka. I den följande frågan *Varför tränar och motionerar du inte mer ofta? Denna fråga besvaras enbart av dig som INTE tränar/motionerar regelbundet minst 2 gånger i veckan på din fritid? Du kan kryssa flera svar.* Efter detta presenteras en rad olika alternativ som ungdomarna kan kryssa för.

Det första man kan notera är att andelen fysiskt aktiva (utifrån denna subjektiva bedömning) är klart högre än utifrån den mer objektiva bedömning som vi hittills arbetat med. Ett flertal av de ungdomar som utifrån den objektiva bedömningen bedömts vara fysiskt inaktiva upplever själva att de tränar/motionerar så att de blir andfådda eller svettas minst två gånger i veckan. Som underlag för analyser av skälen till att inte vara fysiskt aktiva har vi alltså en mindre grupp som själva upplever att de inte är fysiskt aktiva[155]. Detta behöver i och för sig inte vara en nackdel, det kan ju vara en fördel att inrikta sig mot en grupp som själva är medvetna om att de inte är tillräckligt fysiskt aktiva.

I tabell 128 redovisas hur många som markerat olika skäl till att de inte är fysiskt aktiva. Alternativen har rangordnats så att de vanligast förekommande skälen kommer först.

Tabell 128. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Skäl till att inte vara fysiskt aktiv. Andel (%) efter kön.*

	K	**Tj**	**Sign. nivå**
N=	172	208	
Orkar inte	39	51	*
Det finns andra saker som är roligare	40	36	Ns
Inte hittat någon träningsform som passar mig/är rolig	29	38	+
Tycker inte det är roligt att idrotta/träna	30	30	Ns
Hinner inte på grund av skolarbete	17	38	**
Tycker inte om att klä om/duscha med andra	25	26	Ns
Idrotta/träna då och då räcker för mig	20	26	Ns
Rädd för att inte hänga med/vara tillräckligt duktig	14	29	***
Tycker inte om att bli svettig, trött eller andfådd	18	22	Ns
Tycker inte om att tävla	17	21	Ns

[155] Av de som utifrån den objektiva bedömningen är fysiskt inaktiva har 53 % av killarna och 60 % av tjejerna själva inte bedömt sig som fysiskt aktiva och därmed besvarat frågan om skälen till att de inte ägnar si åt fysisk aktivitet.

Det är för dyrt	11	20	*
Mina kompisar tränar inte	8	19	**
Det är för långt till träningslokal	11	15	Ns
Ledarna/tränarna/instruktörerna kräver för mycket	9	7	Ns
Tycker att jag väger för lite för att idrotta/träna	8	8	Ns
Har en skada/sjukdom som gör att jag inte kan träna/idrotta	10	6	Ns
Får inte bestämma vilka dagar jag ska träna	6	8	Ns
Tycker att jag väger för mycket för att idrotta/träna	6	8	Ns
För dåliga träningstider för min träningsform	5	4	Ns
Föräldrar tycker inte att det är viktigt/bra	2	5	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Bland tjejerna är det häften som uppger att de inte orkar, bland killar 39 %. Efter detta kommer att det finns andra saker om är roligare och bland tjejerna att de inte hittat någon lämplig träningsform eller att de inte hinner på grund av skolarbetet. Få – både bland killar och tjejer - anger som skäl att föräldrar inte tycker det är viktigt, att det är för dåliga träningstider, att man tycker att man väger för mycket, att de inte kan bestämma vilka dagar de ska träna. Det finns ett antal könsskillnader – tjejer anger oftare att de inte orkar, att de inte hittat någon träningsform, att de är rädda för att inte hänga med, att det är för dyrt samt att deras kompisar inte tränar.

18.10 Sammanfattning

Totalt är ungefär hälften, något fler bland killarna, av ungdomarna i Eskilstuna fysiskt aktiva utifrån de krav vi ställer. Huvuddelen av de fysiskt aktiva – 41 procent både bland killar och bland tjejer – är med i idrottsförening. Fysisk aktivitet i annan organiserad form ger ett tillskott på ungefär 10 procentenheter. Däremot är det väldigt få som enbart ägnar sig åt idrott/motion ensamma – i varje fall tillräckligt mycket för att bli tillräckligt fysiskt aktiva. En jämförelse med resultat från den studie som genomfördes år 1993 tyder på att andelen fysiskt aktiva minskat något. Bland killar från 57 % år 1993 till 54 % i dagsläget, bland tjejer från 56 % till 49 %.

En jämförelse med hur det ser ut i andra kommuner visar att andelen fysiskt aktiva är speciellt låg bland killarna, medan Eskilstuna inte skiljer ut sig speciellt bland tjejerna. Samma framträder om vi ser till förväntade värden – när hänsyn tagits till kommunens speciella struktur när det gäller socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. Bland killarna ligger den observerade andelen fysiskt aktiva fem procentenheter lägre än förväntat medan skillnaden är liten bland tjejer.

Detta innebär att de generella könsskillnaderna – även om det är något färre som är fysiskt aktiva bland tjejer – är mindre än i många andra kommuner. Vid sidan av detta gäller dock att det finns mer specifika könsskillnader. Tjejer med låg socioekonomiska bakgrund, första generationens invandrartjejer liksom tjejer som bor i låginkomstområden är i speciell låg utsträckning fysiskt aktiva.

Andelen fysiskt aktiva varierar beroende på ungdomarnas sociala bakgrund. Den är klart lägre bland de som har låg socioekonomisk bakgrund, bland de som har utländsk bakgrund liksom bland dem som bor i områden med låg socioekonomisk struktur.

En analys där vi söker de mer grundläggande orsakerna till att ungdomar inte är fysiskt aktiva visar att både socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund inverkar separat var för sig och att bland killar även familjesammansättning har en egen inverkan. Allt detta pekar mot att det inte finns någon enkel förklaring och därmed inte heller några enkla lösningar på hur man ska få fler aktiva. Sammantaget pekar resultaten alltså mot att satsningar på att få fler ungdomar fysiskt aktiva måste inriktas både mot de som har utländsk bakgrund och de som har låg socioekonomisk bakgrund.

Ett intressant resultat från dessa analyser är att det finns en direkt koppling – alltså efter kontroll för social bakgrund i övrigt - mellan fysisk aktivitet och medelbetyg. Detta stöder alltså de slutsatser som andra forskare dragit, nämligen att fysisk aktivitet har en direkt inverkan på betyg. Ungdomar som inte är fysiskt aktiva har lägre medelbetyg,

De vanligaste skälen till att ungdomarna inte är fysiskt aktiva är – enligt dem själva - att de inte orkar. Efter detta kommer att det finns andra saker om är roligare och bland tjejerna att de inte hittat någon lämplig träningsform eller att de inte hinner på grund av skolarbetet. Få anger som skäl att föräldrar inte tycker det är viktigt, att det är för dåliga träningstider, att man tycker att man väger för mycket, att de inte kan bestämma vilka dagar de ska träna. Det finns vissa könsskillnader – tjejer anger oftare att de inte orkar, att de inte hittat någon träningsform, att de är rädda för att inte hänga med, att det är för dyrt samt att deras kompisar inte tränar.

Kapitel 19.
Kulturellt aktiv

I det här kapitlet ska vi undersöka hur stor andel av de unga i Eskilstuna som är kulturellt aktiva.

19.1 Inledning

Eskilstuna kommun har formulerat bl.a. följande mål om ungdomar och kultur:

- ”Det ska finnas möjligheter för alla till eget skapande, att uttrycka sig i olika former och att ta del av professionellt skapad kultur.
- Eskilstuna kommuns invånare ska ha samma möjlighet att ta del av kultur på egen hand eller tillsammans med andra, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion eller annan trosuppfattning, ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller socioekonomiska förutsättningar.
- Barn och unga är en prioriterad målgrupp för kulturpolitiken. Alla flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män ska ha rätt att både ta del av och utforska konstnärliga uttryck och kultur i alla dess former.
- All kulturverksamhet för flickor och pojkar ska vara förenlig med FN:s konvention om barns rättigheter. Det är flickor och pojkar, kvinnor och män i Eskilstuna som är i fokus för kulturpolitiken. Kunskap om deras livsvillkor ligger till grund för fördelningen av resurser. Ett rikt och spännande kulturliv gör Eskilstuna till en attraktiv plats att bo på, verka i och besöka. Den kulturpolitiska inriktningen ska bidra till att uppnå kommunens vision och strategiska mål och planens åtgärder ska möta dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.
- Kommunens alla platser för barn och unga ska främja flickors och pojkars kreativitet och deras vilja att själva utöva och ta del av kultur”[156].

Det finns få redovisade totaltmått på barns och ungdomars aktivitet inom kulturområdet både allmänt och speciellt när det gäller kommunernas satsningar. Inte heller Ung livsstil har tidigare mer än i Stockholm gjort försök att ringa in barns och ungdomars deltagande i större delar av eller i hela kulturområdet. Ung livsstil och andra forskare har undersökt de tunga kultursatsningar, t.ex. besökt bibliotek och deltagande i kulturskola var för sig[157]. Däremot har vi, som framgår i kapitel 14, sedan 1985 arbetat med begreppet utomstående i förhållande till kommunernas tunga ekonomiska satsningar för barn och ungdom inom fritid och kultur[158].

I Stockholm 2014 skapades dock ett totalmått utifrån besök på Stockholms stads tunga satsningar på kultur. De tre verksamheter som ingick i detta totalmått var Stadsteatern, Kulturhuset och Liljevalchs[159]. Våra resultat visar t.ex. att tjejer besökt kulturinstitutioner i större utsträckning än killar.

---

[156] Eskilstuna kommun, **Kulturpolitiska planen.**
[157] Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och jämlik**. Nilsson, P, **Fritid i skilda världar**. Bjurström, E, **Högt och lågt. Smak och stil i ungdomskulturen.** Statens ungdomsråd, **Ej till Salu**. Ungdomsstyrelsen **Fokus06. En analys av ungas kultur och fritid.** SCB**, Fritid 1976 – 1991.**
[158] Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna**.
[159] Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och jämlik**, sid. 5.

SCB har också bildat kulturaktiv genom att undersöka hur stor andel av barn som varit med i någon av följande aktiviteter: spelat musikinstrument, sjungit i sånggrupp eller dansat folkdans/balett/jazzbalett[160]. De finner att tjejer i större utsträckning än killar, 10-12- åringar i större utsträckning än andra åldersgrupper och barn till högre tjänstepersoner i större utsträckning än t.ex. arbetare och lägre tjänstepersoner är kulturaktiva[161].

I Malmö 2019/20 har följande tre mått på kulturområdet skapats: kulturellt aktiv, kultur publik och kultur öppen kulturverksamhet (bibliotek och allaktivitetshus). **I Eskilstuna ska vi arbeta med kulturellt aktiv** (mått A) **och kultur publik (**mått B)**.** Orsaken till att vi inte arbetar med kulturell öppen verksamhet i Eskilstuna beror är att det där inte finns både bibliotek och allaktivitetshus för barn och ungdomar. Nyttjande av bibliotek i Eskilstuna har vi redovisat i kapitel 12.

Måttet kulturellt aktiv (mått A) **bildas på följande sätt i Eskilstuna:**

1	Med i kulturskolan (1)
1+2	Tillskottet (2) av de som är med i kulturförening men inte med i kulturskolan
1+2+3	Tillskottet (3) av de som dansat (t.ex. balett, showdans, hip-hop eller street)
1+2+3+4	Tillskottet (4) av sjungit i kör
1+2+3+5	Tillskottet av repat i replokal (för musik) (5)
1+2+3+4+5	Tillskottet (6) av läst böcker (ej skolböcker eller i för skolan)
	Kulturellt aktiv totalt i veckan (mått A)

När det gäller **mått A** finns det anledning att påpeka tre saker. För det första att vi i enkäterna har separata frågor om kulturskola, kulturförening och de andra kulturaktiviteterna. För det andra ska påpekas att vi i högstadiet har frågat om senaste 4 veckorna. De i tonåren som varit aktiv 4 gånger eller fler de senaste 4 veckorna räknas då som aktiv varje vecka. För det tredje att det är en kumulativ resultatredovisning. Vi börjar först med alla som är med i kulturskolan. Sedan redovisas tillskottet av dem som är med i en kulturell förening osv. **Huvudresultaten i tabellen är hur stor andel som är kulturellt aktiv minst en gång i veckan.**

Måttet kultur publik (mått B) **bildas på följande sätt:** Besökt Eskilstuna teater, konstmuseet, stadsmuseet, konsertsalen**,** gått på andra museer gått på utställningar eller gått på föreställningar i t.ex. dans, musikal, opera eller teater.

När det gäller **mått B** finns det anledning att påpeka tre saker. För det första att vi i enkäterna har separata frågor om Eskilstuna teater, konstmuseet, stadsmuseet, konsertsalen**,** gått på andra museum, gått på andra utställningar gått på andra föreställning i t.ex. dans, musikal, opera eller teater. För det andra att vi i högstadiet har frågat om besök på fritiden under senaste 4 veckorna. De i tonåren som varit aktiv 4 gånger eller fler de senaste 4 veckorna sammanlagt räknas då som aktiv varje vecka. Här redovisas liksom i Malmö enbart hur stor andel som besökt minst en gång per vecka.

[160] SCB, **Fritid 1976- 1991**, sid.129

[161] SCB:s definitioner av arbetare, lägre tjänstemän och högre tjänstemän finns i välfärdsrapporterna från SCB. Se t.ex. SCB, **Fritid 1976- 1991.**

19.2 Kulturellt aktiv och kultur publik

I tabell 129 visas hur stor andel av killar respektive tjejer som är kulturellt aktiva i Eskilstuna[162].

Tabell 129. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) barn och ungdomar som* ***är*** *kulturellt aktiva (mått A) respektive varit på kultur som publik (mått B) i veckan.*

		Killar	Tjejer
1	Med i kulturskolan (1)	7	8
1+2	Tillskottet (2) av de som är med i kulturförening men inte med i kulturskolan	9	10
1+2+3	Tillskottet (3) av de som dansat (t.ex. balett, showdans, hip-hop eller street)	10	14
1+2+3+4	Tillskottet (4) sjungit i kör	11	16
1+2+3+4+5	Tillskottet (5) de som repat musik i replokal	13	17
1+2+3+4+5+6	Tillskottet (6) av läst böcker (ej skolböcker eller i för skolan)	32	40
	Kulturellt aktiva totalt per vecka	**32**	**40**
	Signifikantnivå	**	
	Kultur publik per vecka	**9**	**11**
	Signifikantnivå	Ns	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Ns= ej signifikant

Trettiotvå (32) % av killar och 40% av tjejer är kulturellt aktiva varje vecka. **Nio (9) % av killar och 11% av tjejer i Eskilstuna har varit publik på kulturellt arrangemang enligt mått B.** Motsvarande resultat i Malmö är 11% respektive 14%.

19.3 Socioekonomisk bakgrund

I tabell 130 visas i vilken utsträckning ungdomar i olika socioekonomiska grupper är kulturellt aktiva (mått A) respektive publik på kulturarrangemang (mått B).

Tabell 130. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar i olika socioekonomiska grupper som varit kulturellt aktiv eller publik på kulturarrangemang.*

	Killar						Tjejer					
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**Sign. nivå**
Kulturellt aktiv	41	34	34	22	30	*	45	40	41	40	31	+
Kultur publik	10	6	10	11	8	Ns	7	11	11	13	14	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Ns= ej signifikant

Vi ser att killar och tjejer i den högsta socioekonomiska gruppen (1) är mer kulturellt aktiva (mått A) **än ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna. När det gäller kultur publik** (mått B) **finns inte signifikanta skillnader.**

[162] Detta mått kan inte jämföras med Malmö på grund av de delar som ingår i måtten är olika i Eskilstuna och Malmö.

I tabell 131 visas i vilken utsträckning ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund är kulturellt aktiva respektive publik på kulturarrangemang.

Tabell 131. *Eskilstuna. Högstadiet. Andel (%) ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund som under en vecka varit kulturellt aktiva respektive publik på kulturarrangemang.*

	Killar					Tjejer				
	1	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå.**	**1**	**2**	**3**	**4**	**Sign. nivå**
Kulturellt aktiv	34	27	28	32	Ns	40	42	36	42	Ns
Kultur publik	8	4	5	17	Ns	11	12	5	16	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Ns= ej signifikant

Inga signifikanta skillnader kan noteras mellan de med svensk respektive utländsk bakgrund när det gäller att ha varit kulturell aktiva eller varit publik på något kulturarrangemang.

Kapitel 20.
Hur har ungdomar det på fritiden?

I det här kapitlet ska vi visa hur ungdomar utifrån kön, socioekonomiska bakgrund, svensk respektive utländsk bakgrund har det på fritiden i Eskilstuna. Dessutom ska vi visa om ungdomar upplever sin fritid bättre eller sämre i Eskilstuna i dag än 1985 och 1993. Vi ska också presentera hur barn och ungdomar bedömer sin fritid i Eskilstuna i jämförelse med barn och ungdomar i Helsingborg, Jönköping och Malmö[163]. Kapitlet avslutas med att vi undersöker vilka bakgrundsvariabler, efter kontroll för övriga, som har starkast inverkan på hur ungdomar har det på fritiden i Eskilstuna.

20.1 Hur har ungdomar det på fritiden i Eskilstuna?

Ungdomar i Eskilstuna har fått ta ställning till följande fråga i våra undersökningar 1985, 1993 och 2019/20: ”Hur har du det på din fritid?”. I tabell 132 visar vi ungdomars svar 2019/20.

Tabell 132. *Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20.*
Hur ungdomar har det på sin fritid efter kön. Andel (%).

	Killar	**Tjejer**
Bra	70	60
Ganska bra	23	29
Varken bra eller dåligt	5	9
Ganska dåligt	1	1
Dåligt	1	1
Upplever inte fritiden som bra[164]	7	11
Sign. nivå	**	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. Ns= ej signifikant på 5% signifikansnivå

De flesta barn och ungdomarna i Eskilstuna upplever sig ha det bra eller ganska bra på fritiden. Killar upplever sig ha det bättre på fritiden än tjejer i Eskilstuna liksom i de flesta andra kommuner Ung livsstil har undersökt.

I tabell 133 visas hur ungdomar i Eskilstuna upplever sin fritid i årskurserna 7, 8 och 9.

[163] Vi använder i det här kapitlet orden ”upplever”, ”tycker” och ”bedömer” sin fritid som relativt synonyma begrepp.
[164] Upplever inte fritiden som bra: Varken bra eller dåligt, ganska dåligt, dåligt.

Tabell 133. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20.*** *Hur ungdomar har det på sin fritid efter kön och årskurs. Andel (%).*

	Killar			Tjejer		
Årskurs	**7**	**8**	**9**	**7**	**8**	**9**
Bra	73	67	70	65	61	54
Ganska bra	22	25	23	27	30	30
Varken bra eller dåligt	4	5	6	8	7	11
Ganska dåligt	0	1	1	0	2	2
Dåligt	1	2	0	0	0	2
Upplever inte fritiden som bra[165]	5	8	7	8	9	15

Killar i de olika årskurserna upplever sin situation på fritiden likartad. Tjejer i årskurs 9 bedömer sin situation på fritiden som sämre än tjejer i årskurs 7 och 8.

Undersökningar i andra kommuner visar att upplevelsen av att ha det bra på fritiden sjunker från mellanstadiet till och med gymnasiet både bland killar och bland tjejer[166].

20.2 Hur har ungdomar det på fritiden 1985, 1993 och 2019/20?

Hur ungdomar har det på fritiden i högstadiet i Eskilstuna år 2019/20 i förhållande till åren 1985 och 1993 visas i tabell 134.

Tabell 134. ***Eskilstuna Högstadiet.*** *Hur barn och ungdomar har det på sin fritid 1985, 1993 och 2019/20. Andel (%) efter kön.*

	1985		**1993**		**2019/20**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Kilar**	**Tjejer**
Bra	75	71	77	70	70	60
Ganska bra	19	22	17	21	23	29
Varken bra eller dåligt	4	5	4	7	5	9
Ganska dåligt	1	2	1	2	1	1
Dåligt	2	0	1	1	1	1
Upplever inte fritiden som bra	6	7	6	10	7	11
Sign. nivå	*		***		**	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Killar i högstadiet bedömer sin fritid på ungefär samma sätt 1985, 1993 och 2019. De flesta upplever sin fritid som bra.

[165] Upplever inte fritiden som bra: Varken bra eller dåligt, ganska dåligt, dåligt.

[166] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.**

Bland tjejer gäller däremot att de upplever att deras fritid har försämrats något från 1985 och 1993 till 2019/20. Men även bland tjejer är det en klar majoritet som upplever sin fritid som bra vid alla tre undersökningstillfällena.

20.3 Hur har ungdomar det på fritiden i olika socioekonomiska grupper?

Hur har ungdomar i olika socioekonomiska grupper det på fritiden? I tabell 135 ges svar på detta.

Tabell 135. ***Eskilstuna****. Högstadiet. Hur ungdomar har det på sin fritid i olika socioekonomiska grupper efter kön. Andel (%) efter kön.*

	1		2		3		4		5	
	K	**Tj**	**K**	**Tj**	**K**	**Tj**	**K**	**Tj**	**K**	**Tj**
Bra	88	86	71	67	69	59	64	53	75	40
Ganska bra	5	10	26	27	24	32	27	29	11	31
Varken bra eller dåligt	2	3	3	6	6	9	7	13	8	17
Ganska dåligt	2	0	0	1	1	0	1	3	3	9
Dåligt	2	0	1	0	0	0	2	3	3	3
Upplever inte fritiden som bra	6	3	4	7	7	9	9	19	14	29

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. Killar= x. Tjejer= xxx

Killar och tjejer i socioekonomisk grupp 1 upplever sin fritid som bättre än ungdomar i övriga socioekonomiska grupper. Tjejer i de två lägre socioekonomiska grupperna bedömer sin fritid som mindre bra än tjejer i de tre övriga socioekonomiska grupperna. Killar upplever sin fritid bättre i alla socioekonomiska grupper än tjejer.

20.4 Hur har ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund det på fritiden?

I tabell 136 visas hur ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund har det på fritiden.

Tabell 136. ***Eskilstuna. Högstadiet****. Hur har ungdomar det på sin fritid utifrån svensk respektive utländsk bakgrund efter kön? Andel (%) efter kön.*

	Barnet och föräldrarna födda i Sverige		**En förälder född utomlands + adoptivbarn**		**Barnet född i Sverige och föräldrarna utomlands**		**Barnet född och föräldrarna födda utomlands**	
	K	**Tj**	**K**	**Tj**	**K**	**Tj**	**K**	**Tj**
Bra	74	69	65	56	66	51	67	45
Ganska bra	21	24	26	26	29	40	22	37
Varken bra eller dåligt	4	6	7	17	4	6	8	12
Ganska dåligt	1	1	0	0	0	2	2	3
Dålig	0	0	0	1	1	1	3	2
Upplever inte fritiden som bra	6	7	7	18	5	9	13	17

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001, Killar **. Tj=Tjejer ***.

Killar och tjejer som liksom sina föräldrar är födda i Sverige upplever sig ha det bäst på fritiden. Killar bedömer sin fritid bättre än tjejer både bland de med svensk och de med utländsk bakgrund.

20.5 Kommundelar

Hur trivs ungdomar i kommundelar med hög socioekonomiska respektive låg socioekonomiska struktur i Eskilstuna? I tabell 137 visas de som inte upplever sin fritid bra[167].

Tabell 137. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som inte upplever sin fritid som bra i områden med olika socioekonomisk struktur.*

Typ av område	Hög socioekonomisk struktur	Medel	Låg socioekonomisk struktur	Sign. nivå
Upplever inte fritiden bra				
Killar	5	7	10	+
Tjejer	5	11	15	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Killar **. Tj=Tjejer ***

Vi ser att ungdomar i områden med låg socioekonomisk struktur i större utsträckning än ungdomar i områden med hög socioekonomisk struktur upplever att deras fritid inte är bra.

I tabell 138 visas i vilken utsträckning ungdomar i de olika kommundelarna bedömer sin situation på fritiden. Vi redovisar i denna tabell andelen ”som inte upplever sin fritid som bra”. Tabellen är ordnad det område där flest tjejer inte upplever sin fritid som bra.

Tabell 138. ***Eskilstuna. Högstadiet.*** *Andel (%) ungdomar som inte upplever sin fritid som bra i olika kommundelar efter kön.*

	Inte bra. %	
Kommundel	**Killar**	**Tjejer**
Årby	35	31
Centrum	5	25
Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp	14	22
Torshälla	7	19
Fröslunda/Brunnsbacken	9	14
Skogsängen/Viptorp	7	14
Stenby/Mesta/Borsökna	3	11
Nyfors	2	8
Ärla/Hällberga/Stenkvista/Kjula	11	6
Skogstorp	7	5
Slagsta	3	3
Skiftinge/Ärsta	6	2
Lundby/Hällby	2	0
Kvicksund	0	0

[167] **Inte bra**= varken bra eller dåligt, ganska dåligt, dåligt.

Resultaten osäkra beroende på att ganska få ungdomar i dessa områden ingår i urvalet		
Munktell/Röksta/Norr	(16)	(21)
Söder/Östermalm/Hagnestahill	(13)	(13)
Hållsta/Näshulta	(5)	(12)
Djurgården/Odlaren	(13)	(6)
Mälarbaden	(0)	(0)

Det är i Årby som flest ungdomar upplever att de inte har det bra på fritiden.

Ganska många tjejer i Centrum, Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp, Torshälla och Fröslunda/Brunnsbacken samt Skogsängen/Viptorp upplever också sin fritid som mindre bra.

Ganska många killar i Lagersberg/Råbergstorp/Myrtorp bedömer sin fritid som mindre bra.

20.6 Hur har ungdomar det på fritiden i Eskilstuna och i andra kommuner?

Hur ungdomar har det på sin fritid i Eskilstuna i förhållande till ungdomar i Helsingborg, Jönköping och Malmö? I tabell 139 visas detta.

Tabell 139. *Hur ungdomar har det på sin fritid efter kommun och kön. Andel (%).*

	Malmö 2019/20		**Helsingborg 2018**		**Jönköping 2018**		**Eskilstuna 2019/20**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Bra	70	59	74	68	79	63	70	60
Ganska bra	22	29	20	23	17	28	23	29
Varken bra eller dåligt	6	11	5	7	2	7	5	9
Ganska dåligt	1	1	1	1	1	2	1	1
Dåligt	1	0	1	1	1	0	1	1
Upplever inte fritiden som bra	8	12	7	9	4	9	7	11

I högstadiet bedömer ungdomar i Helsingborg och Jönköping sin fritid bättre än ungdomar i Eskilstuna och Malmö. **I samtliga kommunerna i Ung livsstils studier säger tjejer sig ha det sämre på fritiden än killar.**

20.7 Vilken inverkan har olika bakgrundsvariabler på hur och ungdomar har det på fritiden?

En central fråga är hur social bakgrund inverkar på hur ungdomar upplever sig ha det på fritiden. Är denna andel speciellt hög inom vissa grupper? För att få en bild av detta har binära, logistiska regressionsanalyser gjorts, uppdelat efter kön. Resultaten från dessa analyser presenteras i tabell B.4 i bilagan.

För att få en tydligare bild av vad det främst är som inverkar på hur ungdomarna upplever sin fritidssituation har vi därför gjort analyser med binär, logistisk regressionsanalys efter kön. En sådan analys innebär att vi studerar samband med de

olika variablerna efter kontroll för inverkan från övriga bakgrundsvariabler och därmed får en bild av de olika variablernas direkta inverkan. Som utfallsvariabel används andelen som tycker att deras fritidssituation inte är bra, dvs. svarat varken bra eller dålig, ganska dåligt och dålig. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – vilka man bor med samt förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, medelbetyg (grupperat i fem grupper) samt typ av bostadsområde.

Resultaten från dessa analyser visar att det främst är förtroende för föräldrar som direkt inverkar på att ungdomarna inte tycker att fritidssituationen är bra. Sambanden är likartade bland tjejer och killar och visar att ungdomar som angett att de har förtroende för bägge föräldrar är mest nöjda med sin fritidssituation. Speciellt missnöjda är de som inte har förtroende för någon av föräldrarna. Detta visar att relation och kontakt med föräldrar spelar en mycket central roll.

Vid sidan av detta framträder endast vissa indikationer till inverkan från övriga variabler. Bland tjejerna finns en tendens till samband ($p<0.10$) med årskurs som visar att andelen som inte är nöjda är högre i sista årskursen än i de två tidigare. Bland tjejerna finns också indikationer på att socioekonomisk bakgrund har en viss direkt inverkan. Tjejer med lägre socioekonomisk bakgrund är i högre utsträckning inte nöjda. Vid sidan av detta framträder inga tecken på signifikanta samband vilket pekar mot att svensk/utländsk bakgrund och typ av boendeområde har en begränsad direkt inverkan. Bland killar gäller detta även för årskurs och socioekonomisk bakgrund.

Kapitel 21.
Matvanor

I detta kapitel studeras ungdomarnas matvanor och hur dessa skiljer sig mellan olika grupper.

21.1 Inledning

En rapport som bygger på resultat från en undersökning bland högstadieelever i Malmö från 2015 visar att ungdomarnas matvanor varierar avsevärt och pekar speciellt mot att relation tillföräldrar[168], ålder (trots att denna förändras lite under högstadiet) samt svensk/utländsk bakgrund har en direkt inverkan på matvanor. Vid sidan av detta framträder skillnader mellan kommundelar – som inte kan återföras till olikheter när det gäller andelen barn med utländsk bakgrund.

Rapporten visar också att det finns en tydlig koppling mellan matvanor och hälsa, livskvalitet. och att matvanorna direkt – alltså vid sidan av annat – inverkar på hälsa/livskvalitet. Speciellt gäller detta för regelbundet intag av frukost. Detta är något som uppmärksammats mindre i den aktuella debatten, där betydelsen av fysisk aktivitet har fått en dominerande plats. Visst är denna viktig för hälsa men det finns också andra saker – t ex matvanor – som också inverkar. Slutsatserna har också styrkts i en rapport som skrevs utifrån undersökningar genomförda på alla de tre stadierna i Stockholm är 2013/14[169].

Med utgångspunkt från dessa resultat är det självklart intressant att närmare studera hur matvanorna ser ut bland Eskilstunaungdomarna, hur de varierar mellan olika grupper samt hur de kopplas till – och direkt inverkar på – ungdomarnas hälsosituation.

I enkäten får ungdomarna uppge hur ofta – varje dag, flera gånger i veckan, en gång i veckan, sällan eller aldrig – de hoppar över frukost, lunch respektive middag samt hur ofta de äter grönsaker, frukt, snabbmat, godis/chips/snacks respektive dricker läsk/energidryck. I analyserna kommer vi att koncentrera oss till att studera hur många det är som alltid äter frukost, lunch, middag samt hur många som ofta (varje dag eller flera gånger i veckan) äter grönsaker, frukt, snabbmat, godis/chips/snacks respektive ofta dricker läsk/energidryck.

21.2 Kön

Låt oss börja med att se på matvanorna bland killar och tjejer. I tabell 140 presenteras en detaljerad bild av svaren uppdelat efter kön.

[168] Elofsson m fl (2018). **Matvanor och hälsa.**
[169] Elofsson m fl (2018). **Matvanor och deras betydelse för hälsa och livskvalitet, En studie av mellan- och högstadieelever samt gymnasieelever i Stockholm.**

Tabell 140. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Matvanor efter kön. Andelar (%).*

Hur ofta äter	Killar				Tjejer				Sign nivå
	Varje dag	Flera ggr/v	En gång/v	Sällan, aldrig	Varje dag	Flera ggr/v	En gång/v	Sällan, aldrig	
Hoppar över frukosten	14	19	17	51	15	25	16	44	*
Hoppar över lunch	3	14	17	66	5	9	18	58	**
Hoppar över middag	3	5	10	82	3	7	12	79	Ns
Äter grönsaker	37	45	13	10	44	36	10	10	+
Äter frukt	26	41	20	13	32	41	17	11	+
Äter snabbmat	3	13	51	33	3	15	47	36	Ns
Dricker läsk/energidryck	8	38	36	18	5	30	37	29	***
Äter godis/chips/snacks	5	37	49	10	5	41	46	8	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Om vi ser till hur ofta ungdomarna regelbundet äter olika måltider kommer middag högst, kring 80 procent äter alltid detta. Avsevärt färre – ungefär två tredjedelar av killarna och knappt 60 procent av tjejerna anger att de alltid äter lunch och ungefär 15 % att de aldrig gör det. Ännu färre – endast hälften av killarna och strax över 40 % av tjejerna uppger att de alltid äter frukost och cirka en sjättedel i bägge könen att de aldrig gör det. Både då det gäller frukost och lunch är situationen sämre bland tjejer än bland killar, men för middag är det ingen skillnad.

Om vi ser till nyttig mat – grönsaker och frukt – får väl bilden ses som mer positiv. Fyra av fem uppger att de äter grönsaker flera gånger i veckan och ungefär 70 procent att de lika ofta äter frukt. Kring 40 % uppger att de äter grönsaker varje dag och 25-33 % att de äter frukt varje dag. Ser vi till mindre goda matvanor är det vanligast att man äter godis eller dricker läsk. Ungefär 40 % uppger att de gör detta flera gånger i veckan eller oftare. Det är vanligare att killar dricker läsk medan det är ungefär lika vanligt bland killar och tjejer att man äter godis. Endast ett begränsat antal – cirka en sjättedel – uppger att de äter snabbmat mer än en gång per vecka.

Om vi sammanfattar resultaten är det faktumet att så många inte äter frukost regelbundet som ska uppmärksammas i första hand, men kanske också att det är många som inte alltid äter lunch. I bägge fallen tycks situationen vara något sämre bland tjejer än bland killar. Sammantaget måste man nog konstatera att det finns en del som har sämre matvanor i Eskilstuna. Samtidigt är det viktigt att observera att matvanorna i Eskilstuna se likartade ut som i den undersökning som genomfördes i högstadiet i Malmö år 2019[170].

[170] Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.**

Vi kommer inte att presentera skillnader mellan årskurserna i rapporten för att begränsa rapportens omfattning, men en analys av dessa pekar mot att situationen i vissa fall försämras under de tre åren. **I årskurs nio är det fler som inte äter frukost regelbundet**, fler som ofta dricker läsk och fler som ofta äter godis. Det finns alltså knappast några tecken på att matvanorna skulle förbättras under högstadiets gång.

I den fortsatta analysen kan inte lika detaljerade uppgifter presenteras, det skulle göra redovisningen oöverblickbar. Vi har därför koncentrerat denna till att redovisa vad som kan ses som goda och mindre goda matvanor. Till goda matvanor räknas att alltid äta frukost, lunch och middag samt att äta grönsaker och frukt minst flera gånger i veckan. Som mindre goda matvanor räknas att man mer än en gång i veckan äter snabbmat, godis eller dricker läsk.

21.3 Matvanor i relation till socioekonomisk bakgrund

Låt oss se närmare på hur matvanorna skiljer sig mellan olika socioekonomiska grupper. I tabell 141 redovisas uppgifter kring hur många som alltid äter frukost, lunch liksom middag samt hur många som ofta äter grönsaker, frukt, snabbmat, godis samt ofta dricker läsk i de olika socioekonomiska grupperna uppdelat efter kön.

Tabell 141. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Goda och mindre goda matvanor bland ungdomar i olika socioekonomiska grupper efter kön. Andelar (%).*

Matvanor	Kön	Socioekonomisk grupp					Sign. nivå
		Hög	Ganska hög	Medel	Ganska låg	Låg	
Alltid frukost	K	45	57	54	38	46	*
	TJ	52	49	47	36	15	***
Alltid Lunch	K	67	71	65	67	51	Ns
	TJ	55	56	60	59	46	Ns
Alltid middag	K	79	89	86	72	59	***
	TJ	82	87	70	68	63	***
Ofta grönsaker	K	78	80	77	74	75	Ns
	TJ	86	87	76	75	77	*
Ofta frukt	K	78	66	69	69	67	Ns
	TJ	79	78	70	69	71	+
Ofta snabbmat	K	15	11	13	23	32	**
	TJ	14	12	17	27	29	**
Ofta läsk	K	60	49	45	44	31	*
	TJ	32	31	36	37	24	Ns
Ofta godis	K	36	44	42	43	37	Ns
	TJ	50	44	48	46	46	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Allmänt tycks gälla att ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund i mindre utsträckning äter frukost och middag regelbundet, medan skillnaden är mindre när det gäller lunch. En annan tydlig skillnad är att det är vanligare att de ofta äter snabbmat. Ser vi till matvanor i övrigt är skillnaden mellan olika grupper mer begränsad. Dock gäller bland killar att de som har lägre socioekonomisk bakgrund i

mindre utsträckning dricker läsk ofta, medan det bland tjejer är mindre vanligt att dessa äter grönsaker och frukt ofta. **Sammantaget pekar resultaten alltså mot sämre matvanor hos ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund**.

21.4 Matvanor i relation till svensk/utländsk bakgrund

Vilken betydelse har då svensk/utländsk bakgrund när det gäller matvanor?

Tabell 142. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Goda och mindre goda matvanor bland ungdomar med olika svensk/utländsk bakgrund efter kön. Andelar (%).*

Matvanor	Kön	Svensk/utländsk bakgrund				Sign. nivå
		Svensk	Ganska stark svensk	Andra generationen	Första generationen	
Alltid frukost	K	48	47	48	39	***
	TJ	55	40	34	24	***
Alltid lunch	K	66	65	59	66	Ns
	TJ	57	56	57	60	Ns
Alltid middag	K	90	83	82	66	***
	TJ	85	81	78	60	***
Ofta grönsaker	K	75	80	80	77	Ns
	TJ	82	81	76	74	*
Ofta frukt	K	68	55	71	77	*
	TJ	73	74	64	73	Ns
Ofta snabbmat	K	11	8	21	24	***
	TJ	11	10	23	37	***
Ofta läsk	K	53	47	41	35	***
	TJ	35	39	28	32	Ns
Ofta godis	K	43	41	41	42	Ns
	TJ	45	47	43	51	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Resultaten framstår i stor utsträckning som parallella till de som framkom med socioekonomisk bakgrund. **Ungdomar med utländsk bakgrund äter i mindre utsträckning regelbundet frukost och lunch och i större utsträckning ofta snabbmat**. Bland killar gäller vid sidan av detta att de i mindre utsträckning dricker läsk men oftare äter frukt. Bland tjejer är det färre bland de som har utländsk bakgrund som äter grönsaker ofta. Det väcker en intressant fråga – är det främst socioekonomisk eller svensk/utländsk bakgrund som inverkar på ungdomarnas matvanor.

21.5 Hur skiljer sig matvanorna mellan olika typer av områden?

Med tanke på hur matvanorna skiljer sig mellan ungdomar med olika socioekonomisk bakgrund liksom de skillnader som finns mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund är det rimligt att utgå ifrån att matvanorna skiljer sig markant mellan de som bor i höginkomst -och de som bor i låginkomstområdena. Låt oss se närmare på hur det ser ut.

Tabell 143. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Goda och mindre goda matvanor bland ungdomar i olika typer av boendeområden efter kön. Andelar (%).*

	Området socioekonomiska struktur							
	Killar				Tjejer			
Matvanor	**Hög**	**Medel**	**Låg**	**Sign**	**Hög**	**Medel**	**Låg**	**Sign**
Alltid frukost	61	54	36	***	55	47	28	***
Alltid Lunch	67	67	63	Ns	61	59	52	Ns
Alltid middag	86	86	71	**	89	91	64	***
Ofta grönsaker	80	74	78	Ns	85	81	68	***
Ofta frukt	68	67	76	+	74	75	65	+
Ofta snabbmat	12	15	22	*	10	15	36	***
Ofta läsk	46	49	40	Ns	31	36	33	Ns
Ofta godis	37	45	40	Ns	42	50	46	Ns

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Det är mindre vanligt att ungdomarna i områden med låg socioekonomisk struktur regelbundet äter frukost och middag men däremot vanligare att de ofta äter snabbmat. Bland tjejer kan till detta också läggas att det är mindre vanligt att de ofta äter grönsaker och frukt. Bland killar finns däremot indikationer på att de i högre utsträckning äter frukt. **Sammantaget finns alltså tydliga tecken på klart sämre matvanor i områdena med låg socioekonomisk struktur**.

21.6. Hur inverkar den sociala bakgrunden på matvanorna?

För att få ett svar på frågan om det är socioekonomisk eller svensk/utländsk bakgrund eller möjligen typen av boendeområde som främst inverkar på ungdomarnas matvanor har vi gjort logistiska regressionsanalyser. En sådan analys innebär att man studerar det direkta sambandet med varje separat bakgrundsfaktor efter kontroll för inverkan från övriga. För att få en mer renodlad bild av hur de olika variablerna inverkar har också familjesituation – vilken typ av familj man bor i samt förtroende för föräldrar – samt medelbetyg tagits med som förklaringsvariabler. Vi kommer inte att redovisa resultaten från dessa analyser – det skulle göra rapporten alltför omfattande – utan endast sammanfatta de resultat som framkommer.

Om vi börjar med att se till om det är socioekonomisk eller svensk/utländsk bakgrund eller typ av boendeområde som främst inverkar på matvanorna så framkommer ett ganska entydigt svar. **Den dominerande faktorn är svensk/utländsk bakgrund, efter kontroll för detta blir sambanden med de båda andra faktorerna svaga**. I de flesta fall kan alltså skillnaderna mellan de tre typerna av bostadsområden återföras till olikheter när det gäller andel ungdomar med utländsk (och eventuellt låg socioekonomisk) bakgrund men det finns ett undantag. Bland tjejer gäller att den låga andelen som äter grönsaker - och till viss del även frukt – i områden med låg socioekonomisk struktur inte enbart kan återföras till att andelen med utländsk bakgrund i dessa är högre. Här tycks alltså även området i sig självt ha en direkt negativ inverkan.

Ett annat viktigt resultat från analyserna är att förtroende för föräldrar samt medelbetyg har en klar direkt inverkan på matvanorna. Ungdomar som inte markerat att de har förtroende för föräldrar äter i mindre utsträckning lunch, grönsaker och frukt, men oftare snabbmat. Bland tjejer gäller även att färre av dessa äter frukost och middag, medan det bland killar är vanligare att de ofta dricker läsk.

Medelbetyg är en annan central faktor som kopplas samman med matvanor, där vi kan konstatera klart sämre matvanor bland de som har lägre medelbetyg. Dessa äter mindre ofta frukost, lunch, middag, grönsaker och frukt, oftare snabbmat samt dricker i högre utsträckning ofta läsk.

21.7 Sammanfattning

Om vi ser till hur ofta ungdomarna regelbundet äter olika måltider kommer middag högst, kring 80 procent äter alltid detta. Avsevärt färre – ungefär två tredjedelar av killarna och knappt 60 procent av tjejerna anger att de alltid äter lunch och ungefär 15 % att de aldrig gör det. Ännu färre – endast hälften av killarna och strax över 40 % av tjejerna uppger att de alltid äter frukost och cirka en sjättedel i bägge könen att de aldrig gör det. Både då det gäller frukost och lunch är situationen sämre bland tjejer än bland killar, men för middag är det ingen skillnad.

Om vi ser till nyttig mat – grönsaker och frukt – är bilden mer positiv. Fyra av fem uppger att de äter grönsaker flera gånger i veckan och ungefär 70 procent att de lika ofta äter frukt. (Cirka 40 % äter grönsaker varje dag och kring 30 % äter frukt varje dag). Ser vi till mindre goda matvanor är det vanligast att man äter godis eller dricker läsk. Ungefär 40 % uppger att de gör detta flera gånger i veckan eller oftare. Det är vanligare att killar dricker läsk medan det är ungefär lika vanligt bland killar och tjejer att man äter godis. Endast ett begränsat antal – cirka en sjättedel – uppger att de äter snabbmat mer än en gång per vecka. Sammantaget tyder resultaten på att matvanorna är något bättre bland killarna.

Även om det finns många ungdomar i Eskilstuna som har bra eller ganska bra matvanor kan knappast situationen ses som oproblematisk. Sammantaget måste konstateras att det finns ett flertal ungdomar som har sämre matvanor i Eskilstuna. Samtidigt är det viktigt att observera att matvanorna i Eskilstuna se likartade ut som i den undersökning som genomfördes i högstadiet i Malmö år 2019.

Analys av olika bakgrundsvariabler direkta inverkan – alltså efter kontroll för inverkan av övriga bakgrundsvariabler – visar att familjesammansättning och socioekonomiska bakgrund har liten inverkan, medan däremot svensk/utländsk bakgrund har en mer betydande direkt inverkan. Ungdomar med utländsk bakgrund har sämre matvanor, speciellt gäller att de i mindre utsträckning äter frukost och middag regelbundet och att de i högre utsträckning äter snabbmat. Vid sidan av detta gäller att ungdomar som inte markerat förtroende för föräldrar har sämre matvanor. Mycket framträdande är den direkta kopplingen till medelbetyg. Ungdomar med lägre medelbetyg har genomgående avsevärt sämre matvanor än de som har högre betyg.

Kapitel 22.
Rädd att gå ut om kvällarna

I detta kapitel studeras hur vanligt det är att ungdomarna känner sig rädda då de är ute på fredags- och lördagskvällar efter klockan 19.

22.1 Inledning

Vi har i två rapporter som beskriver ungdomarnas levnadsförhållanden i Stockholm och Malmö beskrivet hur ofta ungdomar uppger att de är rädda i olika sammanhang när de är ute på fredags- och lördagskvällar[171]. I rapporter studera hur ofta ungdomar känner sig rädda i olika sammanhang samt vilken koppling det finns till upplevd hälsa och livskvalitet. Resultaten i dessa rapporter visar på en klar könsskillnad – tjejer uppger oftare att de är rädda i olika situationer. Resultaten visar också att det finns en tydlig koppling mellan upplevd rädsla och hälsa/livskvalitet, inte minst bland tjejer.

Ungdomarna i Eskilstuna har liksom ungdomarna i Stockholm och Malmö besvarat frågan *Är du rädd när du är ute på kvällarna under fredagar och lördagar?* (Efter klockan 19). Som alternativ ingår I området där du bor, På bussar, I Eskilstuna centrum samt På andra platser i Eskilstuna kommun. Svarsalternativen är: Ja, alltid rädd, Ja, ganska ofta rädd, Ibland, Aldrig rädd, Är inte ute efter kl. 19. Det sista alternativet kan vara mer svårtolkat, en möjlighet skulle kunna vara att bakom detta döljer sig en stor rädsla, man vågar inte gå ut. Men det kan också handla om att man inte vill eller eventuellt inte får gå ut. Vi har valt att inte tolka detta svar på annat sätt än att det innebär att man inte är rädd. Andelen som är rädda beräknas från hur många som uppgett att de är rädda i olika grad (alltid, ganska, ibland) av alla som svarat på frågan, alltså även de som uppger att de inte går ut. En annan fråga är var gränsen ska sättas. I analyserna har vi valt att studera hur många det är som svarat att de alltid eller ganska ofta är rädda. Att känna sig rädd ibland bedöms inte som så allvarligt.

22.2 Kön

Vi börjar med att studera svaren för de olika alternativen utifrån alla svarsalternativ som finns med i frågan för att ge en fyllig bild (tabell 144). I den fortsatta redovisningen kommer vi däremot att koncentrera oss till hur många det är som angett att det alltid eller ganska ofta är rädda i olika sammanhang.

[171] Se Blomdahl m fl. **Ung livsstil Malmö**, sid 89-91. Samt Blomdahl m fl. **Jämställd och jämlik**, sid 90-92

Tabell 144. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Hur ofta rädd när man är ute på fredag- och lördagskvällar efter klockan 19. Andel (%) efter kön.*

Situation	Kön	Hur ofta rädd?				
		Alltid	Ganska ofta	Ibland	Aldrig	Är ej ute
Boendeområde	***					
	K	2	1	13	74	10
	Tj	2	5	37	45	10
Buss	***					
	K	2	2	20	63	14
	Tj	5	11	36	34	13
Centrum	***					
	K	5	6	26	48	15
	Tj	11	18	39	19	14
Annan plats	***					
	K	4	8	32	42	15
	Tj	8	19	42	19	14

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Det är genomgående vanligare att tjejer uppger att de är rädda i olika situationer. Ser vi till hur många som anger att de är rädda alltid eller ganska ofta är denna andel lägst när det gäller boendeområdet. Bland tjejerna uppger cirka 10 %, bland killarna endast 3 procent att de är rädda så ofta. Efter detta kommer buss – cirka 15 % av tjejerna och 4 % procent av killarna säger att de är rädda. Den största andelen rädda finns när det gäller att vara ute i centrum eller på annan plats i kommunen. Mer än en fjärdedel av tjejerna och kring tio procent av killar är rädda i dessa fall.

För att få en övergripande bild av hur utbredd rädsla är har vi också studerat i hur många situationen som de svarande angett de alltid eller ganska ofta är rädda. Eftersom frågan innehåller fyra alternativ kan detta variera mellan noll och fyra. Resultaten från denna sammanslagning presenteras i tabell 145.

Tabell 145. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Rädd när man är ute på fredag- och lördagskvällar. Antalet situationer då man alltid eller ganska ofta är rädd. Andel (%() efter kön.*

Antal situationer	Killar	Tjejer
Sign. nivå	***	
0	84	65
1	7	10
2	6	14
3	2	10
4	1	2

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar att huvuddelen av ungdomarna – 85 % bland killarna och 65 % av tjejerna - inte känner sig rädda i någon situation, i varje fall inte mer än ibland. Ser vi till de övriga kan vi väl konstatera att de inte redovisar en utbredd rädsla, i varje fall inte killarna. Att vara rädd i ett sammanhang innebär inte automatiskt att man är rädd i alla andra. Samtidigt ska vi inte bortse från att det finns kopplingar mellan rädsla i olika sammanhang. Av de cirka 15 % bland killarna som uppger att de är

rädda i minst ett sammanhang uppger mer än hälften (9 procent) att de också är rädda i flera situationer. Bland tjejer gäller att av de 35 % som uppger att de är rädda i minst ett fall uppger mer än 70 % att de är rädda i minst en annan situation och något över en tredjedel att de är rädda i tre eller fler sammanhang,

22.3 Socioekonomisk bakgrund

Hur variera då rädsla mellan ungdomar från olika socioekonomiska grupper? I tabell 146 studera vi hur många som är rädda alltid eller ganska ofta i olika sammanhang efter socioekonomisk bakgrund.

Tabell 146. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som uppger att de alltid eller ganska ofta är rädda i olika sammanhang i olika socioekonomiska grupper efter kön.*

Rädd i		**Socioekonomisk grupp**					**Sign. nivå**
	Kön	**Hög**	**Ganska hög**	**Medel**	**Ganska låg**	**Låg**	
Boendeområde	K	5	1	2	5	9	*
	TJ	4	4	8	18	14	**
Buss	K	8	3	3	4	15	**
	TJ	28	17	15	11	15	+
Centrum	K	15	16	8	8	9	*
	TJ	41	38	24	21	18	***
Annan plats i kommunen	K	15	17	9	7	12	*
	TJ	35	37	21	21	13	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Ser vi till resultaten framträder nästan genomgående signifikanta samband. Andelen rädda skiljer sig alltså mellan ungdomar i olika socioekonomiska grupper. Samtidigt är det viktigt att notera att skillnaderna ser olika ut beroende på vad det handlar om. Ser vi till boendeområde ökar andelen som känner sig rädda när den socioekonomiska bakgrunden blir lägre. Flest rädda finns alltså bland de som har lägst socioekonomisk bakgrund.

När det gäller rädsla på buss är bilden mer komplex och här får vi nog dra slutsatsen att det inte finns något klart samband. Går vi däremot till rädsla i centrum och på annan plats i Eskilstuna är mönstret mycket entydigt. Andelen rädda ökar ju högre socioekonomisk bakgrund ungdomarna har, alltså motsatsen för vad som gäller för rädsla i boendeområdet.

22.4 Svensk/utländsk bakgrund

Frågan är hur skillnader mellan ungdomar med svensk respektive utländsk bakgrund ser ut. Detta studeras i tabell 147.

Tabell 147. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som uppger att de alltid eller ganska ofta är rädda i olika sammanhang efter svensk/utländsk bakgrund bland killar och tjejer.*

Rädd i	Kön	Svensk/utländsk bakgrund				Sign. nivå
		Svensk	Ganska stark svensk	Andra generationen	Första generationen	
Boendeområde	K	2	3	4	5	*
	TJ	6	12	10	11	+
Buss	K	3	7	5	5	Ns
	TJ	16	13	20	13	Ns
Centrum	K	12	15	11	5	*
	TJ	32	33	24	16	**
Annan plats i kommunen	K	13	15	11	5	*
	TJ	28	31	30	15	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Det finns flera likheter med de resultaten som framträder när det gäller socioekonomisk bakgrund. Ser vid till rädsla i boendeområdet är andelen lägre bland de som har svensk bakgrund än bland de som har utländsk bakgrund. Ser vi rädsla när man åker buss blir skillnaderna ganska små mellan olika grupper. **När det gäller rädsla i centrum liksom på annan plats i Eskilstuna gäller genomgående att ungdomar med svensk bakgrund i högre utsträckning är rädda än de som har utländsk bakgrund**.

22.5 Skillnader mellan olika typer av områden

Med utgångspunkt från de samband som framträdde med socioekonomisk samt svensk/utländsk bakgrund är det rimligt att utgå från att det finns skillnader mellan de tre olika typerna av områden. I tabell 148 redovisas hur dessa ser ut.

Tabell 148. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som uppger att de alltid eller ganska ofta är rädda i olika sammanhang i olika typer av områden efter kön.*

Rädd i	Området socioekonomiska karaktär							
	Killar				Tjejer			
Matvanor	Hög	Medel	Låg	Sign	Hög	Medel	Låg	Sign
Boendeområde	3	2	7	*	2	8	17	***
Buss	5	3	5	Ns	16	16	14	Ns
Centrum	11	10	7	Ns	33	30	18	**
Annan plats	12	13	5	+	30	28	18	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer.

Resultaten stämmer väl med vad man kan vänta sig. Ungdomar i områden med låg socioekonomisk struktur är oftare rädda i boendeområdet, mindre ofta i centrum och på annan plats i kommunen. I samtliga dessa fall är skillnaden områden med hög och mellangruppen liten, det är främst områdena med låg socioekonomisk struktur som skiljer ut sig. När det gäller hur ofta man är rädd på buss är skillnaden

mellan de tre områdestyperna liten. Skillnaderna är klart större bland tjejer än bland killar.

22.6 Eskilstuna jämfört med andra kommuner

En intressant fråga är hur det ser ut med rädslan i Eskilstuna jämfört med hur det ser ut i andra kommuner, I tabell 149 redovisas uppgift kring hur många som uppger att de alltid eller ganska ofta är rädda i boendeområdet, på buss/tåg samt i centrum från senare undersökningar i högstadiet där frågan ingår. För att få en mer överblickbar bild har kommunerna rangordnats utifrån hur många som uppger att de är rädda på buss/tåg. Först kommer den kommun där rädslan är lägst, sist där den är högst,

Tabell 149. ***Högstadiet.*** *Andel (%) so, är rädda i olika situationer. Jämförelser mellan olika kommuner efter kön och undersökningsår.*

Rädd	**Boendeområdet**		**Buss**		**Centrum**	
Kommun	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Askersund, 2019	1	10	1	10	5	18
Täby, 2018/19	3	15	12	5	10	28
Eskilstuna, 2019/20	3	8	4	16	10	28
Heby, 2019	3	11	4	20	5	26
Malmö, 2019	5	9	6	20	--	--
Vallentuna, 2019	4	7	4	23	17	31
Jönköping, 2018	3	11	4	28	6	33
Helsingborg, 2018	5	13	7	32	17	44
Huddinge, 2015	4	14	11	43	8	28
Haninge, 2016/17	6	20	11	45	4	28

Analysen av skillnaderna kan i stor utsträckning inriktas mot hur det ser ut bland tjejer, det är där vi finner de största skillnaderna. Ser vi till rädsla i boendeområdet är skillnaderna mellan olika kommunerna, speciellt bland killar, ganska små. Bland tjejer är det relativt få i Eskilstuna som är rädda i boendeområdet och på buss jämfört med flera av de andra kommunerna. Allmänt kan vi alltså konstatera Eskilstuna tillhör de kommuner där relativt få är rädda när de är ute på fredags- och lördagskvällar.

22.7 Hur inverkar social bakgrund?

För att få ett svar på frågan om det är socioekonomisk eller svensk/utländsk bakgrund eller möjligen typen av boendeområde som främst inverkar på ungdomarnas rädsla har vi gjort logistiska regressionsanalyser. En sådan analys innebär att vi studerar sambandet med varje separat bakgrundsfaktor efter kontroll för inverkan från övriga. För att få en mer fullständig bild av hur de olika variablerna inverkar har också årskurs och familjesituation – vilken typ av familj man bor i samt förtroende för föräldrar – tagits med som förklaringsvariabler. Resultaten från dessa analyser redovisas i tabell 150.

Tabell 150. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Den sociala bakgrundens påverkan på andel som alltid eller ganska ofta är rädd i olika sammanhang på fredags- och lördagskvällar efter klockan 19. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter, signifikansnivåer och förklaringsgrad (pseudo-R^2) - efter kön.*

Rädd	**Boendeområde**		**Buss**		**Centrum**		**Annan plats**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
7	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
8	1.04	1.49	1.22	1.57	0.95	1.12	1.17	0.98
9	1.37	1.50	1.10	1.44	0.94	1.10	1.14	0.98
Familjekonstellation (bor med)	Ns	Ns	+	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	0.47	1.66	0.93	0.80	1.20	1.00	1.10	0.88
Ensam mamma	2.79	0.32+	1.42	0.54	2.13	0.78	1.64	0.76
Ensam pappa	5.24	2.30	17.4***	2.24	0.00	>100	0.00	8.07
Mamma + annan vuxen	2.37	1.37	2.12	2.11	2.12	0.66	1.28	1.35
Pappa + annan vuxen	0.00	0.00	0.00	4.08	0.00	5.39+	0.00	5.68+
Förtroende för föräldrar	Ns	Ns	*	Ns	Ns	**	Ns	*
Ingen	1.87	0.97	3.07*	0.44+	1.35	0.29**	1.25	0.46*
En	1.05	2.22*	0.37	1.03	0.94	1.14	0.59	1.26
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk. bakgrund	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	*	+	**
Hög	3.02	0.54	2.29	2.09	1.96	1.77	1.82	1.99
Ganska hög	0.79	0.55	1.32	1.19	2.09*	1.93**	2.08*	2.27***
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1.51	1.68	0.66	0.72	0.93	0.98	0.93	1.07
Låg	1.68	2.68+	5.11*	1.19	1.31	0.85	2.23	0.62
Svensk/utländsk bakgrund	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska stark svensk bakgrund	1.20	1.91	2.51	0.83	1.24	1.20	1.31	1.31
Andra gen. inv.	1.22	1.59	1.01	154	0.72	0.78	0.79	1.31
Första gen. inv.	2.08	1.19	0.98	0.96	0.39*	0.53+	0.42+	0.69
Områdestyp	Ns	*	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Höginkomstområden	1.47	0.30+	1.75	0.94	0.96	0.89	0.87	0.95
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Låginkomstområden	1.96	2.46*	0.65	1.06	1.01	0.61	0.37+	1.05
Pseudo R^2	*12.7*	*10.8*	*17.6*	*6.0*	*7.1*	*15.3*	*6.9*	*9.8*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Det första vi kan notera är att ungdomarnas sociala bakgrund i mycket liten utsträckning kan förklara om ungdomarna är rädda eller ej. Däremot tycks det gå att identifiera några grupper där rädslan är mer utbredd, vilket kan dölja sig bakom de samband som framträtt tidigare. Ser vi till boendeområde skiljer tjejer som bor i låginkomstområden ut sig speciellt, de är oftare rädda än andra. När det gäller centrum och annan plats i Eskilstuna är det främst svenska ungdomar med högre socioekonomisk bakgrund som skiljer ut sig. Det är dessa som i högst utsträckning uppger att de är rädda i dessa sammanhang.

22.8 Sammanfattning

Tjejer uppger i betydligt större utsträckning än killar att de är rädda i olika situationer. Ser vi till hur många som anger att de är rädda alltid eller ganska ofta är denna andel lägst när det gäller boendeområdet. Bland tjejerna uppger cirka 10 %, bland killarna endast enstaka att de är rädda. Efter detta kommer buss – cirka 15 % av tjejerna, fortfarande få av killarna är rädda. Den största andelen rädda finns när det gäller att vara ute i centrum eller på annan plats i kommunen. Mer än en fjärdedel av tjejerna och kring tio procent av killar är rädda i dessa fall.

För att få en övergripande bild av hur utbredd rädsla är har vi studerat i hur många situationen som de svarande angett de alltid eller ganska ofta är rädda. Resultaten visar att huvuddelen av ungdomarna – 85 % bland killarna och 65 % av tjejerna - inte känner sig rädda i någon situation, i varje fall inte mer än ibland. Ser vi till de övriga kan vi konstatera att de inte redovisar en utbredd rädsla, i varje fall inte bland killarna, Att vara rädd i ett sammanhang innebär inte automatiskt att man är rädd i alla andra. Samtidigt måste man dock observera att det finns samband. Av de cirka 15 % bland killarna som uppger att de är rädda i minst en situation uppger mer än hälften (9 %) att de också är rädda i andra fal. Bland tjejer gäller att av den tredjedel som uppger att de är rädda i minst en situation uppger mer än 70 % att de är rädda i minst en annan situation och något över en tredjedel att de är rädda i tre eller fler sammanhang.

Förekomsten av rädsla skiljer sig mellan ungdomar med olika socioekonomisk bakgrund, bland de med svensk och utländsk bakgrund liksom bland de som bor i olika typer av kommundelar, speciellt framträdande bland tjejer. Ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund, de som har utländsk bakgrund liksom de som bor i områden med låg socioekonomisk struktur uppger i högre utsträckning att de är rädda i boendeområdet. I motsats gäller att dessa i lägre utsträckning anger att de är rädda i centrum och på andra platser i kommunen. Samtidigt visar den fördjupade analysen att dessa bakgrundsvariabler endast i begränsad utsträckning kan ge en förklaring till rädsla. Utifrån dessa analyser tycks det dock vara två grupper som skiljer ut sig. För det första gäller att tjejer som bor i områden med låg socioekonomisk struktur i högre utsträckning än andra ungdomar uppger att de är rädda i boendeområdet. Det andra gruppen som skiljer ut sig är tjejer med högre socioekonomisk bakgrund. Denna grupp skiljer ut sig genom att i högre utsträckning uppge att de är rädda i centrum och på annan plats i kommunen.

Det finns tydliga skillnader mellan olika typer av bostadsområden. Ungdomar som bor i områden med låg socioekonomisk struktur är oftare rädda i bostadsområdet, mindre ofta i centrum och på annan plats. Speciellt stora är dessa skillnader bland tjejer. När det gäller rädsla på buss är skillnaderna däremot små.

Kapitel 23.
Chanser i skola, på fritid och i livet

I detta kapitel undersöker vi hur ungdomar ser på sina chanser i skolan, på fritiden och i livet.

23.1 Sämre eller bättre möjligheter än andra?

I högstadiet har ungdomarna fått besvara frågan Upplever du att du har samma chanser som andra i din ålder? med svarsalternativen ”Ja, jag har mycket bättre chans”. ”Jag har något bättre chans”, ”Samma chanser”, ”Nej, jag har något sämre chans”, ”Nej, jag har sämre chans”. I frågan ingår alternativen skolan/utbildning, fritiden, livet som helhet. I analyserna nedan kommer vi att koncentrera oss till att analysera hur många som tycker sig ha (mycket eller lite) sämre respektive (mycket eller lite) bättre möjligheter än andra i samma ålder.

23.2 Kön

Vi börjar med att undersöka hur många som tycker att de har bättre respektive sämre chanser än andra i samma ålder i skolan, på fritiden och i livet i sin helhet. En intressant fråga är om det finns skillnad mellan killar och tjejer.

Tabell 151. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som tycker sig ha bättre respektive sämre chanser i skolan, på fritiden och i livet jämfört med andra i samma ålder efter kön.*

Chans jämfört andra andra i samma ålder	Bättre		Sämre	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
I skolan	44	32	18	19
Sign. nivå	***		Ns	
På fritiden	50	41	12	17
Sign. nivå	**		*	
I livet	50	37	12	16
Sign. nivå	***		+	

Ns Inte signifikant;+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Allmänt gäller att ungdomarna är optimistiska – betydligt fler tycker att de har bättre chans än andra i samma ålder än som tycker att de har sämre chans än andra. Optimismen är högst när det gäller fritiden och minst när det gäller skolan. Det finns en genomgående könsskillnad, det är fler bland killar än bland tjejer som tycker att de har bättre chans i alla avseenden. Vi sidan av detta är det fler bland tjejerna som tycker att de har sämre chans på fritiden och till viss del även i livet.

Är då Eskilstunaungdomarna speciellt optimistiska? Ja, för det första kan vi konstatera att ungdomar även i andra kommuner har en optimistisk syn på sina möjligheter/chanser i olika avseenden. Jämför vi med Malmö – som ju har en likartad social struktur kan vi dock notera att Eskilstunaungdomarna är mer optimistiska – fler tycker de har bättre möjligheter, ungefär lika många att de har sämre möjligheter[172].

[172] **Blomdahl m. fl.** Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.

Skillnaderna är genomgående något större bland killar och speciellt framträdande när det gäller skola/utbildning. Samma bild framträder även om vi jämför med andra kommuner – Eskilstunaungdomarna är lika optimistiska som ungdomar i höginkomstkommuner som Täby, Lidingö och ligger klart över genomsnittet[173].

23.3 Socioekonomisk bakgrund

Frågan är om och hur resultaten skiljer sig mellan ungdomar med olika socioekonomisk bakgrund. I tabell 152 ser vi närmare på detta.

Tabell 152. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som tycker sig ha bättre respektive sämre chanser i skolan, på fritiden och i livet jämfört med andra i samma ålder efter kön och socioekonomisk bakgrund.*

Chans jämfört andra i samma ålder	**Bättre**		**Sämre**	
Socioekonomisk bakgrund	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Skola				
Sign. nivå	Ns	´+	+	*
Hög	49	45	8	7
Ganska hög	46	35	16	19
Medel	43	32	18	16
Ganska låg	38	26	23	24
Låg	55	33	17	33
Fritiden				
Sign. nivå	Ns	*	Ns	**
Hög	54	52	11	0
Ganska hög	54	44	11	16
Medel	44	42	13	15
Ganska låg	54	35	14	14
Låg	62	29	7	42
Livet				
Sign. nivå	Ns	*	Ns	***
Hög	55	48	8	14
Ganska hög	52	40	11	11
Medel	46	40	13	13
Ganska låg	51	23	14	28
Låg	55	37	10	30

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Bland killar är sambanden med socioekonomisk bakgrund genomgående svaga – killar i olika socioekonomiska grupper är ungefär lika optimistiska. Däremot framträder tydliga, signifikanta skillnader bland tjejer. **Tjejer med lägre socioekonomiska bakgrund uppger oftare att de har sämre chanser och mindre ofta att de har bättre möjligheter än de som har högre socioekonomisk bakgrund**. Detta gäller för både skola, fritid och livet.

[173] Resultaten presenteras i en kommande rapport.

23.4 Svensk och utländsk bakgrund

Barn och ungdomar med utländsk bakgrund skiljer sig i en lång rad avseenden från de som har svensk bakgrund. I genomsnitt har många fler av dem låg socioekonomisk bakgrund och många fler bor i områden med låg socioekonomisk struktur. I tabell 153 studerar vi närmare hur det ser ut när det gäller hur de upplever sina chanser i skolan, på fritiden och i livet.

Tabell 153. ***Eskilstuna högstadiet*** *Andel (%) som tycker sig ha bättre respektive sämre chanser i skolan, på fritiden och i livet jämfört med andra i samma ålder efter kön och svensk/utländsk bakgrund.*

Chans jämfört med andra i samma ålder Svensk/utländsk bakgrund	**Bättre**		**Sämre**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Skola				
Sign. nivå	**	*	Ns	+
Svensk bakgrund	41	30	15	16
Ganska stark svensk	33	34	21	22
Andra gen. invandrare	40	28	24	24
Första gen. invandrare	59	44	17	22
Fritid				
Sign. nivå	*	Ns	Ns	**
Svensk bakgrund	46	43	11	13
Ganska stark svensk	52	32	10	19
Andra gen. invandrare	49	36	16	19
Första gen. invandrare	59	46	15	24
Livet				
Sign. nivå	**	Ns	Ns	**
Svensk bakgrund	45	37	11	11
Ganska stark svensk	49	31	10	24
Andra gen. invandrare	48	34	18	22
Första gen. invandrare	61	47	12	20

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Sambandsmönstren skiljer sig tydligt mellan killar och tjejer. Bland killarna gäller att första generationens invandrare genomgående i större utsträckning uppger att de har bättre möjligheter än andra både i skola, på fritid och i livet. Ser vi till hur många som tycker sig ha sämre chanser framträder inga skillnader.

Bland tjejer framträder däremot skillnaderna när det gäller hur många som tycker sig ha sämre chanser, ser vi till andelen som tycker sig ha bättre chanser är skillnaderna små. Det som främst framträder är att tjejer med svensk bakgrund allmänt tycker att de bättre chanser.

23.5 Skillnaden mellan olika typer av boendeområden

Skillnaderna mellan kommundelarna kan i viss utsträckning ge en samlad bild av hur socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund påverkar. Kommundelarna skiljer sig ju mycket markant i bägge dessa avseende. Kommundelar där många har hög socioekonomisk bakgrund har oftast relativt få invandrare och i kommundelar som har många invandrare finns också många som har låg socioekonomisk bakgrund. Frågan är om detta innebär att skillnaderna mellan stadsdelar blir speciellt framträdande. I tabell 154 presenteras resultat för de tre olika områdestyperna – områden med hög respektive låg socioekonomisk struktur samt övriga områden.

Tabell 154. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som tycker sig ha bättre respektive sämre chanser i skolan, på fritiden och i livet jämfört med andra i samma ålder efter kön och typ av boendeområde.*

Chans jämfört med andra i samma ålder	**Bättre**		**Sämre**	
Typ av område	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Skola				
Sign. nivå	Ns	Ns	Ns	*
Höginkomst	43	33	18	14
Medel	41	30	17	19
Låginkomst	49	35	21	25
Fritid				
Sign. nivå	Ns	Ns	Ns	**
Höginkomst	54	43	14	11
Medel	47	38	10	17
Låginkomst	51	41	16	24
Livet				
Sign. nivå	Ns	+	Ns	**
Höginkomst	54	45	10	10
Medel	47	33	12	16
Låginkomst	50	35	14	23

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Även i detta fall framträder en klar skillnad mellan killar och tjejer. Bland killar finns inga signifikanta skillnader – det finns alltså inga tecken på att killar från olika typer av bostadsområden skulle uppleva att de har olika chanser varken i skolan, på fritiden eller i livet. Bland tjejer finner vi inte heller skillnader när det gäller hur många som har bättre chanser, däremot finns det tydliga skillnader när det gäller andelen som tycker sig ha sämre chanser. Genomgående finner vi den lägsta andelen i höginkomstområden och den högsta i låginkomstområdena. Typ av områden påverkar alltså klart hur många som har en mer pessimistisk syn.

23.6 Sammanfattning

Resultaten visar mycket tydligt att Eskilstunaungdomarna har en klart optimistisk syn på sina chanser i skola, på fritid och i livet. Mest optimistisk är man när det gäller fritiden, minst när det gäller skolan men även i detta senare fall har vi klart fler som tycker att de har bättre chans än andra i samma ålder än vad som tycker att de har sämre. Genomgående gäller att killar är mer optimistiska än tjejer – andelen som tycker de har bättre chanser är genomgående högre. Ser man till andra kommuner, speciellt Malmö som ju har en liknande social struktur finner vi att

Eskilstunaungdomarna – speciellt killarna – är ovanligt optimistiska. Optimismen ligger på samma nivå som i höginkomstkommuner såsom Täby och Lidingö.

Ser vi till inverkan av socioekonomi respektive svensk/utländsk bakgrund samt typ av boendeområde skiljer sig mönstret klart mellan killar och tjejer. Bland killar är både sambanden med socioekonomisk bakgrund och typ av boendeområde svaga – här finns alltså begränsade skillnader. Däremot framträder skillnader kopplade till svensk/utländsk bakgrund som – något överraskande - pekar på att första generationens invandrarkillar i högre utsträckning tycker sig ha bättre chanser. Detta gäller både för skola, fritid och livet.

Bilden är annorlunda bland tjejerna. Tjejer med lägre socioekonomiska bakgrund uppger oftare att de har sämre chanser och mindre ofta att de har bättre chanser än de som har högre socioekonomisk bakgrund. Detta gäller för både skola, fritid och livet. Ser vi till svensk/utländsk bakgrund är skillnaden mellan hur många som tycker sig ha bättre chanser – både i skola, på fritiden och i livet – små. Däremot är det färre bland tjejer med svensk bakgrund allmänt tycker att de har sämre chanser. Ser vi till typ av boendeområde framträder inte heller skillnader när det gäller hur många som tycker sig ha bättre chanser, däremot finns det tydliga skillnader när det gäller andelen som tycker sig ha sämre chanser. Genomgående finner vi bland tjejer den lägsta andelen som tycker så i områden med hög socioekonomisk status och den högsta i områdena med låg socioekonomisk status. Typ av områden påverkar alltså klart hur många som har en mer pessimistisk syn.

Kapitel 24.
Hälsa, psykosomatiska besvär och livskvalitet

I detta kapitel studeras ungdomars hälsosituation: hur de skattar den fysiska, den psykiska och den totala hälsan, förekomst av psykosomatiska besvär samt skattar sin livskvalitet. Detta analyseras närmare utifrån kön, familjesituation, socioekonomisk bakgrund, svensk respektive utländsk bakgrund, medelbetyg och typ av boendeområde. Ungdomarnas hälsa undersöks också utifrån fysisk aktivitet, matvanor samt hur rädda ungdomar är för att gå ut på kvällen på fredagar och lördagar.

24.1 Inledning

I Ung livsstils undersökning har ungdomarna fått bedöma sin hälsa utifrån ett flertal frågor. En central sådan är frågan *hur tycker du din hälsa är?* med de fem svarsalternativ: ”bra”, ”ganska bra”, ”varken bra eller dålig”, ”ganska dålig”, ”dålig”. I två frågor längre fram i enkäten – för att svaren inte automatiskt ska bli alltför sammankopplade – har de även fått bedöma sin fysiska och psykiska hälsa separat. Självskattad hälsa är ett mått som bland vuxna visat sig ge en tydlig bild av hälsan – ett flertal studier har visat att individens egen bedömning av sin hälsa är starkt kopplad till framtida sjuklighet och dödlighet[174]. Kunskaperna kring hur det ser ut bland barn/ ungdomar är mer begränsade men det finns vissa indikationer på ett likartat samband[175].

Man kan också notera att detta mått har använts i SCB:s levnadsnivåstudier för barn och i Folkhälsoinstitutets kontinuerliga undersökningar kring skolbarns levnadsvillkor[176]. Det finns alltså en mycket utbredd föreställning om att självskattad hälsa kan ge en viktig bild av hälsosituationen även bland barn och ungdomar.

Ett annat mått som används i många undersökningar – även i de tidigare nämnda – handlar om förekomst av olika (speciellt psykosomatiska) besvär. Detta mått har också fått en central plats i den omfattande debatten kring förekomst av stress och andra psykiska besvär bland dagens ungdom. Det har dock framförts viss kritik mot att barnens och ungdomarnas egna beskrivningar av sådana besvär ger en rättvisande bild av deras psykiska hälsa. Att barn och ungdomar – i varje fall då och då – känner oro, nervositet eller stress är kanske ganska normalt under uppväxten. I Ung livsstils enkäter har eleverna fått besvara frågan *Har du under de senaste 12 månaderna haft följande besvär?* Som indikationer på psykiska besvär ingår ”ont i huvudet”, ”ont i magen (inte mensvärk)”, ”ont i resten av kroppen” ”känt dig stressad”, ”känt dig deppig”, ”svårt att somna eller sova”, ”känt ångest/oro” samt ”varit jätteträtt”. För att en bild av eventuellt mer allvarliga psykosomatiska problem studerar vi rapporten hur många som angett att de dagligen eller nästan dagligen har mer än två psykosomatiska besvär.

---

[174] Se Idler EL, Benyamini Y, **Self-rated health and mortality: a review of twenty-seven community studies**.
[175] Fosse NE, Haas SA, **Validity and stability of self-reported health among adolescents in a longitudinal, nationally representative survey**. Pediatrics.
[176] Statistiska Centralbyrån, **Barns villkor.** Tabeller baserade på undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF). http:// www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter amne/Levnadsforhallande/Undersokningar-av-barns-levnadsforhallande/produktrelaterad-standard/Barns-villkor/ alternativt Statistiska Centralbyrån, **Barns hälsa**. Levnadsförhållanden rapport 115 http://www.scb.se. 121 Se t. ex. Marklund U, **Skolbarns hälsovanor under ett decennium**. Health Behavior in School-Aged Children. A WHO Collaborative Study samt Statens Folkhälsoinstitut. **Svenska skolbarns hälsovanor 2009/10 grundrapport**. Östersund: Statens folkhälsoinstitut. http://www.fhi.se.

Vid sidan av detta har ungdomarna fått skatta sin livskvalitet på en skala från 1 till 10 i frågan: *Hur tycker du att livet är som helhet?* där 1=Mycket dålig och 10=Mycket bra.

24.2 Kön

Vi börjar med att detaljerat undersöka hur ungdomarna besvarat de olika frågorna för att sedan i fortsättningen av kapitlet koncentrera oss på hur många som beskrivit sin hälsa och livskvalitet som mer problematisk. I tabell 155 redovisa i detalj hur ungdomarna skattar sin fysiska och psykiska hälsa och den totala hälsan.

Tabell 155. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Fysisk, psykisk samt total hälsa efter kön. Andel (%).*

	Fysisk hälsa		**Psykisk hälsa**		**Total hälsa**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Bra	57	43	50	28	54	43
Ganska bra	28	38	29	28	33	38
Varken bra eller dålig	12	13	11	22	10	13
Ganska dålig	2	3	8	14	3	3
Dålig	1	4	3	8	1	4
Sign. nivå	***		***		***	
Självskattad hälsa – ej bra	14	19	15	22	21	44

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Tjejer skattar både den fysiska, psykiska och totala hälsan i genomsnitt lägre än vad killar gör. Störst är könsskillnaderna för psykisk hälsa, minst i skattningen av hälsan totalt.

Huvuddelen av ungdomarna skattar sin hälsa i de olika avseendena som bra eller i varje fall ganska bra men vi ska också observera att cirka 10 % av killarna och en femtedel av tjejerna skattar den som inte bra. Speciellt anmärkningsvärt är att inte långt ifrån hälften av tjejerna skattar sin psykiska hälsa som inte bra.

I tabell 156 studeras hur vanligt det är att ungdomarna anger att de har olika former av besvär. Alternativen har rangordnats med utgångspunkt från hur många som uppgett att de har olika besvär dagligen eller nästan dagligen, från lägsta till högsta värdet.

Tabell 156. ***Eskilstuna högstadiet*** *Förekomst av olika former av besvär efter kön. Andelar (%)*

Form av besvär	Killar				Tjejer				
	Varje dag	En g /vecka	En g /mån	Sällan, aldrig	Varje dag	En g /vecka	En g /mån	Sällan, aldrig	Sign. nivå
Magont (ej mensvärk)	6	10	25	60	7	20	32	41	***
Idrottsskada	6	12	34	49	8	11	34	48	***
Ont armar eller ben	9	22	32	38	9	21	24	46	**
Pip eller tjut i öron	11	14	21	54	9	17	22	53	Ns
Huvudvärk	6	27	33	34	14	36	27	19	***
Nedstämdhet/deppighet	8	15	25	51	21	28	24	27	***
Ont i axel, nacke, rygg	11	24	29	36	19	24	26	31	**
Oro/ångest	9	15	27	49	25	25	21	29	**
Irriterad, dåligt humör	15	37	23	26	33	39	18	10	***
Svårt somna eller sova	20	23	22	36	29	21	21	28	***
Stress	16	27	26	31	37	32	19	13	***
Ihållande trötthet	20	22	19	40	33	23	22	22	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

De vanligaste besvär som ungdomarna uppger är ihållande trötthet, stress, svårt att somna eller sova samt irritation, dåligt humör. Bland tjejer är detta problem som kring en tredjedel uppger att de har varje dag, bland killarna handlar det om en femtedel eller något färre. Problem som tas upp i lägre utsträckning är magont, idrottsskada, ont i armar/ben samt pip i öronen. Viktigt att notera är de nästan genomgående könsskillnaderna. **Tjejer uppger i klart högre utsträckning att de har olika former av besvär utom när det gäller pip eller tjut i öron, där det inte finns någon skillnad**.

Beräkningen av förekomst av psykosomatiska besvär utgår från om ungdomarna dagligen har magont, huvudvärk, känt sig nedstämda/deppiga, irriterade eller haft dåligt humör, haft svårt att sova eller somna, känt stress eller ihållande trötthet, För att inte överdriva besvärsproblemen har vi valt att som grund för en mer problematisk situation kräva att ungdomarna ska ha angett att de har minst tre av dessa besvär dagligen.

I tabell 157 redovisas hur många av ungdomarna som redovisar en mer problematisk situation när det gäller psykosomatiska besvär respektive låg livskvalitet (fem eller lägre på en skala 1-10)[177]. I tabellen redovisas också hur många som skattar sin fysiska, psykiska och total hälsa lågt för att ge en sammanfattande bild.

Tabell 157. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Låg skattad fysisk, psykisk, total hälsa, mer än två dagliga psykosomatisk besvär samt låg livskvalitet efter kön. Andelar (%)*

Hälsosituationen	Killar	Tjejer	Sign. nivå
Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	13	34	***
Låg livskvalitet	12	22	***
Fysisk hälsa – låg	15	22	**
Psykisk hälsa – låg	21	44	***
Total hälsa – låg	14	19	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

[177] 1=Mycket dålig, 10=Mycket bra.

Som synes finns en tydlig könsskillnad - tjejer redovisar i högre utsträckning en mer problematisk situation även när det gäller förekomst av psykosomatiska besvär och låg livskvalitet.

Ser vi till den samlade bilden är andelen som skattar situationen som sämre högst när det gäller psykisk hälsa följd av förekomst av psykosomatiska besvär, mest framträdande bland tjejer. Minst andel med en mer problematisk situation framträder i skattningen av den fysiska hälsan och skattningen av hälsan totalt. Om vi ser till de relativa könsskillnaderna är dessa störst när det gäller skattningen av den psykiska hälsan och förekomst av psykosomatiska besvär, minst när det gäller skattningen av den totala hälsan.

24.3 Förändras hälsosituationen under högstadiet?

En fråga är om ungdomarnas hälsosituation förändras under högstadiet. Även om det endast handlar om tre år är det dock en period under tonåren då ofta sker ganska stora förändringar. Vi har också i andra undersökningar – t ex den som genomfördes i Malmö 2019 - funnit tecken på att hälsosituationen kan försämras under högstadiet[178]. Frågan är hur det ser uti Eskilstuna.

Tabell 158. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som har en problematisk hälsosituation i olika socioekonomiska grupper efter kön och årskurs.*

Hälsosituation Årskurs	**Hälsa totalt - låg**		**Fysisk hälsa låg**		**Psykisk hälsa – låg**		**Mer än 2 dagliga psyksom. besvär**		**Livskvalitet - låg**	
	K	**Tj**	**K**	**Tj**	**K**	**Tj**	**K**	**TJ**	**K**	**TJ**
7	11	12	18	16	18	35	12	26	9	17
8	17	17	15	20	19	47	14	35	12	20
9	12	28	12	30	25	48	13	41	15	29
Sign. nivå	Ns	***	+	***	+	**	Ns	**	*	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=killar, Tj=tjejer.

Resultaten visar mycket entydigt att tjejernas hälsosituation försämras under högstadiet, speciellt från årskurs 8 till årskurs 9. Betydligt fler tjejer i årskurs 9 än i årskurs 7 skattar den fysiska, den psykiska liksom den totala hälsan som låg. Det är också klart fler som uppger att de har mer än två dagliga psykosomatiska besvär och som skattar sin livskvalitet lågt. **Uppenbart försämras hälsosituationen bland tjejer under högstadiet**.

Sambanden är inte alls lika tydliga bland killar men det finns ett signifikant samband med årskurs när det gäller livskvalitet. Andelen killar som skattar denna lågt ökar kontinuerligt från årskurs 7 till årskurs 9. Vid sidan av detta finns också tendens till signifikanta samband (p<0.10) när det gäller skattningen av fysisk och psykisk hälsa. Fler bland killarna skattar dessa lågt i årskurs 9 än i årskurs 7. Även bland killar finns alltså vissa tecken på att hälsosituationen försämras något under högstadiet, dock inte alls lika mycket som bland tjejerna.

[178] **Blomdahl m. fl.** Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år.

24.4 Socioekonomisk bakgrund

Som redan påpekats kommer vi i det här avsnittet och sedan i resten av kapitlet att koncentrera oss till att undersöka hur vanligt det är med en mer problematisk situation när det gäller hälsa/livskvalitet. Detta innebär att vi studerar hur många det är som skattar sin - fysiska, psykiska och totala – hälsa lågt, uppger att de dagligen har mer än två psykosomatiska problem eller skattar sin livskvalitet lågt (d v s fem eller lägre). I tabell 159 studera vi hur det ser ut bland ungdomar i olika socioekonomiska grupperna.

Tabell 159. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som har en problematisk hälsosituation i olika socioekonomiska grupper efter kön.*

Hälsosituation	**Kön**	**Socioekonomisk grupp**					**Sign. nivå**
		Hög	**Ganska hög**	**Medel**	**Ganska låg**	**Låg**	
Låg hälsa totalt	K	14	15	14	12	14	Ns
	TJ	10	17	19	26	18	+
Låg fysisk hälsa	K	13	13	16	14	19	Ns
	TJ	14	19	23	31	14	Ns
Låg psykisk hälsa	K	11	18	24	24	17	Ns
	TJ	24	45	43	49	46	Ns
Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	K	16	12	11	17	24	Ns
	TJ	29	31	36	35	38	Ns
Låg livskvalitet	K	10	8	12	13	19	Ns
	TJ	14	20	22	26	30	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Ser vi till resultaten framträder inga signifikanta samband, endast i två fall tendens (p<0.10) till sådana. Resultaten visar alltså mer begränsade skillnader mellan hur ungdomar i olika socioekonomiska grupper skattar sin hälsa och livskvalitet. Ser vi övergripande till resultaten finns dock klara tecken på att ungdomar i lägre socioekonomiska grupper, speciellt bland tjejerna, skattar sin hälsa och livskvalitet lägre.

24.5 Svensk/utländsk bakgrund

Frågan är om det framträder skillnader när det gäller hälsa och livskvalitet mellan ungdomar med svensk och med utländsk bakgrund.

Tabell 160. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) med problematisk hälsosituation efter svensk/utländsk bakgrund bland killar och tjejer.*

Hälsosituation	**Kön**	**Svensk/utländsk bakgrund**				**Sign. nivå**
		Svensk	**Ganska stark svensk**	**Andra generationen**	**Första generationen**	
Låg hälsa totalt	K	14	13	16	11	Ns
	TJ	15	26	28	21	*
Låg fysisk hälsa	K	17	13	17	10	Ns
	TJ	17	30	34	26	Ns
Låg psykisk hälsa	K	20	25	24	19	Ns
	TJ	37	59	49	40	Ns
Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	K	13	13	16	12	Ns
	TJ	31	47	35	32	+
Låg livskvalitet	K	10	18	14	12	Ns
	TJ	17	36	29	21	*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Även i detta fall är sambanden svaga. Det enda tydliga sambandet gäller skattningen av den totala hälsan samt låg livskvalitet bland tjejer. **Tjejer med svensk bakgrund skattar i mindre utsträckning både den totala hälsan och livskvaliteten lågt jämfört med övriga tjejer**. Speciellt allvarligt tycks det vara bland andra generationens invandrare och bland de som har ganska stark svensk anknytning (där vi t.ex. finner adoptivbarnen).

24.6 Skolbetyg

Vi har i flera fall i den redovisningen, t ex när det gäller utomstående och fysisk aktivitet, funnit betydande skillnader mellan ungdomar med olika medelbetyg. Frågan är om detta också gäller för hälsa och livskvalitet. I tabell 161 studeras detta närmare.

Tabell 161. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) som har en problematisk hälsosituation i olika betygsgrupper efter kön.*

Hälsosituation	Kön	Medelbetyg Högt	2	4	4	Lågt	Sign. nivå
Låg hälsa totalt	K	11	9	12	17	20	*
	TJ	18	11	15	27	26	**
Låg fysisk hälsa	K	14	18	20	29	26	**
	TJ	39	39	44	51	47	+
Låg psykisk hälsa	K	13	9	17	20	12	Ns
	TJ	16	12	24	28	30	**
Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	K	8	12	16	14	15	Ns
	TJ	29	29	36	43	32	Ns
Låg livskvalitet	K	3	9	11	16	20	***
	TJ	16	16	19	36	28	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.00; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Här framträder avsevärt fler signifikanta skillnader än när det gällde socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. Bland tjejer framträder genomgående skillnader mellan de som har höga och de som har låga betyg. **Tjejer med låga betyg skattar sin hälsa och livskvalitet lägre och redovisar högre förekomst av psykosomatiska problem**. Störst är skillnaden för skattningen av den psykiska hälsan. Även bland killarna finns skillnader men dessa är inte lika genomgående. Här gäller främst att killar med låga betyg skattar den totala, den fysiska hälsan och livskvaliteten lägre. Störst blir skillnaden här när det gäller livskvalitet. Om vi däremot ser till psykisk hälsa och förekomst av psykosomatiska problem är skillnaden mellan olika betygsgrupper ganska begränsad bland killar.

24.7 Skillnader mellan olika typer av områden

En fråga är givetvis om hälsosituationen är sämre i områden med låg socioekonomisk struktur än i de med hög sådan. Vi studerar hur det ser ut i tabell 162.

Tabell 162. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Andel (%) med problematisk hälsosituation i olika typer av bostadsområden efter kön.*

Hälsosituation	Området socioekonomiska struktur							
	Killar				Tjejer			
	Hög	Medel	Låg	Sign	Hög	Medel	Låg	Sign
Låg total hälsa	12	15	13	Ns	14	19	25	Ns
Låg fysisk hälsa	13	18	13	Ns	20	22	29	Ns
Låg psykisk hälsa	18	22	25	Ns	37	46	45	Ns
Mer än två besvär	12	13	15	Ns	23	38	39	**
Låg livskvalitet	12	12	14	Ns	12	24	28	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant. K=Killar; Tj=Tjejer

Den första slutsatsen är att det inte finns några indikationer på att hälsosituationen genomgående skulle vara sämre i områden med låg socioekonomisk struktur än i de båda andra typerna av områden. Bland killar framträder inga signifikanta skillnader,

bland tjejer däremot för förekomst av psykosomatiska besvär och livskvalitet. Här handlar det dock om att tjejerna som bor i områden med hög socioekonomisk struktur redovisar lägre förekomst av psykosomatiska besvär och att färre skattar sin livskvalitet lågt, men inte att situationen skulle vara speciellt problematisk i låginkomstområdena. Likande skillnader (som dock inte är signifikanta) framträder även om vi ser till skattningarna av hälsa. Sammantaget tycks alltså hälsosituationen vara mer positiv i bostadsområden med hög socioekonomisk struktur än i övriga bostadsområden.

24.8 Eskilstuna jämfört med andra kommuner

En intressant fråga är hur hälsosituation är bland ungdomar i Eskilstuna jämfört med hur det ser ut i andra kommuner. I tabell 163 redovisas uppgift kring hur många som uppger att de har låg total hälsa, tre eller fler dagliga besvär respektive låg livskvalitet. Frågorna om psykisk och fysisk hälsa ingår endast i några enstaka kommuner. För att få en mer överblickbar bild har kommunerna rangordnats utifrån hur många som skattat hälsan lågt. Första kommer den kommun där denna andel är lägst, sist där den är högst.

Tabell 163. ***Högstadiet.*** *Andel (%) som skattar sin hälsa lågt, har mer än två dagliga psykosomatiska besvär eller låg livskvalitet. Jämförelser mellan olika kommuner efter kön och undersökningsår.*

	Låg hälsa totalt		Mer än två besvär		Låg livskvalitet	
Kommun	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Lidingö, 2019	10	18	15	31	10	13
Jönköping, 2018	12	20	9	26	9	18
Täby, 2018/19	14	18	17	37	10	18
Eskilstuna, 2019/20	14	19	13	34	12	22
Heby, 2019	20	34	11	39	20	37
Sävsjö, 2018	13	22	4	25	7	26
Askersund, 2019	14	22	7	31	14	33
Värmdö, 2015	14	25	19	42	10	20
Knivsta, 2019	17	23	14	38	16	23
Helsingborg, 2018	13	28	23	47	14	22
Malmö, 2019	16	26	5	16	14	25
Vallentuna, 2019	16	26	10	36	12	25
Huddinge, 2015	15	28	11	29	7	18
Nacka, 2015	-	-	14	33	11	21
Haninge, 2016/17	17	28	10	31	14	34

Ser vi till självskattad hälsa har Eskilstuna - tillsammans med Lidingö, Jönköping och Täby – en låg andel som skattar sin hälsa lågt. Detta tycks gälla både bland killar och tjejer. I flera andra kommuner ligger denna andel dock endast något högre men det finns också kommuner – Heby, Huddinge, Haninge, Helsingborg, Knivsta och Värmdö – där andelen som skattar sin hälsa lågt är klart högre. När det gäller förekomst av psykosomatiska besvär och livskvalitet kommer Eskilstuna inte lika högt upp, här hamnar man mer nära mitten. Sammantaget kan vi konstatera att hälsosituationen i Eskilstuna ser ganska positiv ut i jämförelse med hur det är i andra kommuner, det finns ett flertal kommuner där den är klart sämre.

24.9 Hälsa och livskvalitet – vad inverkar?

Som påpekats flera gånger tidigare finns det starka kopplingar mellan de olika bakgrundsvariablerna som vi studerat hittills i detta kapitel. För att få en klarare bild av hur de olika bakgrundsvariablerna inverkar på hälsosituationen har materialet därför analyserats med binär, logistisk regressionsanalys, vilket innebär att vi får en bild av de olika förklaringsvariablernas direkta inverkan. Denna analys innebär att vi studerar sambanden med de enskilda variablerna efter kontroll för inverkan från de övriga.

I analyserna används följande utfallsvariabler: Total hälsa ej bra, Fysisk hälsa ej bra, Psykisk hälsa ej bra, Mer än två dagliga psykosomatiska besvär, Låg livskvalitet. Som förklaringsvariabler ingår årskurs, familjesituation – familjesammansättning och förtroende för föräldrar – socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund, medelbetyg samt typ av boendeområde[179]. Kommundelarna har delats in i tre grupper utifrån socioekonomisk struktur: hög, medel, låg. Resultat från dessa analyser – förekomst av signifikanta samband, oddskvoter samt Pseudo R^2 - presenteras i tabell 164 a-b, uppdelat efter kön, stadium och undersökningsår.

Oddskvoten som redovisas anger hur vanligt det är att ungdomar inom en vis variabelgrupp har låg hälsa totalt, fysiskt respektive psykiskt, hög förekomst av psykosomatiska besvär respektive låg livskvalitet i relation till hur det är i variabelns basgrupp. Ett värden under ett (1) innebär att det är färre som har en sämre hälsosituation, ett värde över ett (1) innebär att det är fler. Som bas för varje variabel väljs det värde som innefattar flest individer eller alternativt en relativ stor del av deltagarna för att skattningarna ska bli säkra. Vad som är bas framgår i tabellerna av att dessa har oddskvot ett (1.00). Signifikansnivån anger om den aktuella variabeln ha en direkt inverkan på ungdomarnas hälsosituation eller ej.

Resultaten för de tre skattningarna av hälsa redovisas i tabell 164 a och resultaten när det gäller mer än två dagliga psykosomatiska besvär samt låg livskvalitet i tabell 164 b. Den som tycker sig behöva en läsinstruktion hänvisas till den som presenterats i samband med motsvarande analyser av fysisk aktivitet (se avsnitt 18.9).

[179] Grupperingen av de olika kommundelarna beskrivs i Bilagan, tabell B.1.

Tabell 164 a. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Den sociala bakgrundens inverkan på låg självskattad hälsa – total, fysisk och psykisk. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter, signifikansnivåer och förklaringsgrad (pseudo-R^2) - efter kön, stadium och undersökningsår.*

Förklaringsvariabler	**Hälsa totalt låg**		**Hälsa fysisk låg**		**Hälsa psykisk låg**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	**	**	Ns	**	Ns	Ns
7	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
8	2.67**	1.23	1.77	1.21	1.39	1.58+
9	1.26	2.72**	1.97*	2.42	1.67+	1.52+
Familjekonstellation.(bor med)	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	1.54	0.69	1.58	0.79	1.15	1.21
Ensam mamma	0.92	1.71	0.81	1.85	0.50	0.95
Ensam pappa	2.11	2.24	0.53	0.00	0.30	0.94
Mamma och annan vuxen	1.89	2.00	1.66	1.35	1.01	3.30*
Pappa och annan vuxen	1.89	2.06	4.33	3.62	1.42	4.10
Förtroende föräldrar	**	**	Ns	***	***	***
Ingen	2.91**	2.91***	1.78	3.58***	3.02**	4.64***
En	1.61	1.08	2.11+	1.14	3.42**	2.23*
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgrund	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Hög	1.32	0.57	0.29	0.78	0.62	0.65
Ganska hög	1.21	1.22	0.72	0.87	0.72	1.24
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	0.65	1.56	1.17	1.63	0.71	1.31
Låg	0.46	0.97	1.36	0.49	0.34	1.43
Svensk/utländsk bakgrund	Ns	+	Ns	Ns	Ns	Ns
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska stark svensk	0.97	1.54	0.68	1.53	1.19	1.71+
Andra generationens invandrare	0.90	1.56	0.72	1.89+	0.96	1.43
Första generationens invandrare.	0.59	0.65	0.45+	1.10	0.66	0.92
Betyg	Ns	+	Ns	+	Ns	Ns
Högt	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska högt	1.00	0.62	0.87	0.80	1.58	0.81
Medel	1.42	0.73	1.34	1.77	1.67	0.92
Ganska låg	2.13+	1.44	1.56	1.93+	2.55*	1.05
Lågt	1.85	1.52	0.79	1.92	1.70	0.98
Områdets socioekonomiska. struktur	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Hög	0.71	0.87	0.76	1.17	0.78	0.83
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Låg	1.19	1.57	0.70	1.07	1.48	0.86
Pseudo R^2	*10.1*	*17.0*	*9.5*	*18.4*	*10,0*	*15.7*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

I nästa tabell redovisas resultaten för mer än två dagliga psykosomatiska besvär samt låg livskvalitet.

Tabell 164 b. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Den sociala bakgrundens påverkan på förekomst av tre eller fler psykosomatiska besvär samt låg livskvalitet. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter, signifikansnivåer och förklaringsgrad (pseudo-R^2) - efter kön, stadium och undersökningsår.*

Förklaringsvariabler	**Tre eller fler psykosomatiska besvär**		**Livskvalitet låg**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	Ns	+	Ns	*
7	1.00	1.00	1.00	1.00
8	1.23	1.32	1.81	1.11
9	1.19	1.72*	1.83	1.91*
Familjekonstellation.(Bor med)	Ns	Ns	*	Ns
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	1.23	0.82	1.92+	1.02
Ensam mamma	1.96	0.75	0.20*	0.84
Ensam pappa	1.73	0.46	5.72*	0.00
Mamma och annan vuxen	1.93	1.60	1.02	3.41*
Pappa och annan vuxen	0.00	6.01	2.15	1.89
Förtroende föräldrar	**	***	***	***
Ingen	3.62***	4.50***	6.54***	5.84**
En	1.38	2.10*	2.72*	1.85+
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgrund	Ns	Ns	Ns	Ns
Hög	2.25	1.09	0.74	1.02
Ganska hög	0.93	1.04	0.55	1.20
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1.26	0.90	0.39*	0.95
Låg	1.11	1.16	1.06	1.89
Svensk/utländsk bakgrund	Ns	+	Ns	*
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska stark svensk	1.05	1.56	2.09	2.03*
Andra generationens invandrare	1.08	0.80	1.02	1.40
Första generationens invandrare.	0.65	0.57+	1.58	0.57
Betyg	Ns	Ns	*	*
Högt	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska högt	2.12	0.73	5.64*	0.83
Medel	2.52*	1.02	5.99*	0.92
Ganska låg	1.68	1.28	9.21**	2.36*
Lågt	1.48	0.79	0.84**	1.43
Områdets socioekonomiska struktur	Ns	**	Ns	*
Hög	0.96	0.48**	1.26	0.43*
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Låg	0.97	1.53	0.97	1.46
Pseudo R^2	*9.6*	*16.0*	*21.8*	*24.3*

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Allmänt sett pekar resultaten mot att social bakgrund har en mer omfattande direkt inverkan på hälsosituationen bland tjejer än bland killar. I ett par fall finns dock tydliga likheter.

Förtroende för föräldrar är det som starkast och mest entydigt inverkar (samband efter kontroll för övriga bakgrundsvariabler) på ungdomarnas hälsa och livskvalitet. Ungdomar som uppgett att de har förtroende för bägge föräldrarna har den bästa hälsosituationen oberoende av hur denna mäts. Även om det är många av ungdomarna som har angett att de har förtroende för bägge sina föräldrar – 76 % bland killar och 70 % bland tjejer – finns dock en del som inte har det. Både bland killar och tjejer är det cirka tio procent som inte markerat att de har förtroende för någon av föräldrarna.

Den faktor som närmast efter detta mer genomgående är kopplad till hälsosituationen är årskurs. Trots att åldersskillnaden endast är tre år sker det under högstadiet bland tjejer en försämring av total och fysisk hälsa och upplevd livskvalitet. Det finns också tecken på att andelen som redovisar mer än två dagliga psykosomatiska besvär ökar. I de flesta fall tycks uppgången ske i årskurs nio. Även bland killar finns tecken på en försämring, här när det gäller total, fysisk och psykisk hälsa men förändringen är mindre.

Övriga bakgrundsfaktorer har en mer begränsad direkt inverkan. Intressant att notera är att tillhörighet till låg socioekonomisk grupp, att ha utländsk bakgrund eller att bo i låginkomstområde har liten inverkan på hälsosituationen. Noteras ska att tecknen på sämre hälsosituation bland ungdomar med låg socioekonomisk bakgrund, speciellt bland tjejerna, försvinner efter kontroll för övriga bakgrundsvariabler. I de flesta fall framträder begränsade skillnader mellan olika typer av boendeområden när hänsyn tagits till olikheterna i deras sociala struktur. Det finns dock bland tjejer ett klart undantag. Färre av tjejerna som bor i höginkomstområden redovisar mer än två dagliga psykosomatiska besvär och låg livskvalitet.

Resultaten stämmer med det som framkom vid analyserna för Stockholm (där dock förtroende för föräldrar inte fanns med i undersökningen) och de som framkom i studien från Malmö[180] utom när det gäller den socioekonomiska bakgrundens betydelse. I Stockholm har socioekonomisk bakgrund en tydlig direkt inverkan, något som inte gäller i Malmö och Eskilstuna. Ett gemensamt resultat i alla tre kommunerna är dock att inverkan av utländsk bakgrund är mycket svag. Sammantaget kan vi alltså notera att det inte finns tecken på att ungdomar med utländsk bakgrund skulle ha sämre hälsa.

24.10 Hur inverkar fysisk aktivitet på hälsa och livskvalitet?

Att fysisk aktivitet direkt inverkar på hälsa och livskvalitet är något som konstaterats i många sammanhang. Den intressanta frågan är ju hur denna inverkan ser ut. Faktumet att vi arbetar med en bred beskrivning av ungdomarnas hälsa och livskvalitet – sammantaget fem olika mått – ger underlag för att vi ska få en fylligare bild. Det är här viktigt att notera att vi här studerar vilken direkt inverkan fysisk aktivitet har på hälsa och livskvalitet, eftersom vi kontrollerar för inverkan från social bakgrund. I tabell 165 redovisas de direkta sambanden mellan fysisk aktivitet och de olika måtten på hälsa/livskvalitet efter kontroll för social bakgrund i övrigt.

[180] Blomdahl & Elofsson. **Jämställd och Jämlik! En studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm i jämförelse med andra kommuner** samt Ulf Blomdahl, Stig Elofsson, Karolina Bergmark och Linda Lengheden**. Ung livsstil Malmö En studie av ungdomar i högstadiet**

I tabellen redovisas oddskvoter och signifikansnivåer. En oddskvot över ett – hos de som är fysiskt inaktiva – innebär att det är fler bland dessa som har en sämre hälsosituation.

Tabell 165. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Hur inverkar avsaknad av fysisk aktivitet på ungdomars hälsosituation? Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och signifikansnivåer - efter kön.*

	Fysiskt inaktiv	
	Killar	**Tjejer**
Låg självskattad hälsa	***	**
Fysiskt aktiv	1.00	1.00
Ej fysiskt aktiv	4.11	2.53
Låg fysisk hälsa	***	***
Ej utomstående	1.00	1.00
Utomstående	3.82	3.85
Låg psykisk hälsa	**	*
Fysiskt aktiv	1.00	1.00
Ej fysiskt aktiv	1.95	1.54
Mer än två dagliga, psykosomatiska besvär	*	+
Fysiskt aktiv	1.00	1.00
Ej fysiskt aktiv	1.85	1.47
Låg skattad livskvalitet	*	Ns
Fysiskt aktiv	1.00	1.00
Ej fysiskt aktiv	2.18	1.44

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar mycket tydligt att fysisk aktivitet har en klar direkt inverkan på både fysisk, psykisk och total hälsa, men med en indikation på att den kan vara något svagare på den psykiska hälsan. Både då det gäller fysisk och total hälsa tycks skillnaden mellan de fysiskt aktiva och de som ej är det vara något större bland killar. Bland killar tycks dessutom fysisk aktivitet inverka på (hög) förekomst av psykosomatiska besvär och (låg) livskvalitet medan inverkan i dessa fall är svagare bland tjejer. **Detta pekar detta mot att fysisk aktivitet får ett större genomslag på hur killar upplever sin hälsa och livskvalitet**.

24.11 Matvanor och hälsa

Med tanke på resultaten från de två rapporter vi publicerat kring matvanorna och deras betydelse för hälsa och livskvalitet är det självklart av intresse att närmare undersöka hur det ser ut i Eskilstuna[181]. För att få en bild av vilken typ av matvanor som har en direkt inverkan på hälsa och livskvalitet görs logistiska regression där vid sidan av de olika matvanorna – t ex om man alltid äter frukost eller ej - även social bakgrund samt fysisk aktivitet ingår som förklarings-variabler. Som utfalls-variabler används låg skattad hälsa totalt, låg skattad fysisk hälsa, låg skattad psykisk hälsa, mer än två dagliga psykosomatiska besvär samt låg livskvalitet.

I tabell 166 a – b presenteras de direkta sambanden med olika matvanor, vilket alltså beskriver de olika matvanornas inverkan på hälsa och livskvalitet. Ett signifi-

[181] Elofsson m fl (2018). **Matvanor och hälsa*;*** Elofsson m fl (2018). **Matvanor och deras betydelse för hälsa och livskvalitet, En studie av mellan- och högstadieelever samt gymnasieelever i Stockholm.**

kant samband anger att denna speciella matvana har en direkt inverkan efter kontroll för inverkan från social bakgrund och fysisk aktivitet. Oddskvoten ger en bild av hur stark denna inverkan är i relation till hur det ser ut i den grupp som är bas vid beräkningen (oddskvot=1.00). Om vi t ex ser till inverkan av regelbundet frukostätande på förekomst av låg skattad hälsa totalt ser vi att sambandet ärr signifikant bland killar. Detta innebär alltså att regelbundet frukostätande har en direkt inverkan. Oddskvoten för nej – man äter inte alltid frukost – är större än ett (2.27), vilket innebär att de som inte alltid äter frukost i högre utsträckning redovisar låg hälsa än de som alltid äter frukost. Hade vi haft ett signifikant samband och en oddskvot lägre än ett (1) skulle motsatsen ha gällt, nämligen att de som inte alltid äter frukost skulle haft en bättre hälsa.

Tabell 166 a. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Matvanors inverkan på hälsa och livskvalitet. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och signifikansnivå efter kön.*

Hälsa	**Hälsa total – ej bra**		**Hälsa fysisk – ej bra**		**Hälsa psykisk – Ej bra**	
Matvanor	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Frukost	**	Ns	*	**	***	***
Mindre ofta	2,27	1,49	2,08	2,04	2,45	2,37
Alltid	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Lunch	Ns	***	Ns	*	*	***
Mindre ofta	0,93	2,69	1,15	1,81	1,79	2,50
Alltid	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Middag	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	***
Mindre ofta	0,91	1,27	1,46	0,17	0,81	2,79
Alltid	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Grönsaker	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Sällan	1,61	1,25	0,79	0,64	1,19	1,25
Ofta	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Frukt	+	Ns	+	Ns	Ns	*
Sällan	1,68	1,34	1,87	1,45	1,46	1,61
Ofta	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Snabbmat	Ns	Ns	Ns	**	Ns	Ns
Sällan	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ofta	1,01	0,79	1,03	2,35	1,28	0,92
Läsk	Ns	Ns	Ns	Ns	**	*
Sällan	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ofta	1,15	1,00	1,13	1,40	2,14	1,63
Godis	Ns	Ns	+	*	*	Ns
Sällan	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ofta	1,18	0,85	1,64	1,72	1,71	1,18

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Tabell 166 b. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Matvanors inverkan på psykosomatiska besvär och livskvalitet Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och signifikansnivå efter kön.*

Besvär **Livskvalitet** **Matvanor**	**Mer än 2 dagliga besvär** **Killar**	**Tjejer**	**Livskvalitet - låg** **Killar**	**Tjejer**
Frukost		***		*
Mindre ofta	1,59	2,28	1,41	2,00
Alltid	1,00	1,00	1,00	1,00
Lunch	Ns	***	**	*
Mindre ofta	1,61	2,20	2,33	1,83
Alltid	1,00	1,00	1,00	1,00
Middag	Ns	*	Ns	*
Mindre ofta	1,10	1,77	1,53	1,76
Alltid	1,00	1,00	1,00	1,00
Grönsaker	Ns	Ns	Ns	Ns
Sällan	0,88	0,82	1,16	1,14
Ofta	1,00	1,00	1,00	1,00
Frukt	Ns	Ns	*	Ns
Sällan	1,18	1,09	2,24	1,42
Ofta	1,00	1,00	1,00	1,00
Snabbmat	Ns	Ns	Ns	Ns
Sällan	1,00	1,00	1,00	1,00
Ofta	0,93	0,87	0,50	0,81
Läsk	Ns	Ns	Ns	Ns
Sällan	1,00	1,00	1,00	1,00
Ofta	1,31	1,34	0,59	1,32
Godis	Ns	Ns	Ns	Ns
Sällan	1,00	1,00	1,00	1,00
Ofta	1,07	1,40	1,13	0,84

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

Resultaten visar klart att matvanorna i flera fall har en direkt, fristående inverkan på ungdomarnas hälsa och livskvalitet. Den starkaste inverkan finns för regelbundet intag av frukost och lunch. Detta tycks ha en positiv effekt på alla de fem måtten, dock något svagare bland killar. Bland tjejer tycks också regelbundet middagsätande ha en positiv inverkan när det gäller psykisk hälsa, förekomst av besvär samt livskvalitet. Övriga nyttiga matvanor tycks däremot ha en mer begränsad inverkan. Vi kan dock notera att det bland tjejer finns en direkt koppling mellan psykisk hälsa och intag av frukt. Tjejer som mindre ofta äter frukt har i högre utsträckning låg psykiska hälsa. Sedan kan man självklart fråga sig vad som påverkar vad.

Intag av mindre nyttig mat är allmänt ganska svagt kopplad till hälsosituationen men det kan vara värt att notera några direkta samband med lågt skattad psykisk hälsa. Ungdomar som ofta dricker läsk och bland killarna även de som ofta äter godis skattar i högre utsträckning sin psykiska hälsa lågt. Här måste man givetvis ställa sig frågan om det verkligen finns någon direkt inverkan, kanske är det mest troligt att det finns en bakomliggande faktor som påverkan både att man har sämre psykisk hälsa och att man oftare intar onyttig mat.

24.12 Hur inverkar rädsla på hälsa/livskvalitet?

Resultaten från de tidigare publicerade rapporterna visar att det finns en direkt koppling mellan upplevd rädsla och hälsa/livskvalitet som inte kan återföras till skillnader i social bakgrund[182]. Frågan är hur det ser ut i Eskilstuna. I tabell 167 presenteras resultat – oddskvoter med signifikansnivåer – från analyser med logistisk regression där dessa samband studerats efter kontroll för social bakgrund.

Tabell 167. ***Eskilstuna högstadiet.*** *Hur inverkar rädsla för att vara ute på fredags- och lördagskvällar efter kl. 19 på ungdomars hälsosituation? Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och signifikansnivåer efter kön.*

Rädd	**Boendeområde**		**Buss**		**Centrum**		**Annan plats**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Låg självskattad hälsa	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Ej rädd	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Rädd	2,04	1,04	2,31	1,55	1,43	1,04	1,78	1,17
Låg fysisk hälsa	***	Ns	**	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Ej rädd	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Rädd	5,59	0,98	4,35	1,38	1,54	0,76	1,46	1,23
Låg psykisk hälsa	Ns	Ns	Ns	Ns	+	Ns	+	Ns
Ej rädd	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Rädd	1,40	1,63	1,42	1,37	1,98	1,05	1,84	1,25
Mer än 2 psyksom. besvär	**	**	+	+	Ns	+	Ns	Ns
Ej rädd	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Rädd	4,10	2,66	2,57	1,84	1,35	1,44	1,19	1,31
Låg livskvalitet	Ns	**	Ns	+	Ns	Ns	Ns	Ns
Ej rädd	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Rädd	0,44	2,63	0,42	0,52	1,38	1,03	1,08	1,03

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001; Ns=ej signifikant.

I första handhand tycks det vara rädsla i boendeområdet som inverkar på hälsan. Ungdomar som mer ofta känner sig rädda i detta sammanhang redovisar högre förekomst av psykosomatiska besvär, bland killar även låg fysisk hälsa och bland tjejer låg livskvalitet. Bland killar tycks upplevd rädsla på buss även kopplas till högre förekomst av låg fysisk hälsa och det finns en tendens till att denna rädsla även leder till högre förekomst av psykosomatiska besvär. Rädsla kopplad till centrum eller annan plats i kommunen tycks däremot ha en begränsad direkt koppling till hälsa/livskvalitet.

24.13 Sammanfattning

Vi har nedan valt att sammanfatta resultaten dels utifrån ett jämställdhets-, dels utifrån ett jämlikhetsperspektiv. Eskilstuna har som ett centralt mål att uppnå en jämlik hälsa. I årsplanen för 2021 skriver man följande:
Arbetet med att minska skillnader i hälsa fortsätter under 2021 enligt Policy för jämlik hälsa. Målet är att hälsoläget ska förbättras och att skillnader i hälsa mellan olika områden i Eskilstuna ska minska. I spåren av covid-19- pandemin kan vi förvänta oss långsiktiga och ne-

[182] Se Blomdahl m fl. **Ung livsstil Malmö**, sid 89-9. samt Blomdahl m fl **Jämställd och jämlik**, sid 90-92.

gativa ekonomiska och arbetsrelaterade konsekvenser. Tidigare erfarenheter från ekonomiska kriser ger oss kunskap om hur de kan komma att påverka befolkningens psykiska hälsa. Under 2021 kommer fokus vara att utveckla tidiga och förbyggande insatser för att motverka psykisk ohälsa för flickor, pojkar, kvinnor och män, samt icke-binära i alla åldrar i samarbete med bland annat Region Sörmland och Mälardalens högskola. Det finns könsskillnader i hälsa och därför kan många av de insatserna som görs inom jämställdhet också bidra till att minska skillnader i hälsa och förbättra den generella folkhälsan. I ett generellt hälsofrämjande perspektiv samverkar kommunen med många aktörer för att minska och förhindra användning av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak samt motverka spelberoende om pengar.

24.13.1 Bristande jämställdhet

Om vi ser till resultaten intar de genomgående och betydande allmänna könsskillnaderna en central plats. Det är fler bland tjejerna som skattar sin hälsa som mindre bra än vad killarna gör utifrån samtliga perspektiv. Störst är dessa skillnader när det gäller psykisk hälsa samt mer omfattande förekomst av psykosomatiska besvär men skillnaderna är även tydliga när det gäller andra skattningar av hälsa och livskvalitet. Resultaten är på intet sätt unika för Eskilstuna, samma generella könsskillnader framträder även i andra kommuner. Det finns inte heller tecken på att hälsosituationen skulle vara speciellt problematisk i Eskilstuna, snarare tvärtom. Jämför vi med resultaten från andra kommuner så är denna sämre i flera andra.

De generella könsskillnaderna intar alltså en stark dominerande plats men det finns några fall där de är större respektive mindre. Bland tjejerna försämras hälsosituationen markant från årskurs 7 till årskurs 9. Även bland killarna finns tecken på att den försämras något men här är skillnaden inte alls lika omfattande. Detta innebär att könsskillnaderna är klart större i årskurs 9 än i årskurs 7. Tjejer med svensk bakgrund uppger i lägre utsträckning låg total hälsa och livskvaliteten jämfört med övriga tjejer. Speciellt allvarligt tycks det vara bland andra generationens invandrare och bland de som har ganska stark svensk anknytning. Tjejer i höginkomstområden uppger i mindre utsträckning att de mer omfattande psykosomatiska besvär och låg livskvalitet än tjejer i andra områden. En annan sak, värd att uppmärksamma är att det sker en försämring i hälsosituationen under de tre åren i högstadiet som är mest framträdande bland tjejer. Detta innebär alltså att könsskillnaderna ökar under högstadiet.

Sammantagen måste vi konstatera att de allmänna, generella könsskillnaderna intar en mycket central plats och att dessa i stor utsträckning är generella. Ett centralt undantag är dock att könsskillnaderna ökar under högstadiets gång.

24.13.2 Bristande jämlikhet

Hälsosituationen är inte jämlik. Ungdomar med lägre socioekonomisk bakgrund har sämre hälsa. Speciellt gäller detta bland tjejer. Till detta ska också läggas att dessa har sämre matvanor, något som har en negativ inverkan på hälsan. Andra generationens invandrare liksom ungdomar med ganska stark svensk bakgrund har sämre hälsa – speciellt bland tjejer - och ungdomar med utländsk bakgrund har sämre matvanor. Bland tjejer redovisar de som bor i områden med högre socioekonomisk struktur en bättre hälsosituation än ungdomar i övriga bostadsområden.

De fördjupade analyserna med kontroll för olika bakgrundsvariabler visar dock att olika socioekonomiska bakgrund, olika svensk/utländsk bakgrund liksom mellan

olika typer av bostadsområden har en begränsad direkt inverkan på hälsosituationen. De centrala bakgrundsfaktorer som främst direkt inverkar, alltså kvarstår även efter kontroll för inverkan från olika sociala bakgrundsvariabler, är förtroende för föräldrar samt medelbetyg. Bland tjejer framträder genomgående skillnader mellan de som har höga och de som har låga betyg. Tjejer med låga betyg skattar sin hälsa och livskvalitet lägre samt redovisar högre förekomst av psykosomatiska problem. Störst är skillnaden när det gäller skattningen av den psykiska hälsan. Även bland killarna finns skillnader men dessa är inte lika genomgående. Här gäller främst att killar med låga betyg skattar den totala, den fysiska hälsan och livskvaliteten låg. Störst blir skillnaden här när det gäller livskvalitet. Om vi däremot ser till psykisk hälsa och förekomst av psykosomatiska problem är skillnaden mellan olika betygsgrupper ganska begränsad bland killar.

Ett problem här är i vilken riktning dessa samband kan gå. Är det de låga betygen som ger sämre hälsa eller är det tvärtom den sämre hälsan som leder till lägre betyg. En tredje förklaring – som kanske framstår som mest rimlig – är att det finns bakomliggande faktorer som påverkar både betyg och hälsosituationen. Ett stöd för detta senare skulle kunna vara att det finns en direkt koppling mellan hälsosituation och relation till föräldrar. Förtroende för föräldrar är det som starkast och mest entydigt inverkar på ungdomarnas hälsa och livskvalitet. Ungdomar som uppgett att de har förtroende för bägge föräldrarna har den bästa hälsosituationen oberoende av hur den mäts.

I avsnitten 24.10 – 12 har vi konstaterat att fysisk aktivitet, matvanor samt upplevd rädsla (när man är ute på fredags- och helgkvällar) har en fristående, direkt inverkan på ungdomarnas hälsosituation. Fysisk aktivitet inverkar på både fysisk, psykisk och total hälsa, men med en indikation på att den kan vara något svagare på den psykiska hälsan. Bland killar tycks dessutom fysisk aktivitet inverka på förekomst av psykosomatiska besvär och (låg) livskvalitet medan inverkan i dessa fall är svagare bland tjejer. Det finns vissa tecken på att fysisk aktivitet får ett större genomslag på killars hälsa och livskvalitet.

Även matvanor har en direkt, fristående inverkan – alltså vid sidan av social bakgrund och fysisk aktivitet - på ungdomarnas hälsa och livskvalitet. Den starkaste inverkan finns för regelbundet intag av frukost och lunch. Detta har en positiv effekt på hälsa total, fysisk och psykisk hälsa liksom förekomst av psykosomatiska besvär och upplevd livskvalitet, dock något svagare bland killar. Bland tjejer tycks också regelbundet middagsätande ha en positiv inverkan när det gäller psykisk hälsa, förekomst av besvär samt livskvalitet. Övriga matvanor har däremot en mer begränsad inverkan.

Om vi ser till rädsla gäller att ungdomar som ofta känner sig rädda i boendeområdet redovisar högre förekomst av psykosomatiska besvär, bland killar även låg fysisk hälsa och bland tjejer även lägre livskvalitet. Bland killar tycks upplevd rädsla på buss kopplas till högre förekomst av låg fysisk hälsa och det finns en tendens till att denna rädsla även leder till högre förekomst av psykosomatiska besvär. Rädsla kopplad till centrum eller annan plats i kommunen tycks däremot ha en begränsad direkt koppling till hälsa/livskvalitet.

I många fall skiljer sig dessa levnadsvanor och levnadsförhållanden mer eller mindre starkt mellan ungdomar från olika socioekonomiska grupper, mellan de som har svensk respektive utländsk bakgrund liksom mellan de som bor i olika

typer av boendeområden. Skillnaderna i hälsosituationen kopplad speciellt till fysisk aktivitet och matvanor kan alltså i viss utsträckning återkopplas till en indirekt ojämlikhet när det gäller såväl socioekonomisk liksom svensk/utländsk bakgrund och typ av boendeområde, något som förstärker bilden av att hälsosituationen inte är jämlik.

Kapitel 25.
Jämställdhet - en sammanfattning

I det här kapitlet ska vi visa vilka könsmönster som kan noteras när det gäller preferenser för och deltagande i olika fritids- och kulturaktiviteter, livschanser, matvanor, rädd att gå ut på kvällarna samt hälsa, psykosomatiska besvär och livskvalitet.

25.1 Inledning

Eskilstuna kommun har som vi visat i tidigare kapitel jämställdhet som mål. I kommunens årsplan för 2021 formuleras jämställdhets- och delaktighetsmålet på följande sätt: ”Hållbar utveckling består av tre perspektiv: social, ekologisk och samhällsekonomisk hållbarhet. Det är ett utåtriktat begrepp som visar vad kommunkoncernen ska åstadkomma för invånare, brukare och kunder. Social hållbarhet handlar bland annat om jämställdhet, social omsorg, utbildning, trygghet, mångfald, icke diskriminering, delaktighet, kultur och en god folkhälsa”[183].

I Eskilstuna kommuns årsplan för 2021 står också ”Inom kultur och fritidsområdet ligger fokus 2021 på jämställt och jämlikt utbud, medborgardialog i komplexa frågor samt medskapande och delaktighet”[184].

25.2 Vilka könsmönster kan noteras i Eskilstuna?

De könsmönster som har noteras när det gäller vilka anläggningar ungdomar önskar att kommunerna ska satsa på, intresse för och deltagande i enskilda aktiviteter och t.ex. hälsa har presenterats i kapitlen 4 till och med 24.

I det här avsnittet ska vi ge en sammanfattande bild av könsmönstren i Eskilstuna. Här arbetar vi med följande tre kategorier: killar signifikant överrepresenterade, jämn könsfördelning och tjejer signifikant överrepresenterade[185]. Det är viktigt att påpeka att varje enskild aktivitet inte kan sammanfattas i några få översiktliga bilder. Den som är intresserade av t.ex. biblioteksvanor utifrån kön hänvisas till kapitlet om bibliotek. Det finns också anledning observera att det kan finnas könsskillnader som inte är signifikanta.

Resultaten i högstadiet i Eskilstuna presenteras i tabellerna 168-173.

[183] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021**.
[184] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021**.
[185] I frågeformulären för högstadiet finns alternativen: Kille, tjej och annat. Det är få ungdomar som kryssat annat. Resultaten blir för statistisk osäkra för att redovisas.

Tabell 168. *Eskilstuna. Högstadiet. Jämställdhet.*
Könsmönster för preferenser, aktiviteter, hälsa m.m.

Killar överrepresenterade	Jämn könsfördelning	Tjejer överrepresenterade
Satsa på idrott (idrottsanläggningar och idrottsföreningar)	Satsa på fritidsgårdar	Satsa på kultur
Satsa fotbollplaner	Satsa friluftsverksamhet	Satsa mötesplats för unga i högstadiet.
Satsa fotbollshallar	Satsa övrigt föreningsliv	Satsa badplatser utomhus
Satsa motorsportsanläggningar	Satsa gym inne/ute	Satsa lokaler dans
Satsa BMX	Satsa sporthallar	Satsa lokaler för spinning m.m.
Satsa parkour	Satsa ishallar	Satsa ridanläggningar
Satsa lokaler för LAN	Satsa bibliotek	Satsa simhallar
Vill börja med fotboll	Satsa filmklubb/bio	Satsa specialanläggningar gymnastik
Vill börja med basket	Satsa musikskolan/kulturskolan	Satsa dansarrangemang
Vill börja med boxning	Satsa museer	Satsa konserter
Viktigaste fritidsintresse: TV-spel/dataspel	Satsa utställningar	Satsa festivaler
Med i lagidrott	Vill börja med gym	Satsa replokaler för dans/teater
Spelar fotboll	Viktigaste fridsintresse: idrottsför.	Satsa skapande verksamhet
Spelar ishockey	Utomstående instrumentellt	Vill börja med dans
Spelar innebandy	Utomstående totalt	Vill börja med gymnastik
Besökt fritidsgård	Med förening totalt	Viktigaste fritidsintresse: kompisar
Besökt utegym	Med i idrottsförening	Med i individuell idrottsförening
Besökt gym inomhus	Med övrigt föreningsliv	Med i gymnastikförening
Sysslat med skate/BMX/inlines	Slutat i förening	Med i ridförening
Fysiskt aktiva		Med i religiös förening/församling
Spelat playstation/Wii/X-box	Nyttjat motionsspår	Uppdrag i förening
Sysslat med E-sport	Varit i sporthall	Med i dansskola
Har det bra på fritiden	Varit på museum	Varit på spinning/aerobics
Bättre livskvalitet	Besökt simhall/badhus	Motionerat på egen hand
	Nyttjat fritidsutbudet[186]	
	Publik kultur	Läst böcker
	Med i kulturskolan	Besökt bibliotek
	Läst böcker	Nyttjat kulturutbudet[187]
	Läst serier	Kulturellt aktiv
	Umgåtts med kompisar[188]	Bedömer inte sin fritid som bra
	Idrottat/motionerat/dansat[189]	Lyssna på musik
	Hjälpt till hemma (antal timmar)	Deltagit i sociala medier (t.ex. facebook)
	Spelat/pratat i mobil, chattat[190]	Tittat på film/TV/serier
		Gjort läxor
		Spelat mobilspel i mobilen
	Vad ger livet mening? (Skola eller fritid)	Kulturell aktiva
		Nyttjat kultursatsningarna
		Högre skolbetyg

[186] För definition på kultur- och fritidsnämndens fritidssatsningar se kapitel 17.
[187] För definition på kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar se kapitel 17.
[188] Gäller antal timmar under de senaste 7 dagarna.
[189] Gäller antal timmar under de senaste 7 dagarna.
[190] Gäller antal timmar under de senaste 7 dagarna.

Tabell 169. ***Eskilstuna. Högstadiet. Jämställdhet.*** *Chanser i livet utifrån kön[191]. Andel (%).*

Killar överrepresenterade	Jämn könsfördelning	Tjejer överrepresenterade
Bättre chanser skolan	Sämre chanser i skolan	Sämre chanser på fritiden
Bättre chanser på fritiden		Sämre chanser i livet i stort
Bättre chanser i livet i stort		

Tabell 170. ***Eskilstuna. Högstadiet. Jämställdhet.*** *Matvanor[192].*

Killar överrepresenterade	Jämn könsfördelning	Tjejer överrepresenterade
Alltid frukost	Alltid middag	
Alltid lunch	Ofta frukt	
Ofta grönsaker	Ofta snabbmat	
Dricker ofta läsk	Ofta godis	

Tabell 171. ***Eskilstuna. Högstadiet. Bristande jämställdhet.*** *Rädd att gå ut på fredags- och lördagskvällarna[193].*

Killar överrepresenterade	Jämn könsfördelning	Tjejer överrepresenterade
		Rädd i området där du bor
		Rädd på bussen
		Rädd i Eskilstuna centrum
		Rädd på andra platser i Eskilstuna

Tabell 172. ***Eskilstuna. Högstadiet. Jämställdhet.*** *Nyttjat tobak, alkohol, övriga droger samt läkemedel.*

Killar överrepresenterade	Jämn könsfördelning	Tjejer överrepresenterade
Tobak	Alkohol	Värktabletter
	Droger	
	Sömntabletter	
	Lugnande medicin	

Tabell 173. ***Eskilstuna. Högstadiet. Jämställdhet.*** *Hälsa, besvär och livskvalitet.*

Killar överrepresenterade	Jämn könsfördelning	Tjejer överrepresenterade
		Låg hälsa totalt
		Låg fysisk hälsa
		Låg psykiskt hälsa
		Mer än två dagliga psykosomatiska besvär
		Låg livskvalitet

Låt oss först konstatera att det inte är någon lätt uppgift att kortfattat översiktligt sammanfatta tabellerna. Det är inte meningsfullt att med ord räkna upp allt som står i tabellerna. Vi kommer i texten att försöka finna mönster

Killar är överrepresenterade när det gäller önskan att kommunen ska satsa på idrott allmänt och speciellt när det gäller satsningar på enskilda idrottsanläggningar som t.ex. fotboll. Killar är också överrepresenterade när det gäller att vara med i en fot-

[191] Skalan är: ja, jag har bättre chans, jag något bättre chans, samma chanser, Nej, jag något sämre chans, nej, jag har sämre chans.
[192] Skalnivån är: sällan eller aldrig, en gång i veckan, flera gånger i veckan och varje dag. Här redovisas flera gånger i veckan + varje dag.
[193] Skalnivån är: Aldrig, ibland, ganska ofta, alltid. Här redovisas ganska ofta + alltid.

bollsklubb och vilja börja med att spela fotboll i klubb. Det finns också en överrepresentation för killar när det gäller att vara fysiskt aktiv och speciellt när det gäller att gå på gym. Killar vill också i större utsträckning än tjejer att kommunen ska satsa på lokaler för LAN. De yngre tonårskillarna har också i mycket större utsträckning än yngre tonårstjejer TV-spel/dataspel som viktigaste fritidsintresse. Killar besöker fritidsgård i större utsträckning än tjejer. Killar upplever också i högre utsträckning än tjejer att de har det bra på fritiden och att deras möjligheter i skolan, på fritiden och i livet i stort än bättre. Jämfört med andra i samma ålder än tjejer. Frukost och lunch liksom grönsaker och godis äter killar i större utsträckning än tjejer. Killar skattar sin livskvalitet högre än tjejer. Noteras ska också att killar inte är signifikant överrepresenterade när det gäller något som kan knytas till kultur.

Det är jämn könsfördelning, alltså inga statistiska skillnader, på en rad områden. Noteras ska speciellt att tjejer och killar i Eskilstuna är med i en idrottsförening i lika stor utsträckning. Killar och tjejer är också utomstående i det tunga kultur- och fritidsutbudet i ungefär samma utsträckning och nyttjar kultur- och fritidsnämnden satsningar på fritid i ungefär samma utsträckning. Tjejer och killar vill också i ungefär samma utsträckning att kommunen ska satsa på fritidsgårdar, kulturskolan och bibliotek. Inga signifikanta skillnader mellan killar och tjejer kan heller noteras när det gäller att alltid äta middag liksom när det gäller nyttjande av alkohol, övriga droger, sömntabletter och lugnande medicin.

Tjejer är överrepresenterade i mycket som kan knytas till nyttjande av och preferenser för kultur. De vill i större utsträckning än killar att kommunen ska satsa på kultur och de deltar mer i kultur- och fritidsnämndens satsningar på kultur. Tjejer är också mer kulturaktiva generellt än killar och de besöker bibliotek och läser böcker mer än killar. Tjejer vill också börja med dans i mycket större utsträckning än killar. Noteras ska också att tjejer i större utsträckning än killar t.ex. önskar att kommunen ska satsa på badplatser utomhus, ridanläggningar, simhallar och specialidrottsanläggningar för gymnastik. Tjejer är överrepresenterade när det gäller låg hälsa totalt, låg fysisk hälsa, låg psykisk hälsa, mer än två dagliga psykosomatiska besvär och låg livskvalitet. Dessutom är tjejerna överrepresenterade när det gäller nyttjande av värktabletter. Tjejer är också mer rädda på kvällarna på fredags- och lördagskvällarna än killar i området där de bor, på bussen och i Eskilstuna centrum. Högstadietjejer i Eskilstuna i upplever i större utsträckning än killar att de har sämre möjligheter i livet i stort och på fritiden. Tjejer i har bättre skolbetyg än killar och läser läxor i större utsträckning.

Kapitel 26.
Jämlikhet – en sammanfattning

I det här kapitlet ska vi ge en sammanfattande bild av jämlikhet utifrån socioekonomisk bakgrund respektive svensk och utländsk bakgrund när det gäller deltagande i olika fritids- och kulturaktiviteter, skolframgång, matvanor, rädd att gå ut på kvällarna, livschanser, hälsa, psykosomatiska besvär, livskvalitet och bedömning av situationen på fritiden.

26.1 Inledning

Eskilstuna kommun har, som vi har visat i kapitel 1, jämlikhet som mål. I kommunens årsplan för 2021 har följande formulerats: ”Inom kultur och fritidsområdet ligger fokus 2021 på jämställt och jämlikt utbud, medborgardialog i komplexa frågor samt medskapande och delaktighet”[194].

26.2 Socioekonomisk bakgrund

Skillnader mellan olika socioekonomiska grupper när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämnden tunga samlade utbud. I de enskilda fritid- och kulturaktiviteterna och t.ex. hälsa och livskvalitet har presenterats i kapitlen 4 till och med 24.[195]

I det här avsnittet ska vi ge en sammanfattande bild av resultaten i Eskilstuna utifrån socioekonomisk bakgrund. Vi arbetar här med följande tre kategorier: de högre socioekonomiska grupperna är signifikant överrepresenterade, inga signifikanta skillnader mellan de socioekonomiska grupperna och de lägre socioekonomiska grupperna är signifikant överrepresenterade. Signifikanstestningen är i de flest fall gjorda utifrån hela skalan socioekonomisk grupp 1-5. Skillnaderna som presenteras är signifikanta på 5 % -nivån. Resultaten presenteras uppdelat på killar respektive tjejer.

I det här kapitlet studerar vi alltså enbart om skillnader är signifikanta eller inte. Det innebär att skillnader som inte är signifikanta, förs till **inga** skillnader i detta kapitel. Konsekvenser av detta är att skillnader mellan de socioekonomiska grupperna i vissa fall kan underskattas. Den som vill specialstudera en enskild aktivitet eller t.ex. hälsa utifrån socioekonomisk bakgrund ska därför även granska resultaten i varje kapitel.

För att inte texten ska dränkas av detaljer arbetar vi här med ett antal centrala mått på deltagande i fritids- och kulturaktiviteter, hälsa och matvanor, skolframgång samt upplevelser av möjligheter i livet. I tabell 174 och 175 sammanfattas jämlikheten utifrån socioekonomisk bakgrund bland killar respektive tjejer.

[194] Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021**.
[195] Ungdomarnas prioriteringar har inte tagits med. Den intresserade hänvisas här till kapitel 4.

Tabell 174. *Eskilstuna. Högstadiet 2019/20. Killar. Ojämlikhet utifrån socioekonomiska grupper.*

De i högre socioekonomiska grupperna är signifikant överrepresenterade	Ingen signifikant skillnad	De i lägre socioekonomiska grupperna är signifikant överrepresenterade
Deltar i kultur- och fritidsnämndens fritidssatsningar[196]	Deltar i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar[197]	Utomstående instrumentellt (förening+ kulturskola)
Kulturellt aktiva	Läst böcker	Utomstående totalt (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)
Med i idrottsförening	Med i övrig förening	Besökt fritidsgård
Deltar i instrumentella aktiviteter	Kultur publik	Besökt bibliotek
Deltar i det tunga utbudet (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)	Alltid lunch	Ofta snabbmat
Fysiskt aktiva	Ofta grönsaker	Rädd i sitt boendeområde[198]
Fritiden bättre	Ofta frukt	Rädd på buss[199]
Alltid frukost	Ofta godis	Lägre skolbetyg
Alltid middag	Livets mening (Skola eller fritid)	
Ofta läsk	Låg hälsa totalt	
Rädd i centrum[200]	Låg fysisk hälsa	
Rädd annan plats[201]	Låg psykisk hälsa	
Bättre skolbetyg	Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	
	Låg livskvalitet	
	Bättre chanser i skolan	
	Bättre chanser på fritiden	
	Bättre chanser i livet i stor	

[196] Kultur- och fritidsnämndens fritidssatsningar. För definition av ”fritidssatsningar” Se kapitel 17.
[197] Kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar. För definition av ”kultursatsningar” se kapitel 17.
[198] Rädd gäller på fredags- och lördagskvällarna.
[199] Rädd gäller på fredags- och lördagskvällarna.
[200] Rädd gäller på fredags- och lördagskvällarna.
[201] Rädd gäller på fredags- och lördagskvällarna.

Tabell 175. *Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20. Tjejer. Ojämlikhet utifrån socioekonomiska grupper.*

De i högre socioekonomiska grupper signifikant överrepresenterade	Ingen signifikant skillnad	De i lägre socioekonomiska grupper signifikant överrepresenterade
Deltar i instrumentella aktiviteter[202]	Med i övrig förening	Utomstående instrumentella aktiviteter
Deltar i tunga utbudet (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)	Kultur publik	Utomstående totalt (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)
Med i idrottsförening	Alltid lunch	Deltar i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar
Deltar i kultur- och fritidsnämndens fritidssatsningar	Ofta läsk	Besökt fritidsgård (nästan signifikant)
Fysiskt aktiva	Ofta godis	Besökt bibliotek
Alltid frukost	Livet mening (Skola eller fritid)	Ofta snabbmat
Alltid middag	Låg fysisk hälsa	Rädd i sitt boendeområde
Ofta grönsaker	Låg psykisk hälsa	Låg hälsa totalt
Ofta frukt	Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	Låg livskvalitet
Rädd på buss[203]		Sämre chanser i skolan
Rädd i centrum		Sämre chanser på fritiden
Rädd på annan plats		Sämre chans er i livet
Fritiden bättre		Sämre skolbetyg
Bättre chanser i skolan		
Bättre chanser på fritiden		
Bättre chanser i livet		
Bättre skolbetyg		

Låt oss först konstatera att det inte är någon lätt uppgift att kortfattat och översiktligt sammanfatta tabellerna. Det är inte meningsfullt att räkna upp allt som står i tabellerna. Vi kommer därför här i texten att försöka finna systematiska mönster.

Killar i de högre socioekonomiska grupperna i Eskilstuna är överrepresenterade när det gällerdeltagande i kultur- och fritidsnämndens tunga utbud, i nämndens fritidssatsningar och i instrumentella aktiviteterna. Dessutom är killarna i de högre socioekonomiska grupperna i signifikant större utsträckning än killarna i de lägre socioekonomiska grupperna med i en idrottsförening och fysiskt aktiva. De äter frukost och middag regelbundet i större utsträckning än killarna i de lägre socioekonomiska grupperna. Killarna i de högre socioekonomiska grupperna tycker sin fritidssituation är bättre än killarna i de lägre socioekonomiska grupperna. De har också bättre skolbetyg. Noteras ska dock att killarna i de högre socioekonomiska grupperna är mer rädda i centrum att killarna i de lägre socioekonomiska grupperna.

Några signifikanta skillnader mellan killar i de högre och lägre socioekonomiska grupperna kan inte noteras när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar. Inte heller är det några signifikanta skillnader när det gäller att ha läst böcker, att delta i övriga föreningar och vara publik på kultur. Det finns inte heller några skillnader när det gäller låg hälsa, låg livskvalitet och chanser i skolan, på fritiden och i livet i stort.

[202] Instrumentella aktiviteter= förening + kulturskola.
[203] Rädd gäller på fredags- och lördagskvällarna.

Killar i de lägre socioekonomiska grupperna är mer utomstående i både instrumentella aktiviteter och totalt än killar i de högre socioekonomiska grupperna. De besöker dock i större utsträckning än killar från de högre socioekonomiska grupperna fritidsgård och bibliotek. Killar i de lägre socioekonomiska grupperna äter oftare snabbmat och är mer rädda på kvällarna både i sitt bostads-område och på bussar och har sämre skolbetyg än killar i de högre socioekonomiska grupperna.

Tjejer i de högre socioekonomiska grupperna i Eskilstuna är överrepresenterade när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämndens tunga utbud, i nämndens fritidssatsningar och i instrumentella aktiviteterna. Dessutom är tjejer i de högre socioekonomiska grupperna i signifikant större utsträckning än tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna med i en idrottsförening och fysiskt aktiva. De äter regelbundet frukost och middag i större utsträckning än tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna. Tjejer i de högre socioekonomiska grupperna tycker sin fritidssituation är bättre än tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna. De upplever också att de har bättre chanser på fritiden, i skolan och i livet i stort. Deras skolbetyg är också bättre. Noteras ska dock att tjejer i de högre socio-ekonomiska grupperna är mer rädda i centrum och på bussar att tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna.

Det är inte några signifikanta skillnader mellan tjejer i olika socioekonomiska grupperna när det gäller att vara med i övrigt föreningsliv och att vara publik på kulturarrangemang.

Tjejer i de lägre socioekonomiska grupper deltar mindre än de högre socioekonomiska grupperna när det gäller instrumentella aktiviteter och i det tunga utbudet totalt. Tjejer i de lägre socioekonomiska grupper deltar mer än tjejer i de högre socioekonomiska grupperna i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar och när det gäller att besöka de enskilda verksamheterna bibliotek och fritidsgårdar. De i läge socioekonomiska grupperna äter också snabbmat i större utsträckning. Tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna upplever sin hälsa och livskvalitet sämre än tjejer i högre socioekonomiska grupper. De upplever också att de har sämre chanser i skolan, på fritiden och i livet i stort än tjejer i de högre socioekonomiska grupperna. De har också sämre skolbetyg. Tjejer i de lägre socioekonomiska grupperna är mer rädda i bostadsområdet på fredags- och lördagskvällarna än tjejer i de högre socioekonomiska grupperna. Däremot är det fler av tjejerna i de högre socioekonomiska grupperna som ofta är rädda på buss, i centrum och på annan plats i kommunen.

26.3 Svensk respektive utländsk bakgrund

Skillnader mellan de med svenskt respektive utländsk bakgrund när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämnden tunga samlade utbud, i de enskilda fritids- och kulturaktiviteterna samt t.ex. hälsa och livskvalitet har presenterats i kapitlen 4 till och med kapitel 24.

I det här avsnittet ska vi ge en sammanfattande bild av jämlikhet utifrån svensk bakgrund respektive utländsk bakgrund i Eskilstuna. Här arbetar vi med följande tre kategorier, de med svensk bakgrund är signifikant överrepresenterade, inga signifikanta skillnader mellan de med svensk respektive utländsk bakgrund samt de med utländsk bakgrund är signifikant överrepresenterade. Signifikanstestningen är i de flest fall gjord utifrån hela skalan svensk respektive utländsk bakgrund (grupp 1-

4). Skillnaderna som presenteras är signifikanta på 5 % -nivån. Resultaten presenteras uppdelat på killar respektive tjejer.

I det här kapitlet redovisar vi alltså enbart skillnader som är signifikanta. Det innebär att skillnader som finns men som inte är signifikanta, förs till inga skillnader i detta avsnitt. Konsekvenser av detta är att skillnader mellan de med svensk respektive utländsk bakgrund i vissa fall underskattas. Den som vill specialstudera en enskild aktivitet eller t.ex. hälsa ska därför även granska resultaten i varje kapitel.

För att inte det här avsnittet ska dränkas av detaljer arbetar vi med ett antal centrala mått på deltagande i fritids- och kulturaktiviteter, hälsa och matvanor, skolframgång samt upplevelser av möjligheter i livet. I tabell 176 och 177 sammanfattas jämlikheten utifrån svensk respektive utländsk bakgrund bland killar respektive tjejer.

Tabell 176. ***Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20. Killar****. Ojämlikhet utifrån svensk/utländsk bakgrund.*

De med svensk bakgrund är signifikant överrepresenterade	Ingen signifikant skillnad	De med utländsk bakgrund är signifikant överrepresenterade
Deltar i tunga utbudet (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)	Deltar i kultur- och fritidsnämndens fritidsatsningar[204]	Utomstående totalt (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)
Deltar i instrumentella aktiviteter (förening +kulturskola)	Med i övrigt föreningsliv	Utomstående instrumentella (förening +kulturskola)
Med i idrottsförening	Kulturellt aktiv	Deltar i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar[205]
Fysiskt aktiva	Läst böcker	Kultur publik (första generationen)
Alltid frukost	Alltid lunch	Besökt bibliotek
Alltid middag	Ofta grönsaker	Besökt fritidsgård
Ofta läsk	Ofta godis	Äter ofta frukt
Rädd i centrum[206]	Rädd på buss	Äter ofta snabbmat
Rädd annan plats	Låg hälsa	Rädd i boendeområde
Bra fritid	Låg fysisk hälsa	Sämre fritid
Fritiden ger livet mening	Låg psykisk hälsa	Skolan ger livet mening
Högre skolbetyg	Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	lägre skolbetyg
	Låg livskvalitet	Bättre chanser i skolan (första generationen)
	Sämre chanser i skolan	Bättre chanser på fritiden (första generationen)
	Sämre chanser på fritiden	Bättre chanser i livet (första generationen)
	Sämre chanser i livet	

[204] För definition av kultur- och fritidsnämndens ”fritidssatsningar” se kapitel 17.
[205] För definition av kultur- och fritidsnämndens ”kultursatsningar” se kapitel 17.
[206] Rädd gäller på fredags- och lördagskvällarna.

Tabell 177. *Eskilstuna. Högstadiet. 2019/20. Tjejer. Ojämlikhet utifrån svensk respektive utländsk bakgrund.*

De med svensk bakgrund signifikant överrepresenterade	Ingen signifikant skillnad	De med utländsk bakgrund signifikant överrepresenterade
Deltar i tunga utbudet (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)	Med i övrigt föreningsliv	Utomstående totalt (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall)
Deltar i instrumentella aktiviteter	Kulturell aktiv	Utomstående instrumentellt
Deltar i kultur- och fritidsnämndens fritidsatsningar	Publik kultur	Deltar i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar
Med i idrottsförening	Alltid lunch	Besökt fritidsgård
Fysiskt aktiva	Ofta frukt	Besökt bibliotek
Alltid frukost	Ofta läsk	Ofta snabbmat
Alltid middag	Ofta godis	Rädd i boendeområdet
Ofta grönsaker	Rädd på buss	Låg hälsa
Rädd i centrum	Låg fysisk hälsa	Låg livskvalitet
Rädd annan plats	Låg psykisk hälsa	Skolan ger livet mening
Fritiden ger livet mening	Mer än två dagliga psykosomatiska besvär	Bättre chanser i skolan (första generationen)
Bra fritid	Sämre chanser i skolan	Sämre chanser på fritiden
Bra skolbetyg	Bättre chanser på fritiden	Sämre chanser i livet
	Bättre chanser i livet	Lägre skolbetyg

Killar med svensk bakgrund är överrepresenterade när det gäller deltagande i kultur- och fritidsnämndens tunga utbud (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall) och i instrumentella aktiviteter (förening + kulturskola). De är också med i en idrottsförening och fysiskt aktiva än killar med utländsk bakgrund. Killar med svensk bakgrund är överrepresenterade när det gäller att alltid äta frukost och middag. De är också mer rädda på kvällarna i centrum. Killar med svensk bakgrund är överrepresenterade när det gäller att ha en bra fritid och bra skolbetyg. De tycker också i större utsträckning än killar med utländsk bakgrund att det är fritiden som i första hand ger livet mening.

Inga signifikanta skillnader mellan killar med svensk respektive utländsk bakgrund kan noteras i deltagande i kultur- och fritidsnämndens fritidsatsningar och när det gäller deltagande i övrigt föreningsliv. Inte heller kan signifikanta skillnader noteras när det gäller att vara kulturellt aktiv och att läsa böcker. Killar med svensk respektive utländsk bakgrund har också låg hälsa totalt, låg hälsa fysiskt och psykiskt samt låg livskvalitet i ungefär samma utsträckning. Det finns inte heller några skillnader när det gäller upplevelsen av sämre chanser i skolan, på fritiden och i livet som stort.

Killar med utländsk bakgrund är i större utsträckning utomstående i både instrumentella aktiviteter och totalt än killar med svensk bakgrund. Killar med utländsk bakgrund deltar dock mer än killar med svensk bakgrund i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar och när det gäller att ha varit publik på olika kulturarrangemang. De besöker också bibliotek och fritidsgård i signifikant större utsträckning än killar med svensk bakgrund. Killar med utländsk bakgrund äter snabbmat och frukt i större utsträckning än killar med svensk bakgrund. De med utländsk bakgrund är mer rädda i sitt bostadsområde. Killar med utländsk bakgrund bedömer sin fritid som sämre än killar med svensk bakgrund. De har också

sämre skolbetyg. Killar med utländsk bakgrund upplever att skolan ger livet mening i större utsträckning än killar med svensk bakgrund. Första generationen invandrarkillar upplever också i större utsträckning än övriga tre grupper att de har bättre chanser i skolan, på fritid och i livet i stort.

Tjejer med svensk bakgrund i Eskilstuna är överrepresenterade när det deltagande i kultur- och fritidsnämndens tunga utbud, i nämndens fritidssatsningar och i instrumentella aktiviteter. Dessutom är tjejer med svensk bakgrund i signifikant större utsträckning än tjejer med utländsk bakgrund med i en idrottsförening och fysiskt aktiva. De med svensk bakgrund äter frukost, middag och grönsaker i större utsträckning än tjejer med utländsk bakgrund. Tjejer med svensk bakgrund tycker sin fritidssituation är bättre än tjejer med utländsk bakgrund. Deras skolbetyg är också bättre. Noteras ska dock att tjejer med svensk bakgrund i större utsträckning är rädda i centrum och på annan plats i Eskilstuna än tjejer med utländsk bakgrund. Tjejer med svensk bakgrund tycker i större utsträckning än tjejer med utländsk bakgrund att livets mening står att finna på fritiden.

Inga signifikanta skillnader mellan tjejer med svensk respektive utländsk bakgrund kan noteras när det gäller att vara kulturellt aktiv, vara publik på publikarrangemang och vara med i övrigt föreningsliv. Inte heller kan signifikanta skillnader observeras när det gäller att alltid äta lunch och frukt, äta godis eller dricka läsk ofta. Några signifikanta skillnader kan heller inte noteras när det gäller låg fysisk och fysisk hälsa och mer än två dagliga psykosomatiska besvär. Inte heller kan skillnader noteras när det gäller att sämre chanser i skolan.

Tjejer med utländsk bakgrund deltar mindre än de med svensk bakgrund i förening och kulturskola och i det tunga utbudet totalt (förening, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, simhall). Tjejer med utländsk bakgrund deltar mer än tjejer med svensk bakgrund i kultur- och fritidsnämndens kultursatsningar och när det gäller att besöka de enskilda verksamheterna bibliotek och fritidsgårdar. De med utländsk bakgrund äter snabbmat i större utsträckning än tjejer med svensk bakgrund. Tjejer med utländsk bakgrund är också i störst utsträckning rädda på fredags- och lördagskvällarna i sitt bostadsområde. Tjejer med utländsk bakgrund upplever sin hälsa totalt och livskvalitet sämre än tjejer med svensk bakgrund. De upplever också i större utsträckning än tjejer med svensk bakgrund att de har sämre chanser på fritiden och i livet som stort. Tjejer med utländsk bakgrund har dessutom sämre skolbetyg. Noteras speciellt ska att tjejer med utländsk bakgrund i större utsträckning än tjejer med svensk bakgrund upplever att livets mening i större utsträckning står att finna i skolan. Första generationens invandrartjejer upplever också i större utsträckning att de har bättre chanser i skolan än tjejer med svensk bakgrund.

Litteraturförteckning

Allardt, E, **On the Cumulative Nature of Leisure Activities**, 1958, Acta Sociologica, Vol 3.

Ambjörnsson, F, **I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasieelever**, 2004, Ordfront.

Andersson, L B, m.fl, **Physical activity and clustered cardiovascular risk in children; cross-sectional study.** The European Youth Heart Study. 2006, The Lancet 2006 369 (9532): 299-304

Bettie, J, **Women without class: girls, race and identity**, 2003/2014, Berkeley, University of California Press.

Bjurström, E, **Högt och lågt. Smak och stil i ungdomskulturen**, 1997, Borea Bokförlag.

Blomdahl, U, **Fritidsaktiviteternas kumulativitet en prövning av en generell hypotes**, 1985, Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och Fritid Stockholm.

Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna - en studie av årskurserna 1-9,** 1987, Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och Fritid Eskilstuna.

Blomdahl/Claeson, **Fritidsgården- dess besökare och framtid**, 1989, Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid Fritid Stockholm.

Blomdahl, U, **Folkrörelserna och folket**, 1991, Institutet för framtidsstudier och Carlsons bokförlag.

Blomdahl, U, **Missgynnas kvinnor av de offentliga satsningarna på fritidsområdet**? 1996, Forskningsenheten vid Fritid Stockholm.

Blomdahl/Elofsson, **En granskning av utredningen Fritid i förändring. Om kön och fördelning av fritidsresurser,** 1996, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid Fritid Stockholm.

Blomdahl, U, ”Fritidens dolda läroplan.
En studie av resursfördelningen mellan män och kvinnor” i Zetterberg, O, **Fritid i Ny Tid**, 1998, Sober.

Blomdahl, U, **PM – angående offentligt resursutnyttjande inom fritidsområdet**, 1990, Forskningsenheten vid Fritid Stockholm.

Blomdahl/Elofsson/Öhman, **Hur mycket satsas på fritidsgårdar (öppen verksamhet) år 2002 i förhållande till 1981 och 1990**, 2002, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad.

Blomdahl/Elofsson/Öhman, **Får flickorna de sämsta träningstiderna**? 2003, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och FOU vid idrottsförvaltningen och kulturförvaltningen i Stockholm.

Blomdahl/Elofsson, **Fritids- och kulturvanor i Eskilstuna – en studie av årskurserna 1-9,** 1987, Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och Fritid Eskilstuna.

Blomdahl/Elofsson, **Idrott och motion bland ungdomar i särskolan**, 2011, Stockholms universitet, Stockholms stad, Haninge kommun, Tyresö kommun.

Blomdahl/Elofsson/Bergmark, **Ung livsstil Malmö – en studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10-19 år,** 2021**,** Malmö stad, fritidsförvaltningen och kulturförvaltningen och forsknings- och utvärderingsgruppen Ung livsstil.

Blomdahl/Widegren, **Missgynnas kvinnor av de offentliga satsningarna på fritidsområdet?** 1996, forskningsenheter, Fritid Stockholm.

Blomdahl/Elofsson, **Hur många motionerar/idrottar för lite och vilka är dom? En studie av den unga befolkningen i Stockholm, Haninge, Helsingborg, Jönköping och Lidingö**. 2007, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad.

Blomdahl/Elofsson/Eriksson, **PUNKTmedis**. **En utvärdering av en ungdomssatsning på Medborgarplatsens bibliotek i Stockholm**, 2009, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och kulturförvaltningen i Stockholms stad.
Blomdahl/Elofsson**, Idrott och motion bland ungdomar i särskolan**, 2011, Stockholms universitet, Stockholm kommun, Haninge kommun, Tyresö kommun.

Blomdahl/Elofsson/Åkesson, **Spontanidrott för vilka? En studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret**, 2012, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid idrottsförvaltningen i Stockholms stad.

Blomdahl/Elofsson, **Utomstående i fritids- och kulturutbudet i Huddinge -en studie av barn och ungdomar i åldersgruppen 10-19 år**, 2012, Stockholms universitet och Huddinge kommun.

Blomdahl/Elofsson/Åkesson/Lengheden, **Segrar föreningslivet? En studie av svenskt föreningsliv under 30 år bland barn och ungdom,** 2014, Institutionen för social arbete vid Stockholms universitet och idrottsförvaltningen i Stockholm stad. (denna rapport finns också i något förkortad version i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, **Fokus 14**). Ung livsstil nr 15.

Blomdahl/Elofsson/Bergmark/Lengheden, **Ung livsstil Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet,** 2017, Ung livsstil, Stockholms universitet, Malmö stad.

Blomdahl/Elofsson, **Jämställd och jämlik. En studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm stad i jämförelse med andra kommuner**, 2017, Stockholms universitet, Stockholms stad och forskningsprojektet Ung livsstil. Ung livsstil nr 22. Rapporten är också publicerad av kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Blomdahl/Elofsson/Lengheden/Bergmark/Åkesson, **Ökar ojämlikheten i föreningsidrotten? En studie av socioekonomisk bakgrund och barns och ungdomars deltagande i idrottsförening**, 2018, Stockholms universitet, Stockholm stad och forskningsgruppen Ung livsstil. Ung livsstil nr 23.

Blomdahl/Elofsson/Åkesson/Bergmark/ Lengheden, **Ökar ojämlikheten utifrån socioekonomisk bakgrund när barn och ungdomar är med i flera idrotter**? 2019, Stockholms universitet, Stockholm stad och forskningsgruppen Ung livsstil. Ung livsstil nr 29.

Blomdahl/Elofsson/Lengheden/Åkesson/Bergmark **Jämställdheten i föreningsidrotten**, 2022, (Ung livsstil, kommande).

Bremberg S, Dalman C, **Begrepp, mätmetoder och förekomst av psykisk hälsa, psykisk ohälsa och psykiatriska tillstånd hos barn och unga, 2015,** www.forte.se

Claeson, Å, **Fritidsvanor i Göteborg,** 1990, Fritid Göteborg.

Currie C, Molcho M, Boyee W, Holstein B, Torsheim T, Richter M., **Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale,** 2008, Social Science & Medicine 66(2008); 1429-1436

Dahlgren/Persson, **Ungdomens fritids- och samhällssyn**, 1975, Prisma.

Dahlgren, A, **Två världar, Om ungdomar och könsroller. Ett kunskapssociologiskt perspektiv**, 1979, Rabén & Sjögren.

DN, Kihlström, S, **Fattiga unga mår sämre**, DN onsdag 4 februari 2015.

Dagens Nyheter, **"Allt fler unga tycker det är slöseri med tid att läsa",** kulturdelen den 18 mars 2021.

Damberg, B, **Farstaprojektet -för samverkan i närsamhället,** 1979, Stockholms skolförvaltning.

Elofsson/Andersson, **Hur nöjda är vuxna med fritidsutbudet?**, 1994, Stockholms universitet.

Elofsson**,** S**, Rädd att gå ut om kvällarna?, 1998, En studie av högstadie- och gymnasieelever**, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid kultur- och idrottsförvaltningen Stockholms stad.

Elofsson, S, **Vilka ungdomar är med i förening? En studie av barn och ungdomar på mellan- och högstadiet samt gymnasiet i Helsingborg**, 2000, Skol-

och fritidsnämnden i Helsingborg och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Elofsson, S, **Kultur åt tjejer - idrott åt killar. En studie av socialisering i relation till kön och social bakgrund**, 2001, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och forskningsenheten vid idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholms stad.

Elofsson, S, **Ungdomars föreningsdeltagande - Vad har hänt sedan 2000?**, 2004, Skol- och fritidsnämnden i Helsingborg och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet.

Elofsson, S**, Vilka nyttjar inte det offentligt subventionerade fritidsutbudet och hur är deras hälsa och livskvalitet?** 2012, Stockholms universitet och idrottsförvaltningen i Stockholm. Ung livsstil nr 13.

Elofsson/Blomdahl/ Lengheden/Åkesson, **Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden**, 2014, Institutionen för social arbete vid Stockholms universitet och idrottsförvaltningen i Stockholms stad. Ung livsstil nr 16. Denna rapport finns också i något förkortad version i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, **Fokus 14**.

Elofsson/Bergmark/Blomdahl, **Matvanor och hälsa. En rapport från Ung livsstil Malmö**, 2018, Stockholms universitet, Malmö stad och Ung livsstil.

Elofsson/Blomdahl/Lengheden/Åkesson/Bergmark, **Vilka värden söker barn och ungdomar inom idrotten?** 2018, Stockholms universitet, Stockholm stad och forskningsgruppen Ung livsstil. Ung livsstil nr 23.

Elofsson/Blomdahl/Lengheden/Åkesson, **Ungas livsstil i låg- och högstatusområden**, 2014, institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och idrottsförvaltningen i Stockholms stad.

Elofsson/Blomdahl/Åkesson/Lengheden, **Vilka värden söker barn och ungdomar som är aktiva i olika idrottsgrenar?** 2019, Stockholms universitet, Stockholm stad och forskningsgruppen Ung livsstil. Ung livsstil nr 25.

Elofsson/Blomdahl/Åkesson/Lengheden, **Vilka värden söker barn och ungdomar i fotbollsförening?** 2019, Stockholms universitet, Stockholm stad och forskningsgruppen Unglivsstil. Ung livsstil nr 27.

Elofsson/Åkesson/Blomdahl, **Hur många deltar inte i det offentligt subventionerade fritids- och kulturutbudet?** 2020, Stockholms universitet, Stockholm stad och forskningsgruppen Ung livsstil. Ung livsstil nr 27.

Elofsson/Åkesson/Blomdahl/Bergmark/Lengheden, 2020, **Vilka slutar i en idrottsförening men är kvar i en annan och vilka lämnar helt idrottsförening?,** Stockholms universitet, Stockholm stad, Malmö stad och forskningsgruppen Ung livsstil. Ung livsstil nr 31.

Elofsson/Blomdahl/Lengheden/Åkesson/Bergmark, **Levnadsvillkor bland barn och ungdomar i hög- respektive låginkomstområden i olika kommuner,** 2022, (Ung livsstil (kommande).

Engström, L-M, **Idrott som social markör,** 1999**,** HLS förlag.

Eskilstuna kommun, **Eskilstunastudien. En delredovisning av fritidsvane-studien ht 1993**, **1994.**

Eskilstuna kommun, **Kulturpolitiska planen 2016-2021,** 2015.
Eskilstuna kommun, **Årsplan 2020,** 2019.

Eskilstuna kommun, **Årsplan 2021,** 2020.

Fridh/Grahn/Lindström/Modén, **Folkhälsorapport. Barn och unga i Skåne 2016 – en undersökning om barn och ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa**, 2016, Region Skåne.

Folkhälsomyndigheten, **Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/14. Grundrapport,** 2014.

Folkhälsomyndigheten, Pojk**ar mår bättre än flickor i tonåren**, 2019, pressmeddelande om rapporten ”skolbarns hälsovanor 2017/2018”.

Fosse N E, Haas S A, **Validity and stability of self-reported health among adolescents in a longitudinal, nationally representative survey,** 2009, Pediatrics.

Frostenson, C, **Lust och glädje**. **Hur uppfattar och värderar eleverna kulturskolans undervisning,** 2003, Kulturförvaltningen i Stockholms stad.
Göteborg stad, **Fritid & Kultur i Göteborg. Enkätundersökning utförd våren 1971 avseende skolungdomars fritids- och kulturvanor m.m.,** 1971.

Huch, K, **Vägen in i klassamhället, Hur barnen formas i familj och skola,** 1977, W&W-serien,

Idler EL, Benyamini Y, **Self-rated health and mortality: a review of twenty-seven community studies, 1997**, Journal of Health and Social Behavior.

Kulturdepartementet, **Regeringen stärker idrottens arbete med föreningsdemokrati**, 23 april 2020. Regeringskansliet.

Larsson, B, **Ungdomar och idrotten: Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer,** 2008, Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet.

Lengheden, L, **Kompisrelationer och fritidsgårdsbesök bland ungdomar i grund- och gymnasiesärskolan i Stockholm och Jönköping -en jämförelse med övriga ungdomar**, 2017, Stockholm stad och forskningsprojektet Ung livsstil.

Lengheden m.fl. **Ung livsstil bland ungdomar i grund- och gymnasiesärskolan – en studie i Haninge, Jönköping och Stockholm i jämförelser med ungdomar som inte går i särskolan,** 2015, Ung livsstil nr 18.

Lengheden/Blomdahl/Elofsson, **Fritidsgården i går, idag och i framtiden,** 2022, (Ung livsstil, kommande).

Lundahl, A, **Fritid och rekreation,** 1971, Låginkomstutredningen.

Lykke, N, **Intersektionalitet ett användbart begrepp för genusforskningen,** 2003, Kvinnovetenskaplig tidskrift 1:47-57.

Malmberg, G, **Gymnasiekulturer**, 1992, Lunds universitet. Didaktseminariet nr 92: 199.

Markensten, K, **Varför slutade du i Kulturskolan musikundervisning? Iakttagelser och reflektioner från en intervjuundersökning**, 2006, Forskningsenheten vid fritidsförvaltningen och kulturförvaltningen i Stockholm.

Marklund U, **Skolbarns hälsovanor under ett decennium. Health Behavior in School-Aged Children. A WHO Collaborative Study, 1997.**

Nilsson, P, **Fritid i skilda världar**, 1998, Ungdomsstyrelsen.

Persson/Dahlgren, **Ungdomens fritid och samhällssyn**, 1975, Prisma i samarbete med Statens ungdomsråd.

Pettersson, T**, Bakom dubbla lås,** 1988, Institutet för framtida studier och projektet framtida folkrörelser.

Richter M, Moor I, van Lenthe F J), **Explaining socioeconomic differences in adolescent self-rated health: the contribution of material, psychosocial and behavioral factors,** 2012, J Epidemiol Community Health **66**:691-697.

SOU 1947:12, **Ungdomens fritidsverksamhet**.

SCB**, Fritid 1976–1991.** Rapport 85.

SCB, **Fritid 1976–2002**, Rapport 103.

Statens Folkhälsoinstitut, **Svenska skolbarns hälsovanor 2009/10, grundrapport**, 2011.

Statens Ungdomsråd**, Ej till Salu, Till varje pris -slutrapport,** 1981. Liber förlag.

Statistiska centralbyrån, **Undersökningar av barns levnadsförhållanden,** 2014.

Statistiska Centralbyrån. **Barns villkor,** (2007).

Statistiska Centralbyrån, **Barns hälsa. Levnadsförhållanden rapport 115**.

Schelin, B, **Den ojämlika idrotten. Om idrottsstratifiering, idrottspreferenser och val av idrott**, 1985, Sociologiska institutionen vid Lunds universitet.

Thedin Jakobsson, B, **Vilka stannar kvar och varför? En studie av ungas föreningsidrottande under uppväxtåren,** 2015, Gymnastik och idrottshögskolan i Stockholm.

Trondman, M, **Ett idrottspolitiskt dilemma. Unga, föreningsidrotten och delaktigheten.** Centrum för idrottsforskning 2011:3.

Tåhlin, M, **Arbetets värde och kostnader. En studie av lönearbetes värde och kostnader,** 1987, Institutionen för social forskning vid Stockholms universitet**.**

Tåhlin, M, **Fritid i välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor**, 1985, Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar.

Ungdomsstyrelsen, **Fokus 06-om ungas kultur och fritid,** 2006.

U.S Department of Health and Human Services, **Physical Activity and Health: A Report of Surgeon General, 1996,** Atlanta, GA: U.S Department of Health and Human Services, Centers of Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion

Weber, M, **Ekonomi och samhälle. Förståelsesociologins grund**, 1983, Argos.

Zetterberg, O, red, **Fritid i ny tid**, Sober, 1998.

Ålund, A, **Skyddsmurar**. **Etnicitet och klass i invandrarsammanhang**, 1985, Liber**.**

Östberg, V, **Ojämlikhet i levnadsvillkor och hälsa - resultat från välfärdsundersökningarna för barn och ungdomar**, 2018, Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Institutionen för folkhälsovetenskap, Centrum för forskning om ojämlikhet i hälsa (CHESS).

Bilaga

Tabell B.1. *Eskilstuna. Högstadiet 2019/20. Definition av låg- och höginkomstområden.*

Låginkomstområden	Höginkomstområden
Fröslunda/Brunnsbacke	Djurgården/Odlaren -radhus/villor
Lagersberg – ej radhus/villor	Kvicksund
Lundby/ Hällby – ej radhus/villor	Mälarbaden
Nyfors – ej radhus/villor	Skiftinge/Ärsta - radhus/villor
Skiftinge/Ärsta - hyreslägenheter	Skogstorp
Årby	Skogsängen/Viptorp - bostadsrätt, radhus/villor
	Stenby/Mesta/Borsökna - villor

Tabell B.2. *Eskilstuna. Högstadiet 2019/20. Andelen av samtliga ungdomar som önskar att fritidsgårdar arrangerar följande under fredag – lördag kväll efter kön.*

	Inte alls viktigt		Inte särskilt viktigt		Ganska viktigt		Mycket viktig	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Att göra film/foto/musik	29	19	32	32	26	33	13	16
Band/ artister som spelar	32	17	33	31	25	35	11	17
Läger och utflykter	31	17	33	31	27	36	9	16
Göra större arrangemang	25	12	26	19	32	41	18	27
Workshop i dans	48	27	35	41	13	23	4	10
Disco/dans/klubb (Ungdomsf.)	38	17	30	26	24	36	8	22
Filmvisningar	27	16	30	29	31	39	13	17
Kunna uppträda på öppen scen	41	22	29	32	22	30	17	16
Idrottsturneringar	15	17	16	28	34	35	32	23
LAN/gaming event	20	33	19	39	27	18	34	10
TV-spel	14	29	20	37	31	22	34	13
Planera aktiviteter för andra	24	15	22	18	33	44	22	24
Middag, äta mat tillsammans	19	10	27	19	37	35	24	36
Frågetävlingar/quiz	28	16	29	28	30	35	13	22
Skapande verksamhet	33	22	34	36	23	20	10	18
Testa nya verksamheter	22	13	24	16	31	40	23	31
Lära sig nytt	21	12	21	20	35	35	23	33
Tjej- och killkvällar	34	19	27	21	22	33	17	28

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 Ns= ej signifikant . Alla frågealternativ är signifikanta (xxx) mellan killar och tjejer.

Tabell B.3. ***Eskilstuna. Högstadiet 2019/20****. Den sociala bakgrundens inverkan på andel som besökt fritidsgård respektive bibliotek minst en gång under senaste fyra veckorna. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och förklaringsgrad (pseudo-R^2) efter kön.*

Variabler	**Besökt bibliotek**		**Besökt fritidsgård**	
	Killar	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	Ns	Ns	Ns	Ns
7	1.00	1.00	1.00	1.00
8	0.86	1.00	0.96	0.81
9	0.61	0.97	0.77	0.66
Familjekonstellation – bor med	Ns	Ns	Ns	+
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	0.34*	1.06	1.63	1.28
Ensam mamma	0.93	0.67	1.75	1.88
Ensam pappa	0.00	0.00	2.96	4.55
Annan/ andra vuxna	6.21	1.67	4.26	5.06
Förtroende föräldrar	Ns	Ns	Ns	Ns
Ingen	1.62	0.55	1.04	0.53
En	1.60	1.23	0.95	1.23
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk. bakgrund	Ns	Ns	Ns	Ns
Hög	0.23	1.41	1.29	2.09
Ganska hög	1.05	0.66	0.95	2.02*
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	1.01	1.57	0.88	1.48
Låg	1.24	0.74	0.68	0.77
Svensk/utländsk bakgrund	+	***	***	**
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska stark svensk	1.00	1.39	0.92	1.49
Andra gen. inv.	1.27	2.53**	2.11*	1.85
Första gen. inv.	2.43*	6.38***	3.14***	3.85***
Betyg	Ns	Ns	Ns	Ns
Högt	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska högt	1.05	0.77	0.85	2.10+
Medel	0.93	0.86	1.43	1.57
Ganska låg	0.55	0.58	0.95	1.34
Lågt	0.99	0.48	1.23	2.07
Boendeområdet struktur	**	Ns	***	Ns
Höginkomstområde	2.08*	0.76	1.00	1.04
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00
Låginkomstområde	3.22*	1.14	2.39**	1.31
Pseudo R^2	*20.3*	*19.1*	*17.8*	*13.5*

Ns p>0.10; + p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.4. *Eskilstuna högstadiet 2019/20. Den sociala bakgrundens påverkan på andel som inte har det bra på fritiden, använt fritidsnämndens samt kulturnämndens utbud. Resultat från binär logistisk regression – oddskvoter och förklaringsgrad (pseudo-R^2) efter kön.*

	Ej bra på fritiden		**Använt fritids-nämndens utbud**		**Använt kultur-nämndens utbud**	
Variabler	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**	**Killar**	**Tjejer**
Årskurs	Ns	+	*	+	Ns	*
7	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
8	1.72	1.17	0.98	0.64	0.73	0.65+
9	0.97	2.19+	0.53*	0.52*	0.80	0.49**
Familjekonstellation – bor med	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	1.35	1.75	0.62+	1.00	0.79	0.67
Ensam mamma	0.56	1.43	1.65	0.91	0.68	0.97
Ensam pappa	1.01	0.00	0.96	>100	0.18	0.00
Mamma + annan vuxen	1.75	2.05	0.55	1.09	1.12	0.34*
Pappa + annan vuxen	0.00	2.07	0.88	>100	2.36	1.10
Annan, andra vuxna	0.47	5.75+	0.68	3.14	4.44+	3.58
Förtroende för föräldrar	***	***	Ns	Ns	Ns	Ns
Ingen	6.36***	6.26***	0.60	0.64	1.17	0.76
En	3.01*	1.51	0.77	1.23	1.81+	1.32
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk. bakgrund	Ns	+	Ns	*		Ns
Hög	2.00	1.22	2.98	1.35	2.26*	1.07
Ganska hög	0.70	1.00	1.20	1.56	0.93	1.09
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska låg	0.58	2.43*	0.63	0.68	0.78	1.20
Låg	0.95	4.04*	0.39+	0.29**	1.56	0.92
Svensk/utländsk bakgrund[207]	Ns	Ns	Ns	Ns	*	***
Svensk bakgrund	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska stark svensk	2.17	1.61	0.74	0.92	0.77	1.34
Andra gen. inv.	1.12	1.04	0.93	0.77	0.82	1.73+
Första gen. inv.	2.38+	1.21	1.15	1.44	2.02*	5.13***
Betyg	Ns	Ns	*	*	Ns	Ns
Högt	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska högt	1.18	0.70	1.06	1.04	1.67	0.73
Medel	2.21	1.74	1.43	0.47*	1.54	0.71
Ganska låg	2.30	2.14	0.78	0.59	1.06	0.69
Lågt	2.26	1.52	0.51+	0.43*	1.37	0.43*
Områdets socioekonomiska. struktur	Ns	Ns	Ns	Ns	**	Ns
Höginkomst	0.64	0.57	0.93	0.89	1.51	0.68
Medel	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Låginkomst	1.15	0.94	1.45	1.20	2.38**	1.15
Pseudo R^2	*17.4*	*23.2*	*11,3*	*10,2*	*14.6*	*16.4*

Ns p>0.10; + p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

[207] 1= Föräldrarna och barnet födda i Sverige. 2= En förälder född i Sverige. 3: Barnet född i Sverige och föräldrarna utomlands. 4= Barnet och föräldrarna född2.14a utomland.

Eskilstuna kommun

Ung livsstil